

Selma Lagerlöf

Portugalijos karalius

Romanas

Vertė
Liucina Starevičiūtė

Skaitmeninta iš knygos:
Selma Lagerlöf. Portugalijos karalius. Kaunas: Šviesa, 2006.

ISBN 978-5-430-05844-9

Kūrinys suskaitmenintas vykdant ES struktūrinių fondų remiamą projektą „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“, 2012
<http://mkp.emokykla.lt/ebiblioteka/>

UGDYMO
PLĖTOTĖS
CENTRAS

TURINYS

PIRMOJI DALIS	5
PLASTANTI ŠIRDIS	5
KLARA FINA GIULEBORGА	13
KRIKŠTAS	18
SKIEPIJIMAS	22
GIMIMO DIENA	27
KALĖDŲ RYTAS	30
SKARLATINA	38
TURTINGIEJI GIMINĖS	43
EGZAMINAI	47
MOKYKLŲ VARŽYBOS	54
ŽŪKLĖ	61
AGRIPA	68
UŽDRAUSTAS VAISIUS	75
ANTROJI DALIS	82
LAŠAS GIUNARSONAS	82
RAUDONA SUKNELĖ	88
NAUJASIS PONAS	93
STURSNIPA	100
PASKUTINIS VAKARAS	106
PRIEPLAUKOJE	110
LAIŠKAS	114

OGIUSTAS DER NOLIS	120
SPALIO PIRMOJI	125
KLEJONIŲ PRADŽIA	134
ŠEIMOS BRANGENYBĖS	140
ŠILKAIS PASIPUOŠUSI	147
ŽVAIGŽDĖS	150
LAUKIMAS	155
KARALIENĖ	159
KARALIUS	164

TREČIOJI DALIS **169**

KARALIAUS HIMNAS	169
RUGPJŪČIO SEPTYNIOLIKTOJI	176
JANAS IR KATRYNA	183
L Aidotuvės	190
MIRŠTANTI ŠIRDIS	200
NUVAINIKAVIMAS	204
KATEKIZACIJA	213
SENASIS TROLIS	223
SEKMADIENIS PO ŠVENTOJO JONO	233
VASAROS NAKTIS	250
KARALIAUS ŽMONA	261

KETVIRTOJI DALIS **264**

PASVEIKINIMAS	264
---------------------	-----

PABĒGIMAS	274
KLIŪTIS	284
ATSISVEIKINIMAS	292
KATRYNOS MIRTIS	298
KARALIAUS LAIDOTUVĒS	301

PIRMOJI DALIS

PLASTANTI ŠIRDIS

Iki pat gilios senatvės Janas Andersonas iš Skru-liukos nepavargdamas be paliovos pasakodavo apie tą dieną, kai jo mažoji mergytė atėjo į šį pasaulį.

Jau anksti rytą, vos tik prašvitus, jis išsirengė pas pribuvėją ir kitas pagalbininkes. Paskui visą prieš-pietį ir ne vieną pavakarės valandą išsėdėjo malki-nėje ant kaladės ir laukė laukė...

Lietus pylė kaip iš kibiro; nors Janas sėdėjo po stogu, tačiau vanduo purškė ant jo pro sienų ir lubų plyšius, o retkarčiais vėjas žliugteldavo visą lietaus srautą pro bedurės malkinės angą.

- Nežinau, ar kas galėtų manyti, kad aš džiau-giuos susilauksiąs kūdikio? - murmėjo Janas. Jis taip smarkiai paspyrė mažą pagalį, kad šis lėkte išlėkė į kiemą. - Tai didžiausia nelaimė, kokia tik galėjo mane ištikti. Mudu su Katryna susituokėme vien todėl, kad nebereikėtų ilgiau tarnauti pas Eriką iš Falos ir triūsti svetimiems, tai mums įgriso iki gyvo kaulo. Norėjosi turėti savą pastogę, savus rakandus, o apie vaikus nė sapne nesapnavom.

Jis užsidengė veidą rankomis ir giliai atsiduso. Šaltis, drėgmė ir ilgas kankinantis laukimas, be abejo, drumstė jam nuotaiką, bet visi tie nemalonumai toli gražu nebuvo didžiausia liūdesio priežastis.

O jo sielvartas buvo visiškai pagrįstas.

„Kiauras dienas nuo ankstaus ryto ligi vėlaus vakaro tenka dirbti, triūsti, – galvojo Janas, – tačiau iki šiol bent naktį galėdavau pailsėti. Kūdikis tikriausiai bus didelis rėksnys, taigi nė naktį neturėsiu ramybės.“

Apie tai pagalvojus, jį dar didesnė širdgėla ėmė graužti. Janas staigiai atitraukė rankas nuo veido ir taip smarkiai ėmė jas gražyti, jog net sąnariai braškėjo.

– Ligi šiol dar šiaip taip stūmėmės, nes Katryna su manim galėdavo eiti į darbą. Tačiau dabar ji turės būti namie ir rūpintis vaiku.

Janas įsmeigė akis į tamsėjančią prieblandą ir jam ėmė rodytis, tarytum bado šmėkla jau sėlina per kiemą, tykodama įsibrauti į namus.

– Taip, taip, – kalbėjo Janas ir, tartum norėdamas sustiprinti savo žodžius, ėmė abiem kumščiais tvoti per kaladę. – Taip, pasakysiu tiek: jeigu būčiau žinojęs, kad taip atsitiks, iš karto būčiau atsakęs Erikui iš Falos, kai jis atėjęs pasiūlė man statydintis namus

jo žemėje ir, be to, perleido statybai senų rąstų, – jeigu aš tuomet būčiau žinojęs, – visko būčiau atsisakęs ir ligi pat savo amžiaus pabaigos būčiau gyvenęs Falos tvarto kamaroje.

Tai buvo baisūs žodžiai. Janas puikiausiai tai jautė, bet neketino jų atsisakyti.

– Jeigu kas nors... – vėl pradėjo Janas. Jis net buvo benoriš sakyti, kad jam anaip tol nebūtų nemalonu, jeigu kūdikiui kas nors atsitiktų. Tačiau Janui neteko šių savo minčių išreikšti žodžiais. Staiga jis išgirdo už sienos pypsintį balsiuką ir ūmai nuščiuvo.

Malkinė buvo pristatyta prie gyvenamojo namo. Įtempus klausą, jo ausis pasiekdavo pypsintys garsai. Žinoma, Janas Andersonas tuojau suvokė, ką tai reiškia. Ilgą laiką jis sėdėjo visiškai ramiai, niekuo neparodydamas nei sielvarto, nei džiaugsmo.

Galų gale jis gūžtelėjo pečiais ir tarė:

– Taigi pagaliau atėjo į šį pasaulį. Dabar su Dievo padėjimu žengsiu į savo namus kiek pasišildyti.

Tačiau ir šis malonumas ne taip greit atėjo. Jis vėl turėjo laukti valandų valandas.

Lietus pylė gūšiais, vėjas šėlo kaskart smarkiau. Nors tik rugpjūčio pabaiga, oras buvo žvarbus kaip lapkričio mėnesį.

Be to, Janui Andersonui dingtelėjo mintis, kuri dar labiau jį prislėgė ir nuliūdino.

Jis pajuto, kad visi jį niekina ir nė kiek su juo nesiskaito.

- Ne tik pribuvėja, bet ir trys ištekėjusios moterys ten prie Katrynos, - tarė jis pusbalsiu. - Juk iš tikrųjų galėtų viena jų išeiti ir pasakyti - berniukas ar mergaitė.

Priglaudęs ausį prie namo sienos, Janas įsiklausė ir išgirdo, kaip židinyje kuriama ugnis. Pasakui pamatė moteriškes nešant iš šaltinio vandenį. Tačiau atrodė, kad nė viena jų nė nepastebi Jano.

Tuomet staiga jis užsidengė rankomis veidą ir visu liemeniu ėmė siūbuoti.

- Gerasis mano Janai Andersonai, - pradėjo jis, - ko gi tau trūksta ir kur tavo kaltė? Kodėl gi tau gyvenime taip nesiseka? Kodėl gi visuomet esi taip nustumiamas? Oi, kodėl tu negalėjai vesti jaunos, gražios merginos? Kodėl paėmei tą seną mergą, Lagerdo Katryną, Eriko iš Falos karvių liuobėją?

Jį graužte graužė sielvartas. Net kelios ašaros ištryško ir nuriedėjo tarp pirštų.

- Kodėl parapijoje taip menkai esi gerbiamas, mano gerasis Janai Andersonai? Kodėl visuomet kitiems teikiama pirmenybė? Gerai žinai, kad yra

tokių pat neturtingų ir tokių pat menkų žmonių, kaip tu, tačiau juk nė vieno taip nenustumia į užkampį? Tad ko gi tau trūksta, mano gerasis Janai Andersonai?

Šį klausimą Janas Andersonas jau seniai sau keldavo, bet vis veltui. Jis galutinai buvo netekęs vilties kada nors gauti atsakymą. Tačiau, nagrinėdamas savo savybes, jis priedavo išvadą, kad jam iš viso nieko netrūksta. Todėl gal išmintingiausia bus pasakius, kad Dievas ir žmonės jam neteisingi?

Kai jam atėjo į galvą ši mintis, jis atitraukė rankas nuo veido ir mėgino atrodyti išžūlus.

- Kai tau bus leista įžengti į trobą, tada tu nė karto nežvilgtelėsi į savo kūdikį, mano gerasis Janai Andersonai, - nusprendė jis pats vienas. - Nė žodžio netardamas, prieisi prie ugnies ir pasišildysi.

- Arba kas būtų, jeigu dabar atsistojęs įeitum, - jis pradėjo vėl. - Juk dabar, pačiam žinant, kad jau visa praėjo, nebėra nė mažiausio reikalo ilgiau čia tūnoti. O ką, jeigu tu Katrynai ir kitoms ten esančioms moteriškėms parodytum, kad esi savo namų šeimininkas?

Janas kaip tik buvo besikeliąs nuo kaladės ir malčinės angoje išvydo senąją Falos poniją. Ji kuo gra-

žiausiai nusilenkė Janui ir pakvietė vidun pasižiūrėti į kūdikį.

Su tokia bloga nuotaika Janas Andersonas kažin ar būtų ėjęs, jeigu jį būtų kvietęs kas kitas, o ne pati senoji Falos ponia. Su ja, žinoma, Janas nuėjo, tačiau nė kiek neskubėdamas. Iš visų jėgų Janas stengėsi atrodyti ir elgtis kaip Erikas iš Falos parapijos namuose per rinkimus, eidamas prie urnos įmesti savo rinkimų kortelę. Ir Janui Andersonui dabar puikiai pavyko atrodyti visiškai tokiam pat rimtam ir paniurusiam.

- Prašau, Janai! - tarė Falos ponia ir plačiai atvėrė duris, o pati pasitraukė, kad Janas įeitų pirmas.

Vos tik žvilgtelėjęs Janas tuoj pamatė, kaip tvarkinga ir švaru troboje. Kavinukas pastatytas ant židinio krašto, kad kava kiek atauštų. Palangėje padengtas stalas. Sniego baltumo staltiesė ir puodeliai kavai buvo ponios iš Falos.

Katryna gulėjo lovoje, o kitos dvi moterys, kurias atėjo pagelbėti, buvo prisišliejusios prie sienos, kad Janas nekliudomai galėtų apžiūrėti visus pertvarkymus.

Prie pat padengto stalo stovėjo pribuvėja, laikydama ant rankų suvystytą kūdikį.

Nejučiom dingtelėjo Janui Andersonui mintis, kad viskas atrodo taip, tartum jis būtų čia svarbiausias asmuo. Katryna žiūrėjo į jį švelniai, lyg norėdama pasiteirauti, ar jis patenkintas. Visų kitų akys irgi buvo nukreiptos į jį, tartum reikalaudamos pagyrimo už visą tą vargą, kuri moterims teko patirti.

Tačiau ne taip lengva džiūgauti, kiaurą dieną ištūnojus lauke sustirusiam iki gyvo kaulo, kai tave tiesiog velniai ima. Jano veidas buvo kaip Eriko iš Falos, ir jis, netardamas nė žodžio, stovėjo vidury kambario.

Tuomet pribuvėja žengė prie jo. Bet troba buvo nedidukė, ir, žengusi tiktai vieną žingsnį, ji tiek priartėjo prie Jano, kad įdėjo jam kūdikį tiesiog į glėbį.

- Tik pasižiūrėkit, Janai, kokia puiki mergytė! - tarė pribuvėja.

Stovėjo dabar vargšas Janas, laikydamas rankose kažką šilta ir minkšta, apmuturiuota didele skepeta. Skepeta buvo kiek praskleista, ir Janas matė mažutį susiraukusį veiduką ir susitraukusias rankytes.

Sutrikęs Janas stovėjo ir nežinojo, ko nori iš jo tos moteriškės. Ką jis turi daryti su tuo daiktu, kurią pribuvėja įdėjo jam į glėbį? Ūmai pajuto Janas krus-telėjimą, nuo kurio sutirtėjo ir jis, ir kūdikis. Niekas jo nestuktelėjo, todėl Janas neįstengė suprasti, ar

čia savaime atsitiko ir jis pats sujudino mergaitę, ar atvirkščiai.

Tučtuojau širdis krūtinėje jam taip smarkiai suplakė, kaip dar niekuomet gyvenime nebuvo plakusi. Tą pat akimirką Janui pranyko šaltis, bloga nuotaika ir sielvartas. Pranyko ir apmaudas, tik viena jam teikė nerimo: jis negalėjo suprasti, kodėl ten krūtinėje taip daužosi ir plaka. Juk jis dieną nei šoko, nei greitai bėgo, nei kopė į statų kalną.

- Nagi pridėkit čia ranką ir pažiūrėkit! - kreipėsi Janas į pribuvėją. - Man atrodo, kad širdis taip neįprastai plaka.

- Taip, iš tikrųjų, - patvirtino pribuvėjas. - Ar jums dažnai taip esti?

- Ne, man dar niekadoms taip nebuvo, - užtikrino Janas. - Bent niekadoms šitaip.

- Ar jums bloga? Jaučiate kur skausmą? - susirūpino pribuvėjas.

- Ne, ne, šiaip viskas gerai.

Pribuvėjas niekaip negalėjo suprasti, kas jam čia būtų, tad ji paklausė:

- Gal paimti iš jūsų kūdikį?

Tada Janą užplūdo naujas jausmas. Kūdikį? Ne, jo Janas nenorėjo atiduoti.

- Ne, palikite kūdikį man! - tarė jis.

Tą akimirką moterys turbūt kažką išskaitė jo akyse, kažką nugirdo jo balse, ir tai jas pralinksmino, nes pribuvėja šiek tiek šyptelėjo, o kitos prapliupo garsiai kvatoti.

- Janai, negi jūs gyvenime nieko taip nemylėjote, ir niekad taip smarkiai neplakė širdis?

- Ne-e, - atsakė Janas.

Staiga Janas suvokė, kas dabar išjudino jo širdį ir privertė ją taip smarkiai plastėti. Negana to, jis pradėjo numanyti, ko jam kaip tik trūko per visą gyvenimą: toks žmogus, kuris nejaučia savo širdies plastant nei skausme, nei džiaugsme, žinoma, negali būti laikomas tikru žmogumi.

KLARA FINA GIULEBORGA

Ir kitą dieną Janas iš Skruliukos ilgas valandas stovėjo prie namų durų, laikydamas ant rankų savo dukrytę.

Ir šiuokart jis laukė ilgai, tačiau dabar buvo visiškai kas kita negu vakar. Dabar jis nebe vienas, tad nesijaučia nei pavargęs, nei nepatenkintas.

Sunku apsaityti, kokį malonumą jis jautė, stovėdamas prie durų ir spausdamas prie krūtinės mažą,

šiltą kūdikio kūnelį. Janui atrodė, kad iki šiol jis net pats sau visuomet buvo labai nemielas ir apgailėtinas, nes tiktai dabar ūmai jis pajuto savo širdyje džiaugsmą ir neapsakomą laimę. Dar niekad os jis neįautė tokios laimės vien dėl to, kad ką nors labai myli iš visos širdies.

Žinoma, Janas ne be reikalo stovėjo prie durų. Jam čia bestovint, turėjo būti išspręstas vienas labai svarbus klausimas.

Jau nuo pat ankstaus ryto abu su žmona rinko kūdikiui vardą. Iš pat panagių svarstė, galvodami ir šiaip, ir taip, bet niekaip negalėjo išrinkti vardo iš tokios daugybės vardų.

Galų gale Katryna tarė:

- Nėra kitos išėities, tenka tau stoti su kūdikiu ant slenksčio. Paklausi pirmą moterį, einančią pro šalį, kuo ji vardu. Tą vardą, kurį ji tau pasakys, duosime savo dukrytei, vis tiek, ar jis bus šiurkštus, ar švelnus.

Tačiau namukas stovėjo kiek atokiau nuo kelio, todėl praeivių nedažnai pasitaikydavo. Janas jau ilgai stovėjo prie durų, o pro šalį vis niekas nėjo.

Ta diena taip pat buvo apsiniaukusi, bet nešalta, nelijo lietus, ir nesidraskė vėjas, net jautei šiokią tokią tvankumą.

Jeigu Janas nebūtų laikęs ant rankų savo mažytės, tikriausiai seniai būtų netekęs vilties pamatyti praeivę ir būtų taręs sau paprasčiausiai:

- Mano gerasis Janai Andersonai, nepamiršk, kad tu gyveni visai nuošaly, prie Diuvo ežero Askedalarnoje. Čia tėra vienintelis dvaras; be to, aplinkui dar stovi kelios mažutės samdinių bei žvejų lūšnelės. Iš kurgi čia galėtų atsirasti toks įžymus vardas, kuris tiktų tavo mažajai dukrytei.

Kadangi turėta galvoje jo dukra, Janas neabejojo, kad galų gale viskas pasibaigs sėkmingai. Žvilgčiodamas ežero link, Janas visiškai nenorėjo matyti, koks apleistas ir vienišas tas duburys, kuriame tyvuliavo ežeras. Juk tikrai gali atsitikti, kad iš Diuvo geležies liejyklos atsiirs į šiapus ežerą kokia kilminga dama, turinti gražų vardą. Janas beveik buvo tikras, kad tai turės įvykti, ir tik dėl tos mažos mergytės.

Kūdikis visą laiką miegojo, tad jis galėjo ramiai stovėti prie durų ir laukti iki valiai. Blogiau buvo Katrynai. Ji be paliovos teiravosi, ar ko nematyti. Dabar jis jau nebeturėtų ilgiau pasilikti lauke su mažyte.

Janas nukreipė žvilgsnį į Stursnipą, kuri kaip stati siena dunksojo už beržynėlio tarp Askedalarnos laukų tartum tvirtovės bokštas, saugantis, kad

neprisiartintų niekas svetimas. Galėjo atsitikti, kad kokia nors kilminga dama buvo ant kalno, norėdama pasigėrėti gražiomis apylinkėmis, o grįždama ji atsitiktinai pasuks ne į tą pusę ir užklys į Skruliuką.

Janas ramino Katryną kaip įmanydamas. Jiems nieko netrūksta – nei jam, nei kūdikiui. Tiek išstovėjęs Janas norįs dar kiek palūkėti.

Niekur nebuvo matyti nė gyvos dvasios, tačiau Janas buvo tvirtai įsitikinęs, kad iš kažkur susilauks pagalbos, tik reikia dar kiek kantrybės. Negalėjo būti kitaip. Janas nė kiek nenustebtų, jeigu per kalnus ir girių tankumynus aukso karieta atvažiuotų karalienė suteikti savo vardą tai mažajai mergytei, kurią jis laikė ant rankų.

Vėl praslinko kiek laiko. Janas pajuto, kad artėja vakaras. Taigi jis nebegalėjo ilgiau pasilikti už durų.

Būdama troboje, Katryna žvalgėsi į laikrodį; ji žinojo, kad jau vėlu, ir vis kartojo, kad Janas turįs grįžti.

– Turėk kantrybės dar valandėlę! – ramino Janas. – Man rodos, matau ten iš vakarų kažką atvažiuojant.

Ištisą dieną buvo apsiniaukę, tačiau šią akimirką saulė prasiskverbė pro debesis, ir keli auksiniai spinduliai nukrito ant kūdikio.

- Nė kiek nesistebiu, kad, prieš eidama gulti, tu nori pažvelgti į mažytę! - kreipėsi Janas į saulę. - Verta pasižiūrėti į tokį kūdikį...

Saulė visai išniro iš debesų, ir jos spindulių pluoštas raudonai apšvietė kūdikį, Janą ir visą namuką.

- Štai kaip, tu nori būti mažytei krikšto motina? - tarė Janas iš Skruliukos.

Saulė nieko neatsakė. Dar kartą skaisčiai nušvitusi, vėl užsitraukė debesų šydą ir dingo.

Vėl suskambėjo Katrynos balsas.

- Ar buvo kas? - teiravosi Katryna. - Man rodos, girdėjau tave su kažkuo šnekant. Dabar tai jau turi grįžti vidun.

- Taip, dabar grįžtu, - sutiko Janas ir tuojuo įėjo į trobą. - Ką tik pravažiavo nepaprastai puiki dama. Bet ji labai skubėjo. Vos tik spėjau pasakyti jai labą dieną, ir ji akimirksniu dingo.

- Ak taip? Tikrai pikta. Mes taip ilgai laukėme. Ar bent spėjai pasiklausti, kuo ji vardu?

- Kaipgi! Ji - Klara Fina Giuleborga¹. Tiek iš jos tesužinojau.

- Klara Fina Giuleborga! - sušuko Katryna. - Juk tai pernelyg puikus vardas mūsų kūdikiui.

---

¹ Šved.; Skaisti, graži, saulėta.

Daugiau Katryna nekėlė jokių ginčų.

Tačiau Janas iš Skruliukos stebėjosi savimi: jis net iki to priėjo, kad saulę kvietėsi krikšto motina savo mažajai dukrytei. Taip, nuo tos akimirkos, kai jam padavė į rankas kūdikį, jis tapo visiškai kitu žmogum.

KRIKŠTAS

Kai mažytė turėjo būti vežama į Skruliuką pastoriui pakrikštyti, jos tėvas Janas pasielgė labai paikai. Nedaug trūko, kad tikroji žmona, taip pat krikšto tėvai būtų jį iškoneveikę paskutiniais žodžiais.

Kūdikį prie krikšto turėjo nešti Eriko iš Falos žmona. Su kūdikiu ant rankų ji važiavo prie klebonijos. Erikas iš Falos ėjo šalia vežimo, valdydamas arklį. Iki pat Diuvo geležies liejyklos kelias buvo toks blogas, kad jo iš viso negalėjai vadinti keliu. Taigi, veždamas nekrikštytą kūdikį, Erikas iš Falos elgėsi kuo atsargiausiai.

Janas iš Skruliukos įdėmiai stebėjo, kaip ruošiamasi kelionei. Jis pats išnešė kūdikį iš trobos, ir niekas nežinojo geriau už patį Janą, į kokias patikimas rankas jis atiduoda savo dukrytę. Eriku iš Falos šiuo

atveju, kaip ir kiekvienu kitu, buvo galima pasitikėti. Janas puikiausiai žinojo. O senoji Falos ponia buvo pagimdžiusi septynis vaikus ir pati juos užauginusi. Janas taip pat gerai žinojo. Taigi jis neturėtų nė kiek būgštauti.

Tačiau kai mažutis būrelis išnyko jam iš akių, ir Janas vėl ėmėsi kasti griovius Eriko iš Falos pūdyje, staiga jį pagavo nepaprasta baimė. O kas, jeigu Eriko iš Falos arklys pasibaidys? Arba jeigu pastorius, imdamas kūdikį iš krikšto motinos, paleis jį iš rankų? Arba jei kūdikis, senosios Falos ponios apmuturiuotas tokia daugybe skepetų ir vystyklų, užtrokš dar iki klebonijos?

Janas pats kalė sau į galvą, kad be galo kvaila nerimauti, turint tokius krikštatėvius, kaip Erikas iš Falos ir jo žmona. Tačiau baimė kaskart giliau skverbėsi, ir Janas daugiau nebegalėjo išverti. Padėjęs į šalį kastuvą, pasileido tiesiog į kleboniją.

Kad būtų greičiau, jis pasirinko kelią per kalvą ir dūmė kiek kojos neša.

Ir iš tikro, kai Erikas iš Falos įvažiavo į klebonijos diendaržį, pirmas žmogus, kurį jis išvydo, buvo Janas Andersonas iš Skruliukos.

Jeigu tėvas arba motina dalyvauja krikštijant jų kūdikį, esti tiesiog nepadoru, tad Janas tuojau paste-

bėjo, kokie nepatenkinti krikšto tėvai, pamatę jį prie klebonijos. Iškinčydamos arklį, Erikas net nepasišaukė Jano į pagalbą ir apsiėjo pats, o senoji Falos ponja iškėlė kūdikį aukštai ant rankų ir, netarusi Janui nė žodžio, užkopė į kalvą ir įėjo į klebonijos virtuvę.

Krikšto tėvai, be abejonės, nenorėjo Jano matyti, tad jis nedrįso priėti arčiau. Kaimyno žmonai nešant pro šalį kūdikį, iš vystyklų ir skepetų Jano ausį pasiekė silpnas pypsėjimas, taigi jis bent žinojo, kad pakeliui kūdikis neužtroško.

Janas puikiai jautė, jog tai paika iš jo pusės, jis dabar turi pasukti atgal, namo. Tačiau buvo tvirtai įsitikinęs, kad pastorius tikrai išmes kūdikį iš rankų. Todėl negalėjo kitaip elgtis, turėjo čia pasilikti.

Truputį palūkėjęs diendaržyje, Janas prisiartino prie pastoriaus namų ir įėjo į priemenę.

Jeigu, krikštijant kūdikį, pas pastorių ateina kūdikio tėvas, tai jau blogiau negali būti. Ypač prie tokių krikštatėvių, kaip Erikas iš Falos ir jo žmona. Ir dabar, šventoms apeigoms jau prasidėjus, atsivėrė durys ir į pastoriaus kambarį atsargiai įslinko Janas Andersonas iš Skruliukos, apsirengęs skurdžiais darbo drabužiais. Jau visai nebuvo įmanoma juo nusikratyti! Abu krikštatėviai širdies gilumoje

tvirtai nusprendė, vos tik parvažiaavę namo, duoti Janui pylos dėl jo netinkamo elgesio.

Krikštas buvo atliktas kaip pridera, nieko bloga neatsitiko, ir Janas Andersonas negalėjo pateisinti savo neprotingo išibrovimo. Prieš pat baigiant apeigas, jis vėl tylutėliai atvėrė duris ir atsargiai išsmuko į priemenę. Janas savo akimis matė, kad ir be jo viskas būtų ėję sėkmingai.

Po valandėlės išėjo į priemenę taip pat Erikas iš Falos su savo žmona. Jis norėjo vėl užėiti į virtuvę, kur senoji Falos ponia buvo palikusi daug kūdikio skepetų ir vystyklų.

Erikas iš Falos nuėjo pirmas ir atvėrė žmonai virtuvės duris. Tačiau iš vidaus bėginti išpuolė į priemenę du jauni kačiukai ir kaip tik prie pat senosios ponios kojų surizgo į kamuolį. Pastaroji suklupo ir vos nepargriuvo.

Jai dingtelėjo mintis: „Dabar užgriūsiu ant kūdikio, jis žus, o aš visą gyvenimą liksiu nelaiminga“.

Tvirtos rankos ūmai ją sugriebė ir sulaukė.

Apsidairiusi senoji ponia pamatė, kad nuo nelaimės ją išgelbėjo ne kas kitas, tik Janas iš Skruliukos, kuris buvo pasilikęs priemenėje lyg žinodamas, kad bus reikalingas.

Senoji Falos ponia dar nespėjo atsipeikėti iš baimės ir ką nors pasakyti Janui, o jis jau buvo dingęs. Kai senoji Falos ponia su vyru parvažiavo namo, Janas vėl triūsė lauke prie savo darbo.

Išvengęs grėsusios nelaimės, Janas su palengvėjimu pajuto, kad jis ramiai gali grįžti namo.

Nei Erikas, nei jo žmona nė žodeliu neužsiminė apie netinkamą Jano elgesį. O senoji Falos ponia pakvietė Janą į vidų gerti kavos, nors jis vilkėjo tais pat žemėtais, moliu apskretusiais drabužiais, su kuriais dirbo savo darbą lauke rudeniškai pažliugusiame pūdyje.

SKIEPIJIMAS

Kai mažytę reikėjo skiepyti, ir jos tėvas Janas pareiškė norįs vykti kartu, niekas nė žodelio nepasakė prieš.

Turėjo būti skiepijama vieną vakarą rugpjūčio pabaigoje, ir, Katrynai išeinant iš namų, buvo jau visiškai sutemę. Todėl ji džiaugėsi, kad yra, kas jai padeda vargingoje kelionėje per tvoras, griovius ir kitas kliūtis.

Kūdikiai turėjo būti skiepijami Eriko iš Falos namuose. Senoji Falos ponia sukūrė židinyje didžiulę ugnį. Jos manymu, tokio apšvietimo visiškai turėjo pakakti, tuo labiau, kad ant staliuko, kur zakristijonas turėjo dirbti savo darbą, dar stovėjo plonytė taukinė žvakutė.

Skruliukos gyventojai, kaip ir kiti čia esantys, pastebėjo, kad kambaryje neįprastai šviesu. Tačiau šviesos nebuvo per daug, nes tamsa kaip pilkšvas mūras glūdėjo pasieniais. Dėl to kambarys atrodė mažesnis, negu buvo iš tikrųjų. Toje tamsoje galėjai matyti būrį moterų su kūdikiais, ne vyresniais kaip vienerių metų. Juos dar teko laikyti ant rankų, supti, maitinti ir visokeriopai jais rūpintis.

Moterys plušėjo, muturiuodamos savo mažyčius iš skepetų ir vystyklų. Jos taip pat vilko nuo kūdikių margus kartūninius drabužėlius, atleidinėjo raiščius, kuriais buvo surišti marškinėliai, kad, zakristijonui pašaukus skiepyti, lengvai būtų galima atidengti viršutinę liemens dalį.

Kambaryje viešpatavo nuostabi tylą, nors čia buvo tiek réksnių. Jiems taip buvo malonu spoksoti vienam į kitą, kad jie, rodos, pamiršo triukšmauti ir rékti. Motinos irgi buvo tylios, norėdamos geriau

girdėti zakristijono žodžius. Jis visą laiką su jomis šnekučiavosi.

- Iš tiesų nėra nieko malonesnio, kaip štai tokia kelionė iš vienos vietos į kitą, kai skiepydamas galiu matyti tiek puikių kūdikių, - kalbėjo zakristijonas. - Nagi pažiūrėsime, ar gražus šių metų prieaugis.

Šis žmogus buvo ne tiktai zakristijonas, bet ir mokytojas. Visą gyvenimą jis praleido šioje parapijoje. Jau motinas jis skiepijo ir mokė, dalyvavo jų konfirmacijose ir vestuvėse. Dabar jam teko skiepyti jų kūdikius. Mažyliai pirmą kartą susidūrė su šiuo žmogumi, kuris vėliau jų gyvenime turės suvaidinti tokį didelį vaidmenį.

Iš pradžių viskas ėjo sėkmingai. Viena paskui kitą motinos prieidavo, atsisėdavo ant kėdės prie stalo, laikydamos kūdikį taip, kad šviesa kristų ant apnuoginto kairiojo petelio. Be paliovos šnekėdamas, zakristijonas tris kartus įdrėksdavo žvilgančią baltą odą, o kūdikis - nė cypt.

Paskui motina su kūdikiu eidavo prie židinio ir kurį laiką pabūdavo prie ugnies, kad skiepai gerai nudžiūtų. Pati motina tuo metu galvodavo apie tai, ką zakristijonas buvo pasakęs jai ir jos kūdikiui: kad jis didelis ir gražus, kad užaugęs atneš namams

garbę ir bus toks pat šaunus, kaip jo tėvas ir protėvis, o gal ir dar šaunesnis.

Taip tyliai ir ramiai darbuojantis, atėjo eilė ir Katrynai iš Skruliukos. Kai ji prinešė kūdikį, mažoji Klara Giula ėmė rėkti ir mosuoti rankutėm ir kojutėm. Katryna mėgino ją maldyti, zakristijonas švelniai ir bičiuliškai ją šnekino, tačiau mažytė šelte šelo iš baimės.

Katryna pasitraukusi vėl mėgino tildyti mergytę. Zakristijonas tuo metu skiepijo didelį tvirtą berniūkštį, kuris nė garselio neišleido. Katryna vėl priėjo su mažyte, ir viskas prasidėjo iš naujo. Ji nepajėgė kūdikio nuraminti bent tiek, kad zakristijonas nors kartą galėtų įdrėksti.

Mažoji Klara Giula buvo paskutinis dar neskiepytas kūdikis, ir Katryna jautėsi lyg nesava, jai buvo labai nemalonu, kad jos dukrelė tokia nerami. Ji tiesiog nežinojo, ką daryti.

Staiga iš tamsos išniro Janas, iki šiol stovėjęs prie durų. Janas paėmė kūdikį ant rankų, o Katryna atsikėlė nuo kėdės, užleisdama jam vietą.

- Nagi pamėgink tu, gal geriau seksis! - tarė Katryna šiek tiek niekinamu balsu. Tas menkas, nusikamavęs Eriko iš Falos darbininkas, už kurio ji

ištekęjo, jos akimis žiūrint, nė kiek nebuvo pranašesnis už ją pačią.

Prieš sėsdamas Janas nusimetė striukę. Tuo metu tamsoje jis buvo aukštai pasiraitojęs savo marškinių rankovę.

Janas atkišo nuogą petį ir pasakė, kad mielai norėtų skiepytis. Per visą gyvenimą jis tiktai kartą buvo skiepytas ir nieko taip nesibijojo, kaip raupų.

Išvydusi nuogą petį, mažoji Klara Giula staiga visai nuščiuovo ir įtemptai ėmė žiūrėti į savo tėvą didelėmis, protingomis akimis. Taip pat įdėmiai ji stebėjo, kaip zakristijonas triskart įdrėskė į petį, ir toje vietoje pasirodė kraujas. Ji žiūrėjo tai į vieną, tai į kitą, ir puikiai suprato, kad tėvui neatsitiko nieko bloga.

Paskiepytas Janas Andersonas kreipėsi į zakristijoną:

- Dabar mergytė visiškai nusiramino. Gal pabandytumėt dar kartą?

Zakristijonas pamėgino dar kartą, ir šiuokart viskas ėjo kuo puikiausiai. Mažytė visą laiką sėdėjo protingu kaip senio veidu ir nė karto net nesuriko. Zakristijonas irgi tylėjo, kol baigė savo darbą. Pasakui jis tarė Janui:

- Jeigu jūs tai darėte vien norėdamas nuraminti kūdikį, tai juk galėjome tik menamai jus paskiepyti...

Tačiau Janas jį nutraukė:

- Ne, ne, gerbiamasis, mums nebūtų pavykę. Visame pasaulyje nėra kito tokio kūdikio. Šiai mažytei neįmanoma įkalbėti netikros tiesos.

GIMIMO DIENA

Tą dieną, kai mažytei sukako vieneri metai, jos tėvas kasė griovius Eriko iš Falos pūdyje. Dirbdamas mėgino prisiminti, kaip ten būdavo anksčiau, kol dar jis neturėjo apie ką galvoti, triūsdamas lauke, anuomet, kai dar nejautė krūtinėje smarkiai plakančios širdies, kai dar nepažinojo jokio ilgesio ir nejausdavo nerimo.

- Keista, kad žmogus gali taip gyventi! - tarė Janas ir pajuto panieką pats sau. - Taip, - tęsė jis, - štai kur visa esmė! Jeigu aš būčiau toks turtingas, kaip Erikas iš Falos, arba toks stiprus, kaip Berjė, kuris čia pat, gretimame lauke, kasa griovį, - visa tai būtų niekis, palyginti su mano krūtinėje plazdančia širdimi.

Janas pažvelgė į tą pusę, kur dirbo Berjė. Tai buvo labai tvirtas vyras, galįs įveikti beveik dukart tiek darbo, kiek jis. Bežiūrint į Berjė, Janui pasirodė, kad šis šiandien toli gražu ne tiek nudirbęs kaip paprastai.

Abudu dirbo pas Eriką pagal sutartį. Berjė visuomet apsiimdavo daugiau už Janą, tačiau darbą juodu baigdavo beveik vienu metu. O šiandien Berjė gero-kai lėčiau slinko į priekį; jis ne tik nėjo kartu su Janu, bet ir buvo smarkiai atsilikęs.

Janas dirbo iš peties, kad kuo greičiausiai galėtų grįžti namo pas savo mažąją dukrytę. Tą dieną jis dar labiau jos ilgėjosi negu paprastai. Vakaraus mažytė dažniausiai būna mieguista. Jeigu Janas nepaskubės, galimas dalykas, ji jau kietai miegos.

Baigęs darbą, Janas pastebėjo, kad Berjė savo sklypą buvo vos įpusėjęs. Daugelį metų juodu dirbo kartu, tačiau dar niekad taip nepasitaikė. Janas negalėjo atsistebėti ir nuėjo pas Berjė.

Berjė stovėjo griovyje ir dabar kaip tik kamavosi, stengdamasis kastuvu iškelti į paviršių suplūktą žemės luitą. Jis buvo užmynęs stiklo šukę ir giliai susižeidęs koją. Negalėdamas iškęsti, nusiavė, ir galima įsivaizduoti, kaip turi būti baisu sprauti kastuvą į žemę basa sužeista koja.

- Gal verčiau liautumeis? - paklausė Janas iš Skruliukos.

- Ne, turiu šiandien baigti, - atsakė Berjė. - Eri-
kas iš Falos neduos man nė grūdo, kol nebaigsiu
šio sulygto sklypo. O namie neturime nė saujelės
ruginių miltų.

- Na, tai labos nakties! - tarė Janas.

Berjė nieko neatsakė. Jis buvo toks pavargęs ir
nusikamavęs, jog nebeįstengė išstarti nė tų įprasti-
nių atsisveikinimo žodžių.

Janas iš Skruliukos priėjo lauko ribą ir sustojo.

- Kas iš to mažajai mergytei, kad tu pareisi namo
jos gimimo dieną? - tarė jis sau. - Jai gera ir be
tavęs. O Berjės namuose septyni vaikai, ir visi sėdi
be duonos. Ar pasmerksi juos badauti vien dėl to,
kad, parėjęs namo, galėtum žaisti su Klara Giula?

Janas grįžo ir, atsistojęs greta Berjės, kartu su
juo kibo į darbą. Janas buvo jau nuvargęs, ir darbas
ėjo lėtai. Beveik visiškai sutemo, kol juodu pagaliau
baigė.

„Klara Giula dabar jau seniai miega“, - pagalvojo
Janas, paskutinį kartą besdamas kastuvą.

- Na, tai labos nakties! - sušuko jis Berjei antrą-
syk.

- Labanaktis! Ir ačiū, kad padėjai! - atsakė Berjė. - Dabar einu ir tuojau parsigabensiu savo rugius. Atsilyginsiu tau kitą kartą, gali būti tikras.

- Aš nenoriu jokio užmokesčio. Labanakt!

- Nieko nenori už tai, kad man pagelbėjai? - nustebė Berjė. - Kas čia atsitiko, kad esi toks kilniaširdis?

- O, šiandien... šiandien... mažytės gimimo diena.

- Kaip? Ir dėl to padėjai man kasti griovį?

- Dėl to. Taip pat dėl kita ko. Nagi labanaktis!

Janas skubiai nuėjo, kad netektų aiškinti to „kita ko“. Tačiau jam knietėjo pasakyti: „Šiandien ne tik tai Klaros Giulos, bet ir mano širdies gimimo diena.“

Gerai, kad to nepasakė, nes Berjė tikriausiai būtų pagalvojęs, kad jis išėjo iš proto.

KALĖDŲ RYTAS

Mažytei pradėjus eiti antruosius metus, Kalėdų rytą Janas Andersonas pasiėmė ją kartu į bažnyčią, į rytmetines Kalėdų pamaldas.

Jo žmona manė, kad kūdikis dar per mažas, ir negalima imti jo į bažnyčią. Be to, Katryna bijojo,

kad mažytė gali vėl taip savotiškai pasielgti, kaip anuomet skiepijant.

Tačiau Janas pasiekė, ko norėjo. Tuo labiau, kad papročiai nedraudė imti kūdikių kartu į rytmetines Kalėdų pamaldas.

Taigi per Kalėdas Skruliukos gyventojai kartu su Klara Giula jau penktą valandą ryto išsirengė į kelionę.

Buvo debesuota ir tamsu kaip maiše. Tačiau šalčio nejautė. Oras veik dvelkė švelnumu, nepaprasta ramybe, nešiureno nė menkiausias vėjelis. Čia dažnai taip esti gruodžio pabaigoj.

Iš pat pradžių reikėjo eiti siauru takeliu tarp Askedalarnos laukų ir giraičių. Paskui keliauninkams teko skverbtis stačiu užsnigtu keliu per Snipos kalvą. Tik tada jie išėjo į tikrą kelią.

Didžiuliuose dviejų aukštų Falos namuose visi langai žėrėjo nuo degančių žvakių. Todėl namas Skruliukos gyventojams atrodė kaip kelrodis švyturys. Taip pavyko jiems nusigauti ligi Berjės namų. Ten jie susitiko keletą kaimynų, kurie iš vakaro buvo pasitaisę deglus ir dabar galėjo pasišviesti kelią. Skruliukos gyventojai prisidėjo prie jų. Kiekvienas su deglu ėjo mažo būrelio priekyje. Dauguma tylėjo, bet visi buvo iškilmingai nusiteikę. Jie įsivaizdavo

esą tie Rytų šalies išminčiai, kurie, stebuklingosios žvaigždės vedami, keliavo ieškoti tik užgimusio Judėjos karaliaus.

Kai visas būrys pakilo į miškingas aukštumas, teko eiti pro didžiulį akmenį, kurį kadaise vienas milžinas, gyvenęs apačioje, Friukeriude, Kalėdų rytą sviedęs į Svarstjės bažnyčią. Laimė, kad akmuo pralėkęs viršum bažnyčios bokšto ir nukritęs nuošaliau. Taip jis ir likęs gulėti Snipos kalvoje.

Kai žmonės prisiartino prie tos vietos, akmuo kaip paprastai gulėjo ant žemės. Tačiau visi žinojo, kad naktį jis buvęs iškeltas viršum žemės ant dvylikos auksinių stulpų, po juo troLIAI² puotavę, šokę iki aušros.

Iš tikro menkas malonumas Kalėdų rytą keliauti pro tokį akmenį. Janas nuolatos žvilgčiojo į Katryną: ar ji tvirtai laiko prie krūtinės kūdikį. Katryna žengė tvirtai ir ramiai kaip visuomet ir pusbalsiu šnekučia vosi su kaimyne. Atrodė, jai ne galvoje, kokia pavojinga ši vieta.

Čia, aukštumoje, augo šimtametės, drūtos eglės. Kas deglų šviesoje mokėjo gerai žiūrėti į tas eglės

---

² Skandinavų mitologijos antgamtinės būtybės (vert.).

storai apsnigtomis šakomis, tam nejučiom kildavo mintis, tarytum čia stovi eglių pavidalą įgavę troliai. Trolių akys veriamai žvelgė iš po baltų sniego kepurį, o ilgi jų nagai kyšojo iš storų sniego pirštinių.

Kol troliai ramiai sau tūno, dar šiaip taip gali kentėti. Tačiau kas bus, jeigu kuris jų, ištiesęs leteną, pasigriebs praeivį! Suaugusiesiems, ypač seniems, ne taip pavojinga. Bet Janui dažnai tekdavo girdėti, kad troliai be galo mėgsta mažutėlius kūdikius. Ir kuo mažesni, tuo jiems geriau.

Janui atrodė, kad Katryna visiškai nerūpestingai laiko mažytę. Oi, didžiulėms, naguotoms trolio letenoms juk vieni niekai išplėšti iš jos kūdikį. Bet čia, toje pavojingoje vietoje, Janas nediršo atimti iš Katrynos mažytę. Kaip tik tai galėtų supykinti trolius ir paskatinti juos pulti.

Jau ir taip tarp medžių pasklido kuždesys ir ošimas. Šlamėjo aukštai sniego kepurės, tartum troliai būtų ruošęsi pradėti savo žygį.

Janas nediršo pasiteirauti, ar kiti irgi mato ir girdi tai, ką ir jis. Toks klausimas kaip tik galėtų trolius prižadinti ir atgaivinti.

Kamuojamas tokio slogučio, Janas žinojo tik viena – ką jis gali. Vidury miško jis užtraukė giesmę.

Janas neturėjo klausos nei balso. Kitiems girdint, jis dar nė karto nebuvo giedojęs. Jam labai sunkiai sekdavosi paimti tikrą gaidą, todėl jis niekad neišdrįsdavo kartu su kitais net bažnyčioje giedoti. Tačiau dabar Janas turėjo giedoti, kad ir kažin kaip, kad tik gelbėtų savo dukrelę.

Janas pamatė, kad kaimynai juo stebisi, kumščiuoja vienas kitą alkūnėmis ir atsigręžę žiūri į Janą. Tačiau jis traukė giesmę, nieko nepaisydamas.

Netrukus viena iš moterų jam sukuždėjo:

– Palūkėkit, Janai, aš jums padėsiu!

Moteriškė užgiedojo Kalėdų giesmę, teisingai užtraukusi melodiją.

Gražiai skambėjo giesmė naktį tarp medžių. Kiti irgi negalėjo atsilikti, jie taip pat pritarė:

„Būk pasveikinta, gražioji ryto valanda, šventoji pranašų burna tave išpranašavo!“

Bailiai sušlamėjo miško padarai. Jie taip giliai užsismaukė ant akių sniego kepures, jog nebuvo matyti jų piktų akių. Jie įtraukė ir išskėstus nagus, paslėpdami juos po eglų spygliais ir po sniegu. Nuaidėjus pirmam giesmės posmui, ten viršuje, ant miškingos kalvos, išnyko viskas, stovėjo tik senos, kovose su vėtromis išaugusios eglės, niekam pikta nedarančios.

Kai būrys nusigavo iki vieškelio, deglai, kuriais askedalarniečiai švietėsi kelią per mišką, baigė degti. Nuo čia toliau buvo galima keliauti pagal ūkininkų trobų šviesas. Vienai trobai dingus iš akių, tuojau netoliese sumirgėdavo kita. Žmonės ant langų buvo sustatę žvakes ir lempas, norėdami padėti vargšams keliauninkams rasti kelią į bažnyčią.

Galų gale keliauninkai pasiekė kalvą, nuo kurios atsivėrė bažnyčia. Ji stovėjo jiems prieš akis: iš visų langų tryško skaišti šviesa, visa bažnyčia atrodė kaip didžiulis žibintas.

Išvydę bažnyčią, keliauninkai nejučiom sustojo. Nepakartojamas reginys užgniaužė jiems kvapą. Bažnyčia atrodė svaiginamai didelė ir nežemiškai graži, palyginti su tomis mažomis trobelėmis ir žemutėliais langais, kuriuos jie matė eidami.

Žiūrėdamas į bažnyčią, Janas nejučiomis prisiminė tuos vargšus žmones iš Palestinos, naktį keliačiusius su mažyčiu kūdikiu, vienintele jų paguoda ir vieninteliu džiaugsmu. Jie keliavo iš Betliejaus į Jeruzalę, kur šventykloje kūdikiui turėjo būti atliktos

apipjaustymo apeigos. Ten jie turėjo nusigauti nakties tamsoje, nes daug kas kėsinosi į kūdikio gyvybę.

Askedalarniečiai išskeliavo iš namų kiek galima anksčiau, norėdami pralenkti tuos, kurie į pamaldas važiuoti važiuoja, bet prie pat bažnyčios važiuotieji vis dėlto juos pasivijo. Turtingieji lėkė prunkštaujantiais arklais su žvangučiais šuoliais. Vargšai pėsčiai turėjo sukti iš kelio ir kapanotis po didžiules sniego pusnis.

Dabar Janas laikė kūdikį ant rankų, nes teko praleisti važiuojančius. Mirgančios šviesos ne tik kad nenušviesdavo kelio, bet ir apakindavo pėsčiuosius, taigi tamsiu keliu Janas tik labai pamažėle stūmėsi į priekį spinduliuojančios šventyklos link. Troško greičiau ten patekti vildamasis, kad ten bus gera, ir niekas nebegrės.

Staiga užpakalyje garsiai suskambėjo žvangučiai, ir sutapeno arklių kanopos. Didelės rogės, pakinkytos dvejetu arklių, nudūmė pro šalį. Rogėse sėdėjo jaunas ponas juodais kailiniais ir aukšta kailine kepure su savo jauna žmona šalia. Jis pats valdė arklius, bet už nugaros stovėjo vežėjas su liepsnjančiu deglu rankoje. Vežėjas laikė deglą aukštai iškėlęs, liepsna toli driekėsi iš paskos, palikdama ilgą dūmų ir skrajojančių kibirkščių uodegą.

Janas stovėjo sniego pusnyje kelio pakrašty su kūdikiu ant rankų. Atrodė labai pavojinga. Ūmai viena koja giliai įklimpo į sniegą. Kad kiek Janas būtų pargriuvęs. Tada ponas, staigiai timpltelėjęs vadeles, pristabdė arklius ir pasišaukė Janą, kurį buvo nuvijęs nuo vieškelio.

- Duokš kūdikį, pavėžėsiu jį savo rogėmis iki bažnyčios! - tarė jis maloniai. - Čia tiek daug važiuojančių, kad pavojinga pėsčiam nešti kūdikį.

Tačiau Janas atsakė:

- Labai dėkui, bet man visai gera eiti.

- Mes pasisodinsime mažytę čia į savo tarpą, Janai, - įsiterpė jaunoji ponia.

- Labai dėkui, kaip nors nueisiu.

- Mat kaip, bijai paleisti kūdikį iš rankų, - nusi juokė ponas ir nuvažiavo.

Keliauninkai traukė toliau, o kelias darėsi kaskart pavojingesnis ir vargingesnis. Rogės dūmė vienos paskui kitas. Visoje parapijoje neatsirado nė vieno arklio, kuris Kalėdų rytą nebūtų kelionėje, nes visi traukė į bažnyčią.

- Puikiausiai galėjai atiduoti kūdikį pavėžėti, - tarė Katryna, - bijau, kad su juo gali apvirsti.

- Negi turėjau atiduoti jiems kūdikį? Moterie, nežinai, ką šneki. Argi nematei, kas jie?

- Kas gi būtų atsitikę mažytei, jeigu ją būtų paėmęs Diuvo geležies liejyklos savininkas?

Janas Andersonas iš Skruliukos ūmai sustojo apstulbęs.

- Ar čia Diuvo geležies liejyklos savininkas su savo žmona? - paklausė jis tokiu balsu, lyg ką tik būtų nubudęs iš gilaus miego.

- Žinoma, tai Diuvo ponai. Kuo gi tu juos palaikai?

Ir tiesa! Kurgi buvo nuklydusios Jano mintys? Koks čia kūdikis, kurį jis visą laiką nešė ant rankų? Kur jis keliavo su juo? Kokia šalis čia?

Janas persibraukė kaktą ir atrodė kiek sutrikęs ir susigėdęs, kai atsakė Katrynai:

- Aš maniau, kad tai buvo karalius Erodas iš Judėjos žemės ir Erodiada, jo žmona!

SKARLATINA

Kai mažytė buvo kokių trejų metų, užniko ją liga, kuri teisingai vadinama skarlatina. Visą jos kūnelį išbėrė tamsiai raudonais lopais ir prisilietus jie degino kaip ugnis. Mažytė nenorėjo valgyti ir negalėjo miegoti. Be sąmonės gulėdama savo lovutėje, ji kliedėjo. Janas negalėjo pasitraukti iš namų. Per

visą ligą kiauras dienas ir naktis jis sėdėjo troboje. Atrodė, kad Eriko iš Falos rugiai liks šiemet nekulti.

Janas sėdėdavo kampe prie krosnies, akis įbedęs į mažytę, ir žiūrėdavo, kaip Katryna ją klosto, nes šioji dažnai nuspirdavo antklodę, kaip girdydavo ją kiek praskiestomis mėlynių sultimis, kurių atnešė senoji Falos ponija.

Kol mažytė buvo sveika, ja daugiausia rūpinosi tėvas, tačiau, vos tik jai susirgus, Janas nebeturėjo drąsos prie jos prisiartinti, bijodamas, kad jai nepakenktų, kad kartais nepakankamai švelniai prie jos neprisiliestų.

Mažytė gulėjo savo lovutėje tiesiog ant čiužinio, nes paklodės nebuvo. Mažam švelniam kūneliui, sutinusiam ir labai jautriam nuo išbėrimo, buvo tikriausiai labai skausminga gulėti ant šiurkštaus pašukų užvalkalo.

Daug kartų Janas matė, kaip mažoji blaškosi savo lovutėje, ir jam nuolat kildavo mintis apie vienintelį gražiausią dalyką, kurį jis turėjo – apie savo šventadienius marškinius. Tik jie vieneri buvo baltos tviskančios drobės, su kieta krūtine ir taip gražiai pasiūti, jog puikiausiai tiktų pačiam Diuvo geležies liejyklos savininkui. Janas elgėsi su jais kuo pagarbiausiai. Visi kiti jo marškiniai buvo tokie pat šiurkš-

tūs, kaip ir lovos apdangalas, ant kurio gulėjo mažoji Klara Giula.

Tačiau neverta dabar galvoti apie tuos marškinius. Katryna niekadęs neleis jų suplėšyti. Juk tai vestuviniai marškiniai, kuriuos pati jam pasiuvo.

Katryna iš tiesų darė ką galėdama. Pasiskolinusi iš Falos vežimą, ji apmuturiavo mažytę skepetomis bei antklodėmis ir nuvežė pas gydytoją. Tai buvo labai šaunu. Tačiau iš to apsilankymo nebuvo jokios naudos. Nieko negelbėjo nei didžiulis butelis vaistų, kurių ji parsivežė iš vaistinės, nei visa kita, ką daktaras prirašė.

Janui nedavė ramybės dar viena mintis: susilaukę tokio nuostabaus kūdikio, kaip Klara Giula, tėvai turi būti pasirengę paaukoti jam visa, ką turi geresnio. Kitaip jie nebus verti tokio kūdikio. Tai tiesa, bet kaip įtikinsi Katryną?

Mažytei sergant, vieną dieną pas juos užėjo senoji Karin – suomė. Kaip visos suomės, ji nutuokė apie gyvulių ligas, ir jos išmanymo visiškai pakakdavo, kai reikėdavo gydyti miežį ant akies voko, tvinkstantį pirštą arba užkalbėti visokias votis. Tačiau, susirgus sunkiau, niekas nenorėjo šauktis jos pagalbos, nes nepritiko prašyti pagalbos iš raganos rimtai ligai gydyti.

Vos įžengusi į trobą, Karin tuojau pamatė sergantį vaiką. Katryna papasakojo, kad mažytė serga skarlatina, tačiau nei Katryna, nei Janas neprašė jos patarimo.

Karin aiškiai matė, kaip nusigandę ir susirūpinę tėvai. Katrynai pavaišinus ją kava, o Janui padovanojus tabako, ji nei iš šio, nei iš to prašneko:

- Neturiu galios išgydyti nuo tos ligos, bet pamokysiu, kaip jūs patys galite patirti, ar liga baigsis gyvenimu ar mirtimi. Budėkite iki vidurnakčio, o tada savo kairiosios rankos nykštį ir smilių sudėkite taip, kad išeitų panašu į žiedą, ir pro jį žiūrėkite į mažytę. Įsidėmėkite, kas šalia jos guli lovutėje, ir žinosite, kas laukia jūsų dukrelės!

Katryna nuoširdžiausiai padėkojo, nes su tokiais žmonėmis verčiau būti geruoju. Tačiau nė nemanė daryti, kaip jai buvo patarta.

Taip pat Janas neteikė jokios reikšmės Karin patarimui. Jis apie nieką kitą negalvojo, tik apie tuos marškinius vis gailėdamasis, kad nedrįsta pasipriešinti Katrynai!

Kaip čia išdrįsi prašyti, kad ji leistų sudraskyti vestuvinius marškinius. Janas puikiai numanė, kad mažytei tuo nepadėsi, o jeigu ji vis dėlto mirtų, tai marškiniai tiesiog niekais nueitų.

Atėjus vakarui, Katryna atsigulė įprastu laiku, tačiau Janas pernelyg nerimavo ir miegoti negalėjo, tad jis liko besėdįs savo kampe prie krosnies. Janas matė, kaip mažoji Klara savo lovutėje raitosi iš skausmo, nes čiužinys, ant kurio ji gulėjo, buvo šiurkštus ir kietas. Jis galvojo, kaip būtų puiku, jeigu jis galėtų jai pakloti vėsu, minkštą, lygų patalą.

Marškiniai išskalbti ir dar nenaudoti gulėjo skrynioje. Tik pagalvojus apie tai, Janui sugeldavo širdį. Tačiau būtų per žiauru, jei Katrynos dovaną jis paverstų paklode vaikui.

Tačiau, laikrodžio rodyklei artėjant prie vidurnakčio ir Katrynai kietai miegant, Janas priėjo prie skrynios ir išėmė marškinius. Pirmiausia nudrėskė jų standžią krūtinę, paskui perplėšė juos pusiau. Vieną pusę atsargiai pakišo po mažu vaiko kūneliu, o antrąją ištiesė tarp vaiko ir karštos storos antklodės, kuria mažytė buvo užklota.

Paskui jis vėl susigūžė savo kampe ir budėjo toliau, kol laikrodis išmušė dvylika. Beveik nesąmoningai Janas sudėjo kairiosios rankos pirštus žiedu ir, pakėlęs prie akių, ėmė žiūrėti į lovytę.

Štai ant lovos krašto sėdi mažutis nuogas angelėlis. Šiurkštaus čiužinio apdraskytas ir subadytas, jis tikriausiai ketino pasikelti ir nuskristi. Staiga atsi-

sukęs, jis užčiuopė švelnius marškinius, abiem rankom perbraukė drobę ir, netikėtai vėl sukėlęs kojas per lovos kraštą, atsigulė saugoti vaiką.

Tuo metu, kai angelėlis ketino nuskristi, ant lovos iš kitos pusės užšliaužė kažkokia juoda kraupi pabaisa ir iškėlė galvą džiaugdama, kad, angelėliui pasitraukus, galės užimti vietą prie mergytės.

Tačiau, pamačiusi, kad angelas vėl saugo vaiką, pabaisa, nežmoniškai išsikreipusi, tarsi ją būtų permelkęs didelis skausmas, rangydama kaip gyvatė, pamažu nušliaužė ant grindų.

Kitą dieną mažoji Klara pradėjo eiti geryn. Liga persilaužė. Katryna taip džiaugėsi, jog nebeturėjo drąsos ką nors sakyti dėl suplėšytų vestuvinių marškinių, nors tikriausiai pati sau galvojo, kad jos vyras paskutinis kvailys.

TURTINGIEJI GIMINĖS

Kai mažoji Klara ėjo penktus metus, vieną sekmandienio popietę Janas Andersonas ją paėmė už rankutės, ir juodu abu patraukė miško link.

Praėjo ūksmingus beržynėlius, kur paprastai jie sustodavo pailsėti, praėjo taip pat žemuogių kalvą;

visišškai nesustodami juodu praėjo net ir mažą vingiuojantį upelį, kur moterys velėdavo baltinius.

Susikibę už rankų, keliavo tylūs, rimti, tartum žinodami, kad jų laukia kažkas iškilminga.

Rytų pusėje, kur žaliuoja tankus miškas, jie dingo tarp medžių, tačiau ir ten neilsėjo, o netrukus išniro kitoje pusėje prie Lubių ant miškingos kalvelės. Nuo čia pasuko į kryžkelę, kur plentas susikirto su kaimo vieškeliu. Čia pagaliau turėjo paaiškėti, kur juodu ketina keliauti.

Tačiau keliauninkai nepasuko nei į Nestą, nei į Niustą, jie nepasirinko nei Der Framo, nei Pe Valio.

Vis toliau ir toliau keliavo per kaimą. Ir atrodo tiešiog nesuprantama, kur juodu sumanę nueiti. Negi būtų sugalvoję apsilankyti pas Bjerną Hindriksoną iš Lubių?

Tiesa, Bjerno Hindriksono žmona buvo Jano Andersono motinos pusseserė. Taigi Janas tikrai buvo turtingiausių visoje parapijoje žmonių giminė ir turėjo teisę Bjerną Hindriksoną ir jo žmoną vadinti dėde ir teta. Iki šiol Janas tartum nė žinoti apie tai nežinojo. Net ir Katrynai tik retkarčiais teužsimindavo apie tokią įžymią giminystę. Visuomet jis traukdavosi Bernui Hindriksonui iš kelio. Net ir aikštėje

priešais bažnyčią niekadęs neprieidavo jo pasveikinti, paspausti jam ranką.

Tačiau dabar, turėdamas mažą, tokią nuostabią dukrytę, Janas buvo nebe vien tik vargšas padienis. Dabar jis turėjo lobį, kurį galėjo parodyti, gėlę, kuria galėjo pasidabinti. Dabar jis buvo turtingiausias tarp turtingųjų ir galingiausias tarp galingųjų. Dabar jis ėjo tiesiog į didžiulis Bjerno Hindriksono namus, norėdamas pirmą kartą gyvenime aplankyti savo įžymiuosius gimines.

* * *

Apsilankymas neilgai tetruko. Nepraslinkus nė valandai, Janas su savo mažąja dukryte jau vėl ėjo per erdvų kiemą vartų link.

Atsidūręs prie vartų, Janas stabtelėjo ir atsisukęs apsižvalgė, tartum norėdamas dar kartą užėiti į svečius.

Janas neturėjo jokio pamato gailėtis, kad čia apsilankė. Ne, ne, anaipatol. Jis ir mažoji buvo maloniai priimti. Bjerno Hindriksono žmona tuojau nusivedė vaiką prie didžiulės mėlynai dažytos spintos, kuri stovėjo prie šoninės sienos per vidurį, ir pavaišino mažytę sausainiu ir kąsneliu cukraus. Pats Bjernas

Hindriksonas paklausė Klarą, kiek jai metų, kuo ji vardu. Paskui išsiėmė piniginę, kurią nešiojosi kelnių kišenėje, ir dovanėjo jai žvilgantį šeštoką.

Janas buvo pavaišintas kava. Teta klausinėjo apie Katryną, teiravosi, ar jie laiko karvę, kiaulę, ar jų trobelėje žiemą labai šalta, ar Janas Faloje pas Eriką uždirba tiek, kad jie galėtų gyventi be skolų.

Ne, pats apsilankymas praėjo taip, kad Janui nebuvo jokios priežasties sielotis. Kiek pasišnekučiavę Hindriksonai pareiškė, kad šįvakar jie pakviesti į svečius ir už pusvalandžio turi išvažiuoti. Janas suprato, kad per tą pusvalandį jiems reikia pasiruošti, taigi jis pakilo ir atsisveikino.

Šeimininkė greitai priėjo prie spintos, išėmė sviesto ir lašinių, paėmusi vieną nedidelį maišelį, pripylė jį kruopų, kitą – miltų, sudėjo visa tai į skepetą, surišo į ryšulėlį ir atsisveikindama įbruko Janui į rankas. Ji sakė, kad tai šiek tiek lauktuvių Katrynai. Reikia bent kiek atsilyginti Katrynai, kad ji pasiliko namų saugoti.

Kaip tik dėl to ryšulėlio Janas dabar smarkiai suko galvą.

Janas puikiausiai žinojo, kad tame ryšulėlyje buvo visa, kas tik gali būti geriausia ir skaniausia. Puikiausieji gardumynai, apie kuriuos Skruliukoje sva-

jojama su ilgesiu, susėdus prie stalo. Tačiau Janui atrodė, tartum, priimdamas šias dovanas, jis būtų įžeidęs, nuskriaudęs savo mažąją dukrytę.

Ne, ne, jis užsuko pas Bjerną Hindriksoną ne elgetaudamas, bet norėdamas aplankyti savo gimines. Tegu Hindriksonai negalvoja taip. Jie turi suprasti teisingai.

Visa tai Janui atėjo į galvą dar kambary, tačiau pagarba Hindriksonui ir jo žmonai neleido jam nepriimti ryšulėlio.

Dabar jis pasuko nuo vartų atgal ir padėjo ryšulėlį ant žemės prie arklidės kertės, kur neabejotinai jį turėjo pastebėti namiškiai.

Janui buvo skaudu palikti visas tas gėrybes, tačiau jo mažoji Klara anaipol ne elgetos duktė. Niekas neturi teisės apie ją ir jos tėvą sakyti, kad juodu elgetauja, eidami pas turtingus gimines.

EGZAMINAI

Kai mažajai suėjo šešeri metai, vieną darbo dieną Janas iš Skruliukos nuėjo į Estanbiu mokyklą egzaminų pasiklausyti.

Tai buvo pirmoji mokykla visoje parapijoje, ir visi džiaugėsi, kad jie dabar turi mokyklą. Iki tol zakristijonui Svartlingui nebuvo kitos išeities, kaip keliauti kartu su savo mokiniais iš vieno kiemo į kitą.

Iki 1860 metų, kol nebuvo naujosios mokyklos, kas keturiolika dienų jis turėdavo mokyti vis kitoje vietoje. Dažnai tekdavo mokytojui su savo mažaisiais mokiniais sėdėti tokioje patalpoje, kur šeimininkė verda valgyti, arba šeimininkas dirba staliaus darbą, kur nukaršėliai, nepasikeldami ištisą dieną, čia pat guli lovoje, o pasienyje po suolu kudakuoja vištos.

Vis dėlto pamokos eidavo gerai, nes zakristijonas Svartlingas buvo toks žmogus, kuris bet kokiomis aplinkybėmis mokėjo daryti tvarką; tačiau kaip puikiai jis turėjo jaustis dabar, galėdamas mokyti tikroje mokykloje, vien tam skirtame kambaryje, kuris iš klasės negali būti verčiamas kuo kitu. Pasieniais nebuvo lovų, indų spintų, darbo įrankių. Prie lango niekas nestatydavo kokių dailidės staklių, užstojančių šviesą. Pamokų metu negalėdavo užsukti kokia kaimynė kavos gerti arba kaip višta pakudakuoti.

Čia jis galėjo pakabinti ant sienų paveikslus iš Biblijos istorijos, gamtos piešinius ir Švedijos karalių portretus. Čia vaikai turėjo tinkamus žemučius suolus ir staliukus, jiems nebereikėjo susikūprinus

sėdėti prie aukšto stalo, kur dažnai vien tiktai nosimi pasiekdavo viršų su knygomis ir rašomosiomis lentelėmis. O pats Svartlingas čia turėjo tikrą katedrą su lentynomis ir stalčiais, kur jis galėdavo susidėti savo didžiulius žurnalus. Per pamokas, sėdėdamas prie šios katedros, Svartlingas atrodydavo iškilmingiau negu bet kada savo gyvenime. Anksčiau dažniausiai jam tekdavo mokyti atsisėdus prie židinio. Už nugaros smarkiai liepsnodavo ugnis, o priešais pusračiu tupėdavo susirietę vaikai. Naujojoje mokykloje jis turėjo nuolatinę vietą juodai lentai. Sienoje buvo įkalta vinių žemėlapiams ir lentelėms. Jau nebereikėjo jų ramstyti į spintos duris arba į kanapą kaip iki šiol.

Dabar Svartlingas visuomet žinojo, kur padėtos žąsies plunksnos, ir jis galėjo mokyti vaikus vedžioti tiesius brūkšnius ir apskritimus. Dabar tikriausiai visa parapija išmoks taip gražiai rašyti, kaip jis pats. Be to, dabar galima vaikus išrikiuoti, kad, pamokoms pasibaigus, jie visi išeitų iš klasės kaip kareiviai.

Mokyklą baigus įrengti, nuolatos vis ką nors dar patobulindavo joje.

Nors ir kaip visi buvo patenkinti naująja mokykla, vis dėlto tėvai pajuto, kad vaikai jiems pasidarė

šiek tiek svetimi. Atrodė, tartum vaikai būtų įžengę į kažkokį naują, vertingesnį, pasaulį, kuris seniesiems buvo visiškai neprieinamas. Iš tiesų neteisinga taip galvoti. Juk tėvams turėjo būti be galo džiugu, kad vaikams teko geresnė dalia negu jiems patiems.

Tą dieną, kai Janas Andersonas iš Skruliukos traukė į egzaminus, visą kelią jis vedė mažąją Klarą už rankos, kaip jie visuomet buvo įpratę. Abu bičiuliškai ir nuoširdžiai šnekučiavosi.

Netoli mokyklos, pamačiusi kitus vaikus, susirinkusius prie durų, Klara ištraukė savo ranką iš tėvo ir perėjo į kitą pusę kelio. Vos tik jie atėjo prie mokyklos, Klara paliko savo tėvą bestovintį ir nubėgo prie būrelio vaikų.

Per egzaminus Janas iš Skruliukos sėdėjo kėdėje prie pat katedros tarp įžymių ponų ir mokyklos tarybos narių. Janas turėjo čia atsisėsti, kitaip būtų matęs vien tik Klaros sprandą, nes ji kartu su mažiausiais sėdėjo pirmame suole, dešinėje nuo katedros. Jeigu ne tai, nieku gyvu nebūtų Janas atsisėdęs tokioje garbingoje vietoje, tačiau dėl tokios dukros, kaip Klara Giula, tėvui nedera laikyti savęs blogesniu už bet ką kitą.

Klara Giula iš savo vietos neabejotinai turėjo matyti tėvą, tačiau ji nė karto į jį nepažvelgė, tartum jo visiškai nė būte nebūtų.

Užtat nuo mokytojo Klara Giula akių nenuleido. Dabar mokytojas Svartlingas klausinėjo vyresnius mokinius, sėdinčius kairėje nuo katedros. Jie turėjo paskaityti, žemėlapyje parodyti įvairius kraštus ir miestus, priėję prie lentos, išspręsti po uždavinį. Mokytojas turėjo laiko vos retkarčiais užmesti akį į mažuosius dešinėje pusėje. Iš tiesų nieko nebūtų atsitikę, jeigu Klara Giula bent probėgšmais būtų žvilgtelėjusi į tėvą, tačiau ji nė karto net galvos nepasuko į tą pusę.

Tėvas šiek tiek guodėsi tuo, kad ir visi kiti vaikai elgėsi taip pat. Visi sėdėjo įsmeigę savo skaisčias akutes į mokytoją. Tie mažieji varliūkščiai dėjosi suprantą viską, apie ką šis kalba, net, jam iškrėtus pokštą, baksnojo vienas kitą alkūnėmis ir juokėsi.

Tėvai negalėjo atsistebėti, matydami vaikus taip mandagiai elgiantis per užsitęsčius egzaminus. Nuostabus žmogus buvo zakristijonas Svartlingas, jis mokėjo išgauti iš vaikų viską, ko norėjo.

Janas tuo metu ėmė nerimauti ir būgštauti. Jis jau pats gerai nebežinojo, ar ten sėdi jo tikroji dukrytė, ar kieno kito vaikas. Tai jį taip kamavo, kad galų

gale, pasikėlęs iš savo vietos tarp mokyklos tarybos narių, atsisėdo arčiau durų.

Pagaliau vyresnieji buvo išegzaminuoti, atėjo eilė mažiesiems, kurie vos tebuvo pramokę skaityti. Nors ir nedaug numanydami, vis dėlto ir jie turėjo atsakyti į kai kuriuos klausimus. Taigi juos imta klausinėti apie pasaulio sukūrimą.

Iš pradžių mažieji turėjo atsakyti į klausimą, kas sutvėręs šį pasaulį. Tai jie puikiausiai žinojo. Tačiau, nelaimėi, toliau mokytojas paklausė, ar jie žino, kaip dar kitaip vadinamas Dievas.

Visi mažieji pirmokai neteko žado. Jų skruostai išraudo, kaktelės susiraukšlėjo, tačiau nė vienas neįstengė atsakyti į tokį paprastą klausimą.

Suoluose, kur sėdėjo vyresnieji, viena per kitą kilo rankos, visi ėmė kuždėtis, prunkšti. Tačiau aštuoni pirmokai sėdėjo, nepraverdami burnos. Nė žodžio nemokėjo atsakyti nei Klara Giula, nei kuris kitas.

- Yra tokia malda, kurią mes kasdien kalbame, - tarė mokytojas. - Kaipgi ten vadinamas Dievas?

Dabar Klara Giula suvokė. Ji suprato: mokytojas nori, kad pasakytume, jog Dievą vadiname taip pat tėvu. Ji iškėlė ranką.

- Kaip mes paprastai dar vadiname Dievą, Klara Giula? - paklausė mokytojas.

Smarkiai įkaitusiais skruostais Klara Giula atsi-
stojo savo suole, o kietai supinta jos kasytė styrojo
tartum uodegaitė.

- Mes jį vadiname Janu! - atsakė Klara Giula gar-
siai ir aiškiai.

Tai išgirdę, visi suprunksėtė; ponai, mokyklos
tarybos nariai, tėvai, mokiniai - visi. Lūpos tiesiog
pačios šypsojosi. Net ir pats mokytojas, atrodo, pra-
linksmėjo.

Klara Giula smarkiai nuraudo, ašaros užplūdo jos
akis. Bet mokytojas stuktelėjo į grindis lazda, kuria
jis rodydavo žemėlapyje, ir sušuko:

- Tylos!

Paskui keliais žodžiais jis viską paaiškino:

- Klara Giula turbūt norėjo pasakyti „tėvu“, - tarė
mokytojas. - Tačiau ji pasakė „Janu“, nes jos tėvas
vardu Janas. Tačiau mums nėra ko taip labai stebė-
tis mažosios mergaitės atsakymu. Aš nežinau, ar
mokykloje yra dar bent vienas vaikas, turįs tokį gerą
tėvą kaip Klara Giula. Aš matydavau jį per audrą ir
lietų prie mokyklos jos belaukiantį. Užėjus pūgoms,
kai keliai smarkiai užpustyti, tėvas nešte nešdavo
ją į mokyklą. Todėl nereikia stebėtis, kad mergytė

sako „Janas“, norėdama išreikšti geriausia, ką ji iš viso žino.

Mokytojas nuoširdžiai paglostė mažajai mergytei galvutę, o žmonės kartu ir juokėsi, ir buvo sujaudinti.

Klara Giula sėdėjo savo vietoje, žiūrėjo tiesiog prieš save ir nežinojo, ką turėtų daryti. Tačiau Janas Andersonas iš Skruliukos jautėsi laimingas kaip karalius. Dabar staiga jis vėl gavo įsitikinti, kad ši mažoji mergytė priklauso tik jam, o ne kam kitam.

MOKYKLŲ VARŽYBOS

Keisti dalykai dėjosi tarp mažosios mergytės iš Skruliukos ir jos tėvo. Galėtų atrodyti, kad jis ir jo dukrytė nutašyti iš vieno gabalo, nes juodu mokėjo skaityti vienas kito mintis.

Svarstjės parapijoje gyveno vienas mokytojas, senas atitarnavęs kareivis, ir mokė vaikus atokiausiose parapijos vietose. Jis neturėjo tokios mokyklos kaip zakristijonas Svartlingas, tačiau visi vaikai be galo jį mylėjo. Vaikai patys nežinojo einą pas jį mokytis; jie manė bėgą tiktai kartu pažaisti.

Abu mokytojai kuo nuoširdžiausiai tarpusavy draugavo. Tačiau kartais jaunesnysis mėgindavo vyresnįjį priversti, kad jis neatsiliktų nuo gyvenimo, norėdavo jam būtinai įpiršti skiemeninį metodą ir kitas naujoves. Senasis dažniausiai praleisdavo visa tai negirdomis, bet kartą vis dėlto jis už tai supyko.

- Gavęs mokyklą, tu per daug pradėjai didžiutis, Svartlingai, - pastebėjo Tiubergas. - Bet patikėk, mano mokiniai skaito lygiai taip pat gerai, kaip ir tavieji, nors aš mokau tik valstiečių trobose.

- Taip, žinau ir niekad nesu sakęs nieko kita, - sutiko zakristijonas Svarstlingas. - Tik man rodos, vaikams mokantis reikėtų mažiau vargo...

- Na, ir kas toliau? - subruzdavo senasis.

Iš jo balso zakristijonas Svartlingas suvokė, kad senis jautėsi užgautas, tad jis mėgino trauktis.

- Tiesa, tu palengvini vaikams mokslą, nes jie niekuomet nesiskundžia, kad sunku.

- Gal jiems per daug lengva? Gal nori pasakyti, kad nieko neišmoksta? - sušuko senasis ir kumščiu trenkė į stalą.

- Kas tau šiandien, Tiubergai? - nustebo zakristijonas Svartlingas. - Ką tik pasakau, viskas tau negerai.

- Taip, tu jau pernelyg smarkiai geli.

Į pokalbį įsimaišė kiti, ir mokytojai išsiskyre tokie pat geri draugai, kokie buvo iki šiol. Tačiau kai Tiubergas vienas pasileido namo, jam vėl atėjo į galvą zakristijono Svartlingo žodžiai, ir jį ėmė tvilkyti dar didesnis pyktis negu anksčiau.

- Kaip šis vaikigalis drįsta sakyti, kad mano mokiniai daugiau išmoktų, jeigu neatsilikčiau nuo kažkokios laiko dvasios? - svarstė Tiubergas. - Tikriausiai jis mano, kad aš per senas, tik nenori tiesiai to pasakyti.

Senasis Tiubergas negalėjo numalšinti savo apmaudo ir, parėjęs namo, pradėjo apie tai kalbėti su žmona.

- Nesigrauk dėl tų zakristijono tauškalų, - tarė žmona. - Senas jautis vagos negadina! Visuomet tai sakau. Judu abu esate geri mokytojai - ir tu, ir zakristijonas Svartlingas.

- Kas iš to, kad tu taip sakai, - atšovė jai vyras. - Kiti galvoja kaip norėdami.

Keletą dienų Tiubergas atrodė toks prislėgtas, jog net žmonai buvo gaila į jį žiūrėti.

- Ar negalėtum zakristijonui Svartlingui įrodyti, kad jis buvo neteisus? - paklausė žmona.

- Kaip jam įrodysi? Ką nori pasakyti?

- Man rodos, jeigu esi tikras, kad tavo mokiniai tiek pat moka, kiek jo...

- Tikras esu!

- Tai turi reikalauti, kad jūsų mokiniai būtų kartu išegzaminuoti.

Senasis apsimetė, tarytum žmonos žodžiai nebūtų padarę jam jokie įspūdžio. Tačiau ką ji pasakė, dar ilgai neišėjo jam iš galvos. Po kelių dienų zakristijonas Svartlingas gavo laišką. Mokytojas Tiubergas siūlė leisti abiejų mokyklų mokiniams išbandyti savo jėgas.

Zakristijonas Svartlingas neturėjo nieko prieš, tik jis norėjo, kad varžybos būtų surengtos per Kalėdas. Tada jos būtų lyg šventė, ir nereikėtų prašyti mokyklos tarybos leidimo.

- Visai neblogas sumanymas, - pagalvojo zakristijonas Svartlingas. - Ši ketvirtį nereikės vaikams papildomų darbų.

Ir iš tikro to nė nereikėjo, nes vaikai abiejose mokyklose tiesiog iš kailio nėrėsi mokydami.

Antrąją Kalėdų dieną turėjo įvykti didžiosios varžybos - egzaminai. Mokyklos salę išpuošė egliaškėm, kuriose spindėjo visos žvakutės, likusios nuo rytmetinių pamaldų. Obuolių buvo tiek, kad kiekvienam vaikui teko po du. Sklido gandai, kad tėvai ir

globėjai, kurie atvyks pasiklausyti egzaminų, bus pavaišinti kava.

Tačiau svarbiausia – didžiosios varžybos. Vienoje klasės pusėje sėdėjo Tiubergo mokiniai, kitoje – zakristijono Svartlingo. Dabar mokiniams svarbiausia, – kad nenukentėtų jų mokytojų garbė, nes Tiubergas turėjo klausinėti zakristijono Svartlingo mokinius, o pastarasis – Tiubergo. Jeigu vienos mokyklos mokiniai neįstengtų kurio klausimo atsakyti ar kurio uždavinio išspręsti, – jis turėjo būti duodamas kitos mokyklos mokiniams. Suskaičiavus visus tuos klausimus ir atsakymus, turėjo būti nuspręsta, kuri mokykla geresnė.

Pradėti teko zakristijonui Svartlingui. Aiškiai galėjai matyti, kaip apdairiai jis imasi darbo. Netrukus Svartlingui paaiškėjo, su kokiais išprususiais mokiniiais tenka jam susidurti. Tuomet Svartlingas ėmė kaskart smarkiau ir smarkiau juos pulti. Tiesiog buvo malonu klausytis, kaip atsakinėja Tiubergo mokiniai. Jie buvo taip tvirtai išmokyti, jog atsakė į visus klausimus.

Paskui atėjo eilė senajam Tiubergui klausinėti zakristijono Svartlingo mokinius.

Senis jau nebepyko. Jo mokiniai puikiai parodė, ką jie gali, tad mokytojas Tiubergas buvo gerai nusi-

teikęs, ir jam kilo noras iškrėsti pokštą. Iš pradžių jis rimtai uždavė zakristijono Svartlingo mokiniams keletą paprastų klausimų. Tačiau neilgai teįstengė Tiubergas išlikti rimtas ir netrukus pasidarė toks pat smagus, kaip buvo įpratęs savo mokykloje.

- Puikiai žinau, kad jūs kur kas daugiau mokėtės negu mes, atėjusieji iš giliausio šios parapijos užkampio, - tarė jis. - Jums buvo dėstoma gamta ir visa, kas tik gali būti. Tačiau dabar aš norėčiau žinoti, ar nors vienas jūsų gali pasakyti, kokie yra akmenys Mutalos upelyje?

Nė vienas zakristijono Svartlingo mokinys neiškėlė rankos, o kitoje pusėje šūstelėjo visas rankų miškas.

Zakristijono Svartlingo pusėje sėdėjo Olofas Olsonas, kuris pats puikiai žinojo turįs visoje parapijoje geriausią galvą, ir Hindrikas Bjernsonas, kilęs iš senų, išmintingų ūkininkų; jie irgi nieko negalėjo pasakyti. Čia pat sėdėjo ir Karin Svens, protinga mergaitė, per visą savo gyvenimą nepraleidusi nė vienos pamokos. Lygiai kaip ir kiti tos mokyklos mokiniai, ji negalėjo atsistebėti, kaip zakristijonas Svartlingas nieko jiems nepasakė apie nepaprastas Mutalos upelio akmenų savybes.

Čia sėdėjo taip pat Klara Fina Giuleborga iš Skru-liukos, kuri buvo gavusi savo vardą iš saulės. Ir jos galvoje viešpatavo tokia pat tamsa kaip ir kitų moki-nių.

Mokytojas Tiubergas atrodė rimtas, o mokytojas Svartlingas nepaprastai susirūpinęs nudelbė akis.

- Tad nieko kita nebelieka, kaip tik pasiklausti kitų, - tarė mokytojas Tiubergas. - Vis dėlto nuos-tabu: čia sėdi tiek daug gudrių berniukų ir mer-gaičių, o nė vienas negali atsakyti į tokį paprastą klausimą.

Ir tik tą akimirką Klara Giula iš Skruliukos atsi-sukusi pažvelgė į Janą, kaip ji paprastai darydavo, nemokėdama rasti išeities. Janas stovėjo toli nuo Klaros Giulos, tad jis negalėjo jai pakuždėti atsa-kymo, tačiau, pažiūrėjusi savo tėvui į akis, Klara Giula jau žinojo, ką turi atsakyti.

Greitai ji iškėlė ranką, net atsistodama iš didelio įkarščio.

Visi jos mokyklos mokiniai ir mokinės, pasisukę į ją, išmeigė akis, o zakristijonas Svartlingas atrodė labai patenkintas, kad nebeteks klausti kitos moky-klos mokinių.

- Jie yra šlapi! - sušuko Klara Giula, nelaukdama, kol ją paklaus, nes tam jau nebebuvo laiko.

Tačiau po akimirkos Klarai Giulai jau ėmė atrodyti, kad ji labai paikai atsakė ir viską niekais nuvarė. Ji susmuko savo suole ir kone palindo po piupitru, kad niekas jos nematytų.

- Taip, teisingas atsakymas, Klara Giula, - tarė mokytojas Tiubergas. - Jūsų laimė, zakristijono Svartingo mokiniai, bent vienas iš jūsų atsakė. Dar akimirka, ir jūs jau būtumėt buvę nugalėti, nors ir kaip riečiate nosį.

Prapliupo juokais abiejų mokyklų mokiniai, taip pat suaugusieji. Kai kurie vaikai net atsistojo, kad galėtų kaip reikiant išsijuokti, kiti kvatojo, veidu priglundę prie suolo. Iš karto pakriko visa tvarka.

- Man rodos, dabar išneškime suolus ir eikime šokti aplink eglutę, - pasiūlė senasis Tiubergas.

Dar niekados iki šiol vaikai nebuvo mokykloje tokie patenkinti kaip tą dieną.

ŽŪKLĖ

Iš tikro sunku įsivaizduoti, kad kas nors Skruliukoje taip būtų mylėjęs mažąją mergytę, kaip tikrasis jos tėvas. Tačiau neabejotinai galima pasakyti,

kad senasis tinklų mezgėjas Ela buvo geras ir tikras mergaitės bičiulis.

Štai kaip prasidėjo jų draugystė.

Vieną dieną Klarai Giulai atėjo į galvą išdėlioti upelyje valus. Mat ji norėjo susižvejoti mažųjų upėtakių, kurie nardė vandenyje. Tam reikėjo išmeigti upelyje kartis ir prie jų priraišioti valus su kabliukais. Klarai Giulai pavyko geriau, negu buvo galima tikėtis. Jau pirmą dieną ji parsinešė namo dvi žuvis.

Žinoma, Klara Giula labai uoliai įniko žvejoti. Tėvas ir motina gyrė ją ir liaupsino, kad jau dabar, būdama vos aštuonerių metų, dukra stengiasi parūpinti namams maisto. Norėdama ją dar labiau paskatinti, Katryna leido mergeitei pačiai nuvalyti ir kepti žuvis, o Janas paragavęs pasakė, kad nieko panašaus jam neteko valgyti per visą gyvenimą. Ir tai buvo tikra tiesa, nes žuvys buvo tokios ašakotos ir kietos, jog ir pati mažoji žuvautoja vos tiktai vieną kąsnį įstengė nuryti.

Tačiau mergaitė tebežuvavo vis su tokiu pat įkarščiu. Rytą atsikeldavo kartu su tėvu. Išeidama ji pasikabindavo ant rankos krepšelį, kad būtų geriau neštis žuvis namo; jaukui mergaitė pasiimdavo sliėkų mažoje skardinėlėje. Taip apsirūpinusi ji žingsniuo-

davo paupiu aukštyn. Per daugybę stačių slenksčių upelis šokčiojo iš aukštumos. Buvo jame ir tamsių, tylių giliųjų vandenu, ir vaiskių vietų, kur skaidrus vanduo lėtai sruveno per smėlį ir plokščius akmenis.

Bet jūs tik pagalvokit! Praslinkus pirmai savaičiai, Klara Giula nebesugavo nė vienos žuvis. Laimė visai apleido mažąją Klarą. Jaukas dingdavo beveik nuo visų kabliukų, tačiau Klara Giula nerasdavo žuvis. Ji perkėlė savo žvejybos įnagius iš srauniųjų vandenu į giliuosius, o iš giliųjų į krioklius, be to, paėmė kitus kabliukus, tačiau visa tai nieko nepadėjo.

Klara Giula klausinėjo Berjės ir Eriko iš Falos berniukų, gal jie, anksčiau atsikėlę, nuima jos žuvis nuo kabliukų. Berniūkščiai tik pasišaipė. Nė vienas jų nesutiktų taip nusizeminti ir nieku būdu nežvejetų upelyje. Juk tam yra Diuvo ežeras. Tik mažoms mergaičiukėms, kurioms nevalia eiti į ežero pakrantę, tinka žuvauti ir miško upokšniuose.

Nors ir kaip išdidžiai berniūkščiai atsakinėjo, Klara Giula pati nežinojo, tikėti jų žodžiais ar ne. Kas nors juk nuimdavo jos žuvis nuo kabliukų, nes dabar upelyje Klara Giula buvo išdėliojusi tikrus kabliukus, ne sulenktus segtukus kaip anksčiau.

Norėdama galų gale viską išaiškinti, vieną rytą Klara Giula atsikėlė anksčiau už Janą ir Katryną ir nudūmė prie upokšnio. Atsidūrusi prie tos vietos, kur buvo išdėlioti jos įrankiai, mergaitė pirmiausia sulėtino žingsnius, mažučiais žingsneliais ėmė sėlinti artyn, saugodamasi užkliudyti akmenis arba sušlaminti krūmus.

Tik pagalvokit! Ji visa nustėro, kai, prisiartinusi prie upokšnio, pamatė, kad teisingai spėliojo. Žuvų vagis stovėjo kaip tik toje vietoje, kur ji praėjusį rytą buvo išdėliojusi savo kabliukus, ir nuiminėjo žuvį.

Vagis buvo ne koks berniūkštis, kaip Klara Giula tikėjosi, o suaugęs vyras. Jis stovėjo pasilenkęs prie pat vandens ir kaip tik dabar traukė žuvį. Klara Giula matė blykčiojant žvynus, kai vagis narpliojo žuvį nuo kabliuko.

Mažoji tebuvo aštuonerių metų, tačiau nieko nebijojo, todėl pribėgo ir sugavo vagį nusikaltimo vietoje.

- Šit kaip, tai jūs vagiate mano žuvis! - tarė Klara Giula. - Gerai, kad pagaliau jus užtikau, nes gana jau tų vagysčių.

Žmogus pakėlė galvą, ir Klara Giula pamatė jo veidą. Tai buvo senasis tinklų mezgėjas, kuris gyveno vienoje miško trobelėje.

- Taip, žvejybos įrankiai tavo, puikiai žinau, - tarė jis visiškai ramiai, nė kiek nesikarščiuodamas, ne taip, kaip žmogus, sučiuptas darant ką bloga.

- Bet kaip jūs drįstate imti tai, kas ne jūsų? - pasi-piktino vargšė mažoji žuvautoja.

Vyriškis pasižiūrėjo į ją, ir to žvilgsnio Klara Giula negalėjo pamiršti visą gyvenimą. Jai atrodė, kad ji žiūri į dvi atviras, tuščias bedugnes su gilumoje kla-jojančiomis dviem prigesusiomis akimis, kuriose jau negali atsispindėti nei skausmas, nei džiaugsmas.

- Taip, taip, - pradėjo jis. - Žinau, tu gauni iš savo tėvų viską, ko tau reikia. Čia tu žvejojai tik savo malo-numui, o mano namuose vaikai badauja.

Mažoji smarkiai išraudo. Ji nežinojo, kaip tai atsi-tiko, kad susigėdo ji, o ne jis.

Tinklų mezgėjas daugiau nė žodžio nepratarė. Pakėlė savo kepurę, kuri buvo nukritusi nuo galvos, jam lenkiantis prie kabliukų, ir nuėjo savo keliu.

Ir Klara Giula nepasakė nė žodžio. Ant kranto blaškėsi keletas pamestų žuvų blizgančiais žvynais, tačiau Klara Giula nė vienos jų nepakėlė. Kurį laiką mergaitė žiūrėjo į žuvis, paskui paspyrė koja, kad jos įkristų atgal į vandenį.

Visą dieną mažoji jautėsi labai nepatenkinta savimi, pati nežinodama kodėl. Juk ji nepadarė nieko bloga.

Klarai Giulai neišėjo iš galvos senasis tinklų mezgėjas. Žmonės pasakojo kadaise jį buvus turtingą. Jis turėjęs septynis ūkius, kurių kiekvienas buvęs tokios vertės kaip Eriko iš Falos. Kažkokiu nepaprastu būdu jis visko netekęs ir dabar esąs visiškai nuskurdęs.

Kitą rytą Klara Giula vėl nubėgo prie upokšnio savo kabliukų pasižiūrėti. Niekas nebuvo čia atėjęs, niekas jų nepalietė. Prie kiekvieno ji rado prikibusią žuvį. Klara Giula nukabino žuvis ir susidėjo jas į krepšelį. Su tuo laimikiu mergaitė nepasuko namo, bet nuėjo tiesiog į tinklų mezgėjo trobelę.

Kai Klara Giula, nešina krepšeliu, atėjo, senasis žmogus prie trobelės skaldė malkas. Mergaitė stabtelėjo ir pirmiausia apžiūrėjo senį pro spragą tvoroje. Jo drabužiai buvo nepaprastai skurdūs ir nudriskę. Klarai Giulai dar niekadęs neteko matyti savo tėvo taip apsirengusio.

Klara Giula girdėjo pasakojant, kad pasiturintys žmonės siūlę seniui gyventi pas juos iki mirties. Užuoat tai padaręs, jis atkeliavo pas savo marčią, kuri skurdo čia, Askedalarnoje, norėdamas jai

kiek padėti. Ji turėjo daug mažų vaikų, jos vyras jau seniai kažkur išvyko, ir apie jį nebuvo jokios žinios.

- Šiandien prie kiekvieno kabliuko radau po žuvis! - sušuko mažoji mergaitė, stovėdama prie spragos tvoroje.

- Šit kaip, - atsiliepė tinklų mezgėjas, - tai gali džiaugtis.

- Mielai atnešiu jums visas žuvis, kiek tik sugausiu, tik netrukdykite man žuvauti, - derėjosi mažoji.

Pro spragą tvoroje Klara Giula išoko į kiemą, priėjusi prie tinklų mezgėjo, išpylė iš krepšelio ant žemės visas žuvis. Mergaitė tikėjosi, kad tinklų mezgėjas labai nudžiugs ir ims ją girti už tokį šaunumą, kaip paprastai darydavo jos tėvas, kuris džiaugdavosi viskuo, ką tik ji darė ar kalbėjo.

Senasis tinklų mezgėjas ir dabar liko abejingas.

- Pasilaikyk, kas tau priklauso. Mes esame įpratę badauti, tad puikiausiai galime apsieiti be tų mažutėlių žuvyčių.

Kažkoks savotiškas buvo tas senas vargšas žmogus. Klara Giula negalėjo nusiraminti, kol laimės nors truputį jo palankumo.

- Imkite žuvis nuo kabliukų, maukite naujus kabliukus. Imkite viską, - siūlė Klara Giula.

- Ne, nenoriu atimti tau malonumo, - atsakė senis.

Klara Giula nesijudino iš vietos. Mergaitė nieku gyvu nenorėjo pasitraukti, nesugalvojusi, kaip ji galėtų suteikti seniui džiaugsmo.

- Rytoj rytą ateisiu jūsų pasiimti, gerai? Sutinkat? Galėtume kartu apžiūrėti kabliukus ir pasidalyti laimikį, - pasiūlė Klara Giula.

Senis padėjo kirvį. Jis nukreipė savo keistas, užgesusias akis į mažąją, ir šypsena šmėkstelėjo jo veide.

- Taip, dabar tu pataikei! - tarė tinklų mezgėjas. - Su tuo pasiūlymu aš mielai sutinku.

AGRIPA

Nuostabi mergaitė buvo toji Klara Giula. Neturėdama dar nė dešimties metų, ji jau įveikė Agripą Prestbergą.

Net sunku sau įsivaizduoti, koks bailsus tas Agripa: geltonos, paraudusios akys lindėjo po kerotais antakiais, bailsi nosis su daugybe įvairiausių apgamų atrodė tartum keliaguba kupra, tanki barzda kaip šeriai styrojo aplink burną, kaktą buvo

išvagojusios gilios raukšlės, liemuo ištįsęs, liesas, ant galvos nudriskusi sena kareiviška kepurė. Su juo susitikus, kiekvieną šiurpas nukrėsdavo.

Kartą mažoji sėdėjo pati viena prie durų ant plataus akmeninio slenksčio ir valgė duoną su sviestu. Staiga ji pamatė keliu ateinantį didžiulį vyrą ir netrukus pažino Agripą Prestbergą.

Klara Giula nepametė galvos. Pirmiausia ji perlaužė savo riekę pusiau, abu gabalėlius sudėjo, suglausdama užteptąsias puseles, kad neišsviestuotų drabužių, ir pasikišo savo vakarienę po prijuoste.

Net ir tai padariusi, Klara Giula nepabėgo, nemėgino pasislėpti namie. Nuo tokio žmogaus nepasislėpsi, tai ji puikiausiai žinojo. Klara Giula sėdėjo kaip sėdėjusi. Tik vieną dalyką ji padarė: sugriebusi nėrinį, kurį Katryna paliko ant akmeninio slenksčio, prieš valandėlę išnešusi Janui vakarienę, mažoji Klara Giula taip uoliai įniko nerti kojine, jog net virbalai braškėjo.

Iš pažiūros Klara Giula atrodė visai rami ir patenkinta, bet slapčia ji vis dirsčiojo į vartelius. Tikrai, ji neapsiriko, Agripa eina tiesiog čia! Štai jis jau kelia vartelius.

Klara Giula įsitaisė ant savo akmeninio slenksčio, plačiai išskleidė sijonuką. Dabar jai tenka saugoti namus ir židinį, tai ji puikiausiai jautė.

Savaime aišku, mažoji gerai žinojo, kad Agripa nevagia, nežudo, jis nedaro nieko pikta, tik nepavadink jo Grepa ir nepasiūlyk duonos su sviestu. Paprastai Agripa neilgai užtrunka vienoje troboje, nebent, nelaimėi, namuose būtų didysis Dalarnos laikrodis.

Agripa traukė per kaimą, taisydamas laikrodžius. Atėjęs į tokius namus, kur kabo didžiulis Dalarnos laikrodis, Agripa nenurimsta, kol gauna išimti laikrodžio mechanizmą, norėdamas jį apžiūrėti, ar jam ko netrūksta. Ir visuomet būdavo kas nors taisytina. Agripa sakydavosi būtinai turįs išardyti visą laikrodį. Ir praeidavo net kelios dienos, kol jis vėl viską sudėdavo. Visą tą laiką tekdavo jį laikyti namie ir maitinti.

Blogiausia, kad laikrodis, patekęs Prestbergui į rankas, po to jau niekados neidavo taip gerai. Mažiausiai kartą per metus paskui reikėdavo Prestbergui apžiūrėti tokį laikrodį, kitaip jis visiškai nustodavo ėjęs. Senis stengėsi kiek galėdamas sąžiningiau ir garbingiau atlikti savo darbą, tačiau niekas nepadėdavo: laikrodis neidavo, ir tiek.

Todėl būdavo geriausia saugoti savo laikrodį nuo Agripas. Klara Giula puikiausiai viską žinojo, tačiau dabar nematė jokios išėities, kaip galėtų išgelbėti didįjį namų laikrodį, kuris ten viduje, kambaryje, tikseno. Prestbergas žinojo, kad šiuose namuose yra Dalarnos laikrodis, ir jau seniai ieškojo progos jį apžiūrėti. Kiek kartų iki šiol jis mėgino tai padaryti, tačiau Katryna vis būdavo namie ir neprileisdavo jo prie laikrodžio.

Priėjęs prie durų, Agripa Prestbergas sustojo ties mažąja mergyte, smarkiai trenkė savo lazda į žemę ir suriaumojo:

- Čia ateina Johanas Juteris Agripa Prestbergas, jo karališkosios didenybės ir karalystės būgnininkas. Buvo kulų krušoje ir nebijojo nei angelų, nei velnių. Ar yra kas namie?

Klarai Giulai neteko atsakyti. Praėjęs pro ją, senis be niekur nieko žengė į vidų ir pasuko tiesiog prie didžiojo Dalarnos laikrodžio.

Mergaitė skubėjo jam iš paskos, stengdamasi išaiškinti, kaip gerai šis laikrodis eina. Nei jis skuba, nei vėluoja, ir jo visai nereikia taisyti.

- Kaip gali gerai eiti toks laikrodis, kurio savo rankose nėra turėjęs Johanas Juteris Agripa? - murmėjo senis.

Prestbergas buvo toks aukštas, kad galėjo atidaryti laikrodžio spintelę, nepasilypėjęs ant kėdės. Beregint laikrodžio ciferblatas ir mechanizmas buvo išimti ir padėti ant stalo. Klara Giula po prikyšte sugniaužė kumštį, ašaros užplūdo jos akis, bet ji buvo bejėgė sukliudyti Agripai.

Prestbergas labai skubėjo iširti, ko laikrodžiui trūksta, kol dar neparėjo Janas su Katryna ir nepasakė, kad laikrodžio iš viso nereikia žiūrėti. Jis turėjo atsinešęs ryšulėlį įrankių ir tepalinę. Bandydamas juos išraišioti, jis taip skubėjo, kad keletas jų ėmė ir nukrito ant grindų.

Klara Giula gavo įsakymą viską surinkti.

Pasižiūrėjusi dabar į Agripą, ji suprato, kad jai lieka tik paklausti. Klara Giula atsiklaupė ant grindų, pakėlė ir padavė Agripai mažytį pjūklelį ir kirstuką.

- Ar ten daugiau nieko neliko? - šaukė senis. - Turėtum džiaugtis, galėdama patarnauti jo karališkosios didenybės ir karalystės būgnininkui, tu pra-keikta samdinio mergše!

- Ne, kiek matau, ant grindų nieko nebėra, - atsakė Klara Giula. Ji buvo tokia nusiminusi ir tokia nelaiminga, kaip niekadose gyvenime. Juk tėvai paliko ją namų saugoti, o čia dabar taip nepasisekė.

- Na, o kurgi mano akiniai? - subruzdą Prestbergas. - Jie turbūt irgi nukrito.

- Ne-e, - atsiliepė Klara Giula, - akinių čia nemaityt.

Iš karto sužibo Klaros Giulos širdyje mažutėlė viltis. O jeigu jis be akinių negalės imtis laikrodžio? Jeigu jis pametė akinius?

Kaip tik tą akimirką ji pastebėjo akinių dėžutę, užkritisia už stalo kojos.

Senis rausėsi savo ryšulėlyje, ieškodamas akinių tarp senų ratukų ir laikrodžių spyruoklių. O! Gal dar ne viskas žuvę, gal dar jis nesuras?!

- Nieko kita nebelieka, tenka pačiam klauptis ant grindų ir ieškoti, - tarė Agripa. - Stokis, samdinio mergše!

Žaibo greitumu mergaitė šmakstelėjo ranką už stalo kojos, pastvėrė akinių dėžutę ir pasibruko ją po prikyšte.

- Stokis! - marmėjo senis. - Aš negaliu tavim pasitikėti! O ką gi tu čia turi po prikyšte? Parodyk, sakau.

Mažoji greitai ištiesė vieną ranką, o kitą ji visą laiką turėjo paslėpusi po prikyšte. Dabar teko ir šią parodyti. Senis pamatė duoną su sviestu.

- U! Kad tave galai! Juk tai duona su sviestu! - sušvokštė Agripa ir pasitraukė atatupstas, tartum mergaitė laikytų jam prieš akis nuodingą gyvatę.

- Kai jūs atėjote, aš kaip tik valgiau. Žinau, kad jūs negalite pakęsti duonos su sviestu, tad paslėpiau savo sumuštinį, - paaiškino mažoji.

Senis pats atsiklaupė ant grindų, bet veltui. Nebebuvo ko ieškoti.

- Gal jūs palikote akinius ten, kur dirbote vakar, - spėliojo Klara Giula.

Senis irgi taip pat galvojo, nors jam nesinorėjo tikėti, kad iš tikrųjų taip galėtų būti.

Šiaip ar taip, neturėdamas akinių, jis negalėjo taisyti laikrodžio. Jam nieko kita nebeliko, kaip tik susirišti savo įrankius, o laikrodžio mechanizmą įdėti atgal į spintelę.

Kai jis nusisuko nuo mažosios mergytės, ji mikliai įbruko akinius jam į ryšulėlį.

Agripa juos rado, kai grįžo ieškoti akinių į Levdalos dvarą, kur jis prieš tai dirbo. Ten jis atrišo savo ryšulėlį, norėdamas įrodyti, kad jų čia nėra, ir pirmutinis daiktas, kurį jis pastebėjo, buvo akinių dėžutė.

Po kiek laiko, pamatęs Janą ir Katryną prie bažnyčios, Agripa priėjo prie jų.

- Jūsu mažoji dukrytē, jūsu vikrioji mažytē padarys jums dar daug džiaugsmo, - tarē Agripa tėvams.

UŽDRAUSTAS VAISIUS

Daugelis pranašavo Janui Andersonui iš Skru-liukos, kad jo mažoji dukrelė suaugusi suteiks jam daug džiaugsmo. Tie žmonės visiškai nenumanė, kad jau dabar ji teikė tėvui laimės kas dieną ir kas valandą.

Tik vieną vienintelį kartą per visą Klaros Giulos vaikystę Janui Andersonui teko su ja susipykti ir gėdytis to, ką ji padarė.

Tą vasarą, kai mažajai mergaitei sukako vienuo-lika metų, Janas su ja nukeliavo per kalvą į Levdalą. Tai buvo rugpjūčio septynioliktoji, Levdalos savi-ninko leitenanto Liljekronos gimimo diena.

Rugpjūčio septynioliktoji buvo tokia didelė šventė, kad Svarstjės ir Bru parapijų žmonės kiau-rus metus jos laukdavo. Tai buvo šventė ne vien tiktai ponams, kurie dalyvaudavo visose iškilmėse, bet ir parapijos vaikams bei jaunimui. Šviesiai apsi-rengę, būriais jie traukdavo į Levdalą, ištroškę gėrė-tis išsipuošusiais ponais, smagintis dainomis ir šokių

muzika. Dar viena aplinkybė be galo viliojo jaunimą rugpjūčio septyniolikta keliauti į Levdalą. Tai buvo visos tos gėrybės, kurių tuomet taip gausu soduose. Šiaip kitu metu iš jaunų žmonių kuo griežčiausiai buvo reikalaujama sąžiningumo. Tačiau tą dieną kiek norėdamas galėjai skintis visa, kas laisvai kabojo ant medžių ir krūmų. Tik žiūrėk, kad tavęs nesučiuotų.

Su Klara Giula atėjęs į sodą, Janas tuojuo pastebėjo, kaip sužibo mergaitės akys, išvydusios visas tas puikiąsias obelis, kurių šakos tiesiog linko nuo žalių, beveik prinokusių vaisių. Janas pats, žinoma, nebūtų jai draudęs paragauti keletą obuolių, jeigu jis nebūtų matęs, kaip stropiai vyresnysis bernas ir kiti tarnai, stovėdami po medžiais, saugo, kad niekas nė obuolio nenurėkštų.

Norėdamas apsaugoti mergaitę nuo pagundos, Janas ją nusivedė į kitą sodo pusę. Tačiau jis pastebėjo, kaip sukosi dukrytės mintys apie agrastų krūmus ir obelis. Klara Giula nežiūrėjo nei į išsipuošusius ponus, nei į puikiasias gėlių lysves. Nedomino mergaitės nė gražios kalbos, kurias leitenanto Liljekronos garbei sakė Bru propstas ir inžinierius Boreusas iš Borgo. Ji net nenorėjo klausytis gražaus eilėraščio, kurį zakristijonas Svartlingas deklamavo, sveikindamas leitenantą Liljekroną.

Iš namų pro atvirus langus sklido Anderso Estero klarneto garsai. Grojo tokią linksmą šokių muziką, jog kojos pačios trypčiojo. Tačiau mažoji mergaitė tik ir ieškojo dingsties vėl grįžti į sodą.

Janas visą laiką nepaleido jos rankutės, kad ir kažin ką ji darytų. Viskas ėjo gerai iki vakaro, kol pradėjo temti.

Tada visur buvo uždegta daugybė spalvotų popierinių žibintų. Jų ne tiktai prikabinėjo medžiuose, bet pristatė ir ant žemės tarp gėlių, tarp vešlių vijoklių, apsivijusių aplink namų sienas. Buvo taip gražu, jog Janui, kuriam dar niekad neteko matyti tokio reginio, visiškai susimaišė galva, ir jis nežinojo, ar tebesąs dar šioje žemėje.

Mažąją rankutę Janas dar vis tvirtai tebelaikė savojoje.

Užžiebus spalvotus žibintus, išėjo į priekį pirklys, kurio krautuvė buvo prie pat bažnyčios, su savo broliu, taip pat Andersas Esteras su savo giminaičiu, ir visi jie užtraukė dainą. Jų klausantis, Janui rodėsi, tartum oru sklistų nepaprastas džiaugsmas. Jam pasidarė taip lengva ant širdies, lyg būtų numetęs sielvartą ir visą gyvenimo naštą. Švelni naktis aidėte aidėjo tais tyliais puikiais garsais, ir Janas negalėjo spirtis tiems burtams. Pakilios nuotaikos buvo ir visi

kiti. Žmonės jautėsi laimingi, kad jie gyvena tokia gražia pasaulyje.

- Taip, šiandien rugpjūčio septynioliktoji, tai galima pastebėti, - sukuždėjo kažkas netoli Jano.

- Turbūt taip jautėsi Adomas ir Ieva rojuje, - iškilmingai tarė vienas jaunas žmogus.

Janas galvojo apie visa tai, bet turėjo dar tiek nuovokos, kad nepaleido vaiko rankutės.

Baigus dainuoti, aukštai į orą pasipylė raketos. Matydamos, kad mažieji ugnies kamuolėliai, išsi-barstę tamsiai mėlynoje nakties padangėje, tartum lietus vėl krinta žemyn raudonomis, mėlynomis ir geltonomis žvaigždėmis, Janas pajuto tokį pakilimą, kartu susijaudinimą, kad vieną akimirką jis pamiršo Klarą Giulą. Kai Janas atsipeikėjo, mergaitė jau buvo dingusi.

- Nieko nepadarysi, - pagalvojo Janas. - Gal ir šiuokart pasiseks kaip visuomet, ir jos nesučiups nei vyresnysis bernas Sederlindas, nei kiti sargybiniai.

Nebuvo prasmės ieškoti vaiko didžiuliam, tamsiam sode. Tad Janas nutarė pasilikti ir laukti Klaros Giulos.

Jam neteko ilgai laukti. Baigiant dainuoti antrą dainą, jis pamatė vyresnįjį berną Sederlindą su Klara Giula ant rankų.

Leitenantas Liljekrona su keliais kitais ponais stovėjo ant paradinių laiptų ir klausėsi dainų. Vyresnysis bernas sustojo priešais jį ir pastatė mergaitę ant žemės.

Klara Giula nei verkė, nei mėgino sprukti. Ji buvo prisirinkusi pilną prikyštę pusiau prinokusių obuolių ir, abiem rankom sugriebusi prikyštės kraštą, tik ir galvojo, kaip čia stipriai laikyti, kad nepamestų nė vieno obuolio.

– Sučiupau mergaitę medyje, leitenante! – pranešė Sederlindas. – Ponas leitenantas sakėte, jeigu aš sugausiu vagį, tai ponas leitenantas pats su juo pasišnekėsime.

Leitenantas žiūrėjo į mažąją mergaitę, ir raukšlėlės apie jo akis ėmė trūkčioti. Jis pats nežinojo, ar beregint nusijuoks, ar pravirks.

Matyt, leitenantas buvo ketinęs trumpai drūtai kalbėtis su tuo, kas norės vogti obuolius. Išvydęs priešais save mažą mergytę, kuri stengėsi stipriai laikyti prikyštę, pilną obuolių, leitenantas pajuto nuoširdžiausią užuojautą. Jis tik nežinojo, ką daryti, kad mažytė galėtų pasilaikyti sau obuolius. Jeigu paleisi ją be niekur nieko, tai žmonės išvogs visą sodą.

- Šit kaip? Vadinasi, tu vogei obuolius? - paklausė leitenantas. - Juk eini į mokyklą, tau teko girdėti apie Adomą ir Ievą, taigi turėtum žinoti, kaip pavojinga vogti obuolius.

Tą akimirką Janas priėjo ir atsistojo prie Klaros Giulos. Tikrai smarkiai ant jos pyko, nes mergaitė sudrumstė tėvui visą džiaugsmą, tačiau Janas turėjo ją užtarti.

- Prašau nieko nedaryti mažajai mergytei, ponas leitenante, - tarė Janas. - Aš pats leidau jai lipti į medį ir pasiskinti obuolių.

Vos Janas tai pasakė, Klara Giula sviedė į savo tėvą apmaudingą žvilgsnį ir pratrūko:

- Ne, tai netiesa. Aš pati užsinorėjau obuolių. Tėvas visą vakarą stipriai laikė mane už rankos, kad aš nė vieno negalėčiau pasiimti. Ištrūkau, kai šviesos pasipylė į dangų.

Leitenantas buvo labai patenkintas.

- Žiū, tai teisinga, mano mielas vaike, - tarė jis. - Tai teisinga, kad tu neleidi tėvui prisiimti sau kaltę. Juk tu puikiai žinai, kad gerasis Dievas taip supyko ant Adomo ir Ievos ne dėl to, kad jie nusiskynė obuolį, bet todėl, kad jie buvo bailiai ir norėjo vienas kitam suversti kaltę. Ramiai gali sau eiti. Ir obuo-

lius nešķis. Dovanoju tau juos, kad nepabūgai sakyti teisybēs.

Paskui leitenantas kreipēsi ī vienā īš savo sūnū:

- Paduok Janui stiklā punšo. Mudu su juo sudaušim stikliukais už jo dukros sveikata, nes mažoji mergaitē atsakē geriau, negu kadaise motina Ieva. Mums visiems šiandien būtū buvē kur kas geriau, jeigu anuomet rojuje jos vietoje būtū buvusi Klara Giula.

ANTROJI DALIS

LAŠAS GIUNARSONAS

Vieną šaltą žiemos dieną Erikas iš Falos ir Janas Andersonas iš Skruliukos kirto medžius didžiojoje girioje.

Pakirto vieną storą kamieną, ir medis ėmė svyruoti. Abudu kirtėjai pasitraukė į šalį, kad medis griūdamas nepalaidotų jų po šakom.

– Saugokitės, šeimininke, – tarė Janas. – Man rodos, medis virs į jūsų pusę.

Erikas dar puikiausiai galėjo laiku atšokti į šalį, kai eglė susvyravo ir lėtai ėmė linkti ant žemės. Tačiau savo gyvenime Erikui teko jau daug medžių nukirsti, todėl jis galvojo turįs geriau apie tai nusi-
matyti negu Janas. Erikas iš Falos nepajudėjo iš vietos. Beregint jis gulėjo parblokštas ant žemės, eglės prislėgtas.

Krisdamas Erikas nė neriktelėjo. Eglišakės taip tankiai jį pridengė, kad jo net nebuvo matyti. Janas stovėjo ir dairėsi, nežinodamas, kur dingo jo šeimininkas.

Netrukus Jano ausį pasiekė pažįstamas pono balsas, kurio Janas buvo įpratęs klausyti per visą gyvenimą. Tačiau dabar tas balsas buvo labai silpnas, ir Janas vos galėjo suprasti, ką jis sako.

- Eik į dvarą, Janai, pašauk žmones, tegu pakinko arklių, kad galėtų rogėmis parvežti mane namo!

- Gal pirma turėčiau jums pagelbėti? - paklausė Janas. - Ar jums nelabai sunku taip gulėti?

- Daryk, kaip aš sakau, Janai! - tarė Erikas iš Falos.

Žinodamas, kad ponas visų pirmiausia reikalauja paklusnumo, Janas daugiau nebesipriešino.

Kiek kojos neša jis nudūmė į Falą. Ūkis buvo ne taip arti. Nemažai laiko praėjo, kol Janas ten nusi-gavo.

Pirmas, ką Janas susitiko iš ūkininkų šeimos, buvo Lašas Giunarsonas. Šis buvo vedęs vyriausiąją Eriko iš Falos dukterį, todėl visi numatė, kad jam atiteks ūkis, kai senasis ponas kada nors užmerks akis.

Išgirdęs, kas atsitiko, Lašas Giunarsonas liepė Janui eiti į namus ir viską pranešti senajai poniai. Paskui Janas turėjo pašaukti žmones. Lašas pats tuo metu ketino bėgti į arklidę pakinkyti arklių.

- Gal nereikia tučtuojau sakyti moterims apie nelaimę, - pastebėjo Janas. - Jos pradės verkti, aima-

nuoti, sugaišins daug laiko. Gulēdamas po egle, Eri-
kas kalbējo tokiu silpnu balsu. Gal būtu geriau, jeigu
paskubētume kiek galēdami.

Lašas, apsigyvenēš ūkyje, ypač rūpinosi, kad jam
būtu rodama priderama pagarba. Lygiai kaip ir uoš-
vis, savo īsakymu jīs niekados neatšaukdavo.

- Greičiau eik ī vidu pas motinā, - reikalavo
Lašas. - Juk moterys turi pataisyti lovā, kad, parve-
žus Eriķā, tuojau pat jī būtu galima paguldyti.

Janui nieko kita nebeliko, kaip eiti pas senajā
Falos ponī. Kad ir kaip jīs skubējo, vis dēlto pra-
ējo gera valandēlē, kol Janas jai papasakojo, kas ir
kaip atsitiko.

Vēl išējēš ī kiemā, Janas išgirdo Lašā arklidēje
šūkaujant ir keikiantis. Lašas beveik visiškai nemo-
kējo elgtis su arkliais: jie spirdavo, vos tik jam pri-
siartinus. Per tā laikā, kol Janas kalbējosi namie su
senajā Falos ponia, Lašui nepavyko išvesti iš per-
tvaros nē vieno arklio.

Jeigu Janas būtu mēginēš Lašui padēti, nieko gera
iš to nebūtu išējē. Todēl, užuot tai padarēš, Janas
īspildē antrā Lašo paliepimā - pašaukē pusbernī.

Janas negalējo atsistebēti, kad Lašas liepē
pašaukti ne Berjē, kuris netoliese klojime kūlē

javus, bet tą pusbernį, kuris toli nuo ūkio beržynėlyje retino pomiškį.

Tas silpnas balsas, kurį Janas girdėjo iš po egliaškių, be paliovos skambėjo jam ausyse, vykdant tuos beprasmius, nereikalingus paliepimus. Dabar šis balsas buvo nebe toks valdingas, jis prašyte prašė, kad Janas paskubėtų.

– Ateinu, ateinu! – kuždėjo Janas, tartum atsakydamas. Jis jautėsi visai lyg sapne, kamuojamas slogučio, kai niekaip negali atsibusti.

Pagaliau Lašas pakinkė arklį, tačiau iš namų atėjusios moterys patarė pasiimti šiaudų ir antklodžių. Iš tikro tai buvo geras sumanymas, bet, žinoma, vėl gaisrėtis, kol viską paruošė.

Galų gale jie išvažiavo iš ūkio; rogėse sėdėjo Lašas, Janas ir pusbernis. Tačiau, vos pasiekęs miško pakraštį, Lašas sustabdė arklį.

– Žmogus visiškai netenki galvos, gavęs tokią žinią, – tarė Lašas. – Tik dabar prisiminiau, kad klojime yra Berjė.

– Taip, būtų gera jį turėti, – pastebėjo Janas. – Berjė dvigubai stipresnis už mus visus.

Lašas liepė pusberniui nubėgti atgal ir atvesti Berjė.

Tam vėl reikėjo laiko.

Sėdėdamas rogėse ir negalėdamas nieko veikti, Janas juto viduje atsiveriančią didžiulę, tuščią, tamsią bedugnę. Vos į ją žvilgtelėjus, pasidarydavo klaiku, apimdavo siaubas. Tačiau tai nebuvo kokia bedugnė, o tiktai nuojauta, kuri virto kaskart tvirtesniu įsitikinimu, kad jie atvažiuos per vėlai.

Berjė ir pusbernis atbėgo uždusę, ir pagaliau buvo galima važiuoti į mišką.

Į priekį jie slinko labai pamažu. Lašas išsivedė iš arklidės ir pakinkė į roges seną, sustingusiom kojom bėrają. Jeigu pirma Lašas minėjo, kad labai išsigandęs jis neteko galvos, tai tikriausiai taip ir buvo.

Netrukus vėl paaiškėjo, kad Lašo penki pojūčiai netvarkoj. Vos atsidūręs miške, jis norėjo pasukti klaidingu keliu.

- Ne, ne! - įspėjo Janas. - Pasukę šia kryptimi, pateksime į Stursnipos miškus, o mums juk reikia važiuoti į mišką pro Lubiū.

- Taip, žinau, - tvirtino Lašas, - bet ten toliau, aukštai, yra šalikelė, kuria geriau važiuoti.

- Kokia gi ten galėtų būti šalikelė? - nustebo Janas. - Tenai dar niekadoms neteko man matyti šalikelės.

- Palauk, dabar pamatysi! - atšovė Lašas.

Ir Lašas norėjo toliau važiuoti tuo pat keliu. Tačiau Berjė palaikė Janą, ir Lašas turėjo nusileisti. Vis dėlto ir vėl užtruko valandėlę, kol jie ginčijosi. Janas jautė, kaip šaltas it ledas siaubas stingdo visą jo kūną. Janui atrodė, kad jo pečiai ir rankos visai kaip svetimi, nutirpę, be gyvybės: jis manė nebegalėsiąs jų pajudinti.

– Dabar jau vis tiek, – galvojo Janas. – Atvažiuosime per vėlai, Erikui iš Falos jau nebereikės mūsų pagalbos.

Sena kumelė iš paskutiniųjų plūkėsi per mišką, tačiau jai trūko jėgų. Ji buvo blogai pakaustyta ir nuolatos klupo, kliūdama už šaknų, o važiuojant į kalną, abiem vyrams teko išlipti ir pėstiems eiti greta rogių. Įsukus į didžiąją girią, kur nebuvo išvažinėto kelio, iš bėrosios daugiau buvo bėdos negu naudos.

Vargais negalais jie vis dėlto prisikasė iki nelaimės vietos. Paaiškėjo, kad Eriko iš Falos būklė ne tokia jau baisi. Medis nebuvo Eriko nei prislėgęs, nei įlaužęs jam kurį sąnarį. Nuo kairiosios šlaunies šaka nudrėskė odą ir padarė didelę žaizdą. Tačiau tai nebuvo pavojinga.

Kitą rytą atėjęs ūkinį darbą Janas išgirdo, kad Erikas guli lovoje, smarkiai karščiuodamas ir kamuojamas didelių skausmų.

Erikas persišaldė, ilgai gulėdamas ant iššalusios, sniegu nuklotos žemės, kol sulaukė pagalbos. Dėl to jis gavo plaučių uždegimą ir, praslinkus keturiolikai dienų po nelaimės, Erikas iš Falos mirė.

RAUDONA SUKNELĖ

Sulaukusi septyniolikos metų, jaunoji mergina iš Skruliukos vieną gražų vasaros sekmadienį išsirengė kartu su tėvais į bažnyčią.

Eidama keliu, Klara Giula buvo apsigaubusi pečius šaliu, kurį nusiėmė prie bažnyčios. Tada žmonės pamatė, kad Klara Giula apsivilkusi tokia suknele, kokios iki šiol dar niekas nematė visoje parapijoje.

Vienas keliaujantis pirklys, su didele kuprine ant nugaros traukiąs iš kaimo į kaimą, užėjo kartą į Askedalarną. Pamatęs jaunystės grožiu spindinčią Klarą Giulą, jis išsiėmė iš savo kuprinės skiautę medžiagos ir ėmė įkalbinėti tėvus, kad nupirktų savo dukrai tokią suknelę. Toji raudona medžiaga mirgėjo

spalvomis ir blizgėjo beveik kaip šilkas. Medžiaga buvo tokia pat brangi kaip ir graži. Janas ir Katryna neįstengė nupirkti savo dukrai tokios suknelės, nors, savaime aišku, Janas mieliausiai būtų tai padaręs.

Tik pagalvokit, kaip nuostabu! Taip ilgai veltui tikinęs tėvus, pirklys galiausiai neteko kantrybės, kad jam nepavyko pasiekti savo. Jis pasakė, kad trūks plyš, o jų dukra vis tiek gaus tą medžiagą, nes visoje apylinkėje nėra mergaitės, kuriai ji taip tiktų.

Paskui pirklys išvyniojo medžiagos rietimą, pamatavo, kiek reikia suknelei, ir padovanojo Klarai Giulai. Pirklys sakėsi nenorįs už tai pinigų, tik reikalaująs, kad pamatytų ją vilkint šia raudona suknele, kai jis kitą kartą užsuksiąs į Skruliuką.

Suknelę pasiuvo geriausia parapijos siuvėja, kuri visuomet siūdavo gerbiamoms panelėms iš Levdalos. Naujasis drabužis mergeitei taip tiko ir taip dailiai gulėjo, kad atrodė tartum Klara Giula išaugusi iš puikiausių erškėtrožių, kurios lauke prie miško kalvos tviskėjo visu savo grožiu.

Tą sekmadienį, kai Klara Giula, pasipuošusi savo naująja suknele, turėjo pasirodyti bažnyčioje, neįstengė likti namie nei Janas, nei Katryna, – taip jiems buvo smalsu pasiklausyti, ką žmonės sakys.

Taigi visi trys išsiruošė į bažnyčią. Žmonėms tuo-
jau krito į akis raudona suknelė, ir jie atsisukdavo
pasižiūrėti. Tačiau atsigręžę žmonės stebėdavo ne
vien tik suknelę, bet ir jaunąją merginą.

Kai kurie jau anksčiau girdėjo apie šią suknelę, o
kiti norėjo sužinoti, kaip čia atsitiko, kad neturtingo
sandinio dukra stovi prie bažnyčios taip išsipuošusi.
Janas ir Katryna be paliovos turėjo pasakoti apie
atsitikimą su pirkliu. Sužinoję, kaip viskas įvyko,
žmonės negalėjo piktintis. Visi džiaugėsi, kad laimė
kartą aplankė ir neturtingiausiąją lūšnelę Askeda-
larnos užkampyje.

Buvo čia ir tikrų dvarininkų sūnų. Jie vienu balsu
pareiškė, kad Klara Giula iš bažnyčios grįžtų tikrai
susiziedavusi, jeigu ji būtų kilusi iš tokios šeimos,
su kuria galima susisieti vedybiniais ryšiais.

Buvo čia ir dvarininkų dukterų, net paveldėtojų,
kurios, išvydusios Klarą Giulą, pačios sau prisipa-
žino, jog nieko negalvodamos atiduotų visą žemę,
jeigu tik galėtų turėti tokį rausvai spindintį veidą,
trykštantį jaunyste ir sveikata kaip Klaros Giulos.
Atsitiko taip, kad tą sekmadienį Svarstjės bažnyčioje
pamokslą sakė ne vietinis pastorius, bet propstas iš
Bru. Bru propstas buvo griežtas, senų pažiūrų žmo-

gus, kuris piktinosi kiekvienu nenuosaikumu, ar tai būtų drabužis, ar kas kitas.

Pamatęs jauną merginą raudona suknele, propstas išsigando, kad suknelė gali būti šilkinė, todėl jis nusiuntė zakristijoną pakviesti mergaitę kartu su jos tėvais, norėdamas su jais pasikalbėti.

Kai Klara Giula atsistojo prieš propstą, jis aiškiai pamatė, kaip tinka merginai graži suknelė, tačiau dėl to dar labiau pasipiktino.

– Klausyk, mano dukra, noriu tau šį tą pasakyti, – pradėjo propstas, padėjęs ranką Klarai Giulai ant peties. – Jeigu aš norėčiau, niekas negalėtų man uždrausti pasipuošti auksiniu kryžiumi kaip ir vyskupui. Bet aš to nedarau, nes nenoriu, kad mane laikytų didesniu, negu esu. Dėl to irgi neturėtum taip gražiai rengtis lyg dvaro panelė, nes iš tikro esi tik vargšo samdinio duktė.

Tai buvo griežti žodžiai. Nepaprastai sumišusi ir nustebusi Klara Giula nė burnos nepravėrė. Tačiau Katryna greitai atsiliepė ir paaiškino, kad jų duktė gavo tą medžiagą dovanų.

– Taip, visiškai galimas dalykas, – atsakė propstas. – Bet argi jūs, tėvai, nė kiek nenutuokiate, kas bus toliau? Jeigu leisite savo dukteriai kartą kitą

taip išsipuošti, tai nebegalėsite jos priversti dėvėti paprastas sukneles, kokias jūs galite jai pasiūti.

Tai taręs, propstas nusisuko. Dabar jis aiškiais žodžiais pasakė tiems žmonėms savo nuomonę. Tačiau, propstui dar nepasitraukus, atsiliepė Janas:

- Norint šią mažąją mergaitę tinkamai aprengti, reikėtų ją apvilkti tviskančiu saulės rūbu, - kalbėjo Janas, - nes mums, tėvams, Klara Giula yra saulė ir džiaugsmas nuo pat pirmosios dienos, kai tik ji atėjo į šį pasaulį.

Propstas vėl priėjo arčiau ir susimąstęs įdėmiai ėmė stebėti visus tris. Janas su Katryna atrodė seni ir nusikamavę, bet raukšlėtuose jų veiduose skaisčiai nušvisdavo akys, kai pažvelgdavo į spinduliuojančią jaunystę, stovinčią tarp jų.

Tada propstas pagalvojo, kad būtų neteisinga drumsti seniems žmonėms džiaugsmą.

- Jeigu tu iš tikrųjų esi vargšams savo tėvams saulė ir džiaugsmas, tai garbingai gali vilkėti šią suknelę, - tarė jis Klarai Giulai švelniu balsu. - Vaikas, kuris teikia laimės savo tėvui ir savo motinai, yra geriausia, ką mūsų akys gali regėti.

NAUJASIS PONAS

Tą patį sekmadienį, kai propstas pasakė Klarai Giulai tuos gražius žodžius, Skruliukos gyventojai, grįžę iš bažnyčios, rado prie savo namelio du vyriškus, kurie, nukorę kojas, sėdėjo ant tvoros prie var-telių.

Vienas jų buvo Lašas Giunarsonas, kuris po Eriko mirties paveldėjo Falą, kitas – parankinis ir Brubiu krautuvės, kur Katryna pirkdavo cukrų ir kavą.

Sėdėdami ant tvoros, abudu atrodė viskam abe-jingi ir nekreipė dėmesio į praeivius, taigi Janui nebuvo pagrindo manyti, kad juodu ko iš jo nori. Tačiau jis tik nusiėmė kepurę ir, nieko nesakydamas, praėjo pro juos į savo namus.

Tiedu pasiliko kur buvę, tačiau Janas labai norėjo, kad jie kuo greičiausiai nueitų sau ir atsisėstų kur kitur, kad tik jam nereikėtų jų matyti. Janui atrodė, kad nuo ano nelaimingo atsitikimo miške Lašas Giunarsonas griežia ant jo dantį. Jau ne kartą Janą pasiekė kalbos, kad jis esąs per senas, netrukus atei-siąs laikas, kada jis nebepajėgs užsidirbti sau pra-gyvenimui.

Katryna pastatė ant stalo pietus, ir netrukus visi sėdo valgyti. O Lašas Giunarsonas ir pirklio paran-

kinis tebesėdėjo lauke ant tvoros, linksmi šnekučiuodamiesi. Janui juodu atrodė kaip pora vanagų, tykančių grobio. Jie laukė geros progos, o tuo metu smaginosi, žiūrėdami į mažus paukščiukus, kurie tikėjosi išvengsią jų nagų.

Dabar juodu nulipo nuo tvoros, atidarė vartelius ir ėmė eiti tiesiog prie durų. Taigi jie iš tikro turėjo reikalą į Janą.

Janas aiškiai jautė, kad artėja kažkas negera. Jis greitai apžvelgė kambarį, tartum ieškodamas kampo, kur galėtų pasislėpti. Tačiau jo žvilgsnis užkliudė Klarą Giulą, kuri sėdėjo prie lango ir taip pat žiūrėjo į ateinančius. Beregint Janas atgavo drąsą.

Ko gi jam būgštauti, jeigu jis turi tokią dukrą? Ji protinga, ryžtinga, nieko nebijo. Ką tik Klara Giula imtųsi daryti, ją visuomet lydi laimė. Lašas Giunarsonas pamatys, kad vienu rankos mostu jos nenugąsdins.

Lašas ir pirklio parankinis įėjo į vidų, bet vis dar atrodė tokie pat abejingi ir niekuo nesidomį kaip ir pirma.

Lašas pasakė, kad juodu taip ilgai sėdėję ant tvoros, norėdami apžiūrėti gražiąją trobelę, o dabar

jiems užėjęs noras taip pat po vidų šiek tiek pasidairyti.

Jie gyrė viską, kas buvo troboje. Lašas kalbėjo, kad Janas ir Katryna turėtų būti be galo dėkingi Erikui iš Falos, nes iš tiesų tai jis suteikęs paramą ir, jiems susituokus, padėjęs pasistatyti šiuos namus.

- Štai kas man atėjo į galvą, - tarė Lašas, nukreipęs žvilgsnį, kad nereikėtų žiūrėti nei į Janą, nei į Katryną. - Erikas iš Falos tikriausiai susiprato duoti jums dokumentą, kad visa žemė, ant kurios stovi namas, atiduota jūsų nuosavybėn?

Nei Janas, nei Katryna nieko neatsakė. Juodu bematant suprato, ką turi reikšti šie lyg tarp kitko tarti Lašo žodžiai. Dabar Lašas pasakė tai, ką jis norėjo pranešti. Tačiau geriausia palaukti, tegu jis pirma aiškiai išdėsto savo reikalą.

- Beje, man jau teko girdėti, kad nėra jokio dokumento, - tęsė Lašas, - tačiau taip blogai negali būti, tiesiog nenoriu tikėti. Nes tada žemės savininkui priklausytų ir tai, kas ant jos pastatyta.

Janas vis dar nieko nesakė, bet Katryna ilgiau nebeištvėrė. Ji buvo sukrėsta ligi sielos gelmių.

- Erikas iš Falos padovanojo mums tą sklypelį, ant kurio stovi namas, ir niekas neturi teisės jo mums atimti, - pareiškė Katryna.

- Bet čia visai ne tai turėta galvoje, - gynėsi naujasis savininkas taikiu balsu. Jis tik norėjęs, kad viskas būtų sutvarkyta. Tai vienintelis dalykas, kurio jis norįs. Jeigu Janas iki spalio mėnesio mugės duosiąs jam šimtą talerių, tai...

- Šimtą talerių! - sušuko Katryna. Jos balsas skambėjo sielvartingai.

Lašas nieko daugiau nepasakė. Jis tik atmetė galvą, tvirtai sučiaupė lūpas.

- Kodėl tu nesakai nė žodžio, Janai? - klausė Katryna. - Argi negirdi, kad Lašas reikalauja iš mūsų šimto talerių?

- Galbūt Janui ne taip lengva gauti tą šimtą talerių, - tarė Lašas Giunarsonas. - Tačiau aš turiu žinoti, kas yra mano nuosavybė.

- Ir dėl to norite pagrobtį mūsų namus? - sušuko Katryna.

- Ne, to aš anaip tol nenoriu. Namas priklauso jums, aš noriu tik sklypo.

- Šit kaip, vadinasi, turime nusikelti namą nuo jūsų sklypo? - šoko Katryna.

- Gal neapsimoka kelti, nes jis ir taip nebus jūsų, - pataisė Lašas.

- Mat kaip, jūs norite savo letenas uždėti ir ant mūsų namo? - vėl suriko Katryna.

Lašas Giunarsonas numojo ranka. Dieve saugok, jis nenoriš namų, tai jau sakęs. Bet štai pirklys iš Brubiu atsiuntęs savo parankinį su sąskaitom, kurios iki šiol dar neapmokėtos...

Parankinis ištraukė sąskaitas. Katryna padavė jas Klarai Giulai, kad ji suskaičiuotų, kiek iš viso jie skolingi.

Ir žiū! Jie buvo skolingi kaip tik šimtą talerių! Tai išgirdusi, Katryna mirtinai išblyško. Paskui kreipėsi į Lašą Giunarsoną:

- Matyt, jūs ketinate išvaryti mus šunų lodyti!

- Oi ne, - atsakė Lašas. - To aš anaip tol nenoriu, tik jūs sumokėkite, kiek esate skolingi...

- Klausykit, Lašai, jūs turėtumėt pagalvoti apie savo paties tėvus, - įtikinėjo ją Katryna. - Ir jiems ne geriau ėjosi, kol jūs dar nebuvote didelio ūkio savininko žentas.

Visą laiką vien Katryna kalbėjo. Janas nepravėrė lūpų. Jis tyliai sėdėjo, vis žiūrėdamas į Klarą Giulą. Žiūrėjo į ją ir laukė. Janui buvo visiškai aišku ir suprantama: visa tai vyksta todėl, kad mergaitė galėtų parodyti, ką ji sugeba.

- Kai vargšui atima namus, jam galas! - aimanavo Katryna.

- Aš visiškai nenoriu iš jūsų atimti namų, - vėl teisinosi Lašas Giunarsonas. - Aš tik noriu, kad viskas būtų sutvarkyta.

Katryna, nesiklausydama jo, aimanavo toliau:

- Kol vargšas žmogus turi savo namą, jis yra toks, kaip visi. Tačiau kas neturi savo židinio, tas jau netikras žmogus.

Janas galvojo, kad visa, ką Katryna sako, yra tiesa. Jų namelis pastatytas iš senų rąstų, žiemą troboje labai šalta. Lūšna stovi ant netikusio podirvio, todėl krypsta į šoną. Be to, troba ir ankšta, ir maža, tačiau jie iš tiesų žus, jeigu neteks savo namelio.

Nė akimirką Janas netikėjo, kad iki to galėtų priėti. Juk čia sėdi Klara Giula. Dabar Janas pamatė, kaip skaisčiai nušvito jos akys. Dar akimirką, ir Klara Giula tikrai tars žodį arba padarys kažką, nuo ko nelaimės išdulkės į keturis vėjus.

- Žinoma, jums reikia laiko pasiūlymui apgalvoti, - pasakė naujasis Falos savininkas. - Tik nepamirškite: spalio pirmąją jūs turite išsikraustyti arba atsilyginti Brubiu pirkliui. Taip pat aš turiu gauti savo šimtą talerių už sklypą.

Katryna gražė senas, darbo išvargintas rankas. Ji buvo kaip nesava ir kalbėjosi pati su savimi, nė kiek nesurūpindama, ar kas klausosi, ar ne.

- Kaip aš galiu eiti į bažnyčią ir rodytis žmonėms, jeigu man taip nesiseka, jog nebeturiu nė kampo galvai priglausti?

Janas galvojo ką kita. Jam prieš akis iškilo visi tie gražūs prisiminimai, kurie buvo susiję su name-liu. Čia, šioje vietoje, pribuvėja padavė jam į rankas kūdikį. Ten, prie durų, jis stovėjo, kai saulė prasi-skverbė pro debesis, padovanodama mažajai mer-gytei savo vardą. Namukas, jis pats, Klara Giula, Katryna - tai buvo neišardoma visuma. Jie negali netekti namuko.

Staiga Klara Giula sugniaužė kumštį. Janas aiškiai pamatė. O, netrukus ji ateis jiems į pagalbą!

Lašas Giunarsonas ir pirklio parankinis atsistoję patraukė prie durų. Tarę „likit sveiki“, jie išėjo.

Nė vienas neatsakė į jų atsisveikinimą.

Vos tik jie išėjo, jaunoji mergina išdidžiai atmetė galvą, atsistojo nuo savo kėdės ir prabilo:

- O jeigu jūs mane išleistumėte į pasaulį!

Katryna liovėsi pati su savimi šnekėjusi ir gražiusi rankas. Šie žodžiai sužadino jai šiokią tokią viltį.

- Visiškai įmanoma ligi spalio pirmosios užsidirbti du šimtus talerių, - pasakė Klara Giula. - Jeigu tik leisite, vyksiu į Stokholmą, stosiu ten tarnauti. Tada šis namas tikrai liks jūsų, pažadu jums.

Išgirdęs šiuos žodžius, Janas Andersonas išbalo, jo galva nusviro atgal, tartum jis būtų bealpštąs.

Kaip gražiai pasielgė ši mažoji mergaitė! Taip, to jis visą laiką tikėjosi. Bet kaip jis įstengs toliau gyventi, jeigu Klara Giula nuo jo pasitrauks?

STURSNIPA

Janas iš Skruliukos keliavo tuo pačiu miško keliu, kuriuo jis su Katryna ir su Klara Giula vos prieš keletą valandų linksmas ir laimingas buvo grįžęs namo iš bažnyčios.

Juodu su Katryna ilgai svarstė šiaip ir taip; galų gale nutarė tuo kartu nei dukros siūsti, nei nieko pradėti. Pirma Janas turėjo nueiti pas riksdago narį Karlą Karlsoną iš Sturviko ir pasiklausti jį, ar Lašas Giunarsonas turi teisę atimti iš jų namą.

Visoje Svarstjės parapijoje niekas taip gerai nenusimanė apie įstatymus ir potvarkius, kaip riksdago narys iš Sturviko. Kas buvo toks protingas ir kreipėsi į jį dalijantis palikimą, parduodamas arba pirkdamas, priimdamas inventorių per varžytines arba rašydamas testamentą, – tas galėjo būti tikras, kad

viskas bus atlikta teisingai ir pagal įstatymus ir paskui su nieku neteks bylinėtis ir nebus jokių rūpesčių.

Riksdago narys buvo griežtas ir valdingas žmogus. Jis atrodė rūstus, jo balsas skambėjo griežtai, ir Janas anaip tol nesidžiaugė, žinodamas, kad turi pas jį eiti.

„Kai tik ateisiu, pirmiausia išdroš man pamokslą už tai, kad neturiu jokio Eriko iš Falos rašto, – galvojo Janas. – Daug kas iš pat pradžių gavo tiek pylos, jog paskui nebedrįso klaustis riksdago nario patarimo net svarbiausiais reikalais“.

Janas išėjo iš namų taip paskubom, kad neturėjo kada nė pamąstyti, kokio baisaus žmogaus akivaizdon teks jam stoti. Tačiau dabar, Askedalarnos miškeliais keliaujanti į didžiąją girią Janą vėl apėmė baimė. Janas galvojo, kaip jis kvailai padarė, kad nepasiėmė Klaros Giulos.

Išeidamas iš namų, jis niekur nematė merginos. Turbūt išbėgo ir susirado miške nuošalią vietelę, kad galėtų ten išraudoti savo skausmą. Klara Giula niekados nenorėdavo, kad ją kas matytų nuliūdusią.

Janas jau turėjo pasukti į mišką, tik dešinėje, aukščiau, viršum savęs, ant kalno išgirdo kažką dainuojant ir krykštaujant.

Stabtelējēs Janas suklušo. Tai moters balsas dainavo ten aukštai. Bet kas tai? Balsas atrodē Janui nuostabiai pažištamās. Tačiau – tai neīmanoma, negali būti! Nieku gyvu!

Šiaip ar taip, eidamas toliāu, jis norējo sužinoti, kas čia iš tiesų yra. Daina skambējo dabar visai skar-džiai ir aiškiai, bet miškas buvo užstojēs dainininkē.

Janas pasuko iš kelio ir ēmē skverbētis per tan-kius brūzgynus.

Tačiau ji buvo ne taip arti, kaip jis manē. Be to, dainininkē nestovējo vietoje. Janui beeinant iš pas-kos, ji žingsniāvo vis tolyn. Ji keliāvo tolyn, kopdama vis aukščiau. Kartais Janui atrodydāvo, kad daina sklinda tiesiog viršum jo.

Dabar nebebuvo jokių abejonių: pirma jo einanti dainininkē traukē ī Stursnipos viršūnē.

Turbūt ji pasirinko tā keliā, kuris per tankų jaunā beržynēlī stačiai vingiāvo ī kalnā. Todēl Janas ir negalējo pamatyti dainininkēs. Kad ir koks staigus buvo takas, ji greitai ējo ī priekī. Atrodē, tartum paukščiu sparnai būtų nešte nešē jā aukštyn. Ir ji visā laikā be paliovos dainavo.

Janas vėl panoro jai užēiti už akių. Įsīkarščīavēs jis išklydo iš praminto tako ir, atsidūrēs tankumyne,

turėjo skverbtis per krūmus ir brūzgynus. Savaime aišku, jis toli atsiliko.

Be to, išgirdus dainuojant, Janui vis labiau ant krūtinės gulė sunki našta, jam vis sunkiau darėsi kvėpuoti, jis turėjo nuolatos stabčioti.

Janas kiūtino dabar visai pamažu, vos vilkdamas kojas.

Ne visuomet lengva pažinti balsą. Miške sunkiau negu šiaip kur, nes miške tiek daug kas brazda ir šlama ir kartu dainuoja.

Taip toli nuėjęs, Janas jau turėjo pamatyti tą jaunąją merginą, kuri buvo tokia linksma, jog beveik skriste užskrido šiuo stačiu keliu. Kitaip Janas žinojo visą savo gyvenimą nebeatsikratysiąs abejonių ir nepasitikėjimo.

Viena Janas tikrai žinojo: jam viskas paaiškės, kai tik jis nusigaus į kalno viršūnę, kuri dunksojo visiškai plika ir tuščia. Ten dainininkė nebegalės nuo jo pasislėpti.

Seniau ir Stursnipa buvo apaugusi miškais, bet prieš kokius dvidešimt penkerius metus siautėjo ten aukštai gaisras, ir nuo to laiko plati kalno viršūnė stovėjo plika ir netrikdomai rami.

Baltieji viržiai, varnuogės ir islandinės kerpenos ilgainiui apraizgė uolas, tačiau iki šiol dar nėra vienas

medis neišaugo toks aukštas, todėl viskas aiškiai buvo matyti.

Miškui išdegus, nuo viršūnės atsivėrė puikus vaizdas. Galėjai matyti visą Levą ir žaliąjį slėnį, kurio viduryje telkšojo ežeras, ir stačius mėlynus kalnus, dunksančius aplinkui. Askedalarnos jauni- mas, iš savo aukšto slėnio pasiekęs Snipos aukš- tumą, nejučiom prisimindavo tą kalną, nuo kurio viršūnės kadaise gundytojas, norėdamas suvilioti, rodė Viešpačiui Jėzui visas šio pasaulio karalystes ir visą pasaulio didingumą.

Pagaliau išėjęs iš miško į traką, Janas išvydo dai- nininkę.

Ant aukščiausio skardžio, ten, iš kur toliausiai matyti, iš akmens luitų buvo lyg koks pylimas; ant labiausiai atsikišusios uolos stovėjo Klara Fina Giuleborga su raudona suknele. Jos figūra ryškėjo vaiskiam vakaro danguje. Jeigu žmonės iš slėnių ir miškų dabar žiūrėtų į Stursnipą, neabejotinai jie turėtų pamatyti ten stovinčią merginą.

Prieš Klaros Giulos akis mylių mylias buvo nusi- tėtusios apylinkės. Ji matė ežero pakrantėje baltas bažnyčias ant aukštų kalvų, matė geležies liejyklas ir ponų dvarus, įsiterpusius tarp girių ir sodų, matė tankiomis eilėmis miško pakrašty išsirikiavusias

ūkininkų sodybas, matė besitraukiančias dirvas ir laukus, matė vingiuojančius ilgus kelius ir miškus, bekraščius ir begalinius. Iš pradžių mergina vis dar dainavo, tačiau netrukus nutilo ir viską pamiršo, įsižiūrėjusi į tolimą atvirą pasaulį, kuris skleidėsi jai prieš akis.

Klara Giula ištiesė rankas. Atrodė, tarytum ji norėtų apglėbti visa, ką priešais mato, visą tą didžiulį, galingą, turtingą pasaulį, kuris iki šiol jai buvo nepasiekiamas.

* * *

Stojo vėlus vakaras, kol Janas pagaliau grįžo namo. Kai atsidūrė savo trobelėje, jis nieko tikrai negalėjo prisiminti. Janas tvirtino buvęs pas riksdago narį ir kalbėjęsis su juo, tačiau niekaip negalėjo prisiminti, ką šis pataręs.

– Nėra jokios prasmės ką nors daryti, – be paliovos kartojo Janas. Tai buvo vienintelis paaiškinimas, kurį Katryna įstengė iš jo išgauti.

Janas vaikščiojo visiškai susikūprinęs ir atrodė mirtinai išvargęs. Jo švarkas buvo žemėtas, prie jo liko prikibusių samanų. Katryna teiravosi, gal buvo pargriuvęs ar užsigavęs.

- Ne, ne, - atsakinėjo, - aš tik kiek priguliau ant žemės, norėdamas pailsėti.

Tai gal jis sergąs?

- Ne, ne, nėra kiek, - atsakė Janas. - Tiktai kažkas sustojo.

Tačiau Janas nenorėjo sakyti, kad jam sustojo širdis tą akimirką, kai paaiškėjo, kad jo mažoji mergaitė ne iš meilės tėvams pasisiūlė eiti iš namų gimtinės gelbėti, bet dėl to, kad ji ilgisi to didelio, plataus pasaulio.

PASKUTINIS VAKARAS

Tą vakarą, prieš pat Klarai Giulai iš Skruliukos išvažiuojant į Stokholmą, jos tėvas griebėsi ir šio, ir to, bet jokio darbo negalėjo baigti iki galo. Vos tik grįžęs po dienos darbo, jis pasakė turįs eiti į mišką malkų. Paskui reikėjo pataisyti vartelius: įstatyti išlūžusią lentą, nes jau kelerius metus ji buvo išlūžusi. Tai atlikęs, Janas išsitraukė žvejybos įrankius ir ėmė juos tvarkyti.

Janas be paliovos galvojo, kaip nuostabu, kad jis iš tikro nejaučia jokio sielvarto. Dabar jis jautėsi vėl lygiai taip pat, kaip prieš aštuoniolika metų. Jis

negalėjo džiaugtis ir negalėjo liūdėti. Kai jis išvydo Klarą Giulą aukštai ant Stursnipos, tiesiančią rankas apglėbti visą pasaulį, tada jo širdis sustojo kaip persuktas laikrodžio mechanizmas.

Kartą gyvenime jam taip yra buvę. Tada žmonės norėjo, kad jis džiaugtųsi, jog susilauksiąs kūdikio. Bet jam nuo to nebuvo nei šilta, nei šalta. O dabar jie visi laukia, kad jis be galo nusimintų ir atrodytų visiškai netekęs vilties. Tačiau dabar irgi nieko iš to neišeis.

Jo troboje prisigrūdo žmonių, kurie atėjo pasakyti sudie išvažiuojančiai Klarai Giulai. Janui buvo tiesiog gėda įeiti ir pasirodyti žmonėms, nes jis nei verkė, nei skundėsi. Geriausia visiškai neiti vidun. Ir Janas pasiliko lauke.

Šiaip ar taip, Janui atrodo visiškai gerai, kad taip išėjo. Jeigu viskas būtų likę kaip iki šiol, tai jis iš tikrųjų nežinotų, kaip išgyventi ilgesį ir sielvartą.

Praeidamas pro langą, Janas matė, kad troba iškaišyta vainikais, o ant stalo puodeliuose garuoja kava visiškai taip pat, kaip aną dieną, kurią jis dabar nuolatos prisimindavo. Katryna ištaisė kuklias išleistas dukrai, kuri keliauja į pasaulį gelbėti savo tėviškės.

Ten troboje tikriausiai visi verkia – ir tie, kurie atėjo atsisveikinti, ir motina su dukra. Janas net kieme girdėjo Klaros Giulos raudą, tačiau tai nedarė jam jokio įspūdžio.

– Mano gerieji žmonės, nusiraminkite, juk taip turi būti, – murmėjo Janas, stovėdamas lauke. – Tik pasižiūrėkit į jaunus paukščiukus! Juos išmeta iš lizdo, jeigu jie geruoju neina. Ar teko jums kada matyti jauną gegutę? Negali būti apmaudžiau, kaip matyti tą riebią dručkę, gulinčią lizde ir nuolat reikalaujančią maisto, kai globėjai dėl jos mirtinai kamuojasi.

„Ne, taip ir turi būti, – galvojo Janas toliau. – Jaunikliai neturi likti namie ir sėdėti seniams ant sprando. Jie turi išvykti į pasaulį, taip, mano gerieji žmonės, kitaip negali būti“.

Pagaliau troboje viskas nurimo. Dabar kaimynai turbūt jau išsiskirstė, ir Janas gali įeiti.

Tačiau Janas dar kurį laiką knebinėjo žvejybos įnagius. Geriausia būtų, jeigu Klara Giula ir Katryna atsigultų ir užmigėtų, prieš jam peržengiant namų slenkstį.

Kai Jano ausies ilgą laiką nebepasiekė joks krebždesys, jis tyliai ir atsargiai kaip vagis įsėlino į namus.

Moterys dar nebuvo atsigulusios. Praeidamas pro langą, Janas pamatė Klarą Giulą. Ant ištiestų ant stalo rankų ji buvo padėjusi galvą. Atrodė, lyg ji verktų.

Katryna stovėjo kiek atokiau kambary ir rišo į didelę skepetą Klaros Giulos drabužius.

- Verčiau neberiškit, motin, - tarė jaunoji mergina, nepakeldama galvos. - Juk matote, kad tėvas ant manęs pyksta, kam išvažiuoju.

- O jis atlyš, - ramiai tvirtino Katryna.

- Taigi jūs taip sakote, nes tėvas jums nė kiek nerūpi, - tęsė Klara Giula, smarkiai raudodama. - Jūs galvojate vien apie namą. Bet, motin, mudu su tėvu esame viena siela. Aš nepasitrauksiu nuo jo.

- O namas? - pabūgo Katryna.

- Tegul jį galas tą namą, kad tik tėvas vėl mane mylėtų, - pravirko Klara Giula.

Tuomet Janas pasitraukė nuo durų ir atsisėdo ant slenksčio. Jis netikėjo, kad Klara Giula pasiliktų namie. Ne, jis žino geriau negu bet kas kitas, kad ji turi keliauti į pasaulį. Tačiau šią akimirką Janas pasijuto taip, tartum vėl iš naujo jam būtų padavę į rankas tą minkštą, mažą ryšulėlį. Ir Jano širdis vėl pradėjo plakti. Plakė taip smarkiai, tartum ilgas

metus būtų tylėjusi ir dabar vėl būtų turėjusi pasivyti daug praleisto laiko.

Tačiau kartu Janas jautė dar viena: dabar jis pats liko visiškai bejėgis ir beginklis. Ir Janą apėmė sielvartas, jis pajuto ilgesį. Janas jau matė juos kaip juodus šešėlius, tykojančius ten žemai, prie šulinio.

Janas plačiai išskėtė rankas, o jo veidu skriejo laiminga šypsena.

- Sveiki, sveiki, sveiki! - pasitiko juos Janas.

PRIEPLAUKOJE

Kai garlaivis „Andersas Friukselis“ išplaukė iš Borgo priepilaukos, nusinešdamas Klarą Giulą, Janas su Katryna stovėjo ant tiltelio ir, akis įsmeigę, žiūrėjo garlaiviui iš paskos, kol jis su mergaite dingo. Visi kiti žmonės, kurie būriavosi priepilaukoje, išsiskirstė kas sau. Prižiūrėtojas nuėmė vėliavą ir užrakinė sandėlį, tačiau abu vargdieniai tebestovėjo.

Tai buvo visiškai suprantama, kol juodu sau įsivaizdavo dar matą garlaivį. Bet kodėl paskui nėjo namo, tai vargu ar patys žinojo.

Galimas dalykas, bijojo patys vieni du grįžti namo ir įeiti į tuščią trobą.

„Dabar jau tik jam vienam tevirsiu ir tik jo lauk-
siu, – galvojo Katryna. – Bet kas gi jis man iš tikrųjų?
Jis irgi puikiausiai galėjo sau keliauti. Mergaitė tai
suprato jį ir paikus jo plepalus, o aš ne. Geriau man
būtų buvę pasilikti vienai“.

„Man būtų lengviau grįžti namo su savo sielvartu,
jeigu troboje nesėdėtų sena, įkyri Katryna, – gal-
vojo Janas. – Mergaitė taip mokėjo su ja elgtis, kad
ji tapdavo švelni ir maloni. O dabar ir vėl neišgirsiu
iš jos gero žodžio“.

Ūmai Janas smarkiai krūptelėjo. Jis pasilenkė ir
iš nuostabos puolė ant kelių. Nauja gyvybė išsižiebė
jo akyse, visas jo veidas suspindėjo, nušvito.

Akis išmeigęs, Janas žvelgė į vandenį, ir Katryna
galvojo, kad jis tikrai mato tenai ką nuostabaus, nors
ji pati, stovėdama čia pat greta jo, ničnieko nega-
lėjo pastebėti. Ne, Katryna nematė nieko, tik mažas,
pilkai žalsvas bangas, kurios nepaliaujamai vijosi
viena kitą vandens paviršiumi, niekadės nebaigda-
mos to žaidimo.

Janas nubėgo tilteliu iki pat galo, ten pasilenkė
viršum vandens. Jo veidas atrodė toks, tartum jis
matytų Klarą Giulą. Kalbantis su kuo kitu, Jano vei-
das niekadės nebūdavo toks.

Jo burna buvo praverta, lūpos virpėjo, tačiau nė vienas garsas nepasiekė Katrynos ausies. Jo veidu viena po kitos skriejo šypsenos, visiškai taip, lyg priešais jį stovėtų Klara Giula ir krėstų su juo pokštus.

- Bet, Janai, kas gi tau? - paklausė Katryna.

Janas nieko neatsakė, tik ranka davė jai ženklą tylėti.

Netrukus Janas bent kiek atsitiesė. Buvo matyti, kaip jo žvilgsnis seka kažką tolstantį mažomis pilkai žalsvomis bangomis.

Atrodė, kad tai, ką Janas mato, greitai tolsta į tą pusę, kur nuplaukė garlais. Netrukus Janas jau stovėjo visiškai tiesiai. Ranka jis buvo prisidengęs akis, kad geriau galėtų įžiūrėti.

Taip jis stovėjo, kol jau tikrai daugiau nieko nebebuvo matyti. Tada Janas atsisuko į Katryną, priėjo prie jos visiškai arti.

- Ar tu nieko nematei? - paklausė Janas.

- Ką gi dar būčiau galėjusi matyti, tik ežerą ir bangas, - atsiliepė Katryna.

- Mažoji mergaitė buvo atsiyrusi, - tarė Janas, bet taip tyliai, jog vos vos kuždėjo. - Ji pasiskolino iš kapitono laivelį ir atsiyrė. Laivelis pavadintas tuo pat vardu, kaip ir garlais, aš puikiausiai mačiau.

Ji sakė prieš iškeliaudama kažką pamiršusi. Ji dar norėtų su mumis pasikalbėti.

- Gerasai dangau, tu nežinau, ką šneki! - pasibaisėjo Katryna. - Jeigu mergaitė būtų grįžusi, ir aš ją būčiau mačiusi.

- Dabar tylėk, išgirsi, ko ji iš mūsų nori, - sušnabždėjo Janas iškilmingai ir paslaptینگai kaip ir pirma. - Mergaitė sakė, kad jai slegia širdį pagalvojus, kaip čia dabar mudviem eisis. Iki šiol, sakė Klara Giula, ji buvo tarp mūsų, viena ranka laikydama mane, kita tave, ir taip viskasėjo gerai. Bet kai jos jau nebus, ji nežino, kaip čia mums eisis, kaip mes gyvensime. Dabar tėvas ir motina kiekvienas gal nueis skirtingais keliais, būgštavo Klara Giula.

- Žiūrėk tu man! Mergina apie tai pagalvojo! - sušuko Katryna.

Katryną giliai sujaudino šie žodžiai, nes tai buvo jos pačios mintys. Katryna visiškai pamiršo, kad duktė jokių būdu negalėjo nei atsiirti prie tiltelio, nei kalbėtis su jos vyru - juk ji čia pat stovėjo ir būtų viską girdėjusi.

Janas pasakojo toliau:

- „Dabar grįžau aš atgal, kad jūs paduotumėt vienas kitam ranką, - pasakė Klara Giula. - Ir judu nepaleiskite rankų, bet dėl manęs tvirtai laikykitės,

kol aš grįžusi vėl galėsiu judu abu paimti už rankų visiškai kaip anksčiau“. Vos tik tai pasakiusi, Klara Giula vėl nusiyrė.

Ant tiltelio valandėlę buvo nepaprastai tylu. Paskui Janas vėl prabilo:

- Štai mano ranka, - tarė netvirtai. Jo balsas skambėjo droviai ir baikščiai. Jis ištiesė ranką, kuri vis tebebuvo tokia nuostabiai švelni, kad ir kažin kokius sunkius darbus teko jam dirbti. - Aš tai darau, nes mergaitė nori, - pridūrė Janas.

- O štai manoji, - tarė Katryna. - Aš visiškai nesuprantu, kas tai galėtų būti, ką tu taries matęs, bet jeigu judu abu norite, kad mudu laikytumės kartu, aš irgi to noriu.

Paskui abudu seniai pasuko namo. Visą kelią iki pat savo trobelės jieėjo susikibę už rankų.

LAIŠKAS

Jau prieš kelias savaites Klara Giula išvyko iš Skruliukos. Jos tėvas Janas vieną priešpietį taisė tvorą ganykloje, didžiosios girios pakrašty. Jis girdėjo ošiant egles, matė po medžiais lesinėjant kurtinio Patelę su jaunikliais. Janas jau beveik buvo

bebaigiąs savo darbą, kai išgirdo sklindant nuo kalno garsų baubimą. Jis aidėjo taip kraupiai, kad Janą šiurpas nukrėtė.

Sustojęs Janas klausėsi. Netrukus vėl jis išgirdo baubiant. Išgirdęs tą baubimą antrą kartą, Janas suprato, kad čia nėra ko baimintis. Tikriausiai kas nors, patekęs į nelaimę, šaukiasi pagalbos.

Metęs į šalį savo lentas, Janas per beržynėlius nubėgo į tamsų eglyną. Čia neteko jam ilgai ieškoti. Netrukus pamatė, kas atsitiko. Ten aukštai tyvuliavo didelis, pavojingas liūnas. Viskas buvo lygiai taip, kaip Janas įsivaizdavo. Viena iš ūkio karvių pateko į pelkę, ir kaip tik į klampynę, į tokią vietą, kur dumblynas nors ir išlaiko, bet dėl apačioj esančio vandens visą laiką siūbuoja, kas žingsnis tai pakildamas, tai nyslūgdamas.

Toji karvė buvo geriausia Falos tvarte. Janas beregint tai pastebėjo: už ją Lašui Giunarsonui jau siūlė du šimtus talerių.

Karvė tikrai giliai buvo įklimpusi į dumblą ir taip išsigandusi, kad dabar nejudėjo, tik retkarčiais silpnai subaubdavo. Janas matė, kaip ji nusikamavo, beviltiškai stengdamasi išsigelbėti iš liūno. Iki pat ragų karvė buvo apsitaškiusi purvais, o žalieji kemsai aplinkui buvo sudraskyti ir išspardyti.

Dar neseniai ji baubė be galo garsiai. Jano manymu, visoje Askedalarnoje turėjo girdėti ją baubiant. Tačiau niekas neatėjo prie pelkės. Vos tik pamatęs, kas čia yra, Janas kuo greičiausiai tekinas pasileido žemyn į ūkį pagalbos.

Tai buvo sunkus darbas. Į liūną priklojo lentų ir karčių, po karve pakišo lynus, kuriais ji buvo iškelta ant lentų. Nelengvai teko darbuotis, nes, žmonėms atbėgus, prie liūno karvė buvo jau įklimpusi iki pat nugaros, tik galva dar kyšojo iš dumblo.

Žmonės iškėlė galviją ant tvirtos žemės ir laimingai parvarė į dvarą. Senoji dvaro ponia liepė pasakyti visiems, kurie padėjo karvę gelbėti, kad užeitų į vidų kavos atsigerti.

Gelbstint niekas nesidarbavo uoliau už Janą iš Skruliukos. Tai tik Jano nuopelnas, kad karvė išgelbėta. Tik pagalvokit, juk tai ne bet kokia karvė! Ji verta mažiausiai dviejų šimtų talerių!

Janui tai nepaprasta laimė. Juk netenka abejoti – naujieji Falos dvaro savininkai tikrai įvertins tokią žygį.

Anksčiau gyvenusio pono laikais atsitiko kartą kažkas panašaus. Tada arklys buvo pakibęs ant tvoros. Žmogui, kuris tą arklį surado ir pasirūpino par-

gabenti, Erikas iš Falos atlygino dešimt talerių, nors arklys buvo sunkiai sužeistas ir jį teko nušauti.

O ši karvė juk gyva ir nė kiek nenukentėjusi. Tikriausiai rytojaus dieną Janas jau galės eiti pas zakristijoną ar pas kitą raštingą žmogų parašyti Klarai Giulai laišką, kad ji grįžtų namo.

Įeidamas į didelę Falos trobą, Janas nejučiom išsitiesė ir iškėlė galvą. Senoji Falos ponija, eidama aplinkui, pilstė kavą, ir Janas nė kiek nenustebo, kad ji pati padavė jam puodelį, ir pirma negu Lašui Giunarsonui.

Begurkšnodami kavą, žmonės pasakojo, koks Janas buvo narsus. Vien tik patys šeimininkai nieko nesakė. Nei naujasis savininkas, nei jo žmona nė burnos nepravėrė pasakyti bent vieną pagyrimo žodį.

Janas tvirtai buvo įsitikinęs, kad blogieji laikai praėjo, ir jau arti laimė, tad jis ir guodėsi pats vienas, nors Lašas ir tylėjo.

Galimas dalykas, Lašas tylėjo vien dėl to, kad tai, ką jis turėjo pasakyti, padarytų didesnę išpūdį.

Tiesą sakant, Lašas kažkodėl pernelyg ilgai delsė, jo negirdamas. Žmonės pagaliau irgi pritrūko kalbos ir pasijuto kiek nejaukiai.

Kai senoji Falos ponia pasiūlė po antrą puodelį kavos, daugelis atsisakė, net ir Janas. Tada ji jam pasakė:

- Gerkit, Janai! Jeigu ne jūsų mitrumas, šiandien būtume netekę savo balnės, kuri verta dviejų šimtų talerių.

Po šių žodžių aplinkui įsiviešpatavo tylą. Visų akys nukrypo į ponus. Juk dabar tikriausiai Lašas tars Janui keletą padėkos žodžių, kitaip negali būti.

Lašas keletą kartų atsikrenkštė, tartum tai, ką jis norėjo pasakyti, turėjo būti itin reikšminga.

- Visas šis reikalas atrodo man gana keistokas, - pradėjo Lašas. - Mes visi žinome, kad Janas skolingas du šimtus talerių, taip pat visi žinome, kad pavasariį man siūlė už balnę du šimtus talerių. Ir štai šiandien kaip tik balnę pateko į liūną, ir kaip tik Janas ją išgelbėjo. Visa tai pernelyg tiksliai sutampa, argi ne?

Lašas nutilo ir dar kartą atsikrenkštė. Janas atsisojęs priėjo arčiau. Tačiau nei Janas, nei kuris kitas nebuvo pasirengę atsakyti.

- Nežinau, kodėl kaip tik Janas išgirdo karvę bau-biant ten aukštai, pelkėje, - tęsė Lašas Giunarsonas. - Galbūt tuomet, kai atsitiko nelaimė, Janas buvo arčiau, negu jis nori mums pasakyti. Gal Janas

numatė taip išsivaduoti iš savo skolų, galbūt jis pats karvę į pelkę...

Janas, sugniaužęs kumštį, taip smarkiai trenkė į stalą, jog ant lėkštučių sustatyti puodeliai aukštai pasišokėjo:

- Tu sprendi apie kitus pagal save, - sušvokštė Janas. - Ką nors panašaus tu gali padaryti, tik jau ne aš. Ir žinok, aš pažįstu tavo klasingumą. Taip, prisimink tą dieną praėjusią žiemą, kai tu...

Tą akimirką, kai Janas jau buvo pasirengęs ištarti žodžius, galinčius sukelti tik nesutaikomą priešiš-kumą tarp jo ir ūkio savininkų, senoji Falos ponia truktelėjo jį už švarko rankovės ir sukuždėjo:

- Nagi, pažvelk pro langą, Janai!

Janas žvilgtelėjo ir pamatė per kiemą ateinant Katryną su laišku rankoje.

O! Tikriausiai tai Klaros Giulos laiškas, kurio tėvai taip ilgėjosi, dukrai išvykus! Katryna žinojo, kiek laimės suteiks Janui laiškas, todėl, nieko nelaukdama, atnešė jį čia.

Sutrikęs Janas apsidairė aplinkui. Daug piktų žodžių svilino jam liežuvį, bet dabar jis neturėjo kada jų išsakyti. Argi jam dabar rūpi, kaip reikėtų atkeršyti Lašui Giunarsonui? Negi jam dabar rūpi, ar jo garbė apginta, ar ne?

Laiškas traukė Janą taip stipriai, kad jis negalėjo atsispirti ir, kol žmonės spėjo atsipeikėti iš baimės, laukdami, kokį kaltinimą naujajam savininkui gali sviesti Janas, šis jau buvo lauke pas Katryną.

OGIUSTAS DER NOLIS

Mėnuo praslinko nuo to laiko, kai Klara Giula išvažiavo iš Skruliukos. Vieną vakarą iš Presteriudo į Askedalarną parvažiavo Ogiustas Der Nolis.

Estanbiu ilgus metus jis ėjo kartu su Klara Giula į mokyklą, be to, juodu abu tą pat vasarą ruošėsi konfirmacijai. Jis buvo rimtas šaunus jaunuolis, turėjo gerą vardą. Jo tėvai gyveno turtingai, ir Ogiustas Der Nolis labiau negu bet kas kitas galėjo ramiai ir su pasitikėjimu žiūrėti į ateitį.

Paskutinį pusmetį Ogiustas Der Nolis buvo išvykęs iš namų. Tiktai grįžęs išgirdo, kad Klara Giula išvažiavo užsidirbti dviejų šimtų talerių.

Jo motina visai atsitiktinai jam tai papasakojo. Jai dar nebaigus pasakoti, Ogiustas Der Nolis pastvėrė kepurę ir išėjo iš namų. Jis sustojo tik tada, kai pasiekė žalius Skruliukos kiemo vartelius.

Pasiekęs šią vietą, Ogiustas Der Nolis toliau nėjo. Atsistojęs prie vartelių, jis žiūrėjo į namą.

Katryna iš trobos pamatė vaikiną. Sumaniusi parnešti vandens iš šaltinio, Katryna išėjo pro duris. Tačiau Ogiustas Der Nolis jos nepasveikino ir niekuo neišsidavė norįs pasikalbėti.

Po kiek laiko Janas grįžo iš miško su glėbiu malkų. Pamatęs Janą ateinant prie vartelių, Ogiustas Der Nolis pasitraukė, tačiau, Janui įėjus, jis vėl sustojo, kur stovėjęs.

Ogiustas Der Nolis dar kiek palūkuriavo. Mažoji trobelė buvo jam tiesiog ranka pasiekiamą. Atsidarė langas, ir vaikiną pamatė vienoje lango pusėje sėdintį Janą ir rūkantį savo pypkę, o kitoje – mezgančią Katryną.

– Taip, mano geroji Katryna, dabar mums visiškai jauku čia sėdėti, – tarė Janas. – Tik vieno dar norėčiau.

– O aš norėčiau šimto įvairiausių dalykų, – atsiliepė Katryna. – Jeigu ir viskas išsipildytų, aš nebūčiau patenkinta.

– Ne, ne, – tarė Janas, – aš tik noriu, kad pas mus užsuktų tinklų mezgėjas arba šiaip mokąs skaityti žmogus ir paskaitytų man Klaros Giulos laišką.

- O, ši laišką juk turėtum jau atmintinai mokėti, - atsakė Katryna. - Juk nesuskaitomą daugybę kartų girdėjai jį skaitant.

- Iš tikrųjų, bet kaip neapsakomai malonu klausytis. Tada man rodosi, kad mažoji mergytė šnekučiuojasi su manim. Klausydamasis jos parašytų žodžių, aš tartum matau, kaip šypsosi man jos akys.

- Taip, aš irgi neturėčiau nieko prieš, jeigu daugiau dar kartą pasiklausyti laiško, - tarė Katryna ir pažvelgė pro langą. - Bet toki puikų šviesų vakarą žmonės eina kur kitur. Kažin ar kas praeis pro mūsų trobelę.

- Jeigu aš, čia sėdėdamas ir rūkydamas savo pypkę, galėčiau pasiklausyti Klaros Giulos laiško, man būtų geriau negu pyragas prie kavos, - kalbėjo Janas. - Bet čia, Askedalarnoje, tikriausiai visiems įkyrėjau iki gyvo kaulo, nes vis prašiau, kad paskai-tytų man tą laišką. Dabar nebežinau, į ką galėčiau kreiptis.

Ūmai Janas krūptelėjo nustebeš. Sulig tais žodžiais atsivėrė durys, ir ant slenksčio sustojo Ogiustas Der Nolis.

- Kad tave dievai! Ateini tartum pašauktas, mano gerasis Ogiustai, - nudžiugo Janas, pasveikinęs sve-čią ir paprašęs jį sėsti. - Štai turiu laišką ir norėčiau

tave prašyti, kad paskaitytum jį mums, seniems. Tai rašo viena tavo draugė iš mokyklos laikų. Gal neturėsi nieko prieš sužinoti, kaip jai sekasi.

Ogiustas Der Nolis visai ramiai paėmė laišką ir perskaitė. Atskirus žodžius jis tarė labai lėtai, lyg norėdamas juos įsiurbti.

Jam baigus skaityti, Janas prabilo:

- Nuostabiai gražiai skaitai, mano mielas Ogiustai. Dar niekuomet Klaros Giulos žodžiai man neskambėjo taip gražiai kaip iš tavo burnos. Gal padarytum man malonumą ir paskaitytum laišką dar kartą?

Antrą kartą jaunuolis skaitė irgi taip pat susikaukęs. Atrodė, tartum išdžiūvusią gerklę jis būtų atėjęs prie gaivaus šaltinio.

Baigęs skaityti, Ogiustas Der Nolis sulankstė laišką ir tarsi glostydamas išlygino jį ranka. Paskui norėjo gražinti, bet pastebėjo, kad laiškas negerai sudėtas, taigi iš naujo jį sulankstė.

Paskui Ogiustas Der Nolis sėdėjo tyliai, netardamas nė žodžio. Janas mėgino pradėti kalbą, bet jam nesisekė. Galų gale Ogiustas Der Nolis atsistojo, sakydamas, kad jau turįs eiti.

- Gerai, kai žmogus kitam šiuo tuo patarnauja, - kalbėjo Janas. - Tačiau man turėtų kas nors padėti

dar kitu reikalu. Mat yra mažytis Klaros Giulos kačiukas. Turėtume jį nugalabyti, nes dabar nebeįstengiame jo išmaitinti. Bet aš neturiu širdies jo nušauti, o Katryna irgi negali prisiversti jo nuskindinti. Kaip tik prieš tau ateinant sakėme, kad gera būtų su kuo apie tai pasikalbėti.

Ogiustas Der Nolis pralemeno keletą žodžių, kurių niekas nesuprato.

- Tu galėtum įdėti kačiuką į krepšelį, Katryna, - tęsė Janas, - gal Ogiustas pasiimtų jį ir padarytų taip, kad mūsų akys daugiau neregėtų kačiuko.

Katryna atnešė mažytį baltą kačiuką, kuris miegojo lovoje, įdėjo jį į seną krepšelį, aprišo jį skara ir padavė ryšulėlį jaunuoliui.

- Džiaugiuosi galėdamas pagaliau nusikratyti to kačiuko, - sakė Janas. - Jis toks linksmas ir protingas. Per daug man primena pačią Klarą Giulą. Todėl geriausia, kad jo čia nebūtų!

Netardamas nė žodžio, jaunasis Ogiustas Der Nolis žengtelėjo prie durų, tačiau staiga atsisuko ir, sugriebęs Jano ranką, tvirtai paspaudė.

- Dėkui jums, - sukuždėjo Ogiustas Der Nolis. - Jūs davėte man daugiau, negu patys numanote.

- Negalvok taip, mano mielasis Ogiustai Der Noli, - pats sau tarė Janas iš Skruliukos, kai jaunu-

lis išėjo. – Yra dalykų, kuriuos aš suprantu. Žinau, ką esu tau davęs, taip pat žinau, kas mane pamokė tai padaryti.

SPALIO PIRMOJI

Spalio pirmąją Janas iš Skruliukos visą popietę apsirengęs gulėjo ant lovos, veidą nusukęs į sieną, ir nieku būdu nebuvo įmanoma išgauti iš jo nė žodžio.

Priešpiet jie su Katryna buvo nusileidę į prielauką pasitikti Klaros Giulos.

Klara Giula ne tik paskutiniame laiške nerašė, bet ir iš viso niekad os nė žodeliu nebuvo užsiminusi, kad grįš spalio pirmąją. Ne, nieko panašaus nebuvo. Tik Janui taip atrodė. Jis išskaičiavo, kad taip turėtų būti.

Spalio pirmąją reikėjo sumokėti Lašui Giunarsounui pinigus, taigi ir Klara Giula su pinigais turėjo atvykti kaip tik tą dieną. Janas nesitikėjo, kad ji grįžtų namo anksčiau. Mat ji norėjo sukaupti tokią didelę sumą, todėl ir turėjo taip ilgai išbūti Stokholme. Bet taip pat nesinorėjo Janui tikėti, kad Klara Giula galėtų užtrukti ilgiau. Nebent jeigu jai nepasi-

sekė sukrapštyti pinigų. Tačiau po spalio pirmosios jau nebebūtų jokio pagrindo ilgiau ten pasilikti.

Kai Janas laukdamas stovėjo prieplaukoje, jis sau įsivaizdavo, kad Klara Giula, iš garlaivio pamačiusi tėvus, padarys liūdną veidą, o išlipusi ant kranto pasakys, kad jai nepasisekė uždirbti tokios sumos.

Klarai Giulai tai pasakius, juodu abu, Janas ir Katryna, apsimes patikėję savo vaiko žodžiais. Janas nustebęs: jis negalįs suprasti, kaip ji drįsta grįžti namo, žinodama, kad Katryna ir jis nesiteiraus nieko kito, tik pinigų.

Janas buvo tvirtai įsitikinęs, kad Klara Giula, dar net neišlipusi ant kranto, išsitrauks iš kišenės storą piniginę ir paduos tėvams.

Janas galvojo pats sau, kad tuomet jis paves Katrynai paimti banknotus ir suskaičiuoti. O jis pats tenorės vien žiūrėti į Klarą Giulą.

Klara Giula pastebės, kad Janas daugiau niekuo nesirūpinęs, tik jos grįžimu, ir ji pasakys tėvui, kad jis esąs toks pat paikas, kaip ir prieš jai iškeliaujant.

Taip įsivaizdavo sau Janas pirmąjį susitikimą. Tačiau svajonė neišsipildė.

Tą dieną Katrynai ir Janui neteko ilgai stovėti prieplaukoje laukiant garlaivio. Dabar jis atplaukė nustatytu laiku. Atplaukęs garlaivis buvo taip grūste

prigrūstas prekių ir žmonių, kurie norėjo patekti į didelę mugę Brubiu, jog iš karto negalėjai pamatyti, ar Klara Giula yra ant denio, ar ne.

Janas tikėjosi, kad, nuleidus tiltelį, mergaitė pirmoji išlips iš garlaivio, tačiau išlipo tik keli vyrai. Kai ir vėliau Klara Giula nesirodė, Janas norėjo pats eiti į garlaivį jos pasidairyti, tačiau negalėjo prasiskverbti per grūstį. Janas vis dar taip pat tvirtai tebesilaikė savo. Kai tiltelį įtraukė atgal į garlaivį, Janas sušuko kapitonui, kad dar ne visi išlipę, todėl tegul jis dar nesistumia nuo kranto.

Kapitonas pasiteiravo įgulos, tačiau išgirdo, kad daugiau niekas nenori išlipti Svarstjės prieplaukoje. Garlaivis atsistūmė nuo kranto.

Abiem tėvam teko vieniems grįžti namo. Vos tik jie parėjo, Janas susmuko ant savo lovos. Jis jaučėsi mirtinai pavargęs ir galutinai išsisėmęs, ir jam atrodė, kad jis niekad neturės jėgų atsikelti.

Askedalarniečiai matė Janą ir Katryną vienus be Klaros Giulos grįžtant iš prieplaukos. Žmonės sunerimę klausinėjo kits kitą, kas dabar bus. Vienas po kito ateidavo į Skruliuką pasiteirauti, kas girdėti.

Visi be paliovos klausinėjo, ar Klara Giula iš tikrųjų negrižo šiuo laivu. Ar Janas ir Katryna iš

tiesų per visą rugsėjį negavo iš Klaros Giulos nei laiško, nei žinios?

Į visus šiuos klausimus Janas nieko neatsakinėjo. Netardamas nė žodžio, jis gulėjo ant savo lovos, nekreipdamas dėmesio į įeinančius ir išeinančius žmones.

Katryna kaip įmanydama turėjo viską aiškinti apsilankantiems. Kaimynai, žinoma, manė, kad Janas guli, netardamas nė žodžio, iš didelio susisielojimo ir nusiminimo, jog dabar neteks savo namelio. Na ir tegu jie būna taip įsitikinę! O jis nė kiek nepaiso jų spėliojimų ir vis tebeguli kaip negyvas.

Katryna verkė, raudėjo ir aimanavo, o kaimynai manė turį pasilikti, kad užjaustų Katryną ir paguostų ją tokiais žodžiais, kokių įstengė surasti.

Lašas Giunarsonas tikriausiai neatimsiės iš jų namo, juk tai visiškai neįmanoma. Senoji Falos ponia, be abejo, to neleisianti. Juk anksčiau ji buvo labai teisinga ir sąžininga moteris.

O ir diena dar nepasibaigusi. Klara Giula dar galinti pasirodyti nors ir paskutinę akimirką. Būtų be galo nuostabu, jeigu iš tikro jai pasisektų per tokį trumpą trijų mėnesių laiką užsidirbti du šimtus talerių. Tačiau šią merginą visuomet lydi nepaprasta laimė.

Kalbėjo šiaip ir taip, svarstė už ir prieš. Katryna pasakojo, kad pirmąsias savaites Klara Giula iš viso nieko neuždirbusi. Iš pradžių ji gyvenusi pas pažįstamus iš Svarstjės, kurie įsikūrę Stokholme. Čia Klara Giula dar pati turėjo sumokėti už išlaikymą.

Paskui, laimei, Klara Giula susitikusi gatvėje aną pirkli, kuris padovanojo jai raudonąją suknelę. Šis padėjęs merginai, parūpindamas jai tarnybą.

Ar negalima tikėtis, kad šis pirklys parūpins jai ir pinigų? Tai visiškai galimas dalykas, – taip, iš tikro, visiškai galimas dalykas, – kalbėjo Katryna. Tačiau dabar Klara Giula nei pati grįžta, nei laiško atsiunčia. Savaime aišku, jai blogai einasi.

Troboje susirinkę žmonės jautėsi kas akimirką vis labiau ir labiau prislėgti. Jiems atrodė, tartum tuos vargšus, kurie gyvena šioje trobelėje, beregint ištiks kažkas baisaus.

Kai nusiminimas pasidarė didžiausias, ūmai atsivėrė durys, ir įėjo vienas vyriškis, kurio iki šiol Askedalarnoje niekadose niekam neteko matyti, nes į tokius užkampius paprastai niekas neužsukdavo.

Jam įėjus, troboje stoji tokia tyla, kaip kartais esti miške rudens naktį. Visų akys nukrypo į ateivį, tik Janas nepajudėjo ir nepažvelgė, nors Katryna jam

ir pakuždėjo, kad atėjo pats riksdago narys Karlas Karlsonas iš Sturviko.

Riksdago narys laikė rankoje tūtele susuktą raštą, ir visi susirinkusieji buvo tvirtai įsitikinę, kad jis atvyksta naujojo Falos savininko vardu pranešti Skruliukos gyventojams, kas jų laukia už tai, kad negalėjo nustatyti laiku sumokėti reikalaujamos sumos.

Tikrai sielvartingi žvilgsniai nukrypo į Karlą Karlsoną. Iš pažiūros jo veidas liko toks kaip visada. Jis atrodė valdingas kaip paprastai. Niekas negalėjo numanyti, koks sunkus bus tas smūgis, kurio suteikti jis čia atvyko.

Riksdago narys pirmiausia padavė ranką Katrynai, paskui pasisveikino ir su kitais. Kiekvienas atsisojęs sveikinosi, kai ateidavo jo eilė. Vien tiktai Janas nepajudėjo.

- Nelabai pažįstu šią parapiją, - prabilo riksdago narys. - Ar ne Skruliuka vadinama ši Askedalarnos vietovė?

Taip, tikrai. Visi kaip vienas linktelėjo galvą, užuot atsakę į klausimą. Niekas troboje neįstengė nė žodžio ištart. Žmonės tik stebėjosi, kad Katryna buvo dar tiek nuovoki kumštelėti Berję. Šis atsistojo ir padavė riksdago nariui savo kėdę.

Riksdago narys prisitraukė kėdę prie stalo ir pirmiausia padėjo ant stalo popieriaus ritinėlį. Paskui jis išsiėmė savo tabokinę ir padėjo prie ritinėlio. Paskui išsiėmė akinius iš dėžutės, rūpestingai nušluostė juos nosine su mėlynais langučiais. Po visų šių pasirošimų riksdago narys dar kartą apsidairė. Visi čia sėdintys buvo nežymūs žmonės, jų pavardžių riksdago nariui niekadęs neteko girdėti.

- Norėčiau kalbėti su Janu Andersonu iš Skruliukos, - pradėjo riksdago narys.

- Va, jis ten guli, - pasakė tinklų mezgėjas, rodydamas į lovą.

- Ar jis serga? - pasiteiravo riksdago narys.

- Ne! - atsakė daugelis iš karto.

- Ir jis negirtas, - pridūrė Berjė.

- Taip pat nemiega, - tarė tinklų mezgėjas.

- Šiandien jis jau turėjo didelę kelionę, todėl pavargo, - įsiterpė Katryna. Jai atrodė geriausia taip viską paaiškinti.

Kartu Katryna pasilenkė prie vyro, mėgindama prikalbėti, kad jis atsikeltų.

Tačiau Janas nepasijudino.

- Ar jis supranta, ką sakau? - paklausė riksdago narys.

- Žinoma, - užtikrino visi.

- Gal jis nesitiki gerų naujienų, apsilankius pačiam ponui riksdago nariui Karlui Karlsonui iš Sturviko, - pridėjo tinklų mezgėjas.

Pasukęs galvą, riksdago narys pasižiūrėjo į tinklų mezgėją savo mažutėlėmis paraudusiomis akutėmis. Paskui tarė:

- El Bengsta iš Justersbiu vienu metu ne taip jau labai bijodavo susitikti su Karlu Karlsonu iš Sturviko.

Paskui riksdago narys vėl nusionkė į stalą ir ėmė skaityti savo atsineštą raštą.

O žmonės tiesiog nežinojo, kaip džiaugtis. Riksdago nario balsas skambėjo nuoširdžiai, beveik atrodė, kad jo lūpų kampučiai suvirpėjo nuo šypsenos.

- Štai koks reikalas, - ėmė aiškinti riksdago narys. - Prieš keletą dienų gavau laišką, pasirašytą Klaros Finos Giuleborgos, Jano iš Skruliukos dukters. Tuo laišku ji praneša man, kad išvykusi iš namų, norėdama uždirbti du šimtus talerių, kuriuos jos tėvai spalio pirmąją turi sumokėti Lašui Giunarsoni už nuosavybės teisę į žemės sklypą, ant kurio pastatytas jų namelis.

Čia riksdago narys nutiko, kad klausytojai geriau galėtų sekti jo išvedžiojimus.

- Dabar mergaitė siunčia man pinigus, - tęsė riksdago narys. - Ji prašo, kad aš pats nuvykčiau į Askedalarną ir galutinai atsiteisčiau su naujuoju savi-ninku, kad jos tėvai pagaliau turėtų ramybę. Klara Giula labai išmintinga mergaitė, - pagyrė riksdago narys, pakeldamas laišką į viršų. - Iš pat pradžių ji kreipiasi į mane. Kad visi taip darytų, viskas geriau eitų šioje apylinkėje.

Vos jam tai pasakius, Janas atsisėdo ant lovos krašto ir paklausė:

- Kas atsitiko mergaitei? Kur ji?

- O dabar aš noriu pasiklausti, ar tėvai yra tos pat nuomonės, kaip duktė, ir paveda man sudaryti su...

- Bet mergaitė? Mergaitė?! - suriko Janas. - Kur jinai?

- Kur ji? - tarė riksdago narys ir vėl žvilgtelėjo į laišką. - Mergaitė rašo, kad nieku būdu negalėjusi per keletą mėnesių užsidirbti tiek pinigų. Tačiau dabar ji susiradusi vietą pas vieną gerą poniją, kuri paskolino tą sumą, taigi dabar Klara Giula turi pas ją pasilikti ir atitarnauti.

- Tai dabar ji negriš? - nekantravo Janas.

- Ne, man atrodo, kol kas negriš, - atsakė riksdago narys.

Janas vėl atsigulė ir nugrėžė veidą į sieną.

Kas jam rūpi namelis ir visa kita? Ko gi vertas gyvenimas, jeigu jo mažoji mergaitė negrižo namo?

KLEJONIŲ PRADŽIA

Pirmomis savaitėmis po riksdago nario apsilankymo Janas iš Skruliukos iš viso nieko negalėjo veikti. Jis tik gulėjo lovoje ir sielojosi.

Kas rytą Janas atsikeldavo ir apsirengęs norėdavo eiti į kasdienį darbą Faloje. Tačiau, vos priėjęs prie durų, pasijusdavo mirtinai pavargęs ir be jėgų. Nieko daugiau nebelikdavo, kaip tik vėl atsigulti.

Katryna mėgino būti kantri. Ji žinojo, kol praeis sielvartas, reikia laiko, kaip ir per kiekvieną kitą ligą. Katryna svarstė pati viena, kiek dar užsitęs, kol bus įveikta ta gilioji širdgėla, kuria Janas sirgo, skaudžiai ilgėdamasis Klaros Giulos. Gal Janas taip sirgs iki Kalėdų arba net kiaurą žiemą?

Tikriausiai taip ir būtų buvę, jeigu vieną dieną nebūtų apsilankęs Skruliukoje senasis tinklų mezgėjas pasiteirauti, kas čia girdėti. Katryna pakvietė jį kavos išgerti.

Senasis tinklų mezgėjas visuomet buvo nekalbus kaip visi tie, kurių mintys skraido toli toli, todėl jie gerai nesusivokia, kas dedasi čia pat aplinkui.

Kai buvo paduota kava, ir dalį jos tinklų mezgėjas išipylė į lėkštutę, norėdamas ataušinti, jis, aišku, manė, kad reikia ką nors pasakyti:

- Man rodos, kad šiandien turi ateiti dar vienas laiškas nuo Klaros Giulos, - tarė tinklų mezgėjas. - Aš taip nujaučiu.

- Juk tiktai prieš dvi savaites, rašydama riksdago nariui, atsiuntė mums linkėjimų, - pastebėjo Katryna.

Prieš atsakydamas tinklų mezgėjas keletą kartų papūtė kavą. Paskui, vėl pajutęs, kad per ilgai tyli, tarė keletą žodžių:

- Gal ji išgyveno ką malonaus ir norėtų apie tai parašyti, - spėliojo tinklų mezgėjas.

- Kas malonaus galėtų jai pasitaikyti? - prieštaravo Katryna. - Kai turi tarnyboje vargti, visos dienos praeina vienodai.

Tinklų mezgėjas atsikando kąsnelį cukraus, paskui dideliais gurkšniais išgėrė kavą.

Troboje vėl pasidarė tylu, kraupiai tylu.

- Klara Giula netikėtai galėjo ką nors sutikti gatvėje, - galų gale ūmai sviedė tinklų mezgėjas ir

įsmeigė į grindis savo užgesusių akių žvilgsnį. Nelabai įtikėtina, kad jis pats žinojo, ką sako.

Katrynai atrodė, kad į šią pastabą neverta atsakyti. Netardama nė žodžio, ji pripylė jam dar kavos.

– Juk gali būti, kad toji ponია, kurią Klara Giula susitiko gatvėje, buvo jau pagyvenusī, jai buvo sunku eiti. Gal ji paslydo gatvėje kaip tik Klarai Giulai einant pro šalį, – tęsė tinklų mezgėjas taip pat išsiblaškęs.

Senis kalbėjo nesąmones, kaskart didesnes nesąmones.

– Juk čia nėra toks svarbus dalykas, kad dėl to ji turėtų rašyti laišką, – pasakė Katryna kiek nekantraudama, nes jai pasidarė apmaudu, kad senis taip atkakliai grįžta prie to paties.

– Taip, bet sakykim, kad Klara Giula sustojusi pagelbėjo tai poniai, – svaičiojo tinklų mezgėjas. – Ir gal senoji ponია taip nudžiugo, sulaukusi pagalbos, jog tuojau pat išsitraukė piniginę ir padovanojo mergaitei dešimt talerių! Apie tai jau būtų verta rašyti.

– Žinoma, jeigu tai būtų tiesa, – įsiterpė Katryna, netekusi kantrybės. – Bet jūs tik įsivaizduojate sau visa tai čia sėdėdamas.

- Kol dar galima mintyse kelti pokylius, tol dar viskas gerai, - pasakė senis atsiprašydamas. - Tokie gaminiai skanesni už tikruosius.

- Ir vienu, ir kitų teko jums paragauti, - pridūrė Katryna.

Netrukus tinklų mezgėjas išdrožė savo keliu, ir Katryna apie tai daugiau nė kiek nebegalvojo.

Janas iš pradžių irgi laikė jo žodžius vien tuščiais plepalais. Tačiau paskui, neturėdamas ką veikti ir gulėdamas lovoje, vis dėlto ėmė svarstyti ir pats save klausinėti, ar negalėtų tuose žodžiuose glūdėti kokia paslėpta prasmė.

Ar nekalbėjo tinklų mezgėjas apie laišką kažkaip keistai? Argi jis taip sau, be niekur nieko, galėtų išsigalvoti tokią ilgą istoriją vien tam, kad ką nors pasakytų? Gal iš tikro jis ką sužinojo? Gal jis gavo iš Klaros Giulos laišką?

Gal iš tikro pasitaikė Klarai Giulai tokia didelė laimė, kad ji nė nedrįso siųsti tėvams žinią, jų neparuošusi? Galimas dalykas, ji parašė laišką tinklų mezgėjui, prašydama, kad jis nuteiktų tėvus? Ir tinklų mezgėjas kaip tik mėgino tai padaryti šį vakarą, tik jie nesuprato.

„Rytoj jis vėl ateis, tada sužinosime teisybę“, - galvojo Janas.

Rytojaus dieną tinklų mezgējas nebeatējo, poryt irgi ne. Užporyt Janas nebeįstengē nugalēti savo ilgesio; jis atsikēlē ir nuējo į senio trobelę, norēdamas sužinoti, ar tinklų mezgējo žodžiai iš tiesų turējo kokios prasmės.

Senis vienas sēdējo namie ir plušējo prie seno tinklo, kurį buvo gavęs sutaisyti. Pamatęs Janą, tinklų mezgējas labai nudžiugo; jis pasisakē, kad paskutinėmis dienomis baisiausiai jį kamavusi podagra, todėl niekur negalējęs išeiti.

Janas nenorējo tiesiai teirautis, ar tinklų mezgējas gavo iš Klaros Giulos laišką. Jis manē greičiau pasieksiąs tikslą, eidamas tuo keliu, kurį buvo pasirinkęs pats tinklų mezgējas.

- Galvojau, ką jūs pasakojot apie Klarą Giulą, paskutinį kartą pas mus apsilankęs, - pradėjo Janas. Senis pakēlē akis nuo tinklo ir pažvelgē į Janą. Tik po kokios valandėlės tinklų mezgējas suvokē, ką Janas turi galvoj.

- O, man tik tokia mintis dingtelējo, - paaiškino tinklų mezgējas.

Janas priėjo visiškai arti ir prabilo:

- Bet visa tai skambėjo taip gražiai. Gal jūs būtumėt dar daugiau papasakojęs, jeigu Katryna nebūtų buvusi tokia nepasitikinti.

- O taip, tai kuklus džiaugsmas; čia, Askedalarnoje, vis dėlto galima sau leisti kartais taip pasvajoti, - teisinosi tinklų mezgėjas.

Dabar Janas tapo visai drąsus ir išradingas.

- Aš manau, gal viskas dar nesibaigė tuo, kad senoji ponija padovanojo Klarai Giulai dešimt telerių, - fantazavo Janas. - Gal toji ponija dar pakvietė Klarą Giulą namo.

- Taip, galbūt, - pritarė tinklų mezgėjas.

- Be to, gal toji ponija labai turtinga ir turi didelį mūrinį namą, - pasiūlė Janas.

- Taip, Janai, čia visiškai nekvailas sumanymas, - sutiko tinklų mezgėjas.

- Gal turtingoji ponija apmokėjo ir Klaros Giulos skolą? - vėl pradėjo Janas, bet ūmai susizgribo, nes į trobą įėjo senojo tinklų mezgėjo marti, o Janas nenorėjo patikėti jai paslapties.

- Tai jūs vėl galite vaikščioti, Janai? - nudžiugo Lisa. - Puiku, kad jums geriau.

- Už tai turiu būti dėkingas savo mielajam El Bengstai, - atsakė Janas paslaptinai. - Tai jis pastatė mane ant kojų.

Janas atsisveikino ir išėjo. Senasis tinklų mezgėjas, įsmeigęs akis, ilgai žiūrėjo jam įkandin.

- Klausyk, Lisa, nežinau, ką Janas norėjo pasakyti, tvirtindamas, kad aš pastačiau jį ant kojų, - kreipėsi tinklų mezgėjas į marčią. - Turbūt jis negalvoja, kad iš tikrųjų aš...

ŠEIMOS BRANGENYBĖS

Vieną vėlyvo rudens dieną Janas keliavo namo iš Falos, kur jis ištisą dieną kūlė. Po to pasikalbėjimo su tinklų mezgėju Janas vėl atgavo norą dirbti. Jis manė turįs stengtis iš paskutiniųjų, kad jėgos galutinai neišsektų. Kai mažoji mergaitė vėl grįš, ji neturi patirti gėdos, radusi savo tėvus paskendusius skurde.

Kai Janas jau tiek buvo nuėjęs, kad jo nebuvo matyti pro langus, jis pastebėjo tiesiai prie jo einančią moterį. Jau beveik temo, bet Janas tuoju pažino, kad tai senoji Falos ponia. Ne naujoji Lašo Giunarsono žmona, bet senoji, pati tikroji Falos ponia.

Senoji ponia ėjo apsigaubusi didžiuliu šaliu, kuris siekė jai iki pat žemės. Niekados anksčiau neteko Janui matyti jos taip šiltai apsitaisiusios ir jam dingtelėjo, ar tik ji neserga. Pastaruoju metu iš tikrųjų ji labai blogai atrodo. Pavasarį, kai mirė Erikas, ji

dar neturėjo nė vieno žilo plauko, o dabar, nepraslinkus nė pusei metų, jau neberastum jos galvoj nė vieno juodo.

Ponia sustojusi pasisveikino, ir juodu ėmė šnekėtis. Ji tiesiog nepasakė, kad išėjo vien jo palaukti, bet Janas tuojau pajuto, kad tik taip buvo. Beregint dingtelėjo Janui mintis, kad ji nori su juo pasikalbėti apie Klarą Giulą, ir jis tikrai nustebo, kai ji pradėjo visiškai ką kita.

- Sakykit, Janai, ar jūs prisimenat senąjį Falos savininką, mano tėvą, kuriam priklausė ūkis, prieš jį paveldint Erikui? - paklausė senoji ponja.

- Žinoma, prisimenu, - atsakė Janas. - Juk man buvo jau mažiausiai dešimt metų, kai jis mirė.

- Jis gavo gerą žentą, - tarė senoji ponja.

- Taip, tikra tiesa, - patvirtino Janas.

Senoji ponja kiek patylėjo, paskui keletą kartų sunkiai atsiduso, prieš pradėdama vėl kalbėti.

- Aš norėčiau su jumis pasitarti vienu reikalu. Jūs nesate iš tų, kurie išplepa visam pasauliui, kas jiems patikėta.

- O ne, aš moku tylėti.

- Žinau, seniai tai pastebėjau.

Janas vėl pajuto begalinį lūkestį. Iš tikro nebūtų nieko nuostabaus, jeigu Klara Giula kreiptųsi į

senąją Falos ponią, prašydama pranešti jos tėvams apie tą didžią laimę, kuri jai teko.

Netrukus po to pokalbio, kurį nutraukė senojo tinklų mezgėjo marti, senį ištiko podagros priepuolis, ir nuo to laiko jis buvo toks sumenkęs, kad Janas ilgas savaites negalėjo su juo pasikalbėti. Dabar jis pakilęs iš ligos, bet blogiausia, kad sirgdamas, matyt, neteko atminties. Janas laukė laukė, ar tinklų mezgėjas pats neužsimins apie Klaros Giulos laišką, tačiau nesulaukė: tinklų mezgėjas nenorėjo suprasti jokių užuominų. Nieko nesulaukęs, Janas tiesiog jį paklausė.

Ir tada senis patvirtino negavęs jokio laiško. Jis net ištraukė stalčių ir atkėlė drabužių skrynios dangtį, norėdamas Janą įtikinti, kad nesą jokio laiško.

Tinklų mezgėjas tikriausiai bus pamiršęs, kur nukišo laišką. Taigi nieko nuostabaus, jeigu mažoji mergaitė kreipiasi dabar į senąją Falos ponią. Gaila, kad iš pat pradžių ji taip nepadarė.

Senoji Falos ponia ilgai stovėjo tylėdama ir nesi-ryždama. Tuo metu Janas vis tvirčiau tikėjo savo spėliojimais, todėl jam buvo sunku dėtis į galvą jos žodžius, kai šioji vėl ėmė kalbėti apie savo tėvą.

- Gulédamas mirties patale, mano tėvas pasi-
šaukė Eriką ir padėkojo, kad jam buvo toks geras,
nors tėvas nusilpęs jau daugelį metų negalėjo nie-
kuo būti naudingas. „Negalvokite apie tai, tėve, - įti-
kinėjo Erikas. - Mes džiaugsimės vien tuo, kad ku-
o ilgiau su mumis gyvensite“. Taip Erikas pasakė ir iš-
tikrųjų jis taip manė, - užtikrino senoji Falos ponia.

- Taip, tai tikra teisybė, - atsiliepė Janas. - Erikas
nebuvo veidmainis.

- Palaukit, Janai! Pirma kalbėkim tik apie senąjį
ūkio savininką, - nutraukė jį Falos ponia. - Ar jūs
prisimenat tą ilgą lazda su sidabrine galvute, kuria
mano tėvas visuomet pasiramstydavo?

- Žinoma. Taip pat aukštą kepurę, su kuria jis
važiuodavo į bažnyčią.

- Ką? Jūs dar prisimenat ir kepurę? Žinote, ką
mano tėvas padarė, gulédamas mirties patale? Jis
liepė man atnešti kepurę ir lazda ir visa tai atidavė
Erikui. „Galėčiau duoti tau ką kita, vertingesnį
dalyką, - prabilo tėvas, - bet dovanoju tuos daiktus,
nes tau teks didesnė garbė. Tuos daiktus kiekvienas
pažins, nes visi atmena, kad jie buvo mano. Tai bus
tau geriausia dovana, iš jos tave pažins visi“. Štai
taip šnekėjo Erikui mano tėvas.

- Taip, tai tikra teisybė, ir Erikas buvo to vertas, - patvirtino Janas.

Po šių žodžių Janas pastebėjo, kad senoji Falos ponija dar labiau įsisiautė į šalį. Nėra abejonių, po šaliu ji turi kažką paslėpusi. Žinoma, tai, ką ji slepia, atsiuntė Klara Giula.

Ilgainiui prieis ir prie to, tik Janas turi kantriai laukti. Visas šis pokalbis apie tėvą tėra vien įžanga.

- Aš dažnai pasakojau šią istoriją savo vaikams, taip pat Lašui Giunarsonui, - vėl pradėjo senoji Falos ponija. - Kai šį pavasarį Erikas susirgo, Lašas ir Ana tikėjosi, kad Lašas bus pašauktas prie Eriko lovos, kaip kadaise Erikas prie mano tėvo lovos. Aš išėmiau tuos daiktus, kad jie būtų po ranka, jeigu jis norėtų atiduoti juos Lašui. Tačiau jis nė galvot apie tai negalvojo.

Sulig tais žodžiais Falos ponios balsas suvirpėjo, o ėmus kalbėti toliau, jos žodžiai pasidarė baugštūs ir neryžtingi.

- Kartą, kai mes likome vieni, aš jį paklausiau, kaip jis norėtų padaryti. Jis pasakė, kad aš galinti po jo mirties atiduoti Lašui tuos daiktus, jeigu noriu. Jis sakėsi nebegalįs daug kalbėti.

Tai sakydama, senoji Falos ponია atmetė savo šalį. Dabar Janas pamatė, kad ji laikė ten paslėpusi nepaprastai ilgą lazdą su sidabrine galvute.

- Yra žodžių, kuriuos per sunku ištarti, - tarė ji labai rimtai. - Jeigu nenorite kalbėti, tai atsakykite man vien tiktai ženkle. Janai, ar aš galiu tuos daiktus atiduoti Lašui Giunarsonui?

Netikėtai užkluptas Janas pasitraukė atatupstas. Juk jis jau seniai nebegalvojo, apie ką čia buvo kalbama. Atrodė, jog nuo Eriko mirties buvo praslinkę be galo daug metų. Taip seniai tas buvo, kad Janas vos galėjo prisiminti, kaip tada atsitiko.

- Suprantate mane, Janai, aš nieko daugiau nenoriu žinoti, tik ar Lašas turi teisę perimti šią lazdą ir kepurę kaip kadaise Erikas. Jūs turite tai žinoti, juk jūs buvote su juo miške.

- Be galo būtų man džiugu, jei galėčiau atiduoti Lašui tuos daiktus, - tęsė senoji ponია, Janui vis dar tebetylint. - Aš net manau, kad tuomet ir man būtų geriau gyventi jaunųjų žmonių namuose.

Jos balsas dar kartą nutrūko, ir Janas pamažu ėmė suvokti, kodėl ji taip suseno. Jis pats per daug buvo įnikęs į visiškai kitokias mintis, todėl senos mintys apie kerštą naujajam šeiminkui niekad neateidavo Janui į galvą.

- Geriausia gyventi su visais ramiai ir taikai, - tarė Janas. - Taip toliausiai nueisi.

Senoji ponja giliai atsiduso.

- Jūs taip manote? - tarė ji. - Taip ir aš galvojau.

Ji išsitiesė visu ūgiu ir ūmai pasirodė esanti nuostabiai aukšta.

- Nenoriu teirautis, kaip tai atsitiko, - tęsė ji. -

Man geriausia nieko nežinoti. Bet viena yra tikra, - Lašas Giunarsonas niekad neturi paliesti mano tėvo lazdos.

Jau ji pasisuko eiti, tačiau dar kartą stabtelėjo.

- Klausykit, Janai! - prabilo senoji Falos ponja. - Imkit jūs tą lazda ir kepurę. Norėčiau žinoti, kad tie daiktai pateko į gero ir ištikimo žmogaus rankas. Nebeturiu drąsos vėl neštis jų namo, nes, ko gero, mane galėtų priversti atiduoti juos Lašui. Imkit jūs atminimui. Prisiminkit savo senąją poną, kuris visuomet jums tik gera linkėjo.

Išdidžiai išsitiesusi ir iškėlus galvą, senoji Falos ponja nuėjo savo keliu, o Janas liko bestovįs su lazda ir kepure rankose.

Janas negalėjo aiškiai suvokti, kas čia atsitiko. Tokios didelės garbės jis niekad nesitikėjo. Ar šios šeimos brangenybės iš tikrųjų turi jam priklausyti?

Staiga Janui iš karto viskas paaiškėjo. Viskas čia susiję su Klara Giula. Matyt, senoji Falos ponia žino, kad Janas netrukus bus labai išaukštintas, tad mano, kad nėra nieko, kas būtų jam pernelyg brangu ir vertinga. Taip, net jeigu lazda būtų iš sidabro, o kepurė iš aukso, jos galbūt dar labiau tiktų Klaros Giulos tėvui.

ŠILKAIS PASIPUOŠUSI

Klara Giula nerašė nei tėvui, nei motinai. Bet tai nieko nereiškia. Janas juk žino: dabar ji tyli, kad dar labiau nudžiugintų ir nustebintų savo tėvus, kai ateis laikas pranešti jiems didžiąją naujieną.

Šiaip ar taip, gerai, kad Janui pasisekė bent kiek žvilgtelėti į jos kortas. Kitaip lengvai galėtų Janą apgauti žmonės, kurie tvirtino daugiau už jį patį, tikrąjį jos tėvą, žiną, ką Klara Giula veikia ir kaip ji elgiasi.

Pavyzdžiui, galima papasakoti, kas atsitiko Katrynai vieną sekmadienį bažnyčios aikštėje.

Pirmąjį Gavėnios sekmadienį Katryna nuėjo į bažnyčią, o kai grįžo, buvo labai išsigandusi ir nusiminusi.

Bažnyčios aikštėje Katryna pastebėjo keletą jaunų vaikų, ką tik grįžusių iš Stokholmo, kur jie rudeni dirbo prie statybos. Dabar jaunuoliai šnekučiausi su kitais vaikais ir merginomis.

Pamačiusi šiuos jaunuolius, Katryna pagalvojo, gal iš jų ką nors sužinos apie Klarą Giulą, ir priėjo arčiau, norėdama apie ją pasiteirauti.

Tikriausiai jie pasakojo linksmus nuotykius, nes vaikinai tikrai per garsiai kvatojo visa gerkle. Katrynai atrodė, kad tai nemandagu, tuo labiau, kad jie stovėjo prie pat bažnyčios durų. Matyt, jaunuoliai ir patys susiprato, nes, Katrynai prisiartinus, jie niuktelėjo alkūnėmis vienas kitą ir nutilo.

Jai teko nugirsti vos keletą žodžių. Juos pasakė vienas vaikinai, kuris stovėjo nosisukęs į ją nugarą, todėl negalėjo matyti Katrynos.

- Tik pagalvokit, ji buvo šilkais pasipuošusi! Cha cha cha!

Kaip tik tuomet viena mergaitė taip smarkiai jį niuktelėjo, kad vaikinai bematant nutilo. Jis apsidairė ir smarkiai paraudo, išvydęs už nugaros stovint Katryną. Bet tuojau pat vaikinai atmetė galvą ir garsiai sušuko:

- Ko tu nori? Kodėl nevalia papasakoti, kad karalienė buvo šilkais pasipuošusi?

Jam tai pasakius, visi jaunuoliai dar labiau prapliupo kvatotis. Katryna nuėjo sau, nesiryždama juos ką nors klausinėti.

Ji grįžo iš bažnyčios taip susikrįmusi, jog Janas kad kiek jau būtų papasakojęs, kaip ten iš tikrųjų yra Klarai Giulai. Tačiau jis atsitokėjo, tik paprašė dar pakartoti, ką vaikinai kalbėjo apie karalienę.

Katryna išpildė jo norą.

- Tikriausiai jie tai pasakė vien tik norėdami nuomanę viską nuslėpti, - pridūrė Katryna.

Janas nieko neatsakė. Jis negalėjo išsilaikyti nenusišypsojęs.

- Apie ką gi tu galvoji? - sunerimo Katryna. - Jau keletą dienų tavo veidas toks keistas. Negi jau seniai būtum žinojęs tai, ką jie ten tauškė?

- Ne, to aš visiškai nežinau, - teigė Janas. - Bet mudu juk turime pasitikėti savo mažąja mergaite, mano geroji Katryna. Turime būti įsitikinę, kad viskas iš tikrųjų taip, kaip turi būti.

- Bet man taip baugu...

- Jiems nevalia apie tai pliaukšti, ir man taip pat nevalia, - nutraukė žmoną Janas. - Klara Giula pati prašė juos nieko mums apie tai nesakyti, o mes, mes turime tylėti ir laukti, Katryna. Taip ir darykime.

ŽVAIGŽDĖS

Praslinko jau beveik aštuoni mėnesiai, kai mažoji mergaitė iš Skruliukos išvažiavo iš namų. Vieną gražią dieną į Falos klojimą, kur Janas kūrė javus, atėjo pamišėlė Ingeborga.

Pamišėlė Ingeborga buvo Jano seserėčia, bet juodu tik retkarčiais matydavosi, nes ji bijojo Katrynos ir jos vengė. Dabar pamišėlė Ingeborga atėjo pas Janą į klojimą tikriausiai dėl to, kad netektų susidurti su Katryna.

Janas anaipol nenudžiugo, pamatęs Ingeborgą. Ji ne taip jau galutinai pamišusi, bet ir nevisiškai sveiko proto. Be to, ji be galo plepi. Todėl Janas tebedaužė spragilu kaip iki šiol, apsimesdamas jos nepastebėjęs.

- Nagi, liaukis kūlęs, Janai! - kreipėsi į Janą pamišėlė Ingeborga. - Noriu tau papasakoti, ką šiandakt sapnavau apie tave.

- Verčiau ateik kitą kartą, Ingeborga, - atsakė Janas. - Išgirdęs, kad aš nebekuliu, Lašas Giunarsonas ateis pasižiūrėti, kas atsitiko.

- Aš papasakosiu greitai, labai greitai, - spyrėsi pamišėlė Ingeborga. - Juk žinai, kad namie buvau

iš visų seserų pati protingiausia. Taip, kitos niekam tikusios, iš tiesų negalima jomis girtis.

- Ketinai man papasakoti savo sapną, - priminė Janas.

- Tuojau tuojau, tik nebijok! Suprantu! Suprantu! Griežtas tas naujasis Falos ponas, griežtas tas naujasis Falos šeimininkas. Bet nė kiek nebūgštauk. Dėl manęs negausi velnių. Nieko bloga neatsitiks, nes turi reikalą su tokiu išmintingu žmogumi, kaip aš.

Janas labai norėtų išgirsti, ką Ingeborga apie jį sapnavo. Nors ir kaip tvirtai Janas buvo įtikėjęs didžiais savo lūkesčiais, vis dėlto jis be paliovos dairėsi į visas puses, ieškodamas, kad juos dar kas patvirtintų. Tačiau pamišėlė Ingeborga taip buvo pakerėta savo minčių, kad nelengvai davėsi sustabdoma.

Priėjusi prie pat Jano, pamišėlė Ingeborga sulig kiekvienu sakiniu lenkėsi į priekį visu stuomenu, mirkčiojo akimis, purtė galvą ir tauškėjo tauškėjo; kaip krioklys veržėsi jai iš burnos žodžiai.

- Tik nebijok, Janai, tik nebijok! - kalbėjo pamišėlė Ingeborga. - Negi aš stovėdama čia plepėčiau su tuo, kuris privalo Faloje kulti, jeigu nežinočiau, kad pats šeimininkas nuėjo į mišką, o šeimininkė išvažiavo į miestą sviesto parduoti? „Niekados neiš-

leiskite jų iš akių“, – sakoma Katekizme. Tai mano priežodis. Aš vengiu ateiti, kada jie galėtų mane pamatyti.

– Pasitrauk nuo kelio, Ingeborga! – išpėjo Janas. – Dar, ko gero, užgausiu tave spragilu.

– Tai nieko! Tik prisimink, kaip jūs, būdami jauni, anksčiau mane mušdavote, – tarė pamišėlė Ingeborga. – O ir šiandien mane vis dar muša, kas tik nori. Bet, kalbant apie religiją, tai nėra tokios, kuri taip kaip aš mokėtų atsakyti į kiekvieną klausimą. „Ingeborgai niekas negali prilygti, – sako propstas. – Ji žino savo.“ O, aš artimai draugauju su mažosiomis panelėmis iš Levdalos. Dažnai pasakau joms visą Katekizmą, klausimus ir atsakymus, nuo pradžios iki galo. Tik pamanyk, kokią gerą turiu galvą! Aš moku atmintinai visą Bibliją ir Psalmyną, ir visus propsto pamokslus. Nori? Aš tau ką pasakysiu. O gal verčiau pagiedoti tau kurią giesmę?

Dabar Janas neatsakinėjo. Jis vėl kūrė.

Pamišėlė Ingeborga dar ilgai nepasitraukė. Atsėdusi ant šiaudų kūlio, ji pagiedojo kokių dešimties posmų giesmę iš Psalmyno, paskui pasakė keletą skirsnių iš Biblijos. Paskui neatsisveikinusi nuėjo savo keliu, ir kurį laiką jos nebuvo. Staiga ir vėl ji atsirado klojimo tarpduryje.

- Nutilk dabar, nutilk jau! - reikalavo Ingeborga. - Dabar sakysiu vien tai, kas svarbiausia. Bet liaukis kūlęs, tiktai sustok!

Ji iškėlė į viršų smilių, sustojo ir, išplėtusi akis, žiūrėjo priekin.

- Negalvok nieko kita, nieko kita! - tęsė ji. - Nenukrypkim į šalį! Nagi, liaukis pagaliau kūlęs!

Ji laukė, kol Janas galų gale pakluso.

- Šiąnakt sapnuos tu atėjai pas mane, ir aš paklausiau: „Ar tai Janas iš Askedalarnos? Ne, - atsakei tu, - dabar aš vadinuos Janas iš Lengtedalarnos!³ Taip, būk pasveikintas, - tariau aš, - ten leidžiu visas savo gyvenimo dienas.“

Po tų žodžių pamišėlė Ingeborga dingo nuo klojimo durų. Janą nustebino jos žodžiai. Negreitai jis ėmėsi vėl darbo. Vis stovėjo giliai susimąstęs ir svarstė, ką galėtų reikšti Ingeborgos žodžiai.

Netrukus Ingeborga vėl buvo čia.

- Dabar aš žinau, ko vėl atėjau. Noriu tau parodyti savo žvaigždes.

Ji laikė pasikabinusi ant rankos mažą krepšelių, aprištą skara. Stengdamasi atnarplioti mazgą, ji be paliovos tarškėjo.

---

³ Šved.; Iš Ilgesio slėnio.

- Tai tikros žvaigždės, - sakė pamišėlė Ingeborga. - Jeigu kas gyvena Ilgesio slėny, tai jo nebe patenkina žemiški dalykai. Jis turi siekti žvaigždžių, turi jų ieškoti. Kitaip jis negali. Ir tau dabar teks eiti žvaigždžių ieškoti, taip, ir tau.

- Oi ne, Ingeborga, - atsakė Janas. - Žinai, aš daugiau laikausi to, kas yra ant žemės.

- Tylėk, tylėk! - sušuko pamišėlė Ingeborga. - Manai, aš tokia beprotė, kad siekiu tų žvaigždžių, kurios žėri danguje? Aš ieškau tik tų, kurios nukrito. Juk iš tikro esu protingas žmogus.

Ji atidengė savo krepšelį, ir Janas pamatė ten daugybę įvairiausių žvaigždžių. Ingeborga tikriausiai prisielgetavo jų, vaikščiodama po dvarus. Ten buvo ir alavinės, ir popierinės, ir stiklinės žvaigždės, kuriomis paprastai puošia eglutę arba įvairiausius saldumynus.

- Tai tikros žvaigždės, - tvirtino pamišėlė Ingeborga. - Jos nukrito čia iš dangaus. Tu esi vienintelis, kuriam jas parodžiau. Jeigu tau reikia, galiu keletą jų padovanoti.

- Dėkui, Ingeborga, - atsakė Janas, - kai ateis laikas, ir man prireiks žvaigždžių, o tai gali būti netrukus, tada tikrai neteks iš tavęs jų prašyti.

Pagaliau ji iš tikrųjų nuėjo sau. Tačiau Janas tik po valandėlės vėl pakėlė spragilą.

Taip, tai buvo ženklas. Ne dėl to, kad tokia vargšė pamišėlė galėtų žinoti, ką Klara Giula veikia ir kaip ji elgiasi. Ne, toji vargšė Ingeborga nieko nežino, bet ji jauste nujaučia, kad turi įvykti kas nors nepaprasta. Ji mato ir girdi tai, apie ką išmintingieji žmonės nė mažiausiai nenutuokia.

LAUKIMAS

Inžinierius Boreusas iš Borgo beveik kasdien atėdavo pasivaikščioti į priepilauką, norėdamas pasižiūrėti, kaip atplaukia garlaivis. Ir čia nebuvo nieko nuostabaus. Jam tekdavo nueiti tik trumpą kelią per gražų eglyną, o garlaivyje dažnai pasitaikydavo koks nors žmogus, su kuriuo inžinierius galėdavo persimesti keletu žodžių; tai šiek tiek pajvairindavo nuobodų kaimo gyvenimą.

Miškelio pakraštyje, kur kelias statmenai krinta žemyn į priepilauką, stūkso keletas didelių plikų akmenų. Ant tų akmenų labai dažnai susėsdavo žmonės, iš tolo atkeliavę laukti garlaivio. Borgo priepilaukoje visuomet būdavo daug laukiančių, nes

niekad negalėjai būti visiškai tikras, kada garlais atplauks. Tiesą sakant, prieš dvyliktą jis retai kada atplaukdavo; tačiau vis dėlto negalima būti tikram, ar jis nepasirodys jau vienuoliktą valandą. O visai galimas dalykas, kad ateis pirma arba net antra valanda, kol jo sulauksi. Kas norėdavo būtinai pasitikti garlaivį, tas jau dešimtą valandą būdavo prieplaukoje, kur galėdavo net pusdienį pralaukti.

Inžinierius Boreusas pro savo langus Borge puikiausiai matė visą Levą. Inžinierius pamatydavo garlaivį, vos tik jam pasirodžius iš anapus kyšulio, ir visuomet pačiu laiku ateidavo į prieplauką. Taigi jam pačiam niekad netekdavo pasinaudoti akmenimis, kur susėdę žmonės laukdavo garlaivio. Tik praeidamas inžinierius greitomis žvilgtelėdavo į sėdinčiuosius.

Šią vasarą inžinieriaus dėmesį patraukė vienas žmogelis. Nedidelio ūgio, švelnios ir malonios išvaizdos senukas kasdien sėdėdavo ten laukdamas.

Visuomet ramiai sėdėdamas, žmogelis abejingai žiūrėdavo priešais, kol išvysdavo garlaivį. Tada jis pašokdavo, ir jo veidas nušvisdavo iš džiaugsmo. Jis stačia pakrante nubėgdavo žemyn ir sustodavo pačiame tiltelio gale, tartum būdamas tikras, kad iš tiesų kas nors atplauks. Tačiau niekuomet niekas

neatplaukdavo. Laivui nuplaukus, tas žmogus likdavo ten vienišas kaip ir prieš tai.

Džiaugsmas išnykdavo iš jo veido. Pasukęs grįžti namo, jis atrodydavo susenęs ir nuvargęs. Būdavo baisu, rodės, kad jis nebeįstengs užkopti į statų krantą.

Inžinierius Boreusas nepažinojo to žmogaus. Vieną gražią dieną, pamatęs jį sėdintį ir akis įsmėigusį į ežerą, inžinierius pradėjo su juo kalbą. Netrukus inžinierius sužinojo, kad tas žmogus laukia savo dukros, kuri išvyko iš namų ir šiandien turi grįžti.

- Ar jūs tikrai žinote, kad ji šiandien grįš? - paklausė inžinierius. - Jau du mėnesius matau jus čia kasdien. Turbūt jau ne kartą ji bus jums neteisingai pranešusi apie savo grįžimą.

- Oi ne, to ji nepadarė, - švelniai atsakė žmogus. - Ji mums neatsiuntė jokios neteisingos žinios, tikrai jokios.

- Dėl Dievo, ką gi jūs sau manote? - pasipiktinęs sušuko inžinierius, nes jis buvo ūmus žmogus. - Diena iš dienos jūs čia sėdite ir laukiate, o ji vis neparplaukia. Ir sakote, kad ji nesuklaidino jūsų, pranešdama apie savo grįžimą.

- Ne, - atsakė mažasis žmogelis, savo maloniomis vaiskiomis akimis žvelgdamas inžinieriui į veidą. -

To ji niekaip negalėjo padaryti, nes iš viso neatsiuntė mums jokios žinios.

- Argi visai nesate gavę iš jos laiško? - nustebė inžinierius.

- Ne, nuo pernai metų spalio pirmosios negavome laiško.

- Tai kodėl jūs nuolat čia ateinate? - negalėjo atsistebėti inžinierius. - Sėdite čia kiekvieną priešpietį ir vėpsote. Argi galima taip gaišti laiką užuot dirbus?

- Oi ne, iš tikrųjų tai negerai, - prisipažino žmogelis, šypsodamasis pats sau. - Bet netrukus ir vėl viskas bus gerai.

- Argi jūs esate jau toks avigalvis, kad be niekur nieko sėdite čia ir laukite? - sušuko inžinierius Boreusas visai įtūžęs. - Tinkamiausia vieta jums - beprotnamyje.

Žmogus nieko neatsakė. Rankomis apsikabinęs kelius, jis sėdėjo visiškai ramiai. Šypsena apie jo lūpas sklido kas kartą plačiau ir plačiau. Atrodė, kad kas valandėlę vis labiau įsitikina savo pergale.

Inžinierius gūžtelėjo pečiais ir paliko jį besėdintį. Pusiaukelėje inžinierius stabtelėjo. Jam pagailo to žmogaus ir jis grįžo atgal. Inžinieriaus veidas dabar atrodė nuoširdus. Išnyko visas kartumas, kuris spin-

dėjo griežtuose bruožuose. Jis ištiesė tam žmogui ranką.

- Norėčiau jums tik ranką paspausti, - tarė inžinierius. - Ligi šiol galvojau, kad čia, kaime, tik mane labiausiai kamuoja ilgesys. Dabar matau radęs tokį, kuris ir mane pralenkia.

KARALIENĖ

Jau praslinko dvylika mėnesių, kai mažosios mergaitės iš Skruliukos nebėra namie, tačiau Janas dar nė žodelio neprasitarė, kad jis žino apie visus tuos didžius dalykus, kurie jai atsitiko. Jis tvirtai pasiryžo tylėti, kol ji pati grįš. Klara Giula nė nenumanė, kad tėvas jau iš anksto viską žino. Tuo labiau ji džiaugsis, galėdama nustebinti tėvus visu savo puikumu ir didingumu.

Čia, šiame pasaulyje, pasitaiko daugiau netikėtumų, negu tikrai laukiame. Atėjo diena, kai Janas turėjo prabilti apie tai, kaip iš tikrųjų yra. Tai įvyko anaip tol ne dėl jo paties. Ne, jis mielai ir toliau būtų vilkėjęs savo nuplyšusiais drabužiais, ir tegul sau žmonės galvoja, kad Janas ne kas kitas, tik vargšas

padienis. Vien dėl pačios mažosios mergaitės Janas turėjo atskleisti didžiąją paslaptį.

Vieną rugpjūčio mėnesio dieną Janas vėl nusileido į prielauką ir laukė dukters. Jis negalėjo išverti, kasdien nenuėjęs į prielauką pasižiūrėti, kaip jo dukra grįš namo. Mergaitė juk negalėtų palaikyti to už bloga.

Garlaivis ką tik buvo atplaukęs. Janas matė, kad Klaros Giulos ir vėl nėra. Jam atrodė, kad per tiek laiko iš tikrųjų jau galėjo ji viską sutvarkyti ir grįžti namo. Matyt, atsirado naujų kliūčių, kaip kad buvo visą vasarą. Kas turi tokį svarbų tikslą, tas negali taip lengvai pasitraukti.

Iš tikro labai gaila, kad ji šiandien negrįžo. Prielaukoje kaip tik buvo daug jos pažįstamų. Janas matė riksdago narį Karlą Karlsoną iš Sturviko ir Ogiustą Der Noli iš Presteriudo. Bjerno Hindriksono žentas irgi buvo čia; atsirado ir senasis Agripa Prestbergas. Agripa griežė dantį prieš mažąją mergaitę nuo to laiko, kai ji anuomet iškrėtė jam pokštą su akiniais.

Janas įsivaizdavo, kaip būtų gražu, jeigu Klara Giula šiandien visu savo didingumu stovėtų garlaimyje, ir Prestbergas galėtų ją pamatyti.

O jos vis dėlto nebuvo, todėl jam nebeliko nieko kita, kaip tik grįžti namo. Janas jau norėjo eiti iš prielaukos, tik senasis piktasis Agripa pastojo jam kelią.

- Tai vis dar tebelakstai paskui savo dukrą? - įgėlė Agripa.

Janas žinojo, kad tokiam žmogui reikia nė žodžio nesakyti, ir jis paprasčiausiai pasuko į šalį, norėdamas pro ją praeiti.

- Žinoma, nieko nuostabaus, kad tu mielai norėtum susitikti su tokia puikia dama, kokia ji, atrodo, pasidarė, - tęsė Agripa.

Tuomet Ogiustas Der Nolis puolė senį, sugriebė jį už peties, reikalaudamas, kad pastarasis nutiltų.

Agripa nė nemanė nusileisti.

- Jau visa apylinkė žino! Laikas pagaliau ir tėvams sužinoti, kas dedasi. Janas Andersonas šaunus vyras, nors ir blogai išaugino savo dukterį. Daugiau nebegaliu pakęsti, matydamas jį kiauras savaites sėdintį ir laukiantį tos...

Mažąją mergaitę iš Skruliukos jis pavadino tokiu bjauriu vardu, kad Janas, jos tėvas, niekados to nepakartotų, niekados, net ir mintyse.

Dabar, kai Agripa sviedė jam šį žodį į akis taip garsiai, kad visi žmonės prielaukoje turėjo

išgirsti, – ūmai prasiveržė visa, ką Janas ištisis metus buvo slėpęs savyje. Ilgiau Janas nebegalėjo išlaikyti paslapties. Mažoji mergaitė turi jam dovanoti, kad jis ją išduoda.

Be jokio pykčio, be mažiausios pagiežos pasakė Janas tai, ką jis turėjo pasakyti. Jo lūpų kampučiai ėmė trūkčioti, jis mostelėjo ranka, ir tai turėjo reikšti, kad iš viso neverta į panašius žodžius atsaikinėti. Janas tiek tepasakė:

– Kai karalienė sugrįš...

– Karalienė? Kokia karalienė? – pašiepiamai ėmė kikenti Agripa, tartum jis iki šiol nieko nebūtų girdėjęs apie mažosios mergaitės išaukštinimą.

Janas iš Skruliukos nekreipė dėmesio, kad Agripa pertarė jį. Taip pat šaltakraujiškai Janas kalbėjo toliau:

– Kai Portugalijos karalienė Klara Fina Giuleborga su aukso karūna ant galvos stovės čia, prieplaukoje, o septyni karaliai neš jos drabužio uodegą, septyni prijaukinti liūtai gulės prie jos kojų, o septyniasdešimt septyni aukščiausieji kariškiai, reikšdami jai pagarbą, praeis pro šalį išsitraukę kardus, – tada pamatysime, ar tu, Agripa Prestbergai, drįsi jai į akis pakartoti tai, ką šiandien pasakei man.

Po šių žodžių Janas dar kurį laiką stovėjo vietoje, norėdamas pasimėgauti siaubu, kuris atsispindėjo visų veiduose. Paskui jis apsisuko ir nuėjo savo keliu, bet, savaime aišku, nė kiek nesididžiuodamas.

Vos tik Janas nusisuko, prieplaukoje kilo triukšmas, riksmas. Iš pradžių jis nekrepė į tai dėmesio. Paskui išgirdo kažką dusliai žnektelint ir jis neiškentęs atsigrėžė atgal.

Senasis Agripa gulėjo prieplaukoje parblokštas žemėn. Priešais jį, sugniaužęs kumščius, stovėjo Ogiustas Der Nolis.

- Puikiausiai žinėjai, niekše, kad jam bus nepakečiama išgirsti teisybę! - šaukė Ogiustas Der Nolis. - Tu tikras beširdis!

Tiek išgirdo Janas iš Skruliukos. Visokie kivirčiai ir vaidai buvo jam mirtinai kaktūs, taigi jis nuėjo toliau, nesikišdamas į šį ginčą.

Tačiau keista. Kai tik Janas liko vienas, toli nuo žmonių, jis pratrūko smarkiai raudoti. Jis nepajėgė suprasti, ką tai galėtų reikšti. Tikriausiai tai buvo džiaugsmo ašaros: turbūt jis verkė iš džiaugsmo, kad pagaliau atėjo laikas atskleisti paslaptį. Janui atrodė, lyg duktė būtų ūmai grįžusi pas jį.

KARALIUS

Pirmąjį rugsėjo sekmadienį Svarstjės bažnyčioje susirinkusiems žmonėms teko pamatyti vaizdą, kuris be galo juos nustebino.

Svarstjės bažnyčioje yra dideli chorai įstrižai visos navos. Jau nuo neatmenamų laikų įprasta, kad pirmajame chorų suole sėdi žymūs žmonės – ponai kairėje, ponios ir panelės dešinėje.

Kitiems bažnyčios lankytojams anaip tol neuždrausta tenai sėstis, nes šioje bažnyčioje visos vietos laisvos. Tačiau, savaime aišku, kokiam vargšui samdiniui niekada neateitų į galvą sėstis į kurią iš tų suolų.

Anksčiau Janas visuomet džiaugdavosi, matydamas tenai sėdinčius ponus; jie atrodė jam tokie gražūs ir kilmingi. Taip pat šį sekmadienį rugsėjo pradžioje Janas nebūtų ginčijęs, kad Diuvo geležies liejyklos savininkas, leitenantas iš Levdalos ir inžinierius iš Borgo yra didžiai žymūs žmonės, į kuriuos verta pažiūrėti. Tačiau kas gi čia yra, lyginant su tuo didingumu, kurią žmonės dabar gaus išvysti? Tikrais karalius! Ne, toks dar tikrai nė karto nesėdėjo ponų suoluose!

Dabar, dabar iš tikrųjų pirmajame suole sėdi pasaulio galiūnas! Pačiame priekyje labiausiai regimoje vietoje, štai kur jis sėdėjo, abiem rankom parimęs ant ilgos lazdos su sidabrine galvute. Ant galvos – aukštas žalios odos kasketas, o ant krūtinės tviska dvi didelės, auksu ir sidabru žėrinčios ordinų žvaigždės. Kai vargonai sugriaudėjo, karalius pragydo visu balsu. Nes karalius turi bažnyčioje garsiai ir aiškiai giedoti, nors jis ir nepataiko į toną, nors ir neišlaiko melodijos. Žmonės džiaugiasi jau vien tuo, kad gali jo klausytis.

Ponai, kurie sėdėjo greta karaliaus, atsisukę tolydžio vis žvalgėsi į jį. Ir nieko nuostabaus, nes tikrai pirmą kartą tikroji didenybė atsisėdo tarp jų.

Tiesa, kasketą jam teko nusiimti, nes taip daro net ir karalius, atėjęs į bažnyčią. Tačiau Janas kiek galėdamas ilgiau jo nenusiėmė, kad žmonės galėtų pasigrožėti, kiek širdis trokšta.

Taip pat daugelis iš tų žmonių, kurie sėdėjo žemai, navoje, pasukdavo galvas į chorą. Atrodė, kad jiems labiau rūpi karalius negu pamokslas.

Reikėjo žmonėms atleisti. Be abejo, jie nurims, kai tik apsipras, kad bažnyčioje tarp jų yra karalius.

Galbūt žmonės kiek nustebo, išvydę taip išaukštiną jį, vargšą Janą. Tačiau viena turi jie suprasti:

karalienės tėvas pats turi būti karalius. Kitaip neįmanoma.

Po pamaldų Janas išėjo į bažnyčios aikštę. Beregint priėjo prie jo keli pažįstami. Tačiau jis nespėjo niekam nė žodžio pratarti, nes tuojau prie jo atskubėjo zakristijonas Svartlingas, pastoriaus vardu kviesdamas Janą užėti į zakristiją.

Kai Janas su zakristijonu įėjo zakristiją, pastorius sėdėjo aukštoje kėdėje su atlošu, nusisukęs nugara į duris, ir šnekučiavosi su riksdago nariu Karlu Karlsonu. Pastorius kažko buvo susijaudinęs ir nusiminęs, tai galėjai suprasti iš jo balso. Nedaug trūko, kad pastorius pravirktų.

- Dviem sieloms, kurios buvo patikėtos mano globai, leidau pražūti, ir tai mano kaltė! - kalbėjo pastorius susijaudinęs.

Riksdago narys mėgino pastorių paguosti:

- Tačiau ponas pastorius nė kiek nėra kaltas dėl visų tų blogybių, kurios siautėja dideliuose miestuose, - įtikinėjo riksdago narys.

Pastorius nenusiramino. Jis užsidengė rankomis savo jauną gražų veidą ir pravirko.

- Ne, dėl to, žinoma, nesu kaltas, - kalbėjo pastorius. - Bet ką aš padariau apsaugoti jaunai aštuoniolikmetei merginai, kuri be jokios globos buvo

išsviesta į pasaulį? Ką padariau, kad paguosčiau jos tėvą, kuriam ši duktė buvo vienintelė būtybė, dėl kurios jis gyveno?

- Ponas pastorius dar taip neseniai šioje parapijoje, - atsiliepė riksdago narys. - Jeigu jau kalbėsime apie atsakomybę, tai šis priekaištas labiau tenka mums negu ponui pastoriui, juk mes geriau pažįstame vietinius žmones. Bet kas iš viso galėjo manyti, kad atsitiks taip blogai? Juk jauni žmonės turi išskelianti į pasaulį. Kitus iš šios parapijos kadaise likimas juk taip pat išgujo, ir daugumai iki šiol gerai einasi.

- O gerasis Dieve, padėk man su juo pasišnekėti, - maldavo pastorius. - Kad rasčiau tinkamų žodžių, kuriais pasisektų sulaukyti mažėjantį jo protą.

Kaip tik tuo metu greta Jano stovėjęs zakristijonas Svartlingas kostelėjo, ir pastorius atsisuko. Greitai jis atsistojo nuo savo kėdės ir abiem rankom paėmė Jano ranką.

- Mielasis Janai! - tarė pastorius.

Pastorius buvo aukšto ūgio, geltonplaukis, gražaus veido. Būdavo nelengva atsispirti jo maloniam balsui ir švelnių, melsvų akių žvilgsniui, kuriame glūdėjo tikra užuojauta. Tačiau dabar Janui nieko

kita nebeliko, kaip tik tuojau nukreipti pastorių į tikrą kelią. Ir Janas tai padarė.

- Čia jau nebe Janas, mano gerasis pastoriau, dabar prieš jus stovi Portugalijos karalius Johanešas. Su tuo, kas nenori jo vadinti tikruoju vardu, jam nėra ko nė prasidėti.

Tai pasakęs Janas teikėsi šiek tiek linktelėti pastoriui galvą, karališkai atsisveikindamas. Paskui užsėdėjo savo kasketą ir pasisuko ant kulno. O tie trys, pasilikę zakristijoje, be galo nustebę žiūrėjo, kaip Janas atidarė duris ir išėjo.

TREČIOJI DALIS

KARALIAUS HIMNAS

Ant miškingos kalvos prie Lubių dar buvo išlikusi dalis seno vieškelio, kuriuo seniau turėjo naudotis visi važiuojantys. Dabar šis kelias apleistas, nes jis vingiavo aukštyn ir žemyn per įvairiausias kalvas ir kalnų viršūnes, užuot ėjęs pašlaitėmis. Todėl šiuo metu važinėjama šio kelio dalis buvo tokia stati, kad vežėjai jau visai nebegalėjo ja naudotis. Retkarčiais užsikapanodavo čia pėstieji, nes tai buvo trumpiausias kelias per mišką.

Iki tos vietos šis kelias buvo toks pat platus, kaip tikras vieškelis, ir visas žėrėjo gražiu geltonu žvyru. Dabar kelias atrodė net kur kas gražesnis negu anksčiau, nes čia nematei gilių ratų provėžų, neklampojai purvo, nejautei dulkių. Kelio pakraščiais dar šiandien tebeauga laukų gėlės, tviska aibės vešlių dagišių geltrūnų, degučių, kiaulpienių. Grioviai užžėlę; abipus kelio tankiai išsirikiavusios eglės. Jos labai jaunos, visos vienodo aukštumo ir nuo šaknų iki viršūnės vešliai apžėlusios šakomis. Jos auga abipus kelio visiškai viena prie kitos, kaip

dvare gyvatvorė, tačiau nė viena šaka nenudžiūvusi. Visose viršūnėse žaliuoja šviesios jaunos atžalos. Šakose čiulba ir skamba, zvimbia ir zyzia kaip spiečius kamanių, kurios giedrą vasaros dieną, iš dangaus mėlynės skaisčiai šviečiant saulei, traukia kiekviena savo gaidą.

Kai Janas iš Skruliukos tą sekmadienį ėjo namo iš bažnyčios, kur jis pirmą kartą pasirodė karališkai pasipuošęs, jis pasuko kaip tik šiuo senuoju vieškeliu.

Buvo saulėta karšta diena, ir, Janui kopiant į kalną, eglų muzika jo ausyse skambėjo dar garsiau negu visuomet. Janas nepaprastai stebėjosi. Jam atrodė, kad eglės dar niekuomet taip nedainavo. Dingtelėjo mintis, kad iš tikrųjų reikėtų pamąstyti, kodėl eglės kaip tik šiandien taip garsiai pragydo.

Janui nebuvo kur skubėti, todėl jis atsisėdo po eglėmis gražaus žvyruoto kelio pakrašty, pasidėjo šalia savęs lazdą, nusiėmė nuo galvos kasketą, norėdamas nusišluostyti nuo kaktos prakaitą, o paskui susidėjo rankas ir visai tyliai, ramiai sėdėdamas ėmė klausytis.

Buvo visiškai giedra. Nedvelkė nė mažiausias vėjelis, kuris galėtų išjudinti visus tuos mažus instrumentus. Ne, nebuvo abejonės, eglės grojo čia

pačios, norėdamos išreikšti savo džiaugsmą, kad jos tokios gaiviai jaunos, kad taip gražiai ir ramiai gali augti prie apleisto vieškelio ir dėl to, kad pralinks dar daug metų, kol žmonėms ateis į galvą jas nukirsti.

Tačiau dar nebuvo aišku, kodėl medžiai kaip tik šiandien taip garsiai groja. Juk visomis tomis gėrybėmis medžiai galėjo džiaugtis kiekvieną giedrą vasaros dieną, kurią tik Dievas davė; nebuvo reikalo kaip tik šiandien surengti nepaprastą koncertą.

Janas ramiai sėdėjo vieškelio pakrašty ir susikaukęs klausėsi.

Kaip gražiai ošia eglės, nors jų ošimas tęsiasi nuolatos viena ir ta pačia gaida, o ir pauzių nejauti, negali pagauti nei takto, nei melodijos!

Taip, džiugu ir gražu čia, ant miško kalvos. Iš tikrųjų nieko nepaprasta, kad medžiai jaučiasi linksmi ir laimingi! O kodėl gi jie negali groti geriau? Tai be galo nuostabu! Janas stebėjo mažas šakutes: kiekvienas jų gražus spyglys dailiai nusmailintas, padėtas į savo vietą. Iš eglių sklido sakų kvapas, kurį Janas godžiai traukė į save. Visas oras maloniai kvėpėjo. Gardžiai, stipriai kvėpėjo kiekviena žolytė pievoje, kiekviena gėlelė. Janas įdėmiai stebėjo paaugu-

sius kankorėžius, kurių skujos taip sudėstytos viena ant kitos, kad apsaugotų sėklą.

Iš tikro medžiai, kurie juk puikiai numano viską, turėtų groti taip, kad žmogus galėtų suprasti, ką jie nori pasakyti.

Ši muzika susidėjo iš vienodų, tų pačių garsų. Jų klausydamasis, Janas užsinorėjo miego. Jis pagalvojo: „Gal ne taip jau kvaila, jeigu čia, išsitiesęs ant gražaus, švaraus žvyro, imsiu ir nors kiek snustelėsiu“.

Bet palauk! Kas gi tai? Vos tik Janas padėjo galvą ant žemės, vos tik užmerkė akis, pasigirdo visai kitokie balsai. Dabar muzika ūmai įgavo taktą ir melodiją.

Štai kaip, viskas iki šiol buvo tiktai preliudas, kaip vargonai bažnyčioje prieš suskambant giesmei! Žiūrėk tu man, dabar girdėti ir žodžiai, visiškai suprantami žodžiai.

Taip, taip. Janas visą laiką numanė, nors pats mintyse nenorėjo prisipažinti. Medžiai žino, kas atsitiko. Taip, jie irgi žino! Dėl jo, vien tiktai dėl to jie ėmė taip garsiai groti, kai tik Janas čia atėjo.

Dabar medžiai dainuoja apie jį, nėra jokių abejo nių. Manydami, kad jis miega, jie dainuoja. Gal jis neturėtų klausytis, kaip medžiai jį šlovina.

Kokia daina! Ir koks dainavimas! Visai ramiai gulėdamas užmerktomis akimis, Janas tik dar geriau viską girdėjo. Pajusdavo net tyliausią garsą.

Pasibaigus pirmajam posmui, sekė *intermecco*, ir tai buvo puikiausia.

Tai bent muzika! Ne vien tiktai maži, jauni medeliai prie senojo vieškelio, bet ir visas miškas groja kartu. Vargonai, būgnai, trimitai. Be to, strazdų fleitos ir kikilių švilpynės, čiurlenantys upokšniai ir viliojančios nimfos, mėlyni laukų varpeliai ir grėsmingai stuksenantys geniai. Viskas kartu susipynė.

Dar niekada neteko Janui girdėti tokio puikumo. Dar niekada savo gyvenime jis nesiklausė taip susikaupęs. Ši muzika taip įstrigo jam ausyse, kad jis niekuomet daugiau nebegalėjo jos pamiršti.

Kai daina buvo baigta, ir miškas vėl nutilo, Janas pašoko kaip iš miego. Jis tuojau pat padainavo tą dainą, karališką miško himną, nuo pradžios ligi galo, kad jis neišdiltų jam iš atminties.

Karalienės tėvui

Iš džiaugsmo plasta širdis.

Paskui turėjo eiti priedainis, kurio Janas gerai neįsiminė. Vis tiek dainavo maždaug taip, kaip tarėsi jį girdėjęs.

Mums laikraščiai paskelbė:

Austrija ir Portugalija,

Mecas ir Japonija -

Bum, bum, bum, rataplan,

Bum, bum!

Jo galvą puošia aukso karūna,

Kardais švytruoja garbės sargyba.

Mums laikraščiai paskelbė:

Austrija ir Portugalija,

Mecas ir Japonija -

Bum, bum, bum, rataplan,

Bum bum!

Jau nebenori putros srėbti,

Vien tik gulbių pieno dairo.

Mums laikraščiai paskelbė:

Austrija ir Portugalija,

Mecas ir Japonija -

Bum, bum, bum, rataplan,

Bum bum!

Kur pažvelgs, kur žingsnį žengs, -

Kilmingos damos žemai lenkias.

Mums laikraščiai paskelbė:
Austrija ir Portugalija,
Mecas ir Japonija -
Bum, bum, bum, rataplan,
Bum bum!

Net po mišką jam bevaikštant
Medžiai šlovina karalių.

Mums laikraščiai paskelbė:
Austrija ir Portugalija,
Mecas ir Japonija -
Bum, bum, bum, rataplan,
Bum bum!

Kaip tik šis „bum, bum“ skambėjo didingiau negu visa kita. Sulig kiekvienu „bum“ Janas smarkiai suduodavo lazda į žemę ir iš visų jėgų paleisdavo gerklę, mėgdžiodamas trimitą.

Jis dainavo ir dainavo, net miškas aidėjo. Daina buvo tiesiog nuostabi! Jis nepavargdamas traukė ją kaskart iš naujo.

Ši daina atsirado neįprastomis aplinkybėmis. Tai vienintelis atvejis Jano gyvenime, kai jam pasisekė išsiminti nugirstą melodiją. Janui atrodė, kad visa tai – geriausias įrodymas, kokia puiki ši daina.

RUGPJŪČIO SEPTYNIOLIKTOJI

Pirmas Jano iš Skruliukos apsilankymas Levdaloje rugpjūčio septynioliktąją, leitenanto Liljekronos gimimo dieną, nepasibaigė jam taip garbingai, kaip jis norėjo. Nuo to laiko Janas daugiau nė karto nebuvo ten nuėjęs, nors iš kitų, besilankančių Levdaloje, teko girdėti, kad leitenanto gimimo diena švenčiama kasmet vis linksmiau ir iškilmingiau.

Tačiau dabar, kai mažoji mergaitė tapo išauškinta, Janas viską vaizdavosi kitaip. Dabar Janas buvo įsitikinęs, kad leitenantas Liljekrona jausis be galo nuskriaustas, jeigu toks didis žmogus, kaip Portugalijos karalius Johanesas, nesuteiks jam garbės, pareikšdamas jo gimimo dieną savo linkėjimus.

Taiigi Janas užsidėjo karališkus papuošalus ir patraukė į kelionę. Bet jis stengėsi kaip galėdamas, kad tik neateitų su pirmaisiais svečiais. Jam, karaliui, labiausiai pritiktų pasirodyti tada, kai daugelis svečių bus bent kiek apsipratę, ir kai nuotaika bus jau pakili.

Per pirmą apsilankymą Janas išdrįso pasirodyti tiktai sode ir ant smėlio takelio priešais namus. Tada jis nepasveikino garbingųjų ponų. Tačiau dabar nė kalbos nebegalėjo būti apie tokį nevykusį elgesį.

Dabar jis patraukė tiesiog prie didelės pavėsinės į kairę nuo laiptų, kur sėdėjo leitenantas Liljekrona su daugeliu žymių svečių iš Svarstjės, taip pat iš kitų vietų. Janas priėjo prie šeimininko, paspaudė jam ranką ir palinkėjo dar daug tikrai laimingų metų.

- Štai kaip, Janai, tu irgi atėjai? - tarė leitenantas Liljekrona. Jis atrodė kiek nustebeš. Tokios garbės jis nesitikėjo. Dar nesuvokdamas Jano didybės, leitenantas pavadino jį senuoju vardu.

Toks geras žmogus negalėjo turėti kokių blogų ketinimų taip elgdamasis. Janas puikiausiai viską žinojo, todėl nutarė padaryti jam pastabą kiek galėdamas švelniau.

- Griežtumo nerodysiu, juk šiandien pono leitenanto gimimo diena, - pradėjo Janas. - Bet toliau visiškai teisėtai mane reikia vadinti Portugalijos karaliumi Johanesu.

Janas pasakė šiuos žodžius kiek galėdamas švelniau. Vis dėlto kiti ponai ėmė tyčiotis iš pono leitenanto, kad šis taip kvailai pasielgė, o tokio nemalonumo Janas nenorėjo leitenantui padaryti jo gimimo dieną. Todėl, nedrumsdamas jo geros nuotaikos, Janas skubiai kreipėsi į kitus ponus:

- Sveiki, sveiki, mano gerieji ponai generolai, vyskupai ir tarėjai! - garsiai prabilo Janas ir karališku mostu pakėlė kepurę.

Janas ketino po to apeiti visus aplinkui ir kiekvienam paspausti ranką, kaip ir tinka svečiuose.

Greta leitenanto Liljekronos sėdėjo mažytis družkis balta liemene. Jo frako apykaklė buvo išsiuvinėta auksu, prie šono kabojo durklas. Kai Janas priėjęs norėjo su juo pasisveikinti, jis padavė Janui ne visą ranką, bet tik tai du pirštus.

Gal družkis nieko bloga nemanė. Tačiau toks žmogus, kaip Portugalijos karalius Johanesas, žinojo, kad nė per plauką negalima leisti įžeisti savo didingumo.

- Kodėl nepaduodi visos rankos, mano gerasis vyskupe? - paklausė Janas, tačiau vis dar labai švelniai, nes jis nenorėjo drumsti šios dienos nuotaikos.

Ar įtikėtina? Šis žmogus suraukė nosį!

- Aš puikiai girdėjau, kaip tau nepatiko, kad Liljekrona pavadino tave vardu, - atsiliepė družkis. - Dabar aš tave klausiu, kaip tu drįsti taip į mane kreiptis? Argi nematai, kas esu? - paklausė družkis, rodydamas tris skurdžias, mažas ordinų žvaigždes, prisegtas prie frako.

Po tokių žodžių Janui atėjo laikas atsisakyti kuklumo. Tad kuo skubiausiai jis praskleidė savo švarką, kad aiškiai būtų matyti liemenė, visa nusagstyta didelėmis, puikiausiomis aukso ir sidabro žvaigždėmis!

Paprastai Janas vaikščiojo aklina susisagstęs švarką, nes jo ordinais buvo labai nepatvarūs, greitai nustodavo blizgėti, kampai lengvai nutrupėdavo. Be to, žmonės, susidūrę su tokiu dideliu ponu, varžydavosi. Janas nenorėjo be reikalo daryti kitiems nemalonumo, įžūliai demonstruodamas savo didingumą, tačiau dabar teko apreikšti visą savo didybę.

- Nagi, pažvelk į mane, žmogau, - tarė Janas. - Taip visuomet esti pagyrų puodui! Ką reiškia tiktai trys skurdžios tavo žvaigždės?

Įspūdis buvo negirdėtas. Dručkis beregint pasidarė pagarbus! Šiek tiek padėjo ir pašėlusiu juoku papliupe visi kiti dalyviai, nes kaip galima nežinoti apie karalių ir karalystę.

- Kad tave šimts! - tarė dručkis atsistodamas ir nusilenkdamas. - Matau, kad prieš mane stovi tikra didenybė, mokanti nepaprastai taikliai atsakinėti.

Visuomet taip esti, jeigu žinai, kaip reikia elgtis su žmonėmis. Nė vienas dalyvis nesijautė laimingas, galėdamas pasikalbėti su Portugalijos valdovu,

kaip tas mažasis ponas, kuris iš pradžių taip aukštai kėlėsi, net norėjo paduoti tik du pirštus, nors karalius ištiesė visą ranką. Nebetenka minėti, kad po to daugiau nė vienas iš sėdinčių pavėsinėje neatsakė tinkamai pasisveikinti su Portugalijos karaliumi Johanesu. Kai praėjo pirmoji nuostaba, ir buvo nugalėta nedrąsa, svečiai įsitikino, kad su Johanesu nesunku bendrauti. Tuomet ir čia atsitiko taip pat, kaip visuomet esti žmonėse. Svečiai negalėjo atsi- klausyti Jano pasakojimų apie tai, kaip išaukštinta mažoji mergaitė ir kad netrukus ji grįšianti į gimtąjį kaimą.

Tarp karaliaus Johaneso ir tų įžymių ponų netrukus užsimezgė tokie bičiuliški santykiai, kad šis net ryžosi padainuoti jiems tą dainą, kurią išmoko miške. Galbūt karalius padarė jiems per didelę malonę. Tačiau aplinkinius taip džiugino kiekvienas Jano žodis, kad jis negalėjo nesuteikti jiems malonumo, leisdamas pasiklausyti ir tos dainos.

Kai tik Janas užtraukė dainą, kilo neapsakomas sąmyšis! Jano klausėsi ne vien seni ponai. Iš namų išėjo ir senos grafienės, ir generolienės, kurios viduje, gražiame kambary, susėdusios ant kanapos, vaišinosi pyragaičiais. Iš šokių salės atskubėjo jauni baronai ir gerbiamosios panelės, norėdamos pasi-

klausyti karaliaus Johaneso dainavimo. Visi apsupo jį glaudžiu ratu. Visų akys buvo išmeigtos į jį.

Tokios dainos susirinkusiems, žinoma, dar niekada neteko girdėti. Kai Janas baigė paskutinį posmą, svečiai ėmė prašyti, kad jis pradėtų iš naujo. Kurį laiką karalius branginosi, nes nereikia būti nuolaidžiam. Tačiau svečiai tol prašė, kol karalius patenkino jų norą. Priedainį dainavo visi chorą. Dainuodami „bum, bum“, jaunieji baronai trepsėjo koja į grindis, o gerbiamosios panelės delnais pliaukšėjo į taktą.

Taip, tai buvo nepaprasta daina! Kai Janas pradėjo ją iš naujo, ir jam pritarė tiek daug puikiai apsirengusių žmonių, ir tiek daug jaunų gražių merginų svaidė jam meilūs žvilgsnius, ir tiek daug linksmų jaunų vyrų po kiekvieno posmo šaukė jam bravo, tada Portugalijos karalius Johanesas pajuto, kad jam sukasi galva tarsi po šokių. Jam atrodė, lyg kas, paėmęs jį ant rankų, keltų aukštai į orą.

Jis nebuvo nustojęs sąmonės, visą laiką žinojo, kad stovi čia, šioje žemėje, tačiau jautė, kokia neapsakoma laimė būti taip aukštai, virš visų kitų. Iš vienos pusės jį nešė aukštyn garbė, iš kitos pusės – didybė. Jos abi pakėlė jį tvirtais sparnais ir pasodino

ant karališko sosto, kuris sklandė ten aukštai, tarp paraudusių vakaro debesų.

Tik vieno dar trūko, tik vieno! O, kad didžioji karalienė, mažoji Klara Giula iš Skruliukos irgi būtų čia!

Vos tik karalius apie tai pagalvojo, tartum raudona šviesa užliejo visą kiemą. Janas arčiau išsižiūrėjo. Žiūrėkit! Ši šviesa sklinda nuo raudonai apsi- rengusios jaunos merginos, kuri ką tik išėjo iš namų ir dabar sustojo ant didžiųjų laiptų.

Mergina aukšto ūgio, jos plaukai vešlūs, šviesūs. Janas negalėjo išžiūrėti jos veido, nes ji stovėjo pusiau nosisukusi, tačiau tai negalėjo būti niekas kitas, tik Klara Giula.

Dabar Janas suprato, kodėl jis jautėsi šį vakarą toks laimingas. Tai buvo nuojauta, kad ji netoliese.

Per pusę žodžio Janas nutraukė dainą, nustūmė jam ant kelio stovėjusius žmones ir nubėgo prie namų.

Pribėgęs prie laiptų, Janas turėjo sustoti. Jo širdis plakė taip smarkiai, kad, atrodė, beregint plyš.

Pamažu jis atgavo jėgas ir vėl galėjo judėti. Iš lėto jis kopė aukštyn, žengdamas nuo vienos pakopos ant kitos. Galų gale užlipo laiptais. Plačiau išskėtęs rankas, Janas sukuždėjo jos vardą.

Jaunoji mergina atsigrėžė. Tai buvo ne Klara Giula! Svetima mergina nustebusi atsuko į Janą akis.

Janas nė žodžio nepratarė. Tik karštos ašaros riedėjo jo skruostais, jis negalėjo jų sulaukyti. Tylėdamas Janas nusileido laiptais, nusisuko nuo viso to džiaugsmo ir puikumo ir išėjo iš čia. Žmonės šaukė jam iš paskos. Jie norėjo, kad Janas grįžtų ir jiems dainuotų. Tačiau Janas į nieką nekreipė dėmesio. Kiek galėdamas greičiau jis skubėjo į mišką pasislėpti kartu su savo sielvartu.

JANAS IR KATRYNA

Dar niekuomet Janas Andersonas iš Skruliukos neturėjo tiek daug apie ką galvoti ir svarstyti, kaip dabar, tapęs karaliumi.

Jau nuo pat savo išaukštinimo pradžios jis turėjo būti nepaprastai budrus, kad nepasikeltų į puikybę. Nuolatos turėdavo sau priminti, kad visi žmonės nulipdyti iš vieno molio, kad mes visi kilę iš tų pačių protėvių, ir kad visi esame silpni ir nuodėmingi, todėl iš tiesų vienas kuris nė kiek arba net ir visiškai nė kiek nėra geresnis už kitą.

Per visą gyvenimą Janui būdavo labiausiai kocktu matyti, kaip žmonės stengiasi iškilti vienas viršum kito, ir dabar jis pats nenorėjo taip daryti. Tačiau Janas puikiai pastebėjo: kai žmogus esi iškeltas taip aukštai, jog visoje apylinkėje nėra nė vieno, kuris galėtų tau prilygti, ne taip jau lengva išlikti tikrai kukliam.

Žinoma, Janas griežčiausiai saugojosi, kad koku savo veiksmu ar žodžiu neužgautų senųjų bičiulių, kurie kaip ir iki šiol tebevargo prie sunkaus kasdienio darbo.

Janas dalyvaudavo dabar visuose susirinkimuose ir iškilmėse, kurios būdavo švenčiamos apylinkėje, nes tai buvo jo pareiga, bet jis manė, kad geriausia nė žodeliu neužsiminti apie tai, kas jam atsitiko. Nors toli gražu jis negalėjo ko nors apkaltinti pavyduliavimu! Bet vis dėlto Janas nenorėjo, kad žmonėms tektų lyginti save su juo, karalium.

Žinoma, Janas negalėjo reikalauti, kad jį vadintų karaliumi tokie žmonės, kaip Berjė ir senasis tinklų mezgėjas. Šie seni bičiuliai jį galėjo vadinti Janu kaip ir iki šiol. Pastarieji nė drąsos neturėtų kitaip jį užkalbinti.

Svarbiausias asmuo, apie kurį Janui daugiausia teko galvoti ir su kuriuo labiausiai teko būti atsar-

giam, žinoma, buvo sena jo žmona, sėdinti namie, mažoje trobelėje. Būtų didelis palengvinimas, kartu ir didžiulis džiaugsmas, jeigu ir ji būtų gavusi žinią apie didį išaukštinimą. Tačiau Katryna tebebuvo tokia kaip ir pirma.

Gal kitaip nė negalėjo būti. Klara Giula puikiausiai suprato, kad iš Katrynos nei dabar, nei niekad negalės padaryti karalienės. Neįmanoma įsivaizduoti, kad Katryna eitų į bažnyčią su aukso žvaigžde plaukuose. Ji geriau pasiliktų namie, negu pasirodytų apsirišusi kuo kitu, o ne įprastine juoda šilko skarute.

Katryna be niekur nieko tiesiog ir išpyškino, kad ji nė klausyt nenorinti apie tai, kad Klara Giula tapusi karaliene. Iš pagrindų viską apsvarstęs, Janas nutarė, kad gal geriausia jai nusileisti.

Savaime suprantama, tam žmogui, kuris kiekvieną priešpiečių eidavo į prieplauką, kur jį apsupdavo visi laukiantys garlaivio ir vadindavo karaliumi, būdavo nelengva atsisakyti viso didingumo, vos tik peržengus savo namų slenkstį. Dažnai, labai dažnai tekdavo jam kovoti su pagunda, kai, nešdamas Katrynai malkas arba vandenį, turėdavo klausytis jos kalbų apie didėjantį skurdą, nors jis buvo taip išaukštintas.

Būtų dar šiaip taip, jeigu Katryna vien tuo pasitenkintų. Tačiau ji ėmė skųstis, kad Janas daugiau nebenorįs eiti į savo kasdienį darbą. Kas kartą, Katrynai pradėjus panašiai kalbėti, Janas apsimedavo nieko negirdįs. Juk jis žino, kad Portugalijos karalienė atsiųs jam tiek pinigų, jog nebėra jokio reikalo vilktis savo darbo drabužių. Jeigu jis dabar nusileistų Katrynai, nusikalstų Portugalijos karalienei.

Vieną popietę, rugpjūčio paskutinę dieną, Janas, sėdėdamas ant slenksčio prie namų durų, rūkė savo mažąją pypkutę – ir staiga išgirdo miške jaunos balsus, paskui pamatė tarp medžių šmėkščiojant šviesias sukneles.

Katryna buvo išėjusi į beržynėlį prisipjauti vytelių šluotai. Išeidama ji pareiškė, kad nuo šiol viską teks tvarkyti kitaip: ji eisianti į Falą avių kirpti, o jis galįs liktis namie, virti valgyti, lopyti drabužius, nes jis dabar jau per didelis ponas, kad eitų dirbti pas kitus.

Janas nepratarė nė žodžio, nors žmonos kalba labai jį paveikė. Jis tikrai nudžiugo, kad gali galvoti apie ką kita. Kaip galėdamas greičiau pasičiupo savo karališką kepurę, lazdą su sidabro galvute ir spėjo dar pribėgti prie vartelių kaip tik tą akimirką, kai jaunos merginos ėjo pro šalį.

Jos buvo net penkios; trys jaunos panelės buvo iš Levdalos, o kitos dvi – svetimos, atvykusios paviešėti.

Plačiai atidaręs vartelius, Janas išėjo pas jaunasias merginas.

– Laba diena, gerbiamosios panelės! – tarė Janas, nusiėmė kepurę ir nusilenkė taip žemai, jog kepurė beveik siekė žemę.

Mergaitės stabtelėjo. Iš pradžių jos atrodė kiek sumišusios. Tačiau netrukus Janas keliais žodžiais jas padrąsino ir išvadavo iš keblios padėties.

Tuomet suskambėjo jų „labą dieną“ ir „mūsų brangusis karalius“. Janas aiškiai pamatė, kaip jos nudžiugo, galėdamos vėl su juo pasimatyti.

O tos jaunos gerbiamosios panelės buvo visiškai kitokios negu Katryna bei kiti askedalarniečiai. Jos visai neprieštaravo, kai Janas ėmė pasakoti apie karalienę. Tuoj pasiteiravo, kaip jai einasi, ar greit ji grįš namo.

Paskui merginos paklausė, ar nebūtų galima užėiti į namus pasižiūrėti, kaip ten atrodo viduje. Janas mielai sutiko. Katryna laikė namelį nepaprastai švariai ir tvarkingai, todėl kiekvienas, kad ir kažin kas jis būtų, bet kuriuo metu galėdavo užėiti į svečius.

Įėjusios į vidų, jaunosios dvarininkų dukros kiek nustebo, kad didžioji karalienė užaugo tokioje mažoje trobelėje. Merginos pastebėjo, kad anksčiau tai dar pusė bėdos, nes ji buvo prie to pripratusi, bet kaip bus dabar, jai grįžus? Ar ji apsigyvens pas tėvus, ar grįš atgal į Portugaliją?

Janas jau ne kartą buvo apie tai galvojęs ir priėjęs išvadą, kad Klara Giula, žinoma, nebegali pasilikti Askedalarnoje, nes ji turi valdyti visą valstybę.

– Taip, karalienė netrukus grįš į Portugaliją, – atsakė Janas į jaunujų panelių klausimus.

– Tai jūs tikriausiai lydėsite ją ten? – pasiteiravo viena jų.

Janas aiškiai pajuto, kad jam būtų daug maloniau, jeigu jo nebūtų apie tai klausę. Dėl to jis ne tuoj atsakė panelei, bet ši nenusileido.

– O gal jūs dar nežinote, kaip bus? – primygtinai paklausė ji vėl.

Janas gerai žinojo, tačiau jam dar nebuvo aišku, kaip žmonės priims jo nutarimą. Ko gero, gal kas pamanytų, kad karaliui netinka taip elgtis.

– Ne, aš turėsiu pasilikti namie, – atsakė Janas. – Mat negalima Katrynos palikti vienos. Taip neišeina.

– Štai kaip? Tai Katryna nekeliaus kartu?

- Ne, Katrynos negalėtum priversti, kad ji paliktų savo namus. Ir aš pasiliksiu su ja. Ką gi, jeigu jau kartą prisiekei būti ištikimas džiaugsme ir skausme...

- Žinoma, to įžado nevalia laužyti, puikiausiai suprantu, - patvirtino gerbiamoji panelė, kuri kuo stropiausiai visko teiravosi. - Ar jūs girdėjote? - kreipėsi ji į kitas. - Janas nepaliks savo žmonos, nors jo laukia visi Portugalijos stebuklai!

Ir kaip nuostabu! Visos džiaugėsi tuo, ką Janas pasakė. Merginos tapšnojo jam per petį girdamos, kad jis teisingai daro. Tai esą geras ženklas, kalbėjo merginos. Dar neprašuvo senas šaunusis Janas Andersonas iš Skruliukos.

Janas nelabai suprato, ką jos turėjo galvoje tai sakydamos. Turbūt jos džiaugėsi, kad Janas pasiliks tame pat kaime.

Panelės atsisveikino ir nuėjo toliau. Jos keliavo į Diuvo geležies liejyklą, kur šiandien rengiamas pokylis.

Vos joms pasitraukus, beregint atsirado trobelėje Katryna. Turbūt stovėjo už durų ir laukė. Ji nenorėjo įeiti, kol buvo viešnios, tačiau kas gali žinoti, kiek laiko ji ten stovėjo ir ką išgirdo.

Šiaip ar taip, Katryna atrodė meilesnė ir labiau patenkina negu visuomet.

- Esi paskutinis kvailys, - tarė Katryna. - Norėčiau žinoti, ką pasakytų kitos moterys, turėdamos tokį vyrą. Tačiau gražu, kad pasakei manęs neapleisiąs.

L Aidotuvės

Niekas nepakvietė Jano Andersono iš Skruliukos į Bjerno Hindriksono laidotuves. Tiesą sakant, nė žinios jis negavo. Nuo to laiko, kai jis pasidarė toks garbingas ir ėmė gyventi taip prabangiai ir didingai, mirusiojo šeima tikrai nežinojo, ar jis dar nori save laikyti jų giminaičiu.

Be to, šeima galbūt manė, kad sunku taip viską sutvarkyti, kaip iš tikrųjų priderėtų atvykus į laidotuves tokiam žmogui, kaip karalius.

Artimiausieji Bjerno Hindriksono giminės, savaime aišku, turi važiuoti pačiame laidotuvių eisenos priekyje. Dalyvaujant karaliui, visai teisėtai tektų padaryti jam ten vietą, ir tuo būtų pažeisti įprasti vietiniai papročiai.

Juk jie negali žinoti, kaip mažai karalius tepaiso tų dalykų, kuriems kiti teikia tokią didelę reikšmę. Jis yra toks, koks yra. Jam niekad os neateitų į galvą ginčytis su tais, kurie jaučiasi patenkinti ir laimingi, užimdami pirmą vietą draugijoje ar prie stalo.

Kad nebūtų progos kokiam nors papiktinimui, Janas visai nėjo į šermenis. Jis nukeliavo tiesiog į bažnyčią. Tik tada, kai suskambėjo varpai, ir Janas pamatė, kad ilga laidotuvių eiseną sustojo prie bažnyčios, jis priėjo ir kukliai užėmė vietą tarp kitų giminių.

Jam priešus, visa gedulingoji palyda atrodė kiek išsigandusi, bet Janas jau buvo pripratęs, kad žmonės stebina jo nusižeminimas, todėl nekreipė dėmesio. Tikriausiai norėta jį pastatyti į pirmąją eilę, tačiau tam nebuvo laiko, nes visa gedulingoji eiseną jau traukė į kapines.

Po laidotuvių Janas kartu su visa mirusiojo šeima nuėjo į bažnyčią ir atsisėdo kartu su jais ant vieno suolo. Tada jie vėl kiek sumišo. Tačiau nė vienas nesiryžo prikišti Janui, kad jis dėl jų paliko garbingą savo vietą choruose ir atsisėdo čia, žemai. Be to, ne laikas juk teisintis dabar, kai bažnyčioje pradėta giedoti.

Po pamaldų, kai įvairūs vežimai ir kariatės su laidotuvių dalyviais ėmė važiuoti prie bažnyčios, Janas priėjo ir atsisėdo į didelius gardininkus, kuriais buvo vežamas karstas. Janas žinojo, kad vežimas dabar tuščias grįš į Lubių, taigi čia jis niekam neužims vietos.

Bjerno Hindriksono duktė ir žentas keletą kartų praėjo pro tą vežimą, žvilgčiodami į ten sėdintį Janą. Pastarasis galvojo, kad gal jie sielojasi, negalėdami pasiūlyti jam vietos pirmuose ekipažuose, bet jis anaipol nenorėjo, kad dėl jo būtų keičiama nusistovėjusi tvarka. Juk vis tiek jis yra tas, kas yra.

Taip važiuodamas iš bažnyčios, Janas nejučiom prisiminė, kaip kadaise jis ir mažoji Klara Giula keliavo į sodybą, norėdami aplankyti turtingus giminės. Dabar buvo kitaip. Dabar viskas dėjosi tiesiog atvirkščiai. Kas dabar buvo turtingesnis ir labiau gerbiamas? Kas dabar kitiems teikė garbės savo apsilankymu?

Parvažiavus namo, svečius nuvedė nusirengti į didžiulį kambarį pirmajame aukšte. Paskui atėjo vienas iš Bjerno Hindriksono kaimynų, kuris pagal papročius buvo paskirtas vadovauti gedulingiems pietums, ir paprašė garbingiausių svečius lipti į antrąjį aukštą, kur buvo pataisytas pietų stalas.

Be galo atsakinga užduotis parinkti iš svečių tuos, kurie pirmiausia turėtų eiti prie stalo, nes per tokias dideles laidotuves neįmanoma parūpinti vietos visiems svečiams iš karto, todėl teko valgyti grupėmis – pirma vieniems, paskui kitiems. Čia buvo daug tokių, kurie, nepatekę į pirmąją grupę, pasijustų be galo paniekinti ir niekad neatleistų.

Tas, kuris buvo pakeltas karaliumi, daug ką galėdavo praleisti pro pirštus, tačiau jis būtinai turėjo reikalauti, kad būtų pakviestas prie stalo su pirmąja grupe. Kitaip žmonės pagalvos, kad jis neturi nė mažiausio supratimo apie savo pranašumą. Tačiau nieku būdu negalėjo taip atsitikti. Jam negrėsė joks pavojus, nors jis ir nebuvo pakviestas į viršų kartu su pirmaisiais. Savaime aišku, jis sėdės prie stalo kartu su pastorium ir su ponais, tuo jam netenka rūpintis.

Tylus ir vienišas sėdėjo Janas ant suolo. Žinoma, čia neatsirado nė vieno, kas priėjęs norėtų su juo pasišnekėti apie karalienę. Vis dėlto jis jautėsi truputį prislėgtas. Kai Janas ruošėsi iš namų, Katryna jam sakė, kad verčiau jis neitų į tas laidotuves, nes ši turtuolių šeima esanti tokios senos giminės ir tokia išdidi, kad nesilenkia nei karaliui, nei imperatoriui. Dabar tikrai atrodė, tartum Katryna būtų buvusi

teisi. Seni ūkininkai, kurie nuo pasaulio pradžios gyveno vienoje ir toje pat sodyboje, pūtėsi labiau negu kas kitas.

Ne taip greitai sekėsi suprasti, kas turėjo priklausyti prie pirmųjų svečių prie stalo. Kaimynai, kurie šiandien ėjo šeimininkų pareigas, ilgai vaikštinėjo, ieškodami garbingiausių, tačiau nė vienas nepriėjo prie Jano, prie karaliaus.

Greta Jano sėdėjo dvi senmergės. Nė mažiausiai nesitikėdamos, kad dabar jas pakvies, moteriškės kuo ramiausiai šnekučiavosi. Jos kalbėjo, kaip tai nuostabu, kad Linartas Bjernsonas, Bjerno Hindriksono sūnus, suspėjo kaip tik laiku susitaikyti su tėvu.

Tiesa, tarp jų nebuvo tikro priešiško. Štai kaip atsitiko.

Maždaug prieš trisdešimt metų, kai Linartas buvo pradėjęs dvidešimtuosius ir norėjo vesti, paklausė jis savo tėvą, ar šis norės jam perleisti ūkį, ar kaip kitaip sutvarkys, kad sūnus galėtų būti pats sau ponas. Senasis Bjernas nesutiko nei vieno, nei kito daryti. Jis norėjo, kad sūnus kaip ir iki šiol liktų namie ir tik po jo mirties paveldėtų ūkį.

Tuomet sūnus atvirai išdėstė savo nuomonę. „Ne, – tarė jaunas Linartas. – Aš nenoriu pasilikti namie ir būti tavo bernu, nors esi mano tėvas. Ver-

čiau keliausiu į pasaulį ir susikursiu savo židinį, nes aš turiu būti toks pat ponas kaip ir tu, kitaip greitai laiku nutrūktų geri mūsų santykiai.“

Bjernas Hindriksonas į tai sakė: „Geri santykiai gali nutrūkti ir tuo atveju, kai nueisi savais keliais“.

Tada sūnus iškeliavo į didelius miškus, kurie plytėjo į šiaurę ir į vakarus nuo Diuvo ežero, įsikūrė visiškoje dykynėje ir, išdirbęs žemę, pasistatė sodybą. Jo sodyba glūdėjo Bru parapijoje, ir jis niekados daugiau nepasirodė Svarstjės apylinkėse. Per ištisus trisdešimt metų tėvai nė karto jo nematė. Ir štai paskutinį sekmadienį staiga atsirado jis namie, kaip tik tada, kai senasis Bjernas gulėjo mirties patale.

Abi moterys pasakojo tai viena kitai. Janas iš karto pralinksmėjo. Tai geros naujienos. Paskutinį sekmadienį, kai, grįžusi iš bažnyčios, Katryna pasakė, kad Bjernui Hindriksonui jau artėja galas, Janas tuojau pasiteiravo apie sūnų: ar nenusiūsta jo pakviesti.

Niekas jo nepakvietė. Katryna girdėjusi, esą Bjerno Hindriksono žmona be paliovos karštai maldavo vyrą, kad leistų nusiūsti sūnui žinią, tačiau tai buvę jai griežčiausiai uždrausta. Senis aiškinosi norįs turėti ramybę mirties patale.

Dėl to Janas negalėjo rasti vietos. Nuolatos ateidavo jam į galvą mintys apie Linartą Bjernsoną, kuris, ten toli miške gyvendamas, nieko nežino. Tada jis, Janas, nusprendė pasielgti visai priešingai, negu norėjo senasis Bjernas, ir pranešti sūnui žinią.

Vėliau Janas nebegirdėjo, kaip viskasėjosi. Tik tai čia, per laidotuves, jis išgirdo apie tai kalbant. Kuo atidžiausiai klausėsi Janas, kaip abi moterys pasakojo apie Linartą ir jo tėvą. Janas net pamiršo rūpintis, kas pakviestas prie stalo su pirmąja ir su antrąja grupe.

Viena tų moterų pasakojo toliau:

- Linartui parvažiavus namo, abudu, ir tėvas, ir sūnus, susitiko labai nuoširdžiai. Senis juokėsi ir nustebeš apžiūrinėjo sūnaus drabužius. „Tu atvykai šiais darbo drabužiais? - nustebo senis“. - „Taip, galėjau būti pasipuošęs, juk sekmadienis, - atsakė Linartas. - Bet matai, tėve, šią vasarą ten aukštumoj buvo tikras potvynis, taigi sekmadienio popietę norėjau nuvežti avižas“. - „Na, ir nuvežei? - teiravosi senis“. - „Taip, vieną vežimą nuvežiau po stogu. Kai atėjo pasiuntinys, mečiau viską ir net neperširengęs tuoj pat išskubėjau į kelionę“. - „Kas gi atnešė tau žinią? - paklausė tėvas po kiek laiko“. - „To žmogaus man nė karto neteko matyti, - atsakė

sūnus. – Man visai neatėjo į galvą pasiklausti, kas jis toks. Tiesą pasakius, jis buvo panašus į elgetą“. – „Ši žmogų tu privalai surasti, Linartai, ir turi jam padėkoti mano vardu, – pasakė senasis Bjernas pabrėždamas. – Kur tik jį sutiktum, turi reikšti jam pagarbą. Jis linkėjo gera visai mūsų šeimai“.

Jie maloniai šnekučiavosi ir nebesiskyrė iki pat galo. Abudu jautėsi neapsakomai laimingi susitaikę. Beveik atrodė, lyg mirtis būtų jiems teikusi ne sielvartą, o džiaugsmą.

Janas išgąstingai krūptelėjo išgirdęs, kad Linartas Bjernsonas pavadino jį senu elgeta. Suprantama, eidamas į miškus, jis nepasiėmė nei kasketo, nei karališkos lazdos. Žinoma, čia ir buvo nesusipratimo priežastis.

Jano mintys vėl grįžo į dabartį, ir jis ėmė rūpintis. Juk iš tikrųjų jis pakankamai laukė. Jau tikrai turėjo jį pakviesti, norėdami, kad nebūtų per vėlu.

Janas atsistojo ir ryžtingai nuėjo per kiemą į verandą, užlipo laiptais į viršų ir atidarė duris į didelę salę. Jis tuojau pamatė, kad pietūs pačiame įkarštyje. Prie didelio, pasagos formos stalo pilna prisodinta svečių, pirmasis patiekalas jau paduotas. Taigi nebuvo numatyta leisti jo su pirmaisiais.

Ten sėdėjo pastorius, ten sėdėjo zakristijonas, ten sėdėjo leitenantas iš Levdalos su žmona, žodžiu, ten sėdėjo visi, kurie turėjo čia sėdėti, vien tik jo trūko.

Vos tik Janas pasirodė tarpdury, bergint pribėgo prie jo viena iš jaunų merginų, nešiojančių valgius.

- Ko čia ieškote, Janai? - paklausė ji tyliai. - Lipkit atgal žemyn.

- Bet mano mieloji! - tarė Janas. - Juk Portugalijos karalius turi valgyti su pirmąja grupe.

- Oi nutilkit, Janai, - atsakė mergina. - Šiandien visiškai netinka jūsų paikystės. Grįžkit žemyn, tenai irgi gausit ką nors užkasti, kai ateis jūsų eilė.

Janas jautė tiems namams daugiau pagarbos negu kuriems kitiems visoje apylinkėje. Kaip tik dėl to jam atrodė ypač svarbu, kad jis būtų čia priimtas tinkamai. Jam taip su kepure rankoje stovint prie durų, apėmė nuostabus nusiminimas. Jis jautėsi, tartum netenka viso karališko savo didingumo.

Tą sunkią akimirką Janas išgirdo, kaip Linartas Bjernsonas prie stalo tyliai šūktelėjo nustebeš:

- Štai žmogus, kuris paskutinį sekmadienį atbėgo pas mane atnešdamas žinią, kad tėvas serga!

- Ką tu sakai? - suabejojo motina. - Ar esi tikras?

- Žinoma. Niekas kitas negali būti. Aš jau pirma jį pastebėjau, tik nepažinau, jis taip keistai apsirengęs. Dabar matau, kad tas pats.

- Jeigu iš tikrųjų tas pats, tai tegu jis nestovi prie durų kaip elgeta, - pasakė senoji ponija. - Turime padaryti jam vietą čia, prie stalo. Mes turime būti jam dėkingi ir privalome reikšti pagarbą, nes kaip tik jis palengvino mirtį senajam Bjernui. O man jis suteikė vienintelę paguodą, kuri gali numalšinti skausmą, netekus tokio vyro, kaip manasis.

Janui padaryta vieta, nors iš tikrųjų jau ir iki šiol prie stalo visi sėdėjo labai susispaudę. Janui paskyrė kėdę pasagos formos stalo vidury, kaip tik priešais pastorių. Geresnės vietos negalima nė norėti.

Iš pradžių Janas jautėsi kaip gavęs per galvą. Jis niekaip negalėjo suprasti, kodėl taip pagarbiai su juo elgiamasi vien tik dėl to, kad jis nubėgo porą mylių per mišką ir nunešė žinią Linartui Bjernsonui. Tačiau netrukus Janas suprato visą dalyką. Tikriausiai pirmoje eilėje norėta pagerbti karalių. Gal ir padaryta tokiu būdu, kad niekas nesijaustų užgautas.

Kito paaiškinimo Janas negalėjo sugalvoti. Visą savo gyvenimą jis buvo meilus, kuklus, paslaugus,

tačiau dar niekados jo už tai niekas nė mažiausiai negarbino ir nešlovino.

MIRŠTANTI ŠIRDIS

Inžinierius Boreusas iš Borgo, kasdien išeidamas bent kiek pasivaikščioti į prieplauką, žinoma, turėjo pastebėti, kad jau kuris laikas minia žmonių susirenka apie mažą žmogų iš Skruliukos. Jam neteko sėdėti vienam ir vaikyti nuobodulį tyliai besvajojant, kaip praėjusią vasarą. Visi laukiantys garlaivio prieidavo dabar prie Jano, norėdami pasiklausyti jo pasakojimų, kaip karalienė grįšianti namo, ypač kaip ji išlipsianti ant kranto Borgo prieplaukoje. Praeidamas pro šalį, inžinierius girdėdavo kalbant apie aukso diademą, kuri puoš karalienės plaukus, ir apie aukso gėles, kurios pražydės krūmuose ir medžiuose, kai tik jos koja palies žemę.

Antrą spalio pusę, vieną priešpietį, praslinkus maždaug trims mėnesiams nuo tos dienos, kai Janas iš Skruliukos pirmą kartą čia, Borgo prieplaukoje, apreiškė apie Klaros Giulos išaukštinimą, inžinierius pastebėjo, kad aplinkui Janą susirinkusi nepaprastai didelė minia. Kaip ir kasdien, inžinierius, trumpai

linktelėjęs, jau ketino praeiti pro šalį, bet paskui jis apsigalvojo ir sustojo, norėdamas sužinoti, kas čia yra.

Iš pirmo žvilgsnio jis nepastebėjo nieko ypatinga. Janas kaip visuomet sėdėjo ant akmens, kur jis paprastai laukdavo garlaivio. Jo veidas atrodė labai taurus ir iškilmingas. Greta jo sėdėjo aukšta moteriškė, kuri taip smarkiai tarškėjo, kad, atrodė, jos žodžiai tiesiog plūste plūsta iš burnos kaip vanduo, krintantis nuo uolų. Ji kratė galvą, mirkčiojo akimis ir pamažu vis žemiau lenkėsi, kol pagaliau jos veidas beveik pasiekė žemę.

Savaime aišku, inžinierius tuojau pažino pamišėlę Ingeborgą. Iš pradžių inžinierius nesuprato, ką ji sako, todėl turėjo pasiklausti vieną iš aplink stovinčių, kas čia yra.

– Ingeborga prašo Janą, kad, karalienei važiuojant į Portugaliją, ji galėtų vykti kartu, – išgirdo inžinierius atsakymą. – Jau kuris laikas Ingeborga maldauja, tačiau jis niekaip nenori sutikti.

Dabar inžinierius lengvai galėjo sekti pokalbį. Jo anaipol nenudžiugino tai, ką jis išgirdo. Besiklausant raukšlė tarp jo antakių darėsi vis gilesnė ir raudonesnė.

Čia sėdėjo vienintelė būtybė pasaulyje, kuri, išskyrus Janą, tikėjo Portugalijos didingumu, ir ji negalėjo ten patekti! Vargšė senoji moteris žinojo, kad anoje šalyje nėra nei bado, nei skurdo, nėra atšiaurių žmonių, besityčiojančių iš nelaimingosios, nėra vaikų, ilgai sekiojančių paskui vienišą, bejėgę klajūnę, mėtančių ją akmenimis. Ten viešpatauja amžina taika, ten nuolatos derlingi metai. Ingeborga nori ten patekti, nori išbristi iš vargingo savo gyvenimo. Ji maldauja, verkia, įtikinėja kaip mokėdama. Tačiau nuolatos gauna atsakymą „N e“ ir tiktai „N e“.

Juk Janas, dabar kurčias visiems jos maldavimams, pats kiaurus metus praleido sielodamasis ir ilgėdamasis. Gal prieš keletą mėnesių, kol jo širdis dar gyvai plakė, jis nebūtų pasakęs „ne“. Tačiau dabar, jį apėmus laimei, jo širdis visiškai suakmenėjo.

Taip pat visa šio žmogaus išvaizda rodė, kad jis be galo pasikeitė. Jo skruostai papilnėjo, dabar jam užaugo pagurklis, o viršutinė lūpa apžėlė tamsiais ūsais. Jo akys žvelgė kiek miglotai, padėrusiu žvilgsniu. Taip, inžinierius nebuvo visai tikras ir dėl jo nosies, gal ir ji padidėjusi, pasidariusi išdidesnė. Plaukai, matyt, visi nuslinkę, nes nė vienas plaukelis nekyšojo iš po odinio kasketo.

Nuo pirmojo jų pokalbio vidurvasary inžinierius neišleido Jano iš akių. Dabar jau nebe didysis ilgesys varydavo Janą žemyn į prieploką. Į garlavį jis vos teikdavosi žvilgtelėti. Jis ateidavo, trokšdamas rasti žmonių, kurie pritartų jo beprotybei ir vadintų jį karaliumi, norėdami pasiklaudyti jo įsivaizduotų pasakojimų ir dainos.

Bet kodėl gi inžinieriui buvo dėl to apmaudu? Juk šis žmogus – paprasčiausias beprotis, ir tiek.

„Vis dėlto gal jo beprotybę buvo galima išgydyti? – galvojo inžinierius. – Kas žino, gal šis žmogus būtų buvęs išgelbėtas, jeigu kas iš pat pradžių būtų tvirtai ir negailestingai jį nutrenkęs nuo karališko sosto“.

Inžinierius dar kartą tiriamai žvilgtelėjo į Janą Andersoną iš Skruliukos. Pastarojo veidas atrodė malonus, gailingas, tačiau tebebuvo nepermaldaujamas.

Ten, gražioje Portugalijos karalystėje, turėjo gyventi vien princai ir generolai, puošniai apsirengę žmonės. Nėra jokių abejonių, kad pamišėlė Ingeborga, apsigaubusi savo medvilnine skara, užsivilkusi namie megztą nertinį, būtų ten keista išimtis.

O Viešpatie Dieve! Inžinierius pasidarė rūstus...

Atrodė, jis pats mielai būtų Janą iškoneveikęs, to šiam neabejotinai reikėjo. Tačiau po kiek laiko inžinierius gūžtelėjo pečiais. Ne, tam jis netinka. Tik dar blogiau padarytų.

Tylėdamas inžinierius pasitraukė nuo minios ir nusileido į prielauką, nes kaip tik pasirodė garlais, aplenkęs artimiausią kyšulį.

NUVAINIKAVIMAS

Senais laikais, kol Lašas Giunarsonas dar nebuvo vedęs Anos, Eriko iš Falos dukros, kartą jis dalyvavo vienose varžytinėse.

Buvo pardavinėjami neturtingos šeimos daiktai, ir aišku, tokios varžytinės neviliojo pirkėjų, todėl prekiauti sekėsi ypač blogai. O buvo galima tikėtis ko kito. Juk skelbėjas čia buvo Jensas iš Kisteriudo, o jis toks pokštininkas, kad žmonės bėgte bėgdavo į varžytines vien jo pasiklausyti. Tačiau nuostabu: Jensas krėtė visus savo pokštus, o varžytinės lyg tyčia ėjosi kuo blogiausiai. Galų gale jam nieko kita nebeliko, kaip atidėti plaktuką į šalį ir pareikšti, kad jis visai užkimęs ir daugiau nebegališ būti skelbėju.

- Ponas riksdago nary, jūs turėtumėt paskirti kitą skelbėją, - kreipėsi Jensas į Karlą Karlsoną iš Sturvikio, kuris vadovavo varžytinėms. - Iki užkimimo šaukiau tiems stuobriams, stovintiems čia aplinkui. Dabar turiu grįžti namo ir patylėti kelias savaites, kol vėl atgausiu balsą.

Riksdago nariui ne juokas pasilikti be skelbėjo, nes dauguma daiktų dar neparduota. Jis visaip mėgino įtikinti Jensą iš Kisteriudo, kad šis tęstų varžytines. Tačiau Jensas negalėjo nusileisti, buvo aišku kaip diena. Blogai vesdamas varžytines, jis galėjo netekti savo gero vardo. Staiga jis taip užkimo, jog vos balsą teišdavė.

- Gal kas iš aplinkinių sutiktų skelbti prekes, kol Jensas nors kiek pailsės? - paklausė riksdago narys.

Nelabai turėdamas vilties rasti padėjėją, riksdago narys ėmė dairytis po minią. Staiga prasispraudė prie jo Lašas Giunarsonas ir pasisakė esąs pasirengęs mėginti laimę. Lašas Giunarsonas tuomet atrodė be galo jaunas. Karlas Karlsonas nusijuokė jam tiesiai į akis ir atsakė negalįs pasinaudoti jaunuoliu, kuris dar net ir nekonfirmuotas. Tačiau Lašas atkirto, kad jis jau net ir bernavo. Jis taip karštai prašė leisti išbandyti plaktuko svorį, jog riksdago narys pagaliau sutiko.

- Na gerai, galime leisti tau pabandyti, - nutarė riksdago narys. - Vis tiek blogiau nebus kaip iki šiol.

Lašas užėmė pakilią Jenso vietą ir paėmė į rankas seną sviestinę, norėdamas ją pasiūlyti pirkėjams. Ūmai Lašas stabtelėjo: nė žodžio netardamas, jis stovėjo ir tik iš visų pusių įdėmiai apžiūrinėjo sviestinę, sukiodamas ją ir šiaip ir taip, stuksendamas dugną ir šonus. Lašas be galo stebėjosi, nerasdamas sviestinėje nė mažiausio trūkumo. Pagaliau paskelbė šį rakandą tokiu liūdnu balsu, tartum jausdamasis nelaimingas, kad tenka parduoti tokį vertingą daiktą.

Matyt, jam būtų maloniausia, jeigu sviestinės visai nereikėtų siūlyti. Aišku, jis manė, kad savininkui būtų naudingiausia, jei niekas nesužinotų, kokia nepaprastai vertinga ši sviestinė, ir ji liktų neparduota.

Pirkėjai vienas per kitą ėmė siūlyti kainas. Aiškiai galėjai pastebėti, kaip tai skaudu Lašui. Kol kainos buvo tokios menkos, kad nereikėjo su jomis sutikti, - dar šiaip taip. Tačiau kainos tolydžio vis kilo. Lašo veidą iškreipė sielvartas. Aišku, Lašui buvo sunki auka, kai sukiožusią seną sviestinę teko atiduoti paskutiniam varžovui.

Paskui iš eilės ėjo kibiras vandeniui, kubilas ir puskubilis skalbiniams velėti. Lašas Giunarsonas atrodė sukalbamesnis, kol prekyba ėjo senais daiktais, ir pardavė juos per daug nedūsaudamas. Tačiau naujesnių daiktų Lašas iš viso nenorėjo siūlyti pirkėjams, stumdamas juos į šoną.

– Jie dar pernelyg geri, – tarė Lašas savininkui. – Juk šie daiktai taip mažai naudoti, kad turguje galite parduoti kaip naujus.

Aplinkiniai patys nežinojo, kaip tai atsitiko, bet varžytinių įkarštis vis didėjo.

Lašą Giunarsoną taip gąsdino kiekvienas naujas pasiūlymas, ir, žinoma, tas pirkimo įkarštis anaip tol nebuvo jam malonus. Kažkaip žmones pagavo įsitikinimas, kad čia siūlomi iš tikro labai vertingi daiktai, ir jiems atrodė, kad namie žūt būt tai šio, tai to reikia. Čia tikrai buvo galima gerai pasipelnyti. Dabar jau buvo perkama ne dėl pokštų, kaip Jensui iš Kesteriudo esant skelbėju.

Po šių puikių varžytinių Lašą Giunarsoną visur ir visuomet kviesdavo skelbėju. Kai jis paimdavo plaktuką, varžytinės būdavo nebe tokios linksmos kaip anksčiau. Bet niekas kitas neturėjo tokio gabumo įteigti žmonėms, kad reikia įsigyti niekam nenaudingą šlamštą arba paskatinti porą skambių ūki-

ninkų tarpusavyje varžytis dėl visiškai jiems nereikalingų daiktų vien dėl pasirodymo, jog jie gali sau leisti švaistyti pinigus.

Visose varžytinėse, kur tik Lašas Giunarsonas paimdavo plaktuką, paprastai būdavo išparduodama viskas iki paskutinio daikto. Tik vieną vienintelį kartą, kad kiek, būtų jam blogai išėję. Tai atsitiko varžytinėse pas Sveną Esterbergą Sturstiugoje Bergvike. Lašas turėjo pardavinėti puikius namų ruošos daiktus. Susirinko daug žmonių. Nors jau buvo vėlyvas ruduo, oras tebesilaikė gražus, todėl varžytinės galėjo vykti po grynu dangumi. Tačiau varžytinės nesisekė. Lašas nieku gyvu neištengė priversti žmonių įdėmiai sekti, ką jis skelbia, ir varžytis. Atrodė, jam eisis ne geriau kaip anuomet Jensui iš Kisteriudo.

Lašas Giunarsonas anaipol neturėjo nė mažiausio noro užleisti kitam savo vietą. Jis mėgino suprasti, kodėl žmonės tokie išsiblaškę, ir neturi jokio noro rūpintis savo reikalais. Netrukus Lašui paaiškėjo, kur šuo pakastas.

Lašas užsilipo ant stalo, kad kiekvienas galėtų matyti, ką jis siūlo pirkėjams. Iš tos vietos jis nesunkiai pastebėjo, kad minioje slampinėja naujasis karalius, gyvenęs netoli Falos mažoje trobelėje ir visą

savo gyvenimą dirbęs padieniu. Lašas matė, kaip jis, maloniai šypsodamasis, linkčioja sveikindamasis į dešinę ir kairę ir rodo žmonėms savo puikią lazda ir žvaigždes. Tiesiog lipdami jam ant kulnų, ilga virtine visur jį sekioja vaikai ir paaugliai. Net ir seniems žmonėms neatrodo nieko bloga persimesti su juo keliais žodžiais. Nieko nuostabaus, kad varžytinės blogai eina, jei čia pat bastosi toks keistas žmogus, kuris patraukia į save visų dėmesį.

Lašas anaipol nenutraukė varžytinių. Jis tik sekė akimis Janą iš Skruliukos, kol šis prasispraudė į pirmąją eilę prie pat varžytinių stalo. Neteko būgštauti, kad karalius Johanesas iš Portugalijos pasiliktų kur nors užpakalyje. Beveik kiekvienam pažįstamam jis pakratydavo ranką ir išstardavo keletą mandagių žodžių. Tačiau kartu jis atkakliai spraudėsi pro visus į priekį, kol pasiekė pačią pirmąją eilę.

Kai tik Janas čia atsidūrė, Lašas Giunarsonas vienu šuoliu stryktelėjo nuo savo stalo žemėn, nuvožė Janui nuo galvos odinį kasketą, ištraukė iš rankos karališkąją lazda ir, pastarajam dar nespėjus nė pagalvoti apie pasipriešinimą, vėl užsoko ant stalo.

Klaikiai surikęs, Janas puolė prie stalo, norėdamas atsiimti pagrobtus lobius, tačiau Lašas užsimojo

lazda, ir jam teko pasitraukti. Minia pasipiktinusi ėmė murmėti, tačiau Lašo tai neišgąsdino.

- Puikiausiai matau, kad jus nustebino mano elgesys, - sušuko Lašas garsiu skelbėjo balsu, kuris skambėjo po visą kiemą. - Tačiau ši kepurė ir lazda priklauso mums, Falos savininkams. Jos priklausė mano uošviui Erikui Ersai, o šis jas paveldėjo iš senojo šeimininko, kuriam prieš tai priklausė ūkis. Šie daiktai mūsų namuose visuomet buvo labai gerbiami, ir aš nepakęsiu, kad juos valkiotų pakvaišėlis. Nežinau, kaip tie daiktai jam pateko, tačiau tiek žinau, kad nuo šiol jis daugiau nebesididžiuos tuo, kas yra mūsų nuosavybė.

Janas labai greitai nurimo. Lašui tariant šiuos žodžius, Janas stovėjo susidėjęs ant krūtinės rankas ir tokiu veidu, tarsi jam nerūpėtų, ką Lašas ten plepa.

Lašui nutilus, Janas, įsakomai mostelėjęs ranka, kreipėsi į greta stovintį žmogų:

- Mano klusnūs dvariški, jūs turite atgauti mano nuosavybę.

Niekas nepasijudino jam padėti. Daugelis net juokėsi iš jo. Visi iki vieno stėjo Lašo pusėn.

Tik vienam vieninteliam asmeniui iš čia susirinkusiųjų pagailo Jano. Iš minios jis išgirdo moters balsą šaukiant skelbėjui:

- Oi, Lašai, atiduokit jam karališkus gražumynus! Juk jūs pats negalite nešioti nei tokios kepurės, nei lazdos.

- Grįžęs namo aš jam duosiu kurią nors savo kepurę, - atsakė Lašas. - Gana jam valkioti mūsų šeimos palikimą ir juokinti žmones.

Minia prapliupo garsiai kvatoti. Janas taip sumišo, jog liko stovėti kaip įbestas. Jis tik žvalgėsi aplinkui. Janas žiūrėjo čia į vieną, čia į kitą ir vis negalėjo atsipeikėti iš nuostabos! Didis Dieve! Argi iš visų tų, reiškusių jam pagarbą ir jį šlovinusių, neatsiras nė vieno, kuris dabar, nelaimės valandą, skubės jam į pagalbą? Tačiau jie visi stovėjo. Jiems Janas buvo niekas, visiškai niekas. Nė vienas dėl jo nė piršto nepajudins. Tai jis aiškiai matė, ir jam pasidarė be galo baisu, kad jis taip ūmai neteko viso savo didingumo. Dabar Janas atrodė labiausiai panašus į vaiką, kuris beregint pravirksta iš jo atėmus brangiausius žaislus.

Lašas Giunarsonas pasisuko į didelę krūvą daiktų, kurie gulėjo sukrauti šalia jo, ir norėjo iš naujo pradėti varžytines. Staiga Janui šovė mintis pačiam

pabandyti rasti išeitį. Raudodamas, aimanuodamas ir skūsdamasis jis prisiartino prie pat stalo, ūmai pasilenkė į priekį ir buvo bebrukęs petį po apačia, norėdamas apversti stalą kartu su Lašu.

Lašas nesidavė užklumpamas iš netyčių. Užsimojęs karališkąja lazda, Lašas taip smarkiai smogė Janui per nugarą, kad šis aiktelėjęs atšoko.

– Niekai! – pasakė Lašas. – Vis tiek neatiduosiu tau šių daiktų! Man rodos, tu jau gana sugaišai laiko karaliaudamas. Dabar galėtum vėl eiti griovių kasti. Tokiems kaip tu varžytinėse nėra ką veikti.

Neatrodė, kad Janas mielai norėtų paklusti. Lašas dar kartą užsimojo lazda. To pakako. Portugalijos karalius apsisukęs pabėgo.

Niekas nė nekrustelėjo eiti jam iš paskos, niekas netarė paguodos žodžio, nepašaukė jo atgal. Dauguma negalėjo ištvirti garsiai nenusikvatoję, kai pamatė pasigailėtiną vargšą pakvaišėlį, netekusį visos savo didybės.

Tačiau tai Lašui Giunarsonui nelabai patiko. Jo varžytinės turėjo būti iškilmingos kaip pamaldos.

– Manau, kad geriausia su Janu kalbėti rimtai, užuot juokusis iš jo, – pasakė Lašas. – Daugelis priitaria jo kvailybėms ir vadina jį karalium. Toks elgesys neteisingas. Daug geriau pamėginti išaiškinti

jam, kas jis yra iš tikrujų, net jeigu tai būtų jam nemalonu. Juo nuo seno esu jo ponas, todėl laikau savo pareiga rūpintis, kad jis vėl imtųsi darbo. Kitaip netrukus jis taps našta parapijai.

Po šio atsitikimo Lašui varžytinės tikrai pavyko – jos ėjo su karštais pasiūlymais ir aukštom kainom, ir jis pajuto dar didesnę pasitenkinimą, kai, kitą dieną sugrįžęs namo, sužinojo, kad Janas vėl užsivilko savo darbo drabužius ir pradėjo pūdyje kasti griovius.

– Daugiau niekados neužsiminkime apie jo pamišimą, – tarė Lašas Giunarsonas. – Gal tada jam grįš protas, kurio jis niekados neturėjo tiek daug, kad galėtų juo dosniai švaistytis.

KATEKIZACIJA

Lašas Giunarsonas niekuo nebuvo patenkintas labiau, kaip tuo, kad sumanė atimti Janui Andersonui iš Skruliukos odinį kasketą ir lazdą. Atrodė, tartum kartu jis būtų atėmęs ir jo pamišimą.

Praslinkus kelioms savaitėms po varžytinių Bergvike, Faloje turėjo būti įprastinė katekizacija. Iš visos Diuvo ežero parapijos susirinko žmonės, tarp jų ir Skruliukos gyventojai.

Tik pagalvokit! Pasižiūrėjęs į Janą, negalėjai net pastebėti, kad jo protas dabar netvarkoj!

Visi suolai ir kėdės, kiek tik jų atsirado Faloje, buvo sunešta į didįjį kambarį pirmajame aukšte. Katekizacijon atėję žmonės, tarp jų ir Janas, susėdo glaudžiomis eilėmis. Jis nesiveržė į geresnę vietą, negu jam pridera. Lašas, visą laiką neišleisdamas jo iš akių, įsitikino, kad pamišimas tikrai dingo. Nebuvo jokios abejonės, Janas dabar visiškai kitas žmogus.

Jis elgėsi labai tyliai. Pasveikintas atsakydavo, vien tik trumpai galvą linktelėdamas. Tačiau tai galėjo būti ir dėl to, kad Janas nenorėjo trukdyti susikaupimo, nes į katekizaciją žiūrima kaip į pamaldas.

Prieš prasidedant katekizacijai reikėjo surašyti visus dalyvius. Kai pastorius pašaukė Janą Andersoną iš Skruliukos, šis atsiliepė nė kiek nedelsdamas, tartum Portugalijos karaliaus Johaneso nė būte nebuvo.

Pastorius sėdėjo prie stalo pačiame priekyje, atsivertęs didelę bažnytinę knygą. Šalia jo sėdėjo Lašas Giunarsonas ir padėjo jam aiškindamas, kas per pastaruosius metus iš parapijos išvažiavo, kas susituokė ar mirė.

Janui viską protingai atsakius, visi dalyviai pamatė, kaip pastorius kreipėsi į Lašą, tyliai kažko jį klausdamas.

- O, nebuvo taip baisu, kaip atrodė, - atsakė Lašas. - Visa tai jam išvariau. Dabar jis vėl kasdien ateina į Falą ir dirba kaip dirbęs.

Lašas nebuvo toks gudrus prislopinti savo balsą, kaip padarė pastorius. Visi suprato, apie ką kalbama. Daugelio akys nukrypo į Janą, tačiau šis sėdėjo taip ramiai, lyg nieko nebūtų girdėjęs.

Paskui prasidėjo katekizacija. Keliems kaimo jaunuoliams, kurie šiek tiek baiminosi, pastorius liepė pasakyti Ketvirtąjį Dievo įsakymą, nes norėjo iškvosti, kaip jie moka šventąsias tikėjimo tiesas.

Neatsitiktinai tą dieną pastorius pasirinko kaip tik šį įsakymą. Atsidūręs jaukioje, erdvioje troboje su tvirtais suolais pasieniuose ir senoviškais naminiiais baldais bei namų apyvokos daiktais, visur aiškiai matydamas perteklių, pastorius pasijuto pašauktas priminti klausytojams, jog gerai einasi toms šeimoms, kurios iš kartos į kartą laikosi drauge, kur jauni leidžia seniems vadovauti ir tvarkyti, kol šiems pakanka jėgų, o paskui gerbia juos iki pat mirties.

Tik pastoriui pradėjus aiškinti apie visas tas dideles malones, Dievo pažadėtas tiems, kurie gerbs

savo tėvą ir motiną, staiga Janas iš Skruliukos pasikėlė nuo kėdės.

- Kažkas stovi lauke už durų ir nedrįsta įeiti, - tarė Janas.

- Berje, jūs sėdite arčiausiai durų, pažiūrėkit, kas ten yra! - paprašė pastorius.

Berjė atsistojo, atidarė duris ir žvilgtelėjo laukan.

- Ne, ten nieko nėra, - pranešė Berjė. - Janui pasigirdo.

Katekizacija vėlėjo toliau. Pastorius aiškino savo klausytojams, kad šis įsakymas esąs greičiau geras patarimas, kurio reikia laikytis, norint, kad gyvenime viskas gerai klotųsi. Pastorius prisipažino esąs dar jaunas žmogus, tačiau iš patyrimo jau tiek žinąs pavyzdžių, kad gališ paliudyti, jog kas savo tėvų negerbia ir jų neklauso, tas sau kasa duobę.

Pastoriui kalbant, Janas vis dirščiojo į duris. Pasukui jis davė ženklą Katrynai, kad ši nueitų atidaryti. Katryna sėdėjo paskutinėje eilėje ir lengviau galėjo prasisprausti prie durų. Ji dar ilgai delėsė. Tačiau, matydama, kad šiuo metu Janui nereikia prieštarauti, pagaliau pakluso. Atidariusi duris ir pažvelgusi laukan, ji taip pat nieko nepamatė kaip ir Berjė. Katryna, žiūrėdama į Janą, pakratė galvą ir vėl atsėdo į savo vietą.

Pastorius nekreipė dėmesio į Katrynos vaikštinėjimą. Dideliam džiaugsmui visų, kuriuos reikėjo išklausinėti, pastorius beveik visiškai nutolo nuo temos ir, pamiršęs katekizaciją, dėstė savo klausytojams visas tas gražias mintis, kurios jam kilo.

- Tik pagalvokit, - kalbėjo pastorius, - argi ne puiku, jeigu mes, jaunieji, esame parama tiems, kurie mums padėjo, kai dar negalėjome jiems gyvenimo palengvinti, kurie patys gal badavo ir šalo, kad parūpintų mums maisto ir drabužių? Jaunai porai didžiausia garbė, jeigu jie turi savo namuose seną tėvą ar seną motiną, laimingus ir patenkintus savo likimu...

Pastoriui sakant šiuos žodžius, kitame kambario kampe pratrūko tyli rauda. Lašas Giunarsonas, kuris visą laiką sėdėjo pamaldžiai nuleidęs galvą, greitai atsistojo, kad nekliudytų pastoriui, ant pirštų galų perėjo kambarį, apkabino ranka savo uošvę ir atsivedė ją prie stalo.

Čia senoji turėjo užimti Lašo vietą, o jis pats atsistojo už jos ir žiūrėjo į ją iš viršaus. Savo žmonai Lašas davė ženklą. Ši priėjusi atsistojo šalia vyro. Tai atrodė labai gražu, ir visi suprato, ką Lašas norėjo jiems parodyti. Būtent: jo šeimoje gyvenama pagal pastoriaus žodžius, kaip pridera.

Pastorius su džiaugsmu ir susijaudinimu žiūrėjo į seną motiną ir jos vaikus. Tik viena teikė pastoriui kiek nesmagumo: senoji ponia raudėjo, ir kuo toliau, tuo graudžiau. Dar niekad jos nebuvo taip sugraudinęs nė vieno savo parapijiečio.

Po trumpos valandėlės pastorius tęsė:

- Taip, nesunku pildyti Ketvirtąjį Dievo įsakymą, kol esame jauni ir reikalingi tėvų globos, o vėliau tam prireikia pastangų. Kai užaugame, pradedame manyti, kad patys esame tokie pat protingi kaip ir tėvai...

Tuomet pastorių nutraukė Janas, kuris, vargais negalais prasispraudęs prie durų, atidarė jas ir išėjo laukan.

Janas turėjo daugiau laimės negu kiti. Buvo girdėti, kaip jis pasakė labą dieną kažkam už durų, priemenėje.

Visų akys nukrypo į duris. Kiekvienas norėjo pamatyti, kas gi per visą katekizaciją stovėjo už durų, nedrįsdamas įeiti. Žmonės girdėjo, kaip Janas primygtinai prašė kažką įeiti, matė, kaip jis plačiai atidarė duris; tačiau atėjusysis, matyt, vis dar tebesispyrė. Pagaliau Janas vėl uždarė duris ir vienas grįžo į kambarį. Jis nėjo į savo senąją vietą, o prasi-gavo tiesiog prie stalo, kur sėdėjo pastorius.

- Na, Janai, dabar sužinosime, kas mums visą vakarą trukdė? - paklausė pastorius kiek nekantraudamas.

- Senasis Falos ponas buvo už durų, - pranešė Janas, nè kiek nesistebėdamas savo žodžiais. - Jis nenorėjo eiti vidun, tačiau pavedė man pasakyti Lašui Giunarsonui, kad jis saugotųsi pirmąjį sekmadienį po Šventojo Jono.

Pirmą akimirką žmonės nesuprato, ką reiškia šie žodžiai.

Paskutiniuose suoluose gerai nenugirdo, ką Janas pasakė. Tačiau pastorius smarkiai krūptelėjo, ir žmonės suprato, kad Janas pranešė kažką baisaus. Pašokę iš vietų, jie grūdosi arčiau, klausinėdami vienas kitą, kas gi, dėl Dievo meilės, pavedė Janui tai pranešti.

- Janai! - griežtu balsu sušuko pastorius. - Ar žinai, ką šneki?

- Savaime aišku, žinau, - atsakė Janas ir linktelėjo pastoriui, patvirtindamas savo žodžius. - Aš visą laiką girdėjau jį esant už durų. Išėjęs prašiau eiti jį vidun, bet ponas nenorėjo, tik pavedė tai pasakyti jo žentui. Paskui ponas tuojau pasitraukė. „Pasakyk jam, - kalbėjo ponas, - aš nenoriu nieko bloga už tai, kad mane sužeistą paliko gulėti ant sniego ir laiku

neatskubėjo į pagalbą, bet Ketvirtasis Dievo įsakymas – griežtas įsakymas. Pasveikink jį nuo manęs ir pasakyk, tegu išpažįsta ir gailisi, tai bus jam geriausia. Jis dar turi laiko ligi pirmojo sekmadienio po Šventojo Jono“.

Janas kalbėjo protingai ir šį nepaprastą pavedimą perteikė gana įtikėtinai. Ir pastorius, ir visi kiti valandėlę buvo giliai įsitikinę, kad iš tikrųjų Erikas iš Falos apsilankė savo senojoje tėviškėje ir už durų kalbėjosi su samdiniu. Nejučiom visų akys nukrypo į Lašą Giunarsoną. Visi norėjo pamatyti, kaip jį paveikė Jano žodžiai.

Lašas prapliupo juokais ir tarė:

– Iki šiol maniau Janą atgavus protą, kitaip nebūčiau jam leidęs dalyvauti katekizacijoje. Ponas pastorius tegu būna toks geras ir atleidžia už sutrukdyimą. Matyt, jo beprotybė vėl pasireiškia.

Pastorius perbraukė ranka kaktą ir su palengvėjimu atsidusęs pralemeno:

– Taip, taip, tikrai!

Kad kiek, pastorius būtų patikėjęs kažkuo antgamtiška. O čia tikriausiai buvo vien psichinė liga sergančio įsivaizdavimas. Tai be galo nuramino pastorių.

- Ponas pastorius turi žinoti, kad Janas nejaučia man ypatingos meilės, - toliau aiškino Lašas. - Ir dabar jis išsidavė, nes nebeturi proto to nuslėpti. Viena tenka pripažinti, - atidžiau pasižiūrėjus, aš kaltas, kad jo duktė turėjo išvykti iš namų uždariauti. To Janas niekaip negali man atleisti.

Pastorius nustebo, nes Lašas kalbėjo įsikarščiaęs. Tiriamai įbedė pastorius į Lašą Giunarsoną savo mėlynas galias akis. Negalėdamas pakelti šio žvilgsnio, Lašas nosisuko į šalį. Jausdamas, kad jo elgesys netinkamas, Lašas mėgino sukaupti visas jėgas ir pažvelgti pastoriui į akis. Tačiau neįstengė, tad keikdamasis nosisuko į šalį.

- Lašai Giunarsonai! - sušuko pastorius. - Kas gi jums?

Lašas bematant susigriebė.

- Niekaip negaliu nusikratyti šio bepročio! - tarė Lašas, apsimesdamas, kad jis nusikeikęs dėl Jano. - Stoviu čia prieš pastorių ir visus kaimynus, ir mane visi laiko žmogžudžiu vien todėl, kad pamišėlis jau seniai griežia prieš mane dantį. Sakiau, kaip yra. Dėl savo dukros negali jis manęs pakęsti. Bet aš juk negalėjau žinoti, kad ji pateks į nelaimę dėl to, kad pareikalavau, kas man priklauso. Ar čia nėra

kas pasirūpintų Janu, nes juk taip trikdomas mūsų susikaupimas?

Jaunasis pastorius dar kartą ranka persibraukė kaktą. Lašo žodžiai skaudžiai jį užgavo, tačiau jis negalėjo Lašui ką rimta prikišti, nes nieko tikra nežinojo. Pastorius apsidairė, ieškodamas senosios ponios, tačiau ji jau buvo išėjusi. Paskui pastorius nužvelgė susirinkusius. Iš jų nieko nebuvo galima suprasti. Be abejo, kiekvienas jų žinojo, ar Lašas Giunarsonas nusikaltėlis, ar ne. Tačiau, pastoriui žvelgiant į parapijiečius, jų veidai tarytum užsivėrė ir neteko bet kokios išraiškos.

Tuo metu prisiartino Katryna ir paėmė Janą po ranka. Jie ramiai išėjo, ir pastorius jų nesustabdė, nes šiandien nenorėjo prasidėti su bepročiu.

– Manau, šiai dienai pakaks, – tyliai tarė pastorius. – Baikime katekizaciją.

Pastorius sukalbėjo trumpą maldą, susirinkusieji pagiedojo giesmę. Paskui visi išsiskirstė. Pastorius išėjo paskutinis.

Lydėdamas jį iki vartelių, Lašas prašneko apie ką tik įvykusį atsitikimą.

– Ponas pastoriau, girdėjote, kad turiu saugotis pirmąjį sekmadienį po Šventojo Jono? Tai įrodymas, kad Janas keršys už savo dukterį. Kaip tik sekma-

dienį po Šventojo Jono praėjusiais metais aš aplankiau Janą, norėdamas susitarti dėl skolos.

Visi tie aiškinimai pastoriumi kėlė vis daugiau nerimo. Skubiai jis uždėjo Lašui Giunarsonui ant peties ranką ir mėgino pažvelgti jam į akis.

- Lašai Giunarsonai, - prabilo pastorius nuosirdžiai, įtaigiu balsu. - Aš ne teisėjas. Jeigu jūs sąžinę kas slegia, ateikite pas mane. Nepamirškite! Aš lauksiu jūsų kasdien, Lašai Giunarsonai! Nedelskit, kad nebūtų per vėlu!

SENASIS TROLIS

Mažoji mergaitė iš Skruliukos jau antrą žiemą leido tolimajame pasaulyje. Sausio pabaigoje užėjo tokie baisūs šalčiai, jog net sienos poškėjo. Mažučius savo namelius askedalarniečiai turėjo aukštai apkasti sniegu, kad viduje bent kiek užsilaikytų šiluma. O karves tvartuose tekdavo kiekvienai nakčiai apkloti šiaudais, kad jos nesušaltų.

Taip, užėjo baisūs šalčiai! Sušaldavo duona, sūris, net sviestas pavirsdavo ledu. Net ugnis, atrodė, nebeįstengia šildyti kaip anksčiau. Kad ir kažin kiek

kūrentum, kambarys nešyla, ir gana. Šiluma nesiekia toliau židinio.

Vieną be galo speiguotą dieną Janas iš Skruliukos nėjo į darbą. Pasilikęs namie, jis padėjo Katrynai ugnį kurstyti. Nei Janas, nei Katryna tą dieną nedrįso nė nosies iškišti pro duris. Tačiau kuo ilgiau jie sėdėjo, tuo labiau darėsi šalta. Apie penktą valandą po vidudienio ėmė temti, ir Katryna pasakė, kad dabar geriausia būtų eiti į lovą. Nėra jokios prasmės toliau sėdėti sustirus.

Langai buvo aptraukti storo gėlėto sniego sluoksniu, tačiau prie rėmo kamputy silpnai švietė perregimas plyšelis, ir Janas kas valandėlę žvilgčiojo pro jį.

– Eitum, Katryna, gultis, – tarė Janas, žiūrėdamas pro blausią vietelę. – Aš turiu dar kiek pasėdėti.

– Dar to betrūko! – atkirto Katryna. – Ką gi čia veiksi? Kodėl negali gultis su manim?

Janas neatsakė tiesiog, tik tarė:

– Keista, dar nemačiau praeinant Agripas Presbergo.

– Štai kaip? Tai jo lauki? – nustebo Katryna. – Nieko jis tau gero nepadarė, kad turėtum dėl jo sėdėti ir šalti.

Janas įsakmiai iškėlė ranką. Tai vienintelė iš jo karališkų manierų, kurios jis dar neatsisakė. Jis

anaiptol nelaukė Agripas Prestbergo apsilankant. Tačiau Janas žinojo, kad Agripa Prestbergas pakvies-
tas vakarieniauti pas senąjį Askedalarnos žvejį, ir
stebėjosi, kad iki šiol dar nematė jo einant pro šalį.

- Tikriausiai buvo toks protingas, kad liko
namie, - spėliojo Katryna.

Kaskart labiau temo, o šaltis spaudė vis smarkiau.
Braškėjo sienojai, tartum šaltis būtų beldęsis, norė-
damas įsiveržti į vidų. Visi krūmai ir medžiai buvo
apsisiautę tokiais storais ledo ir sniego kailiniais,
kad visai neteko savo pavidalo. Net ir medžiams su
krūmais teko užsivilkti viską, kad apsisaugotų nuo
šalčio.

Po kiek laiko Katryna pakartojo savo pasiūlymą.

- Nors dar tik pusė šešių, - kalbėjo Katryna, -
bet aš jau dabar pastatysiu ant ugnies katiliuką ir
išvirsiu vakarienę. Paskui tavo valia: ar eik į lovą,
ar lauk Prestbergo, kaip sau nori.

Janas visą laiką nesitraukė nuo lango.

- Nemanau, kad būtų jau praėjęs; juk turėčiau jį
pamatyti, - stebėjosi Janas.

- Bet juk ar ne tas pat, praėjo koks žmogpalai-
kis, ar ne! - gižiai suburbėjo Katryna, nes jai įgriso
nuolatos klausytis apie šį seną valkatą.

Janas sunkiai atsiduso. Taip sakydama Katryna buvo daugiau teisi, negu ji pati numanė, nes Janui iš tiesų visai nesvarbu, ar senasis Grepa praėjo, ar ne. Sakydamas, kad jo laukia, Janas tik ieškojo dingsties dar ilgiau stovėti prie lango ir žiūrėti į pasaulį.

Nuo tos dienos, kai naujasis Falos savininkas Lašas Giunarsonas atėmė iš jo galią ir didybę, Janas negavo iš didžiosios karalienės, iš mažosios mergaitės, jokio ženklų, jokios žinios. Janas buvo giliausiai įsitikinęs, kad visa, kas jį ištiko, negalėjo įvykti be jos sutikimo. Iš to Janas numanė, kad jis turbūt bus padaręs jai ką nemalonaus. Kad ir kaip jis laužė sau galvą, tačiau niekaip negalėjo suvokti, ką būtų jai padaręs. Apie tai Janas be atvangos mąstė ilgais žiemos vakarais, taip pat ilgais tamsiais rytmečiais Falos daržinėje, mosuodamas spragilu, arba trumpomis dienomis, veždamas į ūkį iš miško malkas.

Negi galėjo didžioji karalienė supykti, kad jam nepavyko karaliauti. Juk net tris mėnesius viskas atrodė kuo puikiausiai. Tai bent buvo laikai! Jis, vargšas žmogus, iš tikrųjų pergyveno tai, apie ką iki šiol niekadus neleisdavo sau nė svajoti! Bet dėl to Klara Giula juk negalėjo turėti nieko prieš.

Ne, jis bus ką padaręs ar pasakęs, kuo ji buvo nepatekinta. Dėl to jam teko baismė.

Vis dėlto mažoji mergaitė negali būti tokia griežta, kad jam niekados neatleistų? O, kad tik jis sužinotų, kuo ją užrūstino!

Nėmaž nesiskųsdamas Janas išpildytų visus jos norus, kad tik ją permaldautų. Juk ji pati įsitikino: vos gavęs ženklą, kad ji to nori, Janas beregint užsilko darbo drabužius ir vėl įniko į sunkų kasdienį triūsą.

Nei Katrynai, nei senajam tinklų mezgėjui Janas nenorėjo atverti, kas jam knieti. Jis pasiryžo kantriai laukti aiškaus ženklo iš Klaros Giulos. Dažnai jausdavo tą ženklą visiškai arti, tiesiog ranka pasiekiamą.

Kaip tik tą dieną, per didžiuosius šalčius sėdėdamas kambary, Janas vėl aiškiai pajuto, kad žinia iš Klaros Giulos artėja. Tos žinios Janas ir žvalgėsi pro mažą blausų plyšelį lango stikle. Jeigu žinia greit neateis, – nebeįmanoma ilgiau gyventi; tai Janas aiškiai jautė.

Dabar taip sutemo, kad vos tegalėjai matyti varnelius. Taigi ir šią dieną jau nebėra ko viltis. Todėl Janas daugiau nesipriešino, kai Katryna vėl pasiūlė eiti miegoti.

Katryna pastatė ant stalo košę, juodu pavakarieniavo ir, laikrodžio rodyklei dar nepriėjus iki ketvirčio po šešių, abu jau ilsėjosi.

Bematant abudu užmigo, tačiau miegas neilgai truko. Vos tik didysis laikrodys išmušė pusę septynių, Janas pašoko iš lovos. Greitai pridėjo malkų ant žarijų, kurios dar teberuseno, paskui apsirengė.

Stengėsi elgtis kiek galėdamas tyliau, bet Katryna vis dėlto nubudo. Atsisėdusi lovoje, ji nustebo – argi jau rytas?

Janas nuramino, kad dar naktis, tik mažoji mergaitė pašaukusi jį per sapną ir liepusi eiti į mišką. Katryna pradėjo skaudžiai aimanuoti. Oi, pamišimas ir vėl apėmė Janą! Pastaruoju metu ji dėl to kasdien būgštavo, nes Janas pasidarė toks prislėgtas ir nerasdavo sau vietos.

Katryna nė nemėgino įkalbinėti, kad Janas liktų namie. Ji taip pat atsikėlė ir ėmė rengtis.

– Palūkėk truputį! – tarė Katryna, matydama, kad Janas pasirengęs stovi prie durų ir jau nori išeiti. – Jeigu tau šiandakt reikia eiti į mišką, tai ir aš eisiu kartu su tavim.

Katryna tikėjosi, kad Janas prieštaraus, tačiau jis iš karto sutiko ir, atsistojęs prie durų, ėmė laukti,

kol ji apsirengs. Be abejo, Janas labai skubėjo, bet jis elgėsi išmintingiau ir ramiau negu per visą dieną.

Tokią naktį keliauti! Tik išėjus veidus nuplikė speigas, lyg jie būtų atsitrenkę į mūro sieną, prismaigstyta aštrių, smailių stiklo šukių. Speigas tartum peiliais raižė jiems veidą ir, atrodė, nori išrauti nosį. Pirštų galus skaudžiai gėlė; po valandėlės ėmė atrodyti lyg juos kas kirviu kapoja, kol pagaliau ėmė nieko nebejausti.

Tačiau iš Jano lūpų neišstrūko nė menkiausia aimana. Katryna irgi tylėjo. Juodu ėjo tvirtai, neiškrypdami iš kelio. Janas pasuko per kalvas į tą pusę, kur prieš dvejus metus Kalėdų rytą keliavo su Klara Giula, nešdamas ją ant rankų, nes ji buvo dar tokia mažytė.

Dangus buvo giedras, siauras sidabrinis mėnulio pjautuvas mirgėjo vakaruose, taigi jie aiškiai matė kelią. Vis dėlto nakties keleiviams sunkiai sekėsi keliauti, nes visur aplinkui perdėm baltavo. Pametę kelią, jie ne kartą įklimpdavo giliai į sniegą. Vargais negalais pasisekė jiems prisikasti iki to didžiulio akmens, kurį kadaise milžinas sviedęs į Svarstjės bažnyčią.

Janas jau buvo pro ją praėjęs, tik Katryna, sekdamą jam iš paskos, garsiai suriko:

- Janai, Janai! Ar nematai, čia kažkas sėdi?

Nuo tos dienos, kai Lašas Giunarsonas buvo atėjęs atimti jų trobelės, niekadus Janas negirdėjo jos taip siaubingai rékiant.

Atsisukęs Janas priėjo prie jos, ir nedaug betrūko, kad pabūgę abu būtų nukūrę kiek kojos neša. Iš tikrųjų palei uolą, atsirėmęs į akmenį, sėdėjo senas trolis pasišiaušusia barzda ir didžiule kaip knyslė nosimi.

Jis sėdėjo nė kiek nejudėdamas. Be jokios abejo- nės - visiškai sustingęs nuo šalčio, nebegalėjo grįžti į savo požeminę landynę, kur paprastai tūno.

- Kaip keista, Janai, bet jų iš tiesų esama! - stebėjosi Katryna. - Tuo aš netikėjau, nors daug teko girdėti apie juos kalbant.

Tačiau ne Katryna, o Janas pirmas susigriebė ir pažino, kas čia toks.

- Čia ne trolis, - pasakė Janas. - Ne, čia ne trolis, čia Agripa Prestbergas.

- O dangau! Ką tu sakai? - sušuko Katryna. - Iš tikrųjų čia Grepa! Bet jis toks panašus į trolį.

- Matyt, jis čia atsisėdo ir užsnūdo, - kalbėjo Janas. - Kažin ar tebegyvas?

Juodu šaukė senį vardu, purtė jį, tačiau Agripa sėdėjo pasviręs ir sustingęs.

- Bėk atgal ir atitempk rogutes, reikia jį parvežti namo! - paliepė Janas. - Aš liksiu čia ir trinsiu jį sniegu, kol nubus.

- Kad tik pats nesusąltum, kol grįšiu, - rūpinosi Katryna.

Bet Janas įtikinėjo:

- Mano mieloji Katryna, jau daugelį metų nebuvo man taip šilta kaip šįvakar. Aš toks laimingas, gavęs ženklą iš mažosios mergytės. Argi negražu iš jos pusės, kad išsiuntė mus gelbėti gyvybę tam, kuris taip ją apšmeižė?

* * *

Po kelių savaičių, grįždamas namo iš darbo, Janas susitiko Agripą.

- Dabar aš vėl gyvas ir sveikas, - tarė Grepa. - Tačiau jeigu jūs su Katryna nebūtumėt suteikę man pagalbos, vargu ar šiandien Johanas Juteris Agripa Prestbergas vaikščiotų. Todėl sukau galvą, kaip galėčiau jums atsidėkoti.

- Mano gerasis Agripa Prestbergai, dėl to jums nėra reikalo kvaršinti sau galvos, - gynėsi Janas, keldamas ranką.

- Tylėk ir klausykis! - nutraukė jį Prestbergas. - Jeigu pasakiau, kad sukau galvą, kaip galėčiau jums atsidėkoti, ne tuščiai plepu, bet visiškai rimtai galvoju. O dabar jau ir įvykdžiau. Prieš keletą dienų susitikau čia tą pirklį, kuris anuomet padovanojo jūsų dukrai raudoną suknelę.

- Ką tokį? - nesuprato Janas. Jis buvo taip susijaudinęs, jog vos galėjo kvėpuoti.

- Nagi tą vyruką, kuris jūsų dukrai padovanojo suknelę, ir per kurią ji paskui Stokholme pateko į nelaimę. Tada jūsų vardu pirmiausia daviau jam tiek pylos, kiek galėjau. Paskui pasakiau jam, kad jeigu dar kartą pasirodys šioje apylinkėje, tai nusuksiu jam galvą.

Janas nenorėjo savo ausimis tikėti.

- Bet ką jis sakė? Ar nepasiteiravot apie Klarą Giulą? Ar jis negavo iš jos kokios žinios?

- Ką jis galėtų pasakyti? Gavo pylos ir tylėjo. Taip. Taigi atsidėkojau jums, dabar baigta. Džiaugiuosi, nes Johanas Juteris Agripa nemėgsta likti skolingas.

Grepa nužingsniavo toliau savo keliais, o Janas liko bestovįs vidury kelio ir garsiai aimanavo:

- Mažoji mergytė! Mažoji mergytė! Ji norėjo atsiųsti jam žinią. Tas pirklis tikriausiai turėjo iš jos linkėjimų.

Bet dabar Janas nieko nesužinos. Šis žmogus išva-
rytas.

Janas grąžė rankas. Jis neverkė, bet jam skaudėjo
visą kūną. Daug labiau skaudėjo, negu sergant.

Dabar Janas suprato Klaros Giulos sumanymą!
Prestbergas, tas nuolatinis keliauninkas, turėjo iš
pirkliaus atnešti žinią Janui. O Prestbergui išėjo lygiai
taip, kaip paprastai išeina troliui: ar jis nori pagel-
bėti, ar pakenkti, vis tiek visados išeina nelemtai.

SEKMADIENIS PO ŠVENTOJO JONO

Pirmąjį sekmadienį po Šventojo Jono visi askeda-
larniečiai buvo pakviesti pas tinklų mezgėją į didelę
puotą, kurią jis kartu su savo marčia kasmet tuo
laiku rengdavo.

Tikrai keista, kad du tokie skurdžiai kasmet kel-
davo puotą. Tačiau tiems, kurie gerai žinojo vietinių
gyventojų santykius, visa tai atrodė savaime aišku.

O buvo štai kaip.

Kai tinklų mezgėjas dar turėjo daug turtų, kie-
kvienam savo sūnui jis davė po ūkį. Vyriausiasis
sūnus pasielgė su savo turtu panašiai kaip ir pats
El Bengsta ir mirė skurde.

Antrasis sūnus buvo rimtesnis ir tvarkingesnis. Jis gerai žiūrėjo savo ūkį, ne tik kad nešvaistė palikimo, bet jį net padidino, ir dabar gyveno pasiturinčiai.

Vis dėlto dabar jo turtas buvo menkas, palyginti su tuo, kurį jis būtų galėjęs turėti, jeigu tėvas nebūtų taip lengvabūdiškai elgęsis su savuoju; mat pastarasis visai be tikslo ir be prasmės iššvaistė savo pinigus ir žemes. Jeigu šiam sūnui jaunystėje būtų tekę tokie lobiai, tai jis būtų galėjęs juos Dievas žino kaip padidinti. Jis būtų nupirkęs visus Levo paežerės miškus, būtų įsigijęs didelius prekybos namus Brubiu ir garlaivį Levo ežere. Taip, jis net būtų tapęs Ekebiu geležies liejyklos savininku.

Žinoma, sūnus sunkiai galėjo atleisti tėvui jo vėjavaikiškumą, tačiau jis visuomet stengėsi valdytis, kad netektų nutraukti santykių. Kai El Bengsta subankrutavo, visi, taip pat pats tėvas tikėjosi, kad dabar sūnus atskubės jam į pagalbą su savo lėšom. Bet kokia iš to būtų nauda? Viskas patektų į kreditorių rankas, ir tiek.

Kaip tik rūpindamasis, kad tėvas, visko netekęs, dar turėtų kur prisiglausti, sūnus pasilaikė visa tai, ką buvo gavęs.

Jaunesniajam sūnui nieko nebuvo galima prikišti, kad paskui El Bengsta nukeliavo pas vyres-

niojo sūnaus našlę ir pasisiūlė save ir ją išlaikyti, megzdamas tinklus. Ne kartą, o šimtus kartų prašė jis tėvą, kad atvažiuotų pas jį ir gyventų. Atsisakydamas tėvas beveik iš naujo nuskriaudė sūnų, nes tie, kurie žinojo, kaip blogai seniui einasi, šnairom žiūrėjo į sūnų, kad jis su tuo sutinka.

Vis dėlto tėvas su sūnumi nesikivirčio, jų santykiai klostėsi gerai. Norėdamas seniui parodyti savo pagarbą, sūnus su žmona ir vaikais kas vasarą leisdavosi nepatogion kelionėn į Askedalarną ir išbūdavo ten visą dieną.

Jeigu žmonės būtų žinoję, koks sielvartas suspausdavo sūnaus ir jo žmonos širdį, pamačius mažą trobelę su skurdžia pašiūre, akmenuotą bulvių lauką ir gausų būrį skarmaluotų svainės vaikų, būtų supratę, kaip labai buvo mylimas tėvas. Juk vien dėl noro su juo pabūti jie metai iš metų visa tai kęsdavo.

Tačiau sūnų ir jo žmoną labiausiai skaudindavo didžiulės kasmet tėvo rengiamos vaisės jų garbei. Išvykdami jie kas kartą maldaute maldaudavo tėvą, kad ateinančiais metais, jiems atvažiavus, nebūtų kviečiami kaimynai. Tačiau senis buvo nepermaldaujamas. Jis nenorėjo išsižadėti pokylio, nors tikrai neturėjo tam pinigų. Žiūrėdamas į šį apdujusį senį, negalėtum patikėti, kad jis taip gyvai prisimena El

Bengstos iš Justerbiu laikus. Nors polinkis didžiulis ir ištūmė senį į nelaimę, tačiau jis buvo taip giliai įleidęs šaknis, kad niekaip negalėjo juo nusikratyti.

Sūnus girdėjo iš kitų ir šiaip žinojo, kad senis ir svainė kiaurus metus taupo pinigus vien tam, kad, atvykus giminėms, galėtų iškelti tikrą pokylį. Na, bet ir būdavo tada puotaujama! Gausiai apkrautas stalas kavai laukė jų, vos tik išlipusių iš vežimo. Pas-kui, susirinkus visiems kaimynams, būdavo pietūs: ir žuvis, ir kepsniai, ir ryžių pudingas, ir kremas su sultimis, ir daugybė įvairiausių gėrimų. Dėl viso šito darydavosi taip liūdna, kad sūnus ir jo žmona būtų įmanę verkti. Nė vienas nedarė nieko, kas galėtų paskatinti tą kvailybę. Dovanas jie atveždavo visuo-met tiktai tokias, kad jos tiktų paprastam kasdie-niam gyvenimui. Tačiau iškilmingi pietūs vis tiek būdavo rengiami.

Kartais juodu sakydavo vienas kitam, kad galų gale jiems nieko kita nebelieka, kaip tik visai neat-vykti, nes tėvas, ko gero, dėl jų antrą kartą bus pražudytas. Tačiau juodu būgštavo, kad gali niekas nesuprasti to gero noro, dėl kurio jie pasiliks namie.

Ir su kokiais tik žmonėmis turėdavo jie sėdėti prie vieno stalo per tuos iškilmingus pietus! Seni kalviai, žvejai, samdiniai ir padieniai. Jeigu nebūtų

ponų iš Falos, tai nerastum nė vieno žmogaus, su kuriuo galėtum protingai pasišnekučiuoti.

El Bengstos sūnus, žinoma, labiausiai vertino Eriką iš Falos, bet Lašui Giunarsonui, kuris po uošvio mirties paveldėjo ūkį, jis taip pat jautė didelę pagarbą. Lašas nebuvo kilęs iš žymios giminės, bet jis sugebėjo taip tvarkyti savo reikalus, kad atėjo į žentus Falon ir įsigijo turtą ir žmonių pagarbą.

Taigi El Bengstos sūnus labai nusivylė, kai trečiais metais po Eriko mirties, tik atvykęs į Askedalarną, išgirdo, kad Lašas Giunarsonas šiuokart turbūt neatvyks į pokylį.

- Aš čia niekuo dėtas, - teisinosi senasis tinklų mezgėjas. - Jis nepriklauso prie mano žmonių, bet, atsižvelgdamas į tave, buvau nuėjęs į Falą ir pakviečiau jį.

- Šitoks pokylis turbūt ne pagal jo skonį, - galvojo sūnus.

- Dar ir kaip! - atsiliepė Tėvas. - Man rodos, kuo mieliausiai čia dalyvautų. Jam sukliudė kas kita.

Senis tiksliau nepaaiškino, ką jis turi galvoje, tačiau, svečiams geriant pirmą puodelį kavos, jis vėl grįžo prie to paties.

- Nesigailėk, kad Lašas šiandien neatvyko, - pradėjo senis. - Nesu tikras, ar gerai dabar jaustumėis su juo. Pastaruoju metu jis gana palaidai gyvena.

- Tikriausiai norite pasakyti, kad jis pradėjo girtauti, - įterpė sūnus.

- Neprašovei pro šalį, - atsakė senis. - Nuo pavasario pradėjo, o nuo Šventojo Jono taip įniko, kad nė vienos dienos nebuvo blaivus.

Paprastai po kavos tėvas su sūnumi pasiimdavo meškeres ir eidavo prie ežero meškerioti. Kad neišbaidytų žuvų, senis būdavo tylutėlis kaip pelė, tačiau šimet viskas dėjosi atvirkščiai.

Jis be paliovos kalbino sūnų. Savaime suprantama, savo mintis senis reiškė lėtai ir trumpais sakiniais, tačiau tėvas neabejotinai buvo gyvesnis negu praėjusiais metais.

Atrodė, kad senis kažką nutyli, arba, aiškiau sakant, nori gauti iš sūnaus atsakymą į kažkokį klausimą. Jis buvo panašus į žmogų, kuris stovi prieš tuščią namą ir be paliovos šaukia tikėdamasis, kad galų gale kas nors išeis, ir niekaip negali atsisakyti tos vilties.

Senis daugelį kartų grįžo prie Lašo Giunarsono. Jis papasakojo atsitikimą per katekizaciją, pakar-

tojo visas paskalas, kurios po Eriko iš Falos mirties sklido Askedalarnoje apie Lašą.

Sūnus pripažino, kad Lašas Giunarsonas turbūt nėra taip jau visiškai nekaltas. O jeigu jis dabar pradėjo girtauti, tai irgi blogas ženklas.

- Taip, taip, man be galo smalsu, kaip jam praeis ši diena, - kalbėjo senis.

Tą akimirką žuvis pajudino sūnaus meškere, ir jis išsvengė atsakymo. Visoje šioje istorijoje nerastum nieko apie jų santykius. Tačiau sūnus buvo tvirtai įsitikinęs, kad senis, visa tai pasakodamas, turėjo kažkokį aiškų tikslą.

- Tikiuosi, kad Lašas šį vakarą eis pas pastorių, - vėl pradėjo senis. - Nes atleidimas yra, jeigu tik jo ieškai.

Po tų žodžių stojo ilga gili tylą. Sūnus uoliai kabino ant kabliuko naują slieką ir nė negalvojo ką nors atsakyti. Pagaliau nebuvo į ką atsakinėti. Bet senis staiga taip sunkiai atsiduso, kad sūnus nejučiom į jį pažvelgė.

- Ar nematot, tėve? Žuvis užkibo, - tarstelėjo sūnus. - Man rodo, jūs leisite ešeriui pasprukti kartu su meškere.

Senis krūptelėjo. Jis pradėjo kabinti žuvį nuo vašelio, bet taip nevikriai, kad žuvis įkrito atgal į vandenį.

- Matyt, neturiu šiandien laimės, nors ir labai norėčiau ką sužvejoti, - tarė senis.

Taip, nebuvo jokios abejonės, tėvas turėjo kažką ant širdies, ką norėjo sūnui pasakyti bei išpažinti. Tačiau juk negalima jo sieti su tuo žmogumi, kuris įtariamai nužudęs savo uošvį.

Senis užmovė ant vašelio naują jauką. Susidėjęs rankas, jis stovėjo ant akmens ir užgesusiomis akimis žiūrėjo į skaidrų vandenį.

- Taip, atleidimas yra, - kalbėjo El Bengsta. - Visiems, kurie savo tėvus apleidžia ir kaip ledas šalta širdimi pasmerkia juos dairytis pagalbos, yra dar jiems atleidimas ligi šio vakaro. O paskui - baigta!

Juk negalėjo jis taikyti tų žodžių sūnui. Turbūt tėvas garsiai galvojo, kaip įpratę visi seni žmonės. Sūnui atėjo į galvą pamėginti šnektelėti su tėvu apie ką kita, ir jis pradėjo:

- Kaip einasi tam askedalarniečiui, kuris paskutinį rudenį išėjo iš proto?

- A, tu galvoji apie Janą Andersoną iš Skruliukos? - patikslino senis. - Ištįsą žiemą jis buvo pro-

tingas. Jis irgi neateis šiandien į mūsų pokylį, bet jo tikriausiai nepasigesi. Juk jis toks pat vargšas skurdžius kaip ir aš.

Beje, tai buvo tikra tiesa, bet sūnus taip nudžiugo, galėdamas šnekėtis apie ką kita, o ne apie Lašą Giunarsoną, kad paklausė su didele užuojauta, kas gi yra Janui iš Skruliukos.

- O, jam nieko nėra. Jis susirgo vien dėl to, kad be galo ilgisi savo dukros, kuri prieš metus iškeleliavo į pasaulį ir nuo to laiko nė žodelio apie save nepranešė.

- Ar tai toji, kurią ištiko nelaimė? - pasiteiravo sūnus.

- O, taip. Tu žinai? Bet ne dėl to tėvas mirtinai susisielojęs. Jis tuo netiki. Tėvas susirgo, niekaip negalėdamas pakelti jos abejingumo.

Tėvo šnekumas iš tikro kėlė baimę. Jis tikrai kalbėjo daugiau, negu reikia.

- Man rodos, turėčiau atsistoti ten, ant galinio akmens, - nutarė sūnus. - Ten matau daug žuvų nardant.

Pakeitęs vietą, sūnus pasitraukė nuo senio tiek, kad šnekėtis nebuvo įmanoma, ir visą priešpietį daugiau nepasitaikė progos pokalbiui. Tačiau kur

bebūdamas, sūnus jautē ī save atgrēžtas miglotas, užgesusias tėvo akis.

Šiuokart sūnus tikrai nudžiugo, kai pamažu ėmė rinktis svečiai. Stalas stovėjo priešais namus, po grynu dangumi. Kai tėvas sėdosi valgyti, atrodė, kad visų rūpesčių ir sielvartų nė nebūta. Atgijo senis prie puotos stalo, gausiame svečių būry atrodė kaip kadaise, jaunystės ir laimės metais.

Iš Falos niekas pokylyje nedalyvavo, tačiau visi galvojo apie Lašą Giunarsoną, tai aiškiai galėjai matyti, ir, žinoma, nieko nuostabaus. Juk kaip tik buvo toji diena, kurios Lašas buvo išpėtas saugotis. El Bengstos sūnui, daugiau negu jis norėjo, teko prisiklausyti apie katekizaciją Faloje ir apie tai, kaip nuostabu, kad pastorius tą vakarą kalbėjo apie vaikų pareigas tėvams. Sūnus neištarė nė žodžio, bet senis El Bengsta iš jo veido tikriausiai pastebėjo, kad jam visa tai įgriso iki gyvo kaulo, nes tėvas kreipėsi į sūnų, klausdamas:

- Ką tu dėl to pasakysi, Nilsai? Pats tikriausiai galvoji, jog keista, kad mūsų Viešpats Dievas neišleido įsakymo ir tėvams, kaip jie turi elgtis su savo vaikais?

Sūnus buvo netikėtai užkluptas. Jis jautė, kad paraudo, lyg jį būtų sugavę ką bloga darant.

- Tėve! - prieštaravo sūnus. - Aš niekadęs nei maniau, nei kalbėjau...

- Taip, tiesa, - nutraukė jį senis, kartu kreipdamasis į visus, sėdinčius prie stalo. - Žinau, jums atrodo sunkiai įtikėtina tai, ką dabar pasakysiu. Bet tai gyna tiesa: nei šis mano sūnus, nei jo žmona niekadęs nėra pasakę man nė vieno pikto žodžio.

Tai kalbėdamas senis nesikreipė į kurį nors asmenį, taigi nė vienas iš dalyvių nesijautė privalęs jam ką atsakyti.

- Taip, manieji buvo sunkiai išbandyti, - varė El Bengsta. - Jie neteko didelių turtų. Jeigu aš būčiau gyvenęs tvarkingai, dabar jie galėtų būti dideli ponai. Bet jie niekuomet nesiskundė. Ir kas vasarą jie atvyksta čia manęs aplankyti, norėdami parodyti, kad ant manęs nepyksta.

Senio veidas dabar vėl atrodė kaip negyvas, o jo balsas skambėjo labai tyliai. Sūnus nežinojo, ar tėvas iš tiesų nori jam ką svarbaus pasakyti, ar gal tik šneka, kad šnekėtų.

- Jie kitaip su manimi elgiasi negu Lisa! - pradėjo senis, rodydamas į marčią, pas kurią jis gyveno. - Lisa kasdien kvaršina man galvą aimanuodama ir prikaišiodama, kad iššvaisčiau savo gėrybes.

Marti nė mažiausiai nesijautė užgauta šių žodžių, bet, tik geraširdiškai nusišypsojusi, atsiliepė:

– Ogi jūs! Jūs dejuojate, kad aš nespėju lopyti visos aibės skylių savo vaikų drabužiuose.

– Taip, tai tiesa, – sutiko senis. – Matot, visai tiesiai, atvirai išsišnekam. Sakom kaip yra, ir tiek! Mudu su ja galime apie viską kalbėti, ir visa, ką aš turiu, priklauso jai, o ką ji turi, priklauso man. Todėl ir atrodo, kad ji tikras mano vaikas.

Sūnus vėl pasijuto savotiškai įžeistas, jo nerimas kaskart didėjo. Tikriausiai senis nori kažką išgauti ir tik laukia atsakymo, kurio jis tikisi.

Tačiau negi jis turi atsakyti čia, viešai, visų tų svetimų žmonių akyse.

Todėl El Bengstos sūnus su didžiuliu palengvėjimu atsiduso, kai, pakėlęs akis, pamatė prie vartelių Lašą Giunarsoną su žmona, kurie jauėjo į kiemą.

Ne vien tik Nilsas, bet ir visi kiti labai apsidžiaugė, jiems atėjus. Dabar atrodė, kad niekas nė neatsimena tų tamsių įtarimų, kurie kildavo galvojant bei šnekant apie Lašą.

Lašas ir jo žmona atsiprašė už pavėlavimą, mat Lašui taip skaudėjusi galva, jog jie manė visai negalėsiančią kartu su visais dalyvauti pokylyje. Po kiek laiko jam kiek palengvėję, ir jis sutikęs, kad vis dėlto rei-

kia eiti pas El Bengstą. Gal jis pamiršias savo skausmus, švęsdamas kartu su kitais.

Lašo akys atrodė kiek įkritusios, apie smilkinius buvo truputį praplikęs, tačiau šiaip jis atrodė toks pat patenkintas ir meilus, kaip ir praėjusiais metais čia būdamas.

Po kelių kąsnių Lašas jau gyvai šnekučiavosi su El Bengstos sūnumi apie miško prekybą, apie didelį pelną ir paskolintus pinigus. Aplinkui sėdinčius mažuosius žmones tiesiog stebino tos didelės sumos, kurias girdėjo minint, ir jie nedrįso įsiterpti į pokalbį.

Vien tiktai senasis El Bengsta panoro tarti žodį.

- Jeigu jau kalbate apie pinigus, - pradėjo jis, - tai norėčiau žinoti, Nilsai, ar tu prisimeni tą skolos raštą septyniolikos tūkstančių talerių sumai, kurį aš esu gavęs iš senojo Diuvo savininko. Turbūt prisimeni, kad tas raštelis kažkur užsimetė, ir, patekęs į bėdą, niekaip negalėjau jo rasti. Parašiau geležies liejyklos savininkui, pareikšdamas savo pretenzijas. Gavau atsakymą, kad jis guli mirties patale. Po jo mirties testamentu vykdytojai knygoje nerado apie tai jokio įrašo. Iš tų garbingųjų ponų gavau atsakymą, kad neįmanoma patenkinti mano reikalavimų, nes aš negaliu pateikti skolos rašto. Ir aš,

ir mano sūnūs visur išieškojome, bet niekur neradome to raštelio.

- Ar norite pasakyti, kad kaip tik dabar jį radote? - sušuko sūnus.

- Nuostabiausia, - tęsė senis. - Viena rytą atėjo pas mane Janas Andersonas iš Skruliukos ir pasakė aiškiausiai žinaš, kad ieškomas skolos raštas guli mano drabužių skrynioje, slaptame stalčiuje. Janas matęs sapne, kaip aš tą raštelį iš ten išimu.

- Bet juk ieškojote ir ten?

- Taip, ieškojau kairiajame stalčiuje. Tačiau Janas tvirtino, kad raštelis gulys dešiniajame stalčiuje. Ten pasižiūrėjęs tikrai randu dešinėje pusėje slaptą stalčių, apie kurį aš nieko nežinojau. Ir ten ramiausiai guli sau mano raštelis.

Sūnus akimirkai atidėjo į šalį peilį ir šakutę, bet paskui vėl juos paėmė. Senio balse jis pastebėjo kažką, kas vertė jį būti atsargiam. Gal viskas buvo tik sugalvota.

- Skolos raštas tikriausiai negalioja, - įterpė sūnus.

- Taip, kitam skolininkui jis nebegaliojotų, - tarė senis. - Tuoj pat nuvažiavau pas jaunąjį Diuvo savininką, ir jis pripažino šį raštą. „Aišku kaip dieną, - pasakė man. - Savo tėvo skolą padengsiu, El

Bengsta. Tiktai turi duoti man keletą savaičių laiko, nes tai didelė suma, ir sunku man būtų iš karto ją sumokėti“.

- Tai garbingas žmogus, - tarė sūnus ir sunkiai nuleido ranką ant stalo. Nors jis ir nepasitikėjo ponais, jo širdį užplūdo džiaugsmas. Tik pamanykit, kaip senis galėjo visą dieną nė žodžio neprasitarti apie tokią puikią žinią?

- Tada aš pasakiau geležies liejyklos savininkui, kad jis nemokėtų dabar pinigų, - paaiškino tinklų mezgėjas. - Jeigu tik jis duos man naują paskolos raštą, pinigai gali likti pas jį.

- Puikiai padarėte, tėve, - pagyrė sūnus.

Jam buvo sunku atrodyti tokiam ramiam, kaip jis norėjo. Balsas savaime skambėjo džiugiai ir garsiai. Tačiau Nilsas žinojo, kad El Bengsta niekadęs negalima pasitikėti; kitą akimirką jam gali ateiti į galvą pasakyti, kad visa tai buvo išgalvota.

- Turbūt netiki manimi, - pridūrė senis. - Nori pamatyti skolos raštą? Lisa, eik ir atnešk jį čia!

Netrukus sūnus gavo pats savo akimis pamatyti tą raštelį. Pirmiausia jis pasižiūrėjo parašą ir tuojau pažino aiškų, tvirtą braižą. Paskui patikrino sumą; ir čia viskas gerai.

Nilsas linktelėjo priešais sėdinčiai savo žmonai, norėdamas jai patvirtinti, kad viskas gerai. Čia pat jis padavė jai raštelį, nes tikriausiai ji norėjo pati pamatyti.

Moteris kuo stropiausiai perskaitė skolos raštą nuo pradžios iki galo.

- Bet kas gi tai? - nustebo ji. - „Sumokėsiu Lisai Persdoter iš Askedalarnos, Bengstos Olsono iš Justerbiu našlei...“ Ar Lisa turi gauti tuos pinigus?

- Taip, - patvirtino senis, - dovanuju jai tuos pinigus, nes ji tikras mano vaikas.

- Bet juk tai skriauda...

- Ne, ne skriauda, - atsakė senis savo nuvargusiu balsu. - Aš atsilyginau visiems savo skolininkams ir niekam nebesu skolingas. Gali atrodyti, - tęsė senis, kreipdamasis į sūnų, - kad turiu dar kitų skolininkų. Net ir aš pats taip maniau, tačiau įsitikinau, kad nebeturiu.

- Tai sakydamas, tėve, turite galvoj mane, - įterpė sūnus. - Apie mane jūs niekad nepagalvojate...

Visa, ką sūnus dabar ketino pasakyti tėvui, liko nepasakyta, nes kitapus stalo pasigirdo kraupus riksmas.

Mat Lašas Giunarsonas ūmai sugriebė pilną butelį degtinės ir pakėlė prie burnos. Jo žmona

išgąstingai suriko ir mėgino išplėšti iš Lašo butelį. Lašas nustūmė savo žmoną ir išmaukė pusę butelio. Paskui jis pastatė butelį ant stalo ir pasisuko į žmoną. Jo veidas buvo smarkiai išraudęs, pastėrusiom akim jis lyg paklaikęs žvalgėsi aplinkui ir gniaužė kumščius.

- Juk girdėjai, Janas rado skolos raštą! Dabar savaime aišku - Janas aiškiaregys. Visa, ką jis sapnuoja, yra tiesa. Matysi, dar šiandien ištikis mane nelaimė - kaip jis sakė!

- Jis tik sakė, kad turi saugotis, - mėgino Lašą raminti žmona.

- Nedavei man ramybės, kol nesutikau čia ateiti, - suriko Lašas. - Manei, užsimiršiu, kokia šiandien diena. Ogi čia gavau įspėjimą.

Dar kartą pakėlė Lašas prie burnos degtinės butelį, bet žmona puolė prie jo verkdamą, maldaudamą. Lašas pastatė butelį atgal ant stalo ir pratrūko pašėlusiai kvatoti.

- Še, pasiimk, pasiimk! - suriko Lašas, atsistodamas ir nuspirdamas kėdę. - Ir labanakt, El Bengsta! Dovanokit, kad išeinu. Šiandien turiu eiti į tokią vietą, kur galėčiau gerti vienas.

Lašas nuėjo vartelių link, jo žmona nusekė iš paskos.

Priėjęs prie pat vartelių ir jau norėdamas pro juos išeiti, Lašas nustūmė savo žmoną.

- Eik šalin! Aš gavau išpėjimą. Mane jau galas griebia!

VASAROS NAKTIS

Tą dieną, kai pas tinklų mezgėją buvo surengta didelė puota, Janas Andersonas iš Skruliukos pasiliko namie. Tik vakare savo papratimu jis atsisėdo prie durų ant akmeninio slenksčio.

Tiesą sakant, Janas nesirgo, bet jautėsi nuvargęs ir silpnas. Po ilgos karštos saulėtos dienos troboje buvo slegiamai tvanku, taigi Janas džiaugėsi, galėdamas pakvėpuoti grynu oru. Lauke dar nebuvo atvėsę. Janas bematant pastebėjo. Tačiau jis liko besėdis ore, ypač dėl to, kad galėjo prisižiūrėti tiek daug grožio.

Birželis pasitaikė nepaprastai karštas ir sausas. Miško gaisrai, kurie siautėdavo kiekvieną sausą vasarą, irgi jau prasidėjo. Kaip tik priešais Janas pastebėjo kylant gražius, melsvai pilkų dūmų sluoksnius viršum kalnų anapus Diuvo ežero. Netrukus pietuose pamatė vaiskiai tviskant garbanotą debesų

viršūnę. Nukreipęs žvilgsnį į Stursnipą, vakaruose jis taip pat išvydo plyksčiojant didelius debesis pakaitom su ugnimi. Atrodė – visas pasaulis žus ugnyje.

Iš tos vietos, kur Janas sėdėjo, nebuvo matyti liepsnų, tačiau vis tiek jį apėmė baimė, pagalvojus, kad miške siautėja ugnis ir nekliudomai gali išsiplėsti. Gal ji pasitenkins tik miškų ruožais, nesunaikindama namų ir sodybų?..

Oras buvo be galo tvankus, ir Janas sunkiai gaudė kvapą. Jam beveik atrodė, kad sudegė labai daug oro ir netrukus visai jo pritrūks. Ne visuomet vienodais, bet trumpais gūsiomis atsklisdavo degėsių kvapas, erzindamas nosį. Gerai, kad tas kvapas sklido ne iš kokios artimos, Askedalarnoje esančios vietos, o iš tolimų gaisrų, liepsnojančių ir siautėjančių už daugelio mylių ir ryjančių eglių spyglius, samanas ir žabus.

Raudona kaip ugnis saulė jau prieš kiek laiko buvo nusileidusi, tačiau ji paliko dar tiek purpuro, kad visas dangus plieskė raudonai. Dangus švelniai rausvėjo ne vien tik toje pusėje, kur saulė dar neseniai šypsojosi. Visas akiratis švytėjo raudonai. O Diuvo ežero vanduo patamsėjo kaip juodas vei-

drodis. Šiame juodame paviršiuje tartum kraujas ir žėrintis auksas skriejo tviską purpuriniai ribuliai.

Tai naktis! Tokià naktį negalvoji apie žemę ir žemiškus dalykus, regi tik dangų ir vandenį, kuriame švyti dangus.

Kai Janas, taip sėdėdamas prie namų durų, žiūrėjo į nuostabų reginį, ūmai pastebėjo vieną dalyką. Ne, tai neįmanoma. Tikriausiai jis mato nesamą dalyką. Tačiau Janui atrodė, kad dangaus skliautai leidžiasi. Bent jo akimis žiūrint, atrodė, kad šiandien jie arčiau žemės negu paprastai.

Janas kuo aiškiausiai tai matė, tačiau negalėjo įtikėti, kad tai teisybė, ir nežinojo, kuo tikėti. Didelis rausvas kupolas leidosi žemėn. Kaskart labiau tirštėjo dūmai, vis smarkiau kamavo kaitra. Janui atrodė, kad jis žūsta. Dabar jis jautė neapsakomą karštį, tvieskiantį iš tirpstančių nuo kaitros dangaus skliautu, kurie leidosi jam tiesiog ant galvos.

Ne kartą teko Janui girdėti, kad ateis kada nors pasaulio galas. Dažniausiai jis galvojo, kad tai atsitiks su baisiausiais žaibais, perkūnais ir žemės drebėjimu, kad kalnai garmės į jūras, o vandens bangos užtvindys slėnius ir lygų žemės paviršių, sunaikindamos visą gyvį.

Niekados Janas nemanė, kad pabaiga ateis tokiu būdu, ir žemė bus palaidota po dangaus skliautais, o žmonės žus nuo kaitros ir užtrokš nuo tirštų dūmų. Toks galas Janui atrodė siaubingesnis už bet kurią kitą.

Jis padėjo į šalį pypkę, nors tik pusiau buvo ją surūkęs, tačiau ramiai tebesėdėjo savo vietoje. Ką gi jis galėjo veikti? Juk nebuvo įmanoma kaip nors gintis ar slėptis. Net jeigu turėtum tokią galią, kad pajęgtum išsemti visus ežerus ir visas jūras, ir tai neužtektų vandens liepsnojantiems dangaus skliautams užgesinti. Jeigu kalnus išrautum iš žemės ir jais galėtum paremti dangaus skliautus, tai ir tokie ramsčiai neįstengtų išlaikyti tų sunkių krintančių skliautų, tuo labiau, jeigu jiems lemta nukristi.

Vienas dalykas Janą be galo stebino: atrodė, išskyrus jį, daugiau niekas aplinkui nepastebi, kas čia darosi.

Bet žiūrėkit, žiūrėkit! Kas gi ten kyla viršum kalnagūbrio?! Ar ne daugybė juodų taškų matyti tenai, šviesių dūmų debesyse? Jie sumišai pakilo į viršų, paskui ištįso į trumpus brūkšnelius, panašiai kaip bičių spiečius.

Žinoma, tai paukščiai. Kaip nuostabu: jie pakilo iš savo nakties poilsio ir vidury nakties skrenda aukščiau ore!

Taip, paukščiai visuomet žino daugiau negu žmonės. Jie pajuto, kad dedasi kažkas nepaprasta.

Naktis ėjo vis tamsyn, bet anaip tol nesidarė vėsiau. Priešingai – tolydžio dar labiau kaitino. Nieko kita negalėjai tikėtis, nes raudonieji dangaus skliautai vis labiau artėjo prie žemės. Janui ėmė rodytis, tarytum dangaus skliautai nusileido taip žemai, kad pasiekė ten tolumoje dunksančią Snipos viršūnę.

Jeigu jau taip arti pasaulio pabaiga, ir Janui nebėra jokios vilties gauti žinią iš Klaros Giulos nei su ja pasimatyti, tai jis norėjo prašyti tiktai vienos malonės: tebūnie jam leista patirti, kuo jis jai nusižengė, kad galėtų atitaisyti, kol dar nesibaigė visa, kas priklauso žemės gyvenimui. Ką gi jis padarė, kad ji negali pamiršti nei atleisti? Kodėl iš jo atimti karališkieji papuošalai?

Kaip tik šią valandėlę Jano žvilgsnis užkliudė mažutį auksinio popieriaus gabalėlį, kuris mėtėsi ant žemės priešais jį. Popierėlis blizgėjo mirguliudamas, lyg norėdamas patraukti jo dėmesį, tačiau tą akimirką Janas nebuvo nusiteikęs rūpintis pana-

šiais dalykais. Tas auksinis popierėlis – skiautelė nuo kažkurios ordinų žvaigždės, kurią Janas buvo pasiskolinęs iš pamišėlės Ingeborgos. Apie šiuos niekus jis jau visą žiemą nieko nenorėjo žinoti.

Kaskart smarkiau kamavo kaitra, Janui vis labiau gniaužė kvapą. Taip, artėja galas. Gal ir teisinga, ir gerai, kad galas nenusitėsia dar toliau.

Janas pajuto, kad jį apima didelis nuovargis; kas akimirką jis vis labiau silpo. Jau nebeįstengė tiesiai sėdėti, bet turėjo nusliuogti žemyn nuo slenksčio ir atsigulti ant žemės.

Gal negerai, kad Janas neperspėjo Katrynos apie tai, kas įvyks. Bet Katryna dar neparėjo. Ji svečiuojasi pokylyje pas tinklų mezgėją.

„Kad bent galėčiau nušliaužti iki tinklų mezgėjo trobelės! – mąstė Janas. – Su senuoju El Bengsta irgi norėčiau atsisveikinti“.

Kaip tik tą akimirką Janas pamatė ateinant Katryną su tinklų mezgėju. Jis labai apsidžiaugė, norėjo jiems sušukti, kad paskubėtų, bet neįstengė nė žodžio ištarti.

Netrukus Katryna su tinklų mezgėju stovėjo pasilenkę prie Jano.

Katryna atnešė vandens, davė jam atsigerti. Pamažėle Janas bent kiek atsigavo ir įstengė jiems pasakyti, kad prasidėjo Paskutinio teismo diena.

- Tu taip galvoji? - paklausė Katryna. - Paskutinis teismas! Ne, tu karščiuoji ir klieidi.

Tada Janas kreipėsi į tinklų mezgėją.

- O jūs, El Bengsta, - tarė jis, - ar nematote, kad dangaus skliautai leidžiasi vis žemiau ir žemiau?

Tinklų mezgėjas nieko neatsakė Janui, tik kreipėsi į Katryną:

- Toliau taip negali būti! - kalbėjo senasis tinklų mezgėjas. - Man rodos, turime dabar pamėginti įvykdyti tai, apie ką šnekėjome pakeliui. Bus geriausia, jeigu aš dabar pat eisiu į Falą.

- Bet Lašas nenorės, - atsiliepė Katryna.

- Juk žinote, kad Lašas išvažiavo į smuklę. Manau, kad senoji Falos ponia turės tiek drąsos ir...

Janas nutraukė tinklų mezgėją. Jis negalėjo pakęsti, kad šiuodu šnekasi apie kasdienius dalykus, kai dedasi tokie dideli įvykiai.

- Daugiau nekalbėkit! Nieko nekalbėkit! - prašė Janas. - Argi jūs negirdite Paskutinio teismo trimitų? Ar negirdite, kaip kalnuose dunda?

Norėdami Janą nuraminti, abudu nutilo ir kuri laiką klausėsi. Tuoju galėjai pastebėti, kad ir juodu išgirdo kažką neįprasta.

- Kažkoks vežimas barškėdamas atidumia nuo miško, - nustebo Katryna. - Kas tai galėtų būti?

Kuo arčiau girdėjosi dardant, tuo labiau jie stebėjosi.

- Juk sekmadienio vakaras! - svarstė Katryna. - Jeigu darbo dieną, tai dar būtų suprantama. Bet kas galėtų sekmadienį, vėlai vakare, važiuoti per mišką?

Katryna nutilo ir vėl įsiklausė. Dabar aiškiai girdėjai ratus girgždant - velkantis per akmenis ir pasagomis kaukšint arklį, kuris šuoliais lėkė nuo stataus skardžio.

- Girdite? Girdite? - kalbėjo Janas.

- Taip, girdžiu, - atsiliepė Katryna. - Bet man visiškai nerūpi, kas ten. Pirmiausia turiu paguldyti tave į lovą, Janai. Vien apie tai galvoju.

- O aš eisiu į Falą, - subruzdavo tinklų mezgėjas. - Tai svarbiau negu visa kita. Taigi iki greito pasimatymo!

Senis kiek įkabindamas pasileido į kelionę, o Katryna įėjo į vidų, norėdama pataisyti Janui lovą. Vos jai įėjus, tas tarškėjimas, kuri juodu su tinklų mezgėju palaikė paprastu ratų dardėjimu, pasigirdo

visišškai čia pat. Dabar jau dundėjo tartum sunkus kariškas vežimas, ir visa žemė drebėjo. Janas garsiai pašaukė Katryną.

– Nesibijok, Janai! – sušuko Katryna. – Dabar net arklį matau. – Tai sena Falos bėroji. Eikš, pakylėsiu tave, pats pamatysi.

Katryna pakišo ranką Janui po sprandu ir pasodino jį.

Tarp alksnio krūmų, kurie augo abipus kelio, Janas pastebėjo šmėkstelint arklį, kuris pašėlusiu greičiu dūmė į Skruliuką.

– Ar matai dabar? – paklausė Katryna. – Juk tai Lašas Giunarsonas. Jis važiuoja namo. Tikriausiai nusilakė smuklėje, tad nebežino, kuriuo keliu pasuko.

Sulig šiais Katrynos žodžiais vežimas pralėkė kaip tik pro jų kiemo vartelius, ir buvo galima aiškiai jį matyti. Janas ir Katryna pastebėjo, kad vežimas tuščias, ir arklio niekas nevaldo.

Katryna garsiai suriko ir taip staigiai ištraukė ranką, kad Janas sunkiai bumbtelėjo žemėn.

– Dieve, padėk man! – suriko ji. – Ar matei, Janai? Jį velka!

Nelaukdama Jano atsakymo, Katryna puolė per kiemą į kelią, kur ką tik pralėkė arklys.

Nė kiek neprieštaraudamas Janas leido jai eiti. Jis net džiaugėsi vėl likęs vienas. Dar jis nebuvo radęs atsakymo į klausimą, kodėl karalienė ant jo užsirūstino.

Mažytė auksuoto popieriaus skiautelė gulėjo dabar čia pat jam prieš akis ir taip blizgėjo, kad nejučiom Janas turėjo dar kartą į ją pažvelgti. Nuo popieriaus jo mintys nukrypto į pamišėlę Ingeborgą, ir Janas prisiminė tą dieną, kai buvo su ja susitikęs Borgo prieplaukoje.

Dabar Janui ūmai paaiškėjo! Taip, čia tas atsakymas, kurio jis ieško! Dabar jis žino, kodėl jo mažoji mergaitė visą žiemą buvo juo nepatenkinta. Juk jis nusikalto pamišėlei Ingeborgai! Nieku būdu jis neturėjo atmesti Ingeborgos prašymo kartu keliauti į Portugaliją.

Ir kaip jis galėjo būti tokios blogos nuomonės apie didžiąją karalienę, galvodamas, kad ji nenorėsianti matyti šalia savęs pamišėlės Ingeborgos! Kaip tik tokioms nuoširdžiausiai ji norėjo padėti.

Nieko nuostabaus, kad ji supyko. Jis turėjo suprasti: neturtingieji ir nelaimingieji kaip tik mėliausiai priimami jos karalystėje.

Tačiau to jau negalima atitaisyti, nes rytdienos jau nebebus. O! Jeigu išauštų dar vienas rytas, Janas

tuoju pat nueitų pas pamišėlę Ingeborgą ir su ja išsikalbėtų: tai būtų jo pirmasis žingsnis.

Janas užmerkė akis, susidėjo rankas. Šis rūpestis nukrito jam nuo širdies; jis pajuto didelį palengvėjimą. Dabar mirtis nebeatrodė tokia baisi.

Janas nenumanė, kiek laiko galėjo praeiti, kol jis vėl išgirdo prie savęs Katrynos balsą.

- Bet, Janai, kas gi tau? Negi tu jau miršti?

Katrynos žodžiai skambėjo taip kraupiai, kad Janas atsimerkė.

Ir ką gi jis pamatė iš pirmo žvilgsnio? Katryna laikė rankose karališką lazda ir žalią odinį kasketą.

- Paprašiau Falos savininkų, kad leistų grąžinti tau šiuos daiktus, - kalbėjo Katryna. - Paskiau jiems: kad ir kaip ten bebūtų, geriau, jeigu tu atgausi daiktus, negu visai netektum noro gyventi.

Janas sudėjo pamaldžiai rankas.

Mažoji mergaitė! Didžioji karalienė! Kokia ji nuostabi! Vos tik Janas suvokė savo nusižengimą ir pasidėjo jį atitaisyti - ir vėl atgavo jos meilę ir malonę.

Janas pajuto nuostabų palengvėjimą. Dangaus skliautai vėl pakilo, įsiveržė gaivesnio oro, dingo nepakeliama kaitra. Janas pasikėlė niekieno nepalaukiamas ir pasiėmė savo karališkuosius gražumynus.

- Taip, dabar ramiai gali atsigulti, - kalbėjo Katryna. - Jau niekas nebesikėsins į tavo brangenybes, nes Lašas Giunarsonas nebegyvas.

KARALIAUS ŽMONA

Katryna iš Skruliukos sėdėjo Levdalos virtuvėje. Ji atnešė ką tik suverptus siūlus. Ponia Liljekrona pati priėmė darbą ir apmokėjo girdama, kad gerai suverpta.

- Visa laimė jums, Katryna, kad taip puikiai mokate verpti, - kalbėjo ponia Liljekrona. - Dabar juk turite uždirbti ne vien tik sau, bet ir savo vyrui.

Katryna kiek išsitiesė, ant jos skruostų, kaip tik prie žandikaulių, pasirodė raudonos dėmelės.

- Janas irgi padeda, - atsakė Katryna. - Bet niekad jos nebuvo jis toks stiprus kaip paprastai esti laukų darbininkas.

- Bet dabar jis nieko neveikia, - pasakė ponia Liljekrona. - Man teko girdėti, kad jis tik laksto iš vienos sodybos į kitą, norėdamas parodyti savo žvaigždes ir padainuoti dainą.

Ponia Liljekrona buvo rimta, pareiginga moteris. Ji jautė didelį prielankumą tokiems stropiems

ir darbšties žmonėms, kaip Katryna iš Skruliukos. Ponia Liljekrona gailėjo vargšės moteriškės ir norėjo tai parodyti.

Tačiau Katryna tebegynė savo vyrą:

- Janas jau pagyvenęs, pastaraisiais metais jam teko patirti daug sielvarto, - kalbėjo Katryna. - Visą gyvenimą jis sunkiai dirbo padieniu. Bent gyvenimo pabaigoje tegu jis šiek tiek pailsi.

- Gerai, kad taip ramiai galite pakelti savo nelaimę, Katryna, - atsakė ponia Liljekrona kiek sausokai. - Manyčiau, kad jūs turėtumėt pamėginti išsklaidyti visus tuos Jano įsivaizdavimus. Jūs tokia protinga moteriškė. Matysit, jeigu ir toliau taip eisis, galų gale turėsime jį nugabenti į beprotnamį.

Katryna išsitiesė visu ūgiu, jos veidas pasidarė sielvartingas.

- Janas anaip tol ne pamišėlis, - spyrėsi Katryna. - Gerasis Dievas uždengė jam akis, kad jis nematytų to, ko negalėtų pakelti. Už tai reikia vien dėkoti Dievui.

Ponia Liljekrona nenorėjo būti užsispyrėlė. Be to, jai atrodė visiškai teisinga ir gražu, kad žmona užstoja savo vyrą.

- Na, tai viskas gerai, Katryna, - pasakė ji meiliai. - O pas mus atsiras jums darbo per visus metus, nepamirškite to!

Išgirdus tuos žodžius, švelnumas nušvietė seną, griežtą vargšės Katrynos veidą, ir įtempimas atsilėjo. Dingo visa, kas darė ją uždarą ir griežtą. Prasiveržė sielvartas, baimė ir meilė, o akys paplūdo ašaromis.

- Man vienintelė laimė, kad galiu dėl jo dirbti, - tarė Katryna. - Metams slenkant, Janas pasidarė toks nepaprastas, kad dabar jis yra daugiau negu žmogus. Kaip tik dėl to bijausi jo neteksianti.

KETVIRTOJI DALIS

PASVEIKINIMAS

Ji parvažiavo, mažoji mergytė parvažiavo! Sunku rasti tinkamų žodžių tokiam dideliam įvykiui nupasakoti.

Ji grįžo vėlai rudenį, kai keleiviniai garlaiviai jau nebeplaukiojo Levu, o per ežerą plukdė tik keletas nedidelių krovinių garlaivių. Tokiu būdu ji nenorėjo plaukti, o gal net nežinojo, kad iš viso yra tokių krovinių garlaivių. Šiaip ar taip, nuo geležinkelio stoties ji pasisamdė ratus su lingėmis ir parvažiavo į Askedalarną.

Taigi Janui Andersonui iš Skruliukos neteko dukros pasitikti Bru prieplaukoje, kur jis laukdavo jos net penkiolika metų. Nes penkiolika metų ji gyveno svetur. Aštuoniolika metų praleido namie ir buvo jo, ir beveik tiek pat laiko teko Janui jos ilgėtis, būti be jos.

Net neatsitiko taip laimingai, kad Janas tuo metu būtų buvęs namie ir būtų galėjęs pasitikti grįžusią Klarą Giulą. Janas kaip tik buvo išėjęs į Falą šiek tiek pasišnekučiuoti su senąja ponia, kuri dabar išsikėlė

iš gyvenamojo namo ir įsikūrė kamaroje. Ji buvo viena iš tų nedaugelio vienišų būtybių, kurias Portugalijos karalius jautė pareigą kartais aplankyti, pratarti joms nuoširdų žodį, sustiprinti.

Kai mažoji mergaitė grįžo į savo gimtinę, tiktai Katryna pasitiko ją ant namų slenksčio.

Katryna visą dieną sėdėjo prie ratelio ir verpė. Tuo metu ji buvo sustabdžiusi ratelį, norėdama valandėlę pailsėti, ir nuo kelio išgirdo ratų dardėjimą. Būdavo labai nepaprastas atsitikimas, kad kas vežimu važiuotų per Askedalarną uolėtu, staugiu keliu, todėl Katryna atsikėlė ir nuėjo prie durų, norėdama pasižiūrėti. Nustebusi ji pamatė, kad tai ne paprastas vežimas, bet ratai su lingėmis.

Tą akimirką Katrynai smarkiai ėmė drebėti rankos. Šis silpnumas nuolatos užeidavo, jei tik ji išsigąsdavo ar susijaudindavo. Šiaip, nors jau sulaukusi septyniasdešimt dvejų metų amžiaus, Katryna dar buvo visai sveika ir tvirta. Tik ji būgštavo, kad rankos neimtų drebėti labiau, nes tada ji negalėtų uždarbiauti. Iki šiol jai vis dar šiaip taip pasisekdavo uždirbti sau ir Janui.

Tuo metu Katryna jau visai buvo netekusi vilties pamatyti dukterį, ir šią dieną ji nė galvoti apie ją negalvojo. Bet vėliau, pasakodama apie tą dieną,

Katryna tvirtino, kad, vos tik išgirdusi dardant vežimą, ji jau žinojusi, kas parvažiuoja.

Katryna priėjo prie savo skrynios, norėdama išsimti švarią prikyštę, bet jos rankos taip smarkiai drebėjo, kad ji niekaip neįstengė įkišti rakto į skylutę. Taigi Katryna negalėjo net pasipuošti ir, kaip stovėjo, išėjo pasitikti dukros.

Ne aukso karieta parvažiavo mažoji mergaitė. Dabar ji net buvo išlipusi iš vežimo irėjo pėsčia. Kelias į Askedalarną tebebuvo toks blogas kaip anuomet, kada Erikas iš Falos su žmona vežė kūdikį krikštyti. Dabar jiėjo vienoje vežimo pusėje, vežėjas – kitoje, prilaikydami dvi didžiules skrynias, kurios buvo pririštos užpakalyje ir kas akimirką galėjo nudardėti į griovį. Sugrižimas nebuvo didingas, bet gal nieko daugiau ir negalima reikalauti.

Katryna tik spėjo atidaryti duris, o vežimas jau sustojo prie vartų. Iš tikrųjų Katryna turėtų pribėgusi atkelti vartelius, tačiau ji to nepadare. Staiga jai taip smarkiai suspaudė krūtinę, kad užgniaužė kvapą, ir ji nebeįstengė nė žingsnio žengti.

Klara Giula parvažiavo. Katryna žinojo tai, nors viešnia, kuri dabar kelia vartus, buvo elegantiškai apsirengusi dama. Ji buvo užsidėjusi plunksnomis ir gėlėmis puoštą skrybėlę ir vilkėjo geros medžiagos

suknele. Tačiau ji buvo mažoji mergaitė iš Skruliukos.

Klara Giula, pralenkusi vežimą, įbėgo į kiemą ir išskėstom rankom žengė prie Katrynos. Tačiau Katryna stovėjo nejudėdama, pastirusi, užmerkto mis akimis. Kaip tik tą akimirką kilo jos širdyje didelis sielvartas. Ji manė niekaip negalėsiant dukrai atleisti, kad, būdama gyva, privertė tėvus veltui jos laukti visus tuos ilgus metus. Taip, Katryna beveik norėjo, kad dukteriai iš viso nebūtų atėję į galvą grįžti namo.

Klara Giula turbūt pastebėjo, kad motina vos pastovi ant kojų ir gali bematant pargriūti, nes ji greitai apglėbė motiną ir beveik nešte įnešė ją į trobą.

– Mieloji motin, tu tik neišsigąsk! – tarė Klara Giula. – Argi manęs nebepažįsti?

Atmerkusi akis, Katryna įdėmiai ėmė stebėti savo dukterį. Katryna buvo protingas žmogus ir niekados nesitikėjo, kad mergaitė, penkiolika metų nebuvusi namie, grįžtų visiškai tokia pat, kokia išvyko. Tačiau Katryną išgąsdino tai, ką ji išvydo.

Priešais stovinti mergina atrodė daug vyresnė, negu iš tikrųjų buvo. Juk ji tik pradėjusi trisdešimtuosius. Jos plaukai apie smilkinius jau žilstelėję ir

kaktoje pilna mažų raukšlių, tačiau ne dėl to atrodė senesnė, ji buvo pasidariusi atgrasi. Veidas nepaprastai nublankęs, kažkoks atšiaurus bruožas atsiradęs prie lūpų. Akių baltymai papilkėję, paplūde krauju, paakiuose kabojo stori maišiukai.

Katryna susmuko į kėdę ir stipriai apsikabino kelius rankomis, kad jos nedrebėtų. Moteris galvojo apie grožiu spindinčią aštuoniolikmetę merginą raudona suknele. Iki šiol tokia ji tebegyveno Katrynos prisiminimuose. Vargšė sena moteriškė baimindamasi save klausė, ar įstengs ji džiaugtis Klaros Giulos sugrįžimu.

- Turėjai mums rašyti, - pasakė Katryna. - Bent linkėjimų reikėjo mums atsiųsti, kad žinotume tave dar gyvą esant.

- Taip, turėjau tai padaryti, gerai žinau, - atsiliepė dukra. Ir jos balsas tas pats. Jis skambėjo guviai ir džiugiai kaip anksčiau. - Bet iš pradžių man blogaiėjosi... Tikriausiai būsite girdėję?

- Taip, tiek žinome, - pasakė Katryna, sunkiai atsidusdama.

- Todėl ir nerašiau, - kalbėjo Klara Giula, garsiai juokdamasi. Taip pat dabar ji turėjo kažką sveika ir energinga, visai kaip anksčiau. Ji tikrai nepriklausė

tiems žmonėms, kurie kamuojasi atgailaudami, jausdami sąžinės graužimą.

- Negalvokit dabar apie tai, motin! - tarė Klara Giula, Katrynai tebetylint. - Šiuo metu man labai gerai einasi. Aš turiu viešbutį, virtuvę dideliame garlaivyje, kuris plaukioja tarp Malmės ir Liubeko, o dabar, rudeniui, išsinuomojau butą Malmėje. Kartais ateidavo man į galvą, kad, tiesą sakant, turėčiau jums parašyti, bet iš tikrųjų nežinojau, nuo ko pradėti. Paskui pagalvoju, kad palauksiu, kol galėsiu pasiimti jus su tėvu. O dabar, kai viskas sutvarkyta, ir galiu jus pasiimti, sumaniau, kad bus daugiau džiaugsmo, jei atvažiuosiu pati.

- Ir tau nieko neteko apie mus girdėti? - pasiteiravo motina.

Visi Klaros Giulos aiškinimai turėjo Katryną nudžiuginti, bet ji tebesijautė prislėgta.

- Ne, - atsakė Klara Giula, tačiau tuojau pat pridūrė tartum teisindamasi. - Buvau tikra, kad žmonės padės, jeigu jums iš tikro blogai eitųsi.

Tą akimirką Klara Giula tikriausiai pastebėjo, kaip smarkiai dreba Katrynos rankos, nors ji laikė jas stipriai sunėrusi. Tada Klara Giula suprato, kad tėvams buvo kur kas sunkiau, negu ji manė. Ir ji mėgino toliau teisintis.

- Nenorėjau siuntinėti mažom sumom. Aš norėjau sutaupyti tiek pinigų, kad galėčiau pasiimti jus, - kalbėjo Klara Giula.

- Mums nereikėjo pinigų, būtume džiaugęsi gavę laišką, - įsiterpė Katryna.

Klara Giula pamėgino praskaidrinti motinos nuotaiką tuo pat būdu, kaip ji anksčiau visuomet darydavo.

- Nedrumskite man šios džiaugsmingos akimirkos, motin, - tarė ji. - Dabar aš vėl čia. Eikškit, įneškim mano skrynias ir iškraukim. Ten yra visokiausių gardumynų. Kol tėvas pareis, paruošime puotą.

Klara Giula išėjo padėti vežėjui nuimti skrynias, tačiau Katryna nenusekė iš paskos.

Klara Giula nesiteiravo, kaip laikosi tėvas. Ji buvo tikra, kad jis kaip ir anksčiau dirba Faloje padieniu.

O! Katryna gerai žinojo, kad ji privalo pranešti dukteriai, kaip iš tiesų yra. Tačiau ji vis delsė, atidėliojo. Kartu su mažąja mergaite į namus įsiveržė gaivaus, gryno oro, ir Katryna nušiorpdavo vien tik pagalvojusi, kad taip greitai turės baigtis džiaugsmas dėl Klaros Giulos sugrįžimo.

Klara Giula kieme atrišinėjo su vežėju skrynias. Ūmai ji pamatė prie vartelių keletą vaikų, smalsiai

žvilgčiojančių į kiemą. Vaikai nieko nesakė, tik juokėsi, rodydami į ją pirštais. Paskui jie greitai nubėgo kaimo link.

Netrukus vaikai vėl grįžo, o tarp jų buvo mažas senas žmogelis. Nors išgeltęs, surembėjęs, bet jis ėjo aukštai iškėlęs galvą, šauniai išsitempęs ir koja smarkiai trenkdamas į žemę kaip žygiuojantis kareivis.

– Tai bent keistuolis, – pasakė Klara Giula vežėjui, kai senis, vaikų apsuptas, įsiveržė pro vartus. Ji neturėjo mažiausio supratimo, kas jis, bet taip didingai apsirengęs žmogus turėjo atkreipti jos dėmesį. Ant galvos jis buvo užsidėjęs žalią odinį kasketą su plunksnų kuokštu, o aplink kaklą, siekdamas krūtinę, grandine kabojo žvaigždės ir kryžiai iš standaus auksuoto popieriaus. Atrodė, lyg tai būtų aukšinė kaklo puošmena.

Šiuokart vaikai jau nebetylėjo, bet visa gerkle rėkė:

– Karalienė! Karalienė!

Vargšas senas žmogus, liepęs jiems nutilti, žingsniavo būrio priekyje, lyg rėkiantys, kvatojantys vaikai būtų garbės sargyba.

Kai visas būrys priėjo jau beveik prie pat durų, Klara Giula staiga sukliko ir puolė į vidų pas Katryną.

- Kas tai toks? - paklausė Klara Giula, siaubo apimta. - Ar tai tėvas? Negi jis išėjo iš proto?

- Taip, - atsakė Katryna. Iš susijaudinimo ji pravrško ir užsidengė veidą prikyšte.

- Ar dėl manęs taip atsitiko?

- Gerasis Dievas iš mielaširdystės padarė tai dėl jo, - raudėjo Katryna. - Jis matė, kad tėvui per sunku pakelti tą smūgį.

Toliau Katryna nebegalėjo aiškinti, nes Janas jau stovėjo ant slenksčio. Jam iš paskos skverbėsi visas būrys vaikų, norinčių pamatyti, koks gi iš tikrųjų bus tas susitikimas, apie kurį jie taip dažnai girdėjo pasakojant.

Portugalijos karalius neprisiartino prie dukters. Jis sustojo palei duris ir padeklamavo iškilmingą pasveikinimą:

*Būk pasveikinta, būk pasveikinta, tu skaisčioji,
tu gražioji, turtingoji Giuleborga!*

Šiuos žodžius Janas ištare taip pompastiškai ir didingai, kaip paprastai sako žymiausiai žmonės iškilmingomis akimirkomis, kartu užplūdo jo akis skaisčios džiaugsmo ašaros, ir tik vargais negalais jis įstengė susivaldyti, kad jo balsas nedrebėtų.

Baigęs didingą, iš anksto parengtą, gerai apgalvotą pasveikinimą, karalius triskart smarkiai sudavė į grindis sidabruota lazda, reikalaudamas tylos ir dėmesio, o paskui ėmė dainuoti tėvu, virpančiu balseliu.

Klara Giula atsistojo prie pat motinos. Atrodė, lyg ji norėtų pasislėpti, visai užlįsti už motinos. Iki šiol Klara Giula tylėjo, bet, Janui pradėjus dainuoti, ji iš siaubo kraupiai suriko ir jau norėjo pareikalauti, kad tėvas liautųsi.

Katryna smarkiai sugriebė ją už peties.

- Tegul! - paliepė Katryna. - Nuo to laiko, kai tu mums dingai be žinios, jis visą laiką džiaugėsi galėsiąs tave pasveikinti šia daina.

Klara Giula nutilo, o Janas dainavo:

Karalienės tėvui

Iš džiaugsmo plasta širdis.

Mums laikraščiai paskelbė:

Austrija ir Portugalija,

Mecas ir Japonija -

Bum, bum, bum, rataplan,

Bum, bum!

Daugiau Klara Giula nebegalėjo pakelti to siaubo. Ji puolė į priekį, greitai išvarė vaikus ir uždarė duris.

Paskui pasisuko į tėvą. Smarkiai supykusi, treptelėjo koja į grindis.

– Nagi nutilk, nutilk! – įsakė Klara Giula. – Ar nori mane išjuokti prieš visą kaimą, kad vadini karaliene?

Janas kiek sumišo, bet tik akimirką. Bematant jis susigriebė. Juk ji – didžioji karalienė! Visa, ką ji daro, turi būti gerai. Visa, ką ji kalba, – medus, balzamas. Iš džiaugsmo Janas visiškai pamiršo pasidairyti aukso karūnos, aukso sosto ir auksu tviskančių aukštų kariškių. Jeigu ji nori atrodyti neturtinga ir bejėgė, tai čia tik jos reikalas. Klara Giula sugrįžo, ir tai – neapsakomas džiaugsmas.

PABĖGIMAS

Praslinkus aštuonioms dienoms po Klaros Giulos sugrįžimo į tėvų namus, vieną priešpietį ji stovėjo su motina Borgo prieplaukoje, ruošdamasi išvykti ir niekadęs negrįžti. Senoji Katryna buvo skrybėlėta, gražiu gelumbiniu apsiaustu. Ji turėjo kartu su dukra keliauti į Malmę ir tapti puošnia miesto ponija. Niekada daugiau nebeteks jai grumtis dėl kasdie-

nės duonos kąsnio. Susidėjusi rankas, sėdės dabar Katryna ant sofos ir visiškai ramiai, be rūpesčių leis likusias savo gyvenimo dienas.

Tačiau, žinodama apie jos laukiančias gėrybes, Katryna per visą savo gyvenimą tikrai dar niekada nesijautė tokia prislėgta ir nelaiminga kaip dabar, stovėdama čia, prieplaukoje, ir laukdama garlaivio.

Klara Giula tikriausiai ką nors pastebėjo, nes paklausė motiną, gal ši bijanti kelionės ežeru, ir ėmė įrodinėti, kad tai nė kiek nepavojinga, nors ir kiltų toks smarkus vėjas, jog žmonės vos galėtų išsilaikyti ant tiltelio. Ji pati taip įpratusi plaukioti, ir net jūra, taigi žino, ką sako.

- Kokios čia bangos, - kalbėjo ji motinai. - Jos beveik visai neturi putotų keterų. Aš be jokios baimės plaukčiau net mūsų senu, iš ažuolo išskaptuotu luotu.

Klara Giula, nepaisydama vėtros, ramiai stovėjo prieplaukoje, bet Katryna nuėjo į didelį prekių sandėlį, kad vėjas nepersmelktų jos kiaurai, iki pat gyvo kaulo. Ten ji pasislėpė tamsioje kertėje, užlindo už supakuotų ryšulių ir nutarė pasilikti, kol atplauks garlavis, kad išvykstant netektų ko susitikti iš gimtosios parapijos. Tą akimirką Katrynai dingtelėjo mintis, nuo kurios ji sudrebėjo nuo galvos iki kojų.

„Jeigu jai baugu pasirodyti žmonėms, tai visa, ką ji ketina daryti, turbūt labai neteisinga, – galvojo Katryna“.

Tačiau iš vienos pusės ji galėjo pasiteisinti. Ji keliavo su Klara Giula, ne geisdama geresnio gyvenimo, bet vien dėl to, kad jos rankos vis labiau atsikrato dirbti. Ką gi dar ji galėtų daryti, jeigu jaučia, kad jos rankos vis labiau dreba, ir ji daugiau nebe pajėgia verpti?

Katryna pamatė zakristijoną Svartlingą, įeinantį į prekių sandėlį, ir ėmė karštai melsti Dievą, kad Svartlingas jos nepastebėtų, kad jis prie jos neprieitų ir nepasiklaustų, kur ji ketina vykti. Kaip Katryna jam pasakytų, kad ji nori palikti Janą, savo namus ir ligšiolinį savo gyvenimą?

Iš pradžių Katryna stengėsi prikalbinti Klarą Giulą viską sutvarkyti taip, kad ji galėtų pasilikti su Janu Skruliukoje. Katryna manė, kad jeigu dukterė siuntinėtų jiems kiek pinigų, – nors po dešimt talerių per mėnesį, – jie kaip nors išsiverstų. Bet visos jos kalbos buvo perniek. Klara Giula nė girdėt nenorėjo apie tokį sutvarkymą. Ji sakė neduosianti jiems nė vieno vienintelio erezio, jeigu Katryna nekeliausianti kartu su ja.

Katryna gerai suprato viską. Klara Giula ne iš piktumo tai sakė, ne. Duktė jau buvo išnuomojusi butą, įrengusi jį abiem tėvams ir jau džiaugėsi ta akimirka, kada galės jiems parodyti. Juk ji galvojo apie tėvus ir dėl jų dirbo. Geisdama gauti atpildą už visą savo triūsą, dabar ji norėjo bent motiną pasiimti.

Dirbdama ir kaupdama lėšas tėvams įrengti namus, Klara Giula iš tikrųjų daugiau galvojo apie Janą negu apie Katryną, nes seniau juodu su tėvu buvo artimiau susigyvenę. Tačiau dabar Klara Giula pamatė, kad neįmanoma pasiimti tėvą kartu.

Kaip tik čia ir buvo visa nelaimė. Klarą Giulą tėvas tiesiog atgrėsė. Ji negalėjo pakęsti jo. Ji neleisdavo jam kalbėti apie Portugaliją, šlykštėdavosi matydama jį karališkai pasipuošusį. O tėvas vis dar taip pat karštai tebemylėjo dukrą ir norėjo nuolat būti su ja. Katryna tvirtai buvo įsitikinusi, kad duktė, vos aštuonetą dienų pabuvusi senoje tėviškėje, skuba kuo greičiausiai iš čia iškeliauti vien dėl to, kad nereikėtų matyti tėvo.

Klara Giula irgi įėjo į prekių sandėlį. Ji nė kiek nebijojo zakristijono Svartlingo, tuojau pat priėjusi užkalbino jį, bematant papasakojo, kad keliauja atgal į savo namus su Katryna.

Kaip ir reikėjo tikėtis, zakristijonas Svartlingas pasiteiravo, kaip gyvens tėvas. Ramiai, tarytum ji kalbėtų su svetimu, Klara Giula paaiškino, kad ji viską sutvarkė. Tėvą ji pavedė globoti Lisai, senojo tinklų mezgėjo marčiai. Ten jis gyvens ir gaus išlaidymą. Mat po El Bengstos mirties Lisa pasistatydino naujus namus, ten esąs tuščias kambarys, kuriame Janas galės gyventi.

Zakristijono Svarstlingo veidas neišdavė jo minčių daugiau, negu jis pats norėjo parodyti. Kol jis kalbėjosi su Klara Giula, jo veidas nė kiek nepasikeitė. Tačiau Klara Giula aiškiai numanė, ką galvoja šis žmogus, kuris yra kaip tėvas visai parapijai.

„Kam senam žmogui, turinčiam gyvą žmoną ir dukrą, keltis pas svetimus? Lisa gera moteriškė, bet ji negali būti Janui tokia atidi ir kantri kaip jo artimieji“. Taip galvojo Svartlingas. Ir teisingai galvojo.

Katryna greitai pažvelgė į savo rankas. Gal ji pati save apgavo, manydama, kad dėl rankų drebinimo reikia išvykti? Tikroji priežastis, dėl ko ji paliko Janą, ar tik nebus tai, kad ji negalėjo pasipriešinti dukteriai, nes ši buvo per daug valdinga.

Klara Giula tebesišnekėjo su zakristijonu Svarstlingu. Dabar Klara Giula pasakojo, kaip jos su

motina vogčiom išsmukusios iš namų, kad Janas nežinotų apie jų išvykimą.

Tai ir buvo Katrynai baisiausia. Klara Giula išsiuntė Janą su reikalais į prekybos namus, toli, į Bru parapiją. Vos tik jam išėjus, jos susidėjo daiktus ir pasileido į kelionę iš anksto užsakytu vežimu.

Taip išsmukusi iš savo namų, Katryna jautėsi kaip vagis ir nusikaltėlis, bet Klara Giula tvirtino, kad nėra kitos išeities. Jei tėvas sužinotų apie išvykimą, jis pultų ant kelio po vežimu, kad ratai jį pervaziuotų, bet neleistų joms iškeliauti. Lisa lauksianti jo grįžtant namo ir tikrai pasistengsianti kaip galėdama jį paguosti. Tačiau Katrynai baisu buvo pagalvoti, koks neapsakomai nelaimingas bus Janas sužinojęs, kad Klara Giula jį paliko.

Zakristijonas Svartlingas stovėjo, netardamas nė žodžio, ir leido Klarai Giulai kalbėti. Katrynai buvo neaišku, ar jis pritaria tam, ką sužinojo. Tačiau staiga Svartilingas sugriebė Klaros Giulos ranką ir labai rimtai pasakė:

- Esu tavo senas mokytojas, Klara Giula, todėl dabar tiesiai pasakysiu savo nuomonę. Tu nori pabėgti nuo savo pareigos, bet nesi tikra, ar pavyks. Man teko matyti kitus mėginant tą patį padaryti, bet už tai jiems buvo žiauriai atkeršyta.

Tai išgirdusi, Katryna išsitiesė ir su palengvėjimu atsiduso. Lygiai tokius žodžius ji pati mielai būtų pasakiusi dukteriai, tik nedrįso.

Tačiau Klara Giula labai abejingai atsakė, kad ji nemato kitos išeities. Ji nieku būdu negalinti imti pamišėlio į svetimą miestą, taip pat čia, Svarstjės parapijoje, ji negalinti pasilikti, nes tuo pasirūpinęs pats tėvas. Kai tik ji einanti pro kurį kiemą, išbėga vaikai ir šaukia jai iš paskos: „Karalienė! Karalienė!“ Paskutinį sekmadienį bažnyčioje žmonės taip į ją spoksojo ir taip stumdė, kad vos nepargriovė.

Zakristijonas Svartlingas nepakeitė savo nuomonės.

– Suprantu, kad tai nelengva, – kalbėjo Svartlingas. – Tačiau tave ir tėvą nuo pat vaikystės sieja tokie artimi ryšiai. Jų taip lengvai nenutrauksi, tikėk manimi, Klara Giula.

Po šių žodžių abu ėmė eiti iš prekių sandėlio, o Katryna sekė iš paskos. Dabar ji kitaip galvojo apie visą šį reikalą ir labai norėjo apie tai pasišnekėti su zakristijonu Svartlingu. Prieidama prie jo, Katryna atsisuko ir pažvelgė į priešais dunksančią kalvą, nes nujautė, kad Janas netrukus bus čia.

– Ar baiminies, kad tėvas gali ateiti? – paklausė Klara Giula, pasitraukusi nuo zakristijono Svartlingo ir vėl priėjusi prie motinos.

- Baimintis! - atsiliepė Katryna. - Aš tik ir meldžiu gerąjį Dievą, kad leistų Janui suspėti čia, kol dar neišskeliavau.

Sukaupusi visą savo drąsą, Katryna kalbėjo toliau:

- Klara Giula, aš jaučiu, kad neteisingai pasielgiau, ir esu įsitikinusi, kad visą likusį gyvenimą turėsiu už tai kentėti.

- Jūs taip sakote, motin, vien dėl to, kad visą savo gyvenimą praleidote skurde ir tamsoje, - atsakė Klara Giula. - Viskas bus kitaip, kai tik atsidursite plačiame pasaulyje. O tėvas nieku būdu negali čia ateiti, nes jis nežino, kad mudvi išvažiavome, - pridūrė ji.

- Per daug tuo nepasitikėk! - įspėjo Katryna. - Janas visuomet žino, ką jam reikia žinoti. Nuo to laiko, kai tu dingai, jis tapo aiškiaregiu, ir tai kasmet vis labiau ir labiau matyti. Gerasis Dievas tikriausiai manė, jog, atėmus jam sveiką protą, reikia duoti kitą šviesą, kad jis neklaidžiotų tamsybėje.

Norėdama įtikinti Klarą Giulą, kad Janas yra aiškiaregys, Katryna trumpai papasakojo apie Lašo Giunarsono mirtį, taip pat keletą kitų atsitikimų, įvykusių pastaraisiais metais.

Klara Giula įdėmiai klausėsi. Jau pirma mėgino Katryna jai papasakoti, koks buvo geras Janas daugeliui neturtingų senų žmonių, bet apie tai Klara Giula nė girdėti nenorėjo.

Tačiau dabar ji atrodė giliai sujaudinta, ir Katryna tikėjosi, kad ji pažvelgs į Janą kitomis akimis, net ir namo grįš.

Toji viltis ruseno neilgai.

– Štai artėja garlaisis, motin, – nutraukė ją Klara Giula linksmu balsu. – Dabar viskas bus gerai, ir mes pagaliau išplauksime.

Pamačiusi artėjantį prie kranto garlaivį, Katryna apsiverkė. Ji norėjo prašyti zakristijoną Svartlingą, kad užtartų ją ir Janą prieš Klarą Giulą, kad juodu galėtų pasilikti savo senojoje trobelėje. Tačiau tam jau nebuvo laiko. Katryna nematė jokios išėities, kaip galėtų išvengti kelionės.

Matyt, garlaisis labai vėlavo, nes be galo skubėjo vėl išplaukti. Net tiltelio nenuleido. Keletą skurdžių keleivių, kurie norėjo išlipti, jūreiviai beveik meste išmetė į prieplauką. Klara Giula nutvėrė Katryną už rankos, vienas vyriškis pertempė ją į kitą pusę, ir ji atsidūrė laive. Katryna verkė, norėjo grįžti, bet jokio pasigailėjimo nerado.

Kai tik Katryna atsidūrė ant denio, Klara Giula priėjo prie jos ir apglėbė, lyg norėdama paremti.

- Eikš, motin, į kitą pusę! - pasakė Klara Giula.

Bet buvo jau per vėlu. Kaip tik dabar senoji Katryna pamatė galvotrūkčiais leidžiantis nuo kalvos vyriškį, kurį tučtuojau pažino.

- Tai Janas! - sušuko Katryna. - Ką jis dabar darys? Ko gero, dar šoks į vandenį!

Janas atbėgo į priepilauką, sustojo pačiame tiltelio gale, mažas ir vertas pasigailėjimo. Jis matė Klarą Giulą tolstančiame garlaivyje ant denio. Joks veidas negalėjo išreikšti didesnio beviltiškumo ir gilesnio sielvarto.

Vos tiktai Katryna išvydo savo vyrą, daugiau nieko neberekėjo. Jis pasijuto stipri ir ėmė priešintis dukteriai.

- Jeigu tu būtinai nori keliauti, tai keliauk pati! - sušuko Katryna. - Aš išlipsiu artimiausioje priepilaukoje ir grįšiu namo.

- Darykit, kaip norit, motin, - paniurusi atsiliepė Klara Giula.

Ji buvo tikra, kad neįstengs nieko padaryti. O gal ji taip pat pajuto, kad jos buvo tėvui pernelyg žiaurios...

Tačiau neteko viso to atitaisyti. Nenorėjo Janas antrą kartą prarasti savo gyvenimo džiaugsmo. Jis šūstelėjo nuo tiltelio į vandenį.

Gal jis norėjo plaukte priplaukti ir pasivyti garlaivį. Gal tiesiog suvokė, kad daugiau nebeturės jėgų gyventi. Kas žino?

Prieplaukoje kilo garsus riksmas. Akimirksniu nuleido valtį, krovinių garlaivis sustojo ir nusiuntė mažąją gelbėjimo valtelę.

Tačiau Janas bematant nugrimzdo ir nė karto neišniro į vandens paviršių.

Karališkoji lazda ir žaliasis odinis kasketas plūduriavo ant vandens, tačiau pats karalius dingo be garso ir be pėdsakų. Jeigu ne šie papuošalai, plūduriuojantys vandens paviršiuje, sunku būtų patikėti, kad jis kaip tik čia nuskendo.

KLIŪTIS

Žmonėms atrodė be galo nuostabu, kad Klara Giula kiauras dienas stovi Borgo prieplaukoje, laukdama kažko, kas iš viso nesirodė.

Ne gražiomis vasaros dienomis stovėjo Klara Giula prieplaukoje, bet apsiniaukusį vėjuotą lapkritį

ir tamsų šaltą gruodį. Ir ne gražias malonias svajas rezgė ji ten apie kažką, kas turi atvykti iš tolimų kraštų ir didingai, iškilmingai išlipti į krantą. Jos akys ir mintys be paliovos stebėjo laivą, besisukiojantį prieplaukoje ir ieškantį skenduolio. Iš pradžių Klara Giula manė, kad tas, kurio ji laukia, iš karto bus ištrauktas su vilkikais. Tačiau nusivylė. Diena po dienos plušėjo du seni, kantrūs žvejai su vilkikais, bet nieko nerasdavo.

Visai netoli Borgo prieplaukos, ežero dugne, buvo keletas gilių duburių. Daugelis manė, kad Janas tikriausiai bus nugrimzdęs į vieną kurią kiaurymę.

Kiti kalbėjo, kad čia, prie pat kyšulio, esanti labai smarki srovė, plaukianti į didžiąją įlanką, kuri ir galėjo Janą tenai nunešti. Klara Giula paprašė paimti kuo ilgiausius lynus, kad būtų galima pasiekti pačias Levo ežero gelmes. Be to, ji įsakė kabliais išieškoti visą Levo ežerą ir įlanką colį po colio. Tačiau velionio nepavyko ištraukti.

Tuoju pat, kitą dieną po nelaimės, Klara Giula užsakė karstą. Kai karstas buvo padarytas, Klara Giula įsakė pastatyti jį prieplaukoje, kad, vos tik suradus velionį, tuojau pat būtų galima jį paguldyti. Nuo to laiko karstas ir stovėjo prieplaukoje. Net nakčiai Klara Giula neliepdavo įnešti karsto į prekių

sandėlį. Išeidamas prižiūrėtojas užrakindavo sandėlį ištisoms valandoms, o karstas turėjo būti paruoštas bet kuriuo metu, kad Janui netektų laukti.

Kai senasis karalius laukdavo priepilaukoje, dažniausiai jį apsupdavo geri draugai, ir jam diena neprailgdavo. Klara Giula beveik visuomet stovėdavo visiškai viena. Ji nieko nekalbino, jai taip pat visi duodavo ramybę. Nieko ji nestebino, ir niekas jos neužkabinėjo, nes ši duktė, kalta dėl savo tėvo mirties, aplinkiniams atrodė kraupiai.

Gruodžio mėnesį visai nustojo plaukioję bet kokie laivai. Nuo tol Klara Giula stovėdavo priepilaukoje vienui viena. Niekas jai netrukdė. Žvejai irgi norėjo liautis ieškoti skenduolio. Klara Giula beviltiškai priešinosi. Tėvas turėjo būti surastas, tai buvo vienintelė jos viltis, vienintelis išsigelbėjimas. Kol ežeras neužšalęs, reikėjo ieškoti. Jie turėjo išnaršyti kyšulį prie Niugerio ir prie Sturviko.

Kuo ilgiau tęsėsi nežinia, tuo baugiau jautėsi Klara Giula, tuo labiau ji karščiovosi, tuo uoliau stengėsi, kad skenduolis būtų rastas. Ji įsikūrė pas kampininką netoli Borgo. Iš pradžių prisiversdavo bent keletą valandų per dieną pabūti po stogu. Ilgainiui pagavo ją tokia baimė, kad ji vos įstengė bent kiek ramiai numigti ir užkąsti. Dabar ji paprastai

visą laiką praleisdavo prieplaukoje. Ne vien tik trumpas dienas, bet taip pat begalinius vakarus, kol ateidavo laikas gultis. Pirmąsias dvi dienas po Jano mirties senoji Katryna stovėjo prieplaukoje greta Klaros Giulos ir laukė Jano. Paskui Katryna grįžo į Skruliuką.

Ji paliko prieplauką ne iš abejingumo, bet kodėl, kad jai pasidarė nepakenčiama būti kartu su dukra ir girdėti be paliovos ją kalbant apie Janą. Klara Giula neapsimetinėjo. Katryna gerai žinojo, kaip iš tikrųjų yra. Ne švelnus rūpestis ar sąžinės graužimas vertė Klarą Giulą taip uoliai stengtis rasti skenduolį ir palaidoti jį pašventintoje žemėje. Kol tėvas, dėl kurio mirties ji jautėsi kalta, nepalaidotas gulėjo ežero dugne, Klarą Giulą kamavo kaskart didėjanti baimė. Ji vylėsi, kad, pavykus tėvą rasti ir palaidoti pašventintoje kapinių žemėje, jis neatrodys jai toks baisus ir toks pavojingas. Tačiau kol skenduolis buvo ten, kur dabar, Klara Giula siaubingai bijojo tėvo ir tos bausmės, kuri jai teks už jį.

* * *

Klara Giula stovėjo Borgo prieplaukoje ir žiūrėjo žemyn į ežerą, kurio vanduo nuolatos banguodavo

sujudęs ir pilkas. Žvilgsniu ji negalėjo prasiskverbti pro vandens paviršių. Tačiau jai atrodė, lyg ji matytų ežero dugną.

Ten, žemai, sėdėjo jis, Portugalijos karalius. Atsisėdęs ant akmens, rankomis apsikabinęs kelius, įsmeigęs akis į pilkai žalsvą vandenį, be paliovos laukė jos ateinant, įsitikinęs, kad ji atvyks.

Jis nusiėmė visus savo karališkus papuošalus. Lazda ir odinis kasketas liko vandens paviršiuje, nenugrimzdę į gelmes, o popierinės aukso žvaigždės išskydo vandenyje. Sėdi jis ten savo senu nudėvėtu švarku, tuščiomis rankomis. Tačiau dabar jis jau nė kiek neatrodė juokingas. Jis buvo tik galingas ir baisus.

Ne be reikalo Janas tvirtino esąs karalius. Gyvas būdamas, jis turėjo tokią didžią galią, kad galėdavo pražudyti savo nekenčiamus priešus, o savo draugams galėdavo padėti. Toji galia ir dabar jam liko, ji nedingo net jam mirus.

Per visą gyvenimą tiktai du žmonės padarė jam didelę skriaudą.

Vienam jau atkeršyta. Antrasis – tai jo tikroji dukra, kuri iš pradžių privedė tėvą iki beprotybės, paskui iki mirties. Ir jos tykojo dabar tėvas ten, apačioj, gelmėje. Jis jos jau nemylėjo. Dabar jis laukė jos

ne tam, kad ją garbintų ir aukštintų. Į niūrią mirusių karalystę tėvas stengėsi ją prisivilioti, norėdamas nubausti už viską, kuo ji jam nusikalto.

* * *

Vienas dalykas labai smarkiai masino Klarą Giulą. Be galo norėjosi nuimti sunkų karsto dangtį, o patį karstą nuleisti į vandenį tartum laivelį. Paskui ji pati įliptų į tą laivelį, pasistūmėtų nuo kranto ir labai labai atsargiai išsitiestų pjuvenų guolyje.

Klara Giula nežinojo, ar tuojau pat nugrimztų, ar kurį laiką dar plūduriuotų, kol užėjusi bangų mūša pripildytų laivelį vandens ir nutrauktų į gelmes. Dingtelėdavo jai mintis, kad gal ir visai nenuskėtų. Juk vanduo galėtų ją išplukdyti toli į ežerą, o galų gale išmestų ant kurio alksniais apaugusio kyšulio, kur ji pasiektų žemę.

Klarai Giulai nepaprastai norėjosi tai išbandyti. Visą laiką ji gulėtų tylutėliai, nė kiek nesijudindama, nemėgindama plukdyti karstą tolyn. Ji visiškai atsi-
duotų savo teisėjo valiai. Tegu jis įtraukia ją pas save į gelmes arba tegul leidžia gyvai iš ten išsigelbėti, – tebūnie, kaip jis nori.

Kai ji atsiduos jo valiai, gal tada ir vėl prabils didžioji meilė. Gal jis pasigailės ir bus mielaširdingas.

Tačiau jos baimė buvo per didelė; ji daugiau neturėjo drąsos pasikliauti jo meile. Ne, ji nedrįso nuleisti juodą karstą į ežerą...

* * *

Tomis dienomis Klarą Giulą prielaukoje aplankė vienas senas pažįstamas ir bičiulis. Jis buvo vardu Ogiustas ir gyveno savo tėvų namuose Der Nolyje, Presteriude.

Ogiustas buvo ramus ir protingas žmogus, ir Klarą Giulą praskaidrino pokalbis su juo. Ogiustas manė, kad būtų geriau, jeigu ji iškeliautų ir vėl imtųsi ankstesnio savo darbo. Nieko gero nebus, jeigu ji čia, vienišoje prielaukoje, lauks velionio.

Klara Giula atsakė, kad ji nedrįsta iškeliauti, kol jos tėvas nebus palaidotas pašventintoje žemėje, bet apie tai Ogiustas nė klausyti nenorėjo.

Pirmą kartą Ogiustui aplankius Klarą Giulą, dar nieko nebuvo nuspręsta, bet kai jis aplankė ją antrą kartą, mergina pažadėjo klausyti jo patarimo. Išsiskirdami juodu sutarė, kad kitą dieną Ogiustas pats

atvažiuos savo arkliu ir nugabens Klarą Giulą į geležinkelio stotį.

Jeigu Ogiustas būtų padaręs, ką pažadėjo, gal viskas būtų baigęsi gerai. Tačiau jam atsirado rimtų kliūčių; negalėdamas pats atvykti, jis atsiuntė pusbernį su arkliu. Klara Giula sėdo į vežimą ir išvažiavo. Pakeliui Klara Giula išsikalbėjo su vežėju apie savo tėvą, jis papasakojo jai kai kuriuos atsitikimus, patvirtinančius, kad Janas buvo aiškiaregys. Vežėjas pakartojo tą pat, ką anuomet Katryna sakė, stovėdama prieplaukoje, taip pat papasakojo ir daugelį kitų dalykų.

Klara Giula kurią laiką klausėsi, paskui liepė pasukti arklių atgal. Ją pagavo toks siaubas, kad ji neturėjo drąsos važiuoti toliau. Senasis Portugalijos karalius buvo per daug galingas. Klara Giula gerai žinojo, kad mirusieji, kurie palaidoti nešventintoje žemėje, persekioja savo priešus ir vejasi juos iš paskos. Ji turėjo ištraukti tėvą iš vandens, įdėti į karstą ir palaidoti. Kitaip ji niekadęs gyvenime neturės nė akimirkos ramybės.

ATSISVEIKINIMAS

Apie Kalėdas Klara Giula gavo žinią, kada jos motina guli mirties patale. Vien dėl to galų gale ji įstengė pasitraukti iš priepilaukos.

Klara Giula pasileido atgal pėsčia, nes šiuo metų laiku taip geriausiai galėjai pasiekti Askedalarną. Ji pasirinko seną kelią per Lubių, didžiąja giria, viršum Snipos aukštumos.

Eidama pro sodybą, kur kadaise gyveno senasis Bjernas Hindriksonas iš Lubių, ant kelio pamatė stovintį aukštaūgį energingą, rimtą išvaizdos vyrą ir taisantį tvorą. Jis pasveikino Klarą Giulą, linktelėdamas galvą, ir leido jai praeiti pro šalį, bet paskui sustojęs ėmė žiūrėti jai iš paskos. Galų gale pasileido bėgti ir pasivijo merginą.

- Tikriausiai jūs esate Klara Giula iš Skruliukos, - tarė jis. - Norėčiau jums ką pasakyti. Aš Linartas, Bjerno Hindriksono sūnus, - pridūrė jis, pastebėjęs, kad Klara Giula nežino, kas jis.

- Be galo skubu, gal atidėtumėt kitam kartui, - atsiliepė Klara Giula. - Gavau žinią, kad mano motina prie mirties.

Užuot pasitraukęs Linartas pasisiūlė ją kiek palydėti. Jis sakėsi jau ne kartą ketinęs nueiti pas ją į

prieplauką. Dabar jis nenoriš praleisti pasitaikiusios progos. Jis mano, kad tai, ką jis nori pasakyti, esą jai be galo svarbu.

Klara Giula daugiau nesipriešino. Ji pastebėjo, kaip sunku Linartui pradėti pasakojimą, taigi ji nesitikėjo nieko gero. Linartas keletą kartų atsikrenkštė, ieškodamas žodžių.

– Turbūt nežinote, Klara Giula, kad aš esu paskutinis žmogus, kuris kalbėjosi su jūsų tėvu, karalium, kaip jį čia visi vadino, – pradėjo jis galų gale.

Klara Giula pasakė to nežinojusi ir pagreitino žingsnius. Ji manė, kad būtų geriau šio pokalbio išvengti.

– Vieną rudens dieną, – tęsė Linartas Bjernsonas, – stoviu aš savo kieme ir kinkau arklių, nes turėjau važiuoti į krautuvę apsipirkti. Staiga matau karalių, ateinantį keliu. Jis labai skubėjo. Mane pažinęs, jis vis dėlto sustojo ir paklausė, ar nepastebėjau pravažiuojančios karalienės. To aš negalėjau paneigti, o kai tai patvirtinau, paplūdo jam ašaros iš akių. Jis pasakė, kad buvo beeinąs į Bru, tačiau staiga apėmusi jį tokia baimė, jog jis vėl pasukęs atgal. Grįžęs atgal, bet radęs tuščius namus. Katryna irgi dingusi. Tikriausiai jos norinčios išplaukti garlaiviu. Kelias

tolimas, jis neįsivaizduoja, kaip galėtų laiku suspėti į Borgą, kol jos dar neiškeliavusios.

Klara Giula stabtelėjo.

- Ir tikriausiai paėmėte kartu? - pasiteiravo ji.

- Taip, - patvirtino Linartas. - Anksčiau Janas padarė man didelę paslaugą, tad norėjau jam atsidėkoti. Bet gal tai buvo klaida, kad jam pagelbėjau?

- O, ne! Klaidą aš padariau, - atsiliepė Klara Giula. - Nieku būdu neturėjau jo apleisti.

- Sėdėdamas vežime, jis be paliovos verkė kaip mažas vaikas, - tęsė Linartas Bjernsonas, - o aš nežinojau, kokiais žodžiais turėčiau jį paguosti. Tad tylėjau, o jis vis verkė. Galų gale pasakiau: „Mes atvyksime kaip tik laiku, Janai. Nagi, neverk! Dabar, rudenį, ežeru plaukioja tik maži laivai, o šie taip jau labai nesiskubina“. Vos tik ištariau tuos žodžius, jis uždėjo man ant peties ranką ir paklausė, kaip aš manau - ar tie, kurie pagrobė karalienę, elgsis su ja žiauriai ir nežmoniškai.

- Tie, kurie mane pagrobė! - pakartojo Klara Giula, be galo nustebusi.

- Aš irgi labai nustebau ir paklausiau, ką jis turi galvoje. Taip, jis galvojo apie tuos, kurie iš pasalų tykojo karalienės, kai ji buvo namie. Tai buvo priešai. Visi tie priešai, kurių Klara Giula taip labai

bijojo, kad neišdrįso užsidėti savo auksinės karūnos nei kalbėti apie Portugaliją. Ir tie priešai, dabar ją užpuolę, nugalėjo ir paėmė į nelaisvę.

- Štai kaip jam viskas atrodė! - nustebo Klara Giula.

- Taigi tik šitaip jam atrodė, Klara Giula, - patvirtino Linartas Bjernsonas pabrėždamas. - Supraskit mane teisingai, Klara Giula. Jūsų tėvas verkė ne todėl, kad jis liko apleistas ir vienišas, bet todėl, jog manė, kad jo Klara Giula pavojuje.

Linartui Bjernsonui buvo sunku ištarti šiuos paskutinius žodžius. Jie strigo jam gerklėje. Turbūt jis galvojo apie senąją Bjerną Hindriksoną ir apie save. Tikriausiai prisiminė savo paties istoriją, parodžiusią, kaip reikia vertinti tokią meilę, kuri niekad os nei svyruoja, nei traukiasi.

Klara Giula viso to dar nesuprato. Nuo to laiko, kai Klara Giula grįžo namo, ji galvojo apie savo tėvą vien su pasibjaurėjimu ir siaubu. Dabar ji sumurmėjo pati sau, kad jos tėvas buvęs beprotis.

Linartas Bjernsonas išgirdo, ką ji sakė, ir tai jį užgavo.

- Vis dėlto nežinau, ar Janas tikrai buvo pamišęs, - rimtai pastebėjo Linartas. Paskui ėmė pasakoti toliau: - Atsakiau Janui, kad nepastebėjau apie Klarą

Giulą jokių priešų. Tačiau jis tučtuojau atsakė: „Argi iš tikrųjų nepastebėjote, kaip jie apsupę stropiai saugojo Klarą Giulą jai važiuojant pro jus? Žinoma, kurgi ne, mano gerasis Linartai Bjernsonai, tie priešai tai – puikybė, širdies kietumas, nusižengimai, godumas. Kaip tik su jais karalienė ir kovoja savo karalystėje“.

Klara Giula vėl stabtelėjo ir pasisuko į Linartą Bjernsoną.

– Štai kaip! – tik tiek ji pasakė.

– Atsakiau Janui, kad ir aš mačiau tuos priešus, – rūščiai baigė Linartas Bjernsonas.

Klara Giula pratrūko garsiai kvatoti, tačiau Linartas tęsė:

– Bet tuojau pat pasigailėjau tai pasakęs, nes dabar Janas beviltiškai ėmė raudoti. „O, Linartai, mano gerasis Linartai Bjernsonai, – kalbėjo Janas, – maldauk gerąjį Dievą, kad man pasisektų išgelbėti mažąją mergytę nuo viso pikta! Man niekas nesvarbu, kad tik jai galėčiau padėti.“

Klara Giula pagreitino žingsnį ir daugiau neatšakinėjo. Jai skaudėjo širdį, ir lyg kas ėmė ją draskyti, bet ji susitvardė. Jeigu tai, kas slėpėjo viduje, prasiveržtu, tada Klara Giula nežinotų, kaip toliau gyventi.

- Taip, tai buvo tartum atsisveikinimas, - kalbėjo Linartas Bjernsonas. - Neilgai trukus Janas įrodė, kad kalbėjo visiškai rimtai. Nemanykit, Klara Giula, kad jis šoko į vandenį, norėdamas pabėgti nuo savo skausmo. O ne, vien dėl to, kad savąją Klarą Giulą išgelbėtų nuo priešų, vien dėl to Janas puolė į vandenį paskui garlaivį.

Klara Giula dūmė vis greičiau. Visa jos tėvo meilė nuo pradžios iki galo skleidėsi ir kaskart labiau ryškėjo. Bet Klara Giula norėjo nuo to pabėgti. Ji negalėjo pakelti tos nuovokos.

- Čia, parapijoje, beveik kiekvienas viską žino apie kitus! - tęsė Linartas Bjernsonas. Nespartindamas žingsnio, jis nė kiek neatsiliko nuo Klaros Giulos. - Tuoju po Jano mirties visi buvo be galo jumis pasipiktinę, Klara Giula. Ir aš pats nelaikiau jus esant vertą sužinoti paskutinius jūsų tėvo žodžius ir mintis. Tačiau dabar mes pakeitėme savo nuomonę. Mums patiko, kad jūs visą laiką praleidote ten, prieplaukoje, jo laukdama.

Klara Giula ūmai sustojo. Jos veidai degė, akys žėrėjo pykčiu.

- Stoviu ten ir laikiu vien todėl, kad jo bijau! - sušuko ji.

- Jūs niekadос nenorėjote pasirodyti geresnė, negu esate, tai mes gerai žinome, - ramiai atsakė Linartas Bjernsonas. - Bet mes galbūt geriau už jus pačią suprantame, kas glūdi už tų žodžių. Mes irgi turėjome tėvus. Ne vienas iš mūsų irgi pasielgė su savo tėvais ne taip, kaip reikia.

Klarą Giulą pagavo toks įtūžimas, kad ji mielai būtų tėkškusi kokį baisų žodį, bet ji neištarė to balsu. Ji mielai būtų trypusi kojomis, kad priverstų Linartą nutilti. Tačiau nė to neištengė. Nerasdama kitos išeities, ji ūmai nususuko nuo jo ir pasileido bėgti kiek kojos neša.

Linartas Bjernsonas daugiau jos nesivijo. Jis pasakė, ką norėjo pasakyti, ir jautėsi visiškai patenkintas tuo, ką atliko ši priešpietį.

KATRYNOS MIRTIS

Kai Klara Giula įėjo į mažą trobelę Skruliukoje, Katryna, mirtinai išbalusi ir užmerktomis akimis, gulėjo savo lovoje. Atrodė, kad artėja galas.

Tačiau vos tik Klara Giula prie jos atsistojo ir paglostė jai ranką, Katryna tuojau atmerkė akis ir ėmė kalbėti.

- Janas nori mane pasiimti, - tarė ji vargais negalais. - Jis niekaip negali užmiršti, kad buvau jį apleidusi!

Klarą Giulą persmelkė virpulys. Dabar ji ėmė suvokti, kodėl motina turi mirti. Visą gyvenimą Katryna buvo ištikima, ir dabar ją žudė graužatis, kad ji galėjo apleisti Janą.

- Dėl to jūs nesisielokit, mama, - įsiterpė Klara Giula. - Juk aš priverčiau jus iškeliauti.

- Vien apie tai pagalvojus mane apimdavo baimė. Bet dabar vėl viskas gerai, mes susitaikėme, - tarė Katryna.

Ji vėl užsimerkė ir gulėjo nė kiek nejudėdama. Sulysęs jos veidas nušvito, tartum laimei blykstelėjus.

Netrukus Katryna vėl ėmė kalbėti. Dar kažkas slėgė jos širdį, ir ji būtinai turėjo pasakyti, kitaip nebūtų turėjusi ramybės.

- Nepalaikyk už bloga, kad Janas šoko į vandenį, norėdamas tave pasivyti. Jis tik gera linkėjo. Tau nebuvo gera nuo tol, kai iš mūsų išėjai. Janas tai žinojo. Ir jam nebuvo gera. Judu abu nuklydote, kiekvienas savaip.

Klara Giula žinojo, kad motina tikrai pasakys ką nors panašaus, ir jau iš anksto apsiginklavo. Tačiau

tai, ką dabar motina pasakė, paveikė ją labiau, negu ji manė, taigi mėgino atsakyti nuoširdžiai.

- Galvosiu apie tėvą tokį, koks jis buvo anksčiau! - tarė Klara Giula. - Juk žinote, motin, kokie artimi mudu buvome anuomet?

Atrodė, tartum Katryną būtų patenkinęs tas atsakymas, nes ji vėl ramiai gulėjo. Ji tikrai neketino nieko daugiau pasakyti, bet staiga nusišypsojo dukrai kupina meilės.

- Aš tokia laiminga, Klara Giula, kad tu dabar vėl tapai graži, - tarė Katryna.

Nuo šių žodžių ir šypsniio Klara Giula daugiau nebeįstengė susivaldyti. Ji parpuolė ant kelių prie žemos lovos ir pravirko. Pirmą kartą nuo savo sugrįžimo ji pratrūko raudoti tikromis ašaromis.

- Nesuprantu, kaip jūs galite man būti tokia gera, motin, - raudėjo Klara Giula. - Mano kaltė, kad jūs dabar miršate, o dėl tėvo mirties irgi aš kalta.

Katryna tebesišypsojo. Jos rankos sujudėjo, tartum norėdamos paglamonėti dukrą.

- Jūs tokia gera, motin, jūs tokia gera man, - kar-tojo Klara Giula, gaudžiai raudodama.

Ūmai Katryna sugriebė Klaros Giulos ranką ir pasikėlė lovoje, norėdama tarti paskutinius savo žodžius:

- Už visa, kas manyje gera, esu dėkinga Janui, - tarė Katryna aiškiu balsu.

Paskui ji susmuko ant priegalvių, ir iš jos lūpų neišstrūko nė vienas suprantamas žodis. Mirtis pri-siartino, o kitą rytą viskas buvo baigta.

Visą laiką, kol motina merdėjo, Klara Giula par-puolus ir verkdama kniūbojo prie jos lovos. Klara Giula gulėjo ant grindų, verkė raudėjo, o ašaros plovė jai iš širdies baimę, karštligiškus įvaizdžius ir ją slegiančią kaltės našta. Ašaros plūste plūdo, ji niekaip negalėjo jų sulaikyti.

KARALIAUS LAIDOTUVĖS

Katrynos iš Skruliukos laidotuvės turėjo būti paskutinį sekmadienį prieš Kalėdas. Tuo metu baž-nyčioje paprastai nebūna daug žmonių, nes dau-guma linkę atidėti kelionę į bažnyčią, ruošdamiesi pamaldoms didžiųjų švenčių dienomis.

Tačiau tas nedidelis būrelis askedalarniečių, atė-jęs su laidotuvių eisena į aikštę tarp bažnyčios ir parapijos namų, pasijuto beveik nei šiaip, nei taip. Tokią minią žmonių, kaip tą dieną prie bažnyčios, galėjai pamatyti nebent tada, kai senasis Bru props-

tas kartą per metus sakydavo pamokslą Svarstjės bažnyčioje, arba kai būdavo rinkimai.

Savaime suprantama, visi šie žmonės susirinko čia ne palydėti į paskutinę poilsio vietą senąją Katryną. Ne, čia turėjo būti kas kita. Gal buvo laukiama atvykstant į pamaldas kokio nepaprastai įžymaus pono, o gal koks kitas, nepažįstamas pastorius turėjo tą dieną sakyti pamokslą.

Askedalarniečiai gyveno tokiame giliame užkampyje, kad parapijoje daug kas atsitikdavo be jų žinios. Laidotuvininkai kaip paprastai atvažiavo savo vežimais bei karietomis į aikštę tarp bažnyčios ir parapijos namų ir išlipo. Aikštė buvo sausakimšai prigrūsta žmonių, tačiau negalėjai pastebėti nieko ypatinga. Laidotuvių eisenos dalyviai vis labiau stebėjosi, tačiau jie nedrįso teirautis, kas gi čia iš tikro dedasi. Nepritiko jiems dėtis prie kitų, kuriems visos tos laidotuvės nei šilta, nei šalta. Jie turėjo laikytis nuošaliai, jog kiekvienas matytų, kad jie priklauso laidotuvių eisenai.

Karstą nuėmė nuo plokščio vežimo, kuriuo jis buvo atgabentas prie bažnyčios, ir pastatė ant dviejų juodai dažytų ožių, kurie jau iš anksto paruošti stovėjo prie parapijos namų. Čia visi, kurie priklausė laidotuvių eisenai, turėjo laukti, kol suskambės

varpai, ateis pastorius su zakristijonu ir nuves visą eisena į kapines, prie kapo.

Jau nuo pat ryto oras buvo labai blogas. Smarkus lietus pliaupė į karsto dangtį. Šiaip ar taip, tik jau ne gražus oras išviliojo šiandien tiek daug žmonių iš namų prie bažnyčios. Tokiu oru nė vienas tikrai nebūtų nė nosies iškišęs.

Tačiau šiandien niekas iš susirinkusiųjų nė mažiausio dėmesio nekreipė į vėtrą ir lietų. Tyliai ir kantriai stovėjo žmonės lauke, nesistengdami slėptis bažnyčioje ar parapijos namuose.

Šešetas vežikų ir kiti, kurie buvo susirinkę palydėti Katrynos, pamatė, kad, be tų ožių, ant kurių gulėjo Katrynos karstas, pastatyti dar vieni ožiai. Taigi dar kažkas turėjo būti laidojamas. Tačiau askedalarniečiai apie tai nieko nežinojo. Jie be galo stebėjosi, kad vis nesirodė antroji laidotuvių eisena; be to, buvo jau net per vėlu, kad būtų galima laukti jos pasirodant prie bažnyčios.

Kai trūko tiktai dešimties minučių ligi dešimtos ir kiekvieną akimirką reikėjo būti pasiruošus eiti į kapines, askedalarniečiai pamatė, kad visi aplinkiniai patraukė į Der Nolio sodybą Presteriude, kuri tebuvo tik per keletą šimtų žingsnių nuo bažnyčios.

Askedalarniečiai dabar pamatė tai, ko pirma nebuvo pastebėję. Nuo parapijos namų ligi pat sodybos kelias buvo nubarstytas eglišakėm, abipus durų stovėjo žalios eglutės.

Taigi tuose namuose turbūt pašarvotas numirėlis. Jie vis dar nieko nesuprato ir labai stebėjosi, kad nieko nežino apie tą mirtį. Taip pat langai nebuvo uždangstyti, kaip paprastai būna namuose esant pašarvotam velioniui.

Dabar namo durys plačiai atsivėrė, iš namų patraukė laidotuvių eiseną. Ogiustas Der Nolis ėjo priekyje su gedulinga lazda rankoje, jam iš paskos nešė karstą.

Prie tos eisenos prisidėjo visi žmonės, kurie stovėjo prie bažnyčios ir laukė. Taigi jie čia atėjo dėl to mirusiojo.

Karstą atnešė ligi parapijos namų ir pastatė iš dešinės pusės nuo Katrynos. Ogiustas Der Nolis sustūmė ožius, kad abu karstai stovėtų vienas šalia kito.

Tas karstas nebuvo toks naujas ir blizgantis kaip Katrynos. Atrodė, lyg šį karstą būtų daug kartų suliję. Be to, su juo neatsargiai elgtasi, jis buvo visas subraižytas, kampai apdaužyti.

Atrodė, tartum čia susirinkę askedalarniečiai visi kaip vienas su palengvėjimu atsiduso, nes dabar jie pradėjo suprasti. Šiame karte gulėjo ne koks Ogiusto Der Nolio giminaitis. Visi tie žmonės susirinko per liūtį čia prie bažnyčios ne tam, kad pamatyti ką nepaprasta. O, ne. Jie tik norėjo pamatyti, kaip du seni sutuoktiniai vėl susijungs.

Dabar visų akys nukrypo į Klarą Giulą. Žmonės norėjo pamatyti, ar ji suprato, kas čia dedasi. Ir visi aiškiai pamatė, kad iš tikrųjų buvo taip.

Klara Giula išbalusi ir užsiverkusi visą laiką stovėjo prie motinos karsto. Kai ji pažino antrąjį karstą, atnešąjį iš Der Nolio, jos veide sušvito palengvėjimas ir pasitenkinimas, kaip paprastai esti pamačius, kad išsipildė, ko taip ilgai ir sunkiai siekta. Tačiau netrukus ji vėl nurimo. Vietoj džiaugsmingo lūkesčio, nušvitusio jos akyse, atsirado liūdna šypsena. Ji tik keletą kartų lengvai perbraukė ranka per motinos karstą.

„Dabar tau taip gera, niekuomet nė svajot nesvajojai apie nieką daugiau, motin“, – tartum norėjo ji pasakyti mirusiajai.

Ogiustas Der Nolis priėjo prie Klaros Giulos ir ištiesė jai ranką.

- Turbūt neturite nieko prieš, kad taip sutvarkėme? - paklausė jis. - Janą surado tik praėjusį penktadienį. Maniau, kad taip bus jums lengviau, Klara Giula.

Klara Giula pasakė tik keletą žodžių, tačiau jos lūpos taip drebėjo, kad Ogiustas vos galėjo suprasti, ką ji kalba.

- Dėkui jums, Der Noli. Labai gerai. Žinau, jis grįžo ne pas mane, bet pas motiną.

- Jis grįžo pas jus abi, Klara Giula. Netrukus tuo įsitikinsite. - Tai taręs Der Nolis pasitraukė.

Senoji Falos ponia, būdama jau aštuoniasdešimties metų amžiaus, daugelio rūpesčių naštos palenkta, užsispyrė važiuoti į bažnyčią, norėdama atiduoti paskutinę pagarbą Katrynai, kuri taip ilgai buvo jos ištikima tarnaitė ir bičiulė. Kartu ji pasiėmė karališkąją lazdą ir kepurę, kurios vėl jai buvo grąžintos. Senoji ponia ketino įdėti tuos daiktus Katrynai į karstą, nes manė, kad toji apsidžiaugs, turėdama prie savęs prisiminimą apie Janą.

Dabar Klara Giula priėjo prie senosios ponios ir paprašė, kad duotų jai karališkuosius papuošalus. Ilgąją lazdą ji atrėmė į Jano karstą, ant sidabrinės galvutės užkabino kepurę. Žmonės suprato, kodėl Klara Giula taip padarė. Dabar Klara Giula

pagalvojo, kad ji sugrižusi daugiau neleido Janui karališkai pasipuošti. Dabar ji norėjo atitaisyti ką galėdama, nors tai buvo tiek nedaug. Mirusiam jau mažai ką galima padaryti.

Vos tik Klara Giula atrėmė lazdą į karstą, suskam-bėjo bažnyčios varpai, iš zakristijos išėjo pastorius, zakristijonas, bažnyčios tarnas ir atsistojęs laidotuvių eisenos priekyje.

Tą dieną liūtys vis prapliupdavo viena po kitos. Tačiau dabar, kai žmonės, iš pradžių vyrai, paskui moterys, rikiavosi į laidotuvių eiseną, norėdami palydėti į kapines abu senius, kaip tik tą akimirką nustojo lyti.

Laukiančių žmonių veidai rodė tam tikrą nuostabą, kad jie iš viso čia dalyvauja. Juos atvedė ne skausmas dėl tų dviejų senių mirties, taip pat ne ypatinga pagarba šiems mirusiems. Ne, čia buvo kas kita. Kai parapijoje pasklido žinia, kad Janas iš Skruliukos kaip tik laiku surastas ir gali būti palaidotas tame pat kape kartu su žmona, visi pagalvojo, kad tai be galo gražu ir nuostabu. Taigi jie mielai norėjo pamatyti, kaip abu sutuoktiniai vėl susijungs mirtyje.

Tačiau nė vienas iš atvykusiųjų nemanė, kad kitiems irgi turėtų ateiti į galvą ta pati mintis. Dabar

jiems beveik atrodė, kad lyg ir per didelis dalykas padarytas iš tų neturtingų, nežymių žmonių laidotuvių. Žmonės žiūrėjo vieni į kitus kiek sumišę. Bet, jau čia atvykus, neliko nieko kita – teko stoti į eiseną, traukiančią prie kapo.

Širdies gilumoje vienas kitas negalėjo pats sau nenusišypsoti, pagalvojęs, kaip puikiai čia viskas atitiko Portugalijos karaliaus norą.

Tai būtų jam patikę! Dvi gedulingos lazdos buvo nešamos Jano ir Katrynos karstų priekyje, beveik visa parapija dalyvavo laidotuvėse. Net ir pats Portugalijos karalius nebūtų geriau sutvarkęs savo laidotuvių.

Ir negalėjai būti visiškai tikras, ar pagaliau visa tai ne jo darbas. Dabar, po mirties, senasis karalius tapo nuostabiausia asmenybe. Matyt, jis turėjo kokį tikslą, versdamas dukterį taip ilgai savęs laukti prieplaukoje. Taip pat dabar, laiku išnirdamas iš gelmių, tikriausiai turėjo aiškų tikslą.

Kai visi susirinko prie plataus kapo, ir buvo nuleisti karstai, zakristijonas užtraukė giesmę: „Kas žino, kaip arti mano mirties valanda“.

Zakristijonas Svartlingas dabar buvo senis, jo giedojimas priminė Klarai Giulai kitą seną žmogų, kurio dainuojant ji nenorėjo girdėti.

Šis prisiminimas jai buvo be galo skaudus. Klara Giula prisispaudė rankas prie širdies ir užmerkė akis, kad jos neišduotų, kokios kančios ką kamuoja.

Stovėdama prie kapo užmerktomis akimis, Klara Giula ūmai išvydo prieš save tėvo veidą tokį, koks jis atrodė jos vaikystėje ir ankstyvoje jaunystėje, kai juodu buvo tokie artimi, geri draugai.

Klara Giula vėl pamatė prieš save tėvą tokį, kokį matė jį vieną rytą, kai naktį buvo pasnigę ir kelius taip smarkiai užpustę, jog tėvui teko ją nešti nešti į bažnyčią.

Klara Giula vėl pamatė prieš save tėvą tokį, kokį matė jį aną sekmadienį, keliaudama į bažnyčią raudona suknele. Tikrai, nė vienas žmogus neatrodė toks linksmas ir laimingas, kaip Janas aną sekmadienio rytmetį. Netikėtai jo laimė užgeso, o ir Klara Giula vėliau jau nepatyrė tikro džiaugsmo ir nesijautė laiminga.

Klara Giula sukaupė visas pastangas, norėdama išsiminti savo tėvo veidą. Mintys apie tėvą jai teikė didelį palengvėjimą. Kai Klara Giula išvydo šį veidą, jos širdį užplūdo švelnumo banga.

Šis veidas linkėjo jai gera, daugiau negu gera. Tame veide nebuvo nieko, ko ji turėtų bijoti.

Tai buvo tik senoji, gerojo Jano Andersono iš Skruliukos veidas. Ne, jis neketino užsipulti jos kaip teisėjas, nenorėjo užtraukti savo vieninteliam vaikui nelaimės ar bausmės.

Didi ramybė apgaubė Klarą Giulą. Nuo tos akimirkos, kai Klara Giula pamatė savo tėvą tokį, koks jis buvo pirma, ji pati įžengė į pasaulį, kur nebebuvo nieko kita kaip tik meilė. Ir kaip ji galėtų manyti, kad jis jos nekenčia? Jis netroško nieko kita, tik atleisti.

Kur tik ji eitų ar stovėtų, kas žingsnis jis norėjo būti kartu ir ją saugoti. Tai vienintelis dalykas, kurio jis troško. Dar kartą Klara Giula pajuto, kaip jos širdį užplūdo didis švelnumas, tartum galinga banga, apėmusi visą jos būtybę. Ir tuo pat metu ji žinojo, kad dabar vėl viskas gerai. Dabar juodu su tėvu vėl buvo visuma kaip ir pirma. Dabar, kai Klara Giula ją myli, nereikia jokio susitaikymo, jokios atgailos.

Klara Giula tartum iš miego nubudo. Kol ji čia stovėjo ir matė prieš save tėvo veidą, laidotuvės vyko kaip visuomet. Dabar pastorius keliais žodžiais kreipėsi į susirinkusius. Pastorius dėkojo, kad jie taip gausiai atėjo į šias laidotuves. Ne koks aukštos kilmės, įžymus žmogus palydėtas į paskutinio poilsio vietą, kalbėjo pastorius, bet toks žmogus,

kuris turėjo karščiausią ir turtingiausią širdį visoje parapijoje.

Pastoriui tai sakant, aplink kapą stovintys žmonės vėl pažvelgė vieni į kitus; dabar jie atrodė nuoširdūs ir patenkinti. Pastorius tiesą kalbėjo. Kaip tik dėl tos priežasties visi ir susirinko į laidotuves.

Paskui pastorius keliais žodžiais kreipėsi į Klarą Giulą. Ji patyrusi iš savo tėvų daugiau meilės, negu bet kas kitas iš jam žinomų žmonių, ir tokia meilė turinti tapti palaima.

Po šių pastoriaus žodžių visų akys nukrypo į Klarą Giulą, ir žmones nustebino tai, ką jie išvydo.

Atrodė, kad pastoriaus žodžiai jau išsipildė. Štai Klara Fina Giuleborga iš Skruliukos, toji, kuri buvo pavadinta pačios Saulės vardu, stovėjo prie savo tėvų kapo, o jos veidas švytėjo nežemiška šviesa.

Dabar Klara Giula buvo tokia graži, kaip tą sekmadienį, kada ji su raudona suknele keliavo į bažnyčią. O gal net gražesnė.